

TEORETICKÝ ČASOPIS ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

VOJENSKÉ ROZHLEDY

3

ROČNÍK 17 (49)

Profesor Ing. Josef Říha, DrSc.

Osudová vize 2050 – představa neuvěřitelného

Motto: Jediná opravdu cenná věc je intuice.
Albert Einstein

Príspevek nabízí pesimistickou vizi sociálně ekonomické situace na území České republiky v polovině 21. století ve smyslu „worst case scenario“. Jde o kvazi-expertní heuristickou úvahu vycházející z intuice autora a kontroverzních hypotéz; předpokládá nulovou pasivní variantu pokračování současného trendu při absenci řízeného vlivu okolí. Aktuálně to je diskuze k deklarovanému pokračování výzkumného prognostického projektu, nastíněného v „Bezpečnost v roce 2020 s výhledem do roku 2050“ [1], jehož dosavadní obsah je úsměvně optimistický, kde predikovaná budoucnost sleduje nereálnou reprodukci současného světa.

Práce byla uskutečněna za finanční pomoci Grantové agentury Akademie věd ČR – reg. č. grantu IAA711680701 „Bezpečnostní rizika v procesu posuzování vlivu na životní prostředí“.

Úvod

Hrozba superterorismu a možnost střetu civilizací akceleruje rozvoj bezpečnostní vědy [2]. Možnosti racionálního řešení komplexních problémů komplikují postoje společnosti. *Společnost rizika* je charakterizována řadou klíčových faktorů v přímé souvislosti s hlavními rysy *postmoderní společnosti* [3]. Glosovane to je rostoucí individualismus; jazyk vědy a techniky vylučuje účast veřejnosti a další podporu možného rozhodování; roste závislost na vědě a technice, což prezentují rizika životního prostředí, které jednotlivec nemůže řídit; globální rizika životního prostředí nerespektují individuální majetek; vědecké poznatky rizika životního prostředí se mění s „bezpečnou“ úrovní expozice množství chemických látek a emisí; stát není schopen garantovat bezpečnost; vědecká predikce a názory expertů jsou chybné.

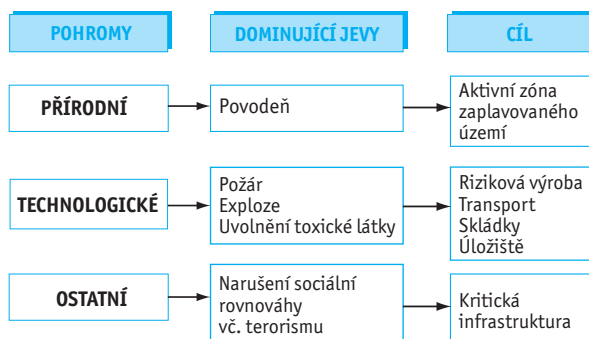
V současné době společnost postupně ztrácí víru k osobě vzdělaného „experta“, ve vědu a technologie, odmítá přijímat možný či žádaný „racionální model“. Tzv. *postmoderna* principiálně zdůrazňuje pluralitu, je kategorickým odmítnutím každé závažné uspořádanosti v prostoru i čase. Plná šíře plurality znamená, že neexistuje jeden model, jedno chápání světa, jeden etický systém, neexistuje dobré a špatné, morální a nemorální, ale jen „jiné“. Představuje neschopnost projektovat jakýkoliv záměr i na nejbližší budoucnost. Podle klasiků je cílem žít pouhým okamžikem, zapomenout na minulost a nemyslet na budoucnost. Nastupuje relativizace existence čehokoliv objektivního. Popsaným způsobem myšlení a přístupu k poznání reality je prodchnuto veškeré dění na této planetě a spolu s globalizací postupně proniká do všech geografických oblastí. Za dané situace je velice obtížné připravit vojensko-politické strategie pro přežití.

Sílicí hrozby

„Budoucí válka, pokud k ní dojde, bude válkou mezi civilizacemi.“, cit“. [4], [5]. V díle „Konec dějin a poslední člověk“ [6] se uvádí, že „hrozbou pro vyspělé liberální demokracie post-historického světa mohou být střety s historickým světem“, tyto střety by se mohly týkat ropy, přístěhovalectví či uspořádání „světového řádu“ v oblasti „životního prostředí či vývozu technologií“ [7]. Obecně existuje široké spektrum sílicích hrozeb včetně tzv. *asymetrických* [8], [9].

Pro osudovou vizi společnosti je třeba vnímat integrovaný soubor veškerých potenciálních rizik, tzn. nejen vojensko-politických, viz přírodní pohromy, technologické pohromy, pohromy přímo narušující rovnováhu lidské společnosti, to jest defekty v životním prostředí, lidské populaci, lidské společnosti.

Dopady jsou silně diferencované – již dnes analýzy diferencují dopady *kaskádovité, eskalující, kumulativní, synergické a domino-efekty* na pozadí vzájemně propojených infrastruktur SoS (System of Systems). Výrazné jevy bezpečnostního rizika se zřetel k podmínkám ČR jsou naznačeny na obr. 1.

Obr. 1: Dominující jevy bezpečnostního rizika se zřetel k podmínkám ČR

Výjimečné svou krutostí jsou přírodní katastrofy, které člověk nemůže vlastní vůlí a konáním ovlivnit. Existují scénáře s globálním dopadem, a zároveň tajné materiály pro post-mortem scénář: např. při velké katastrofě, kdy půjde o přežití národa, bude přednostně shromážděn a zachráněn vzorek populace do třiceti let.

Systémovým řešením se zabývá **teorie katastrof**. Podle jejího autora [14] tvoří zvláštní skupinu teorie dynamických systémů; katastrofou je ztráta stability tohoto systému. *Chaos* obecně znamená neuspořádanost a zmatenost [15]. Premisou teorie katastrof je deklarována skutečnost, že *i když je katastrofa neodvratná, tak dopad může být zmírněn za předpokladu její predikce*. Webová adresa pro teorii katastrof a chaos je <http://www.cna.org/isaac/Glossb.htm>.

Varující trendy finančních ztrát v důsledku zvyšujícího se počtu přírodních katastrof jsou uvedeny na obr. 2 podle [16]. Pro *vojensko-politické cíle* sílicí hrozby představují reálně tušené problémy, jejichž katastrofická vize nabízí představu neuvěřitelného: apologie vestfálského míru, život po ropném krachu, důsledky klimatické změny, změnu struktury obyvatelstva. Mimo to se rýsují nové oblasti ohrožení státu v prostoru elektromagnetickém, kybernetickém, finančním, kosmickém ap.

Apologie vestfálského míru

Změny, k nimž ve světě dochází, diktují potřebu změny mezinárodně právních norem, které by regulovaly nové nebezpečné tendence, jevy a procesy. Ze švédského vědeckého zázemí se dozvídáme, že datum 11. září 2001 se stane v budoucnu symbolem toho, jak „informační společnost vystřídala kapitalismus jako dominující paradigma“. Národní státy nejsou schopny zabezpečit efektivní řízení v podmínkách globalizace. Brání tomu „zastaralé územní instinkty národních států“. V této souvislosti je navrhována myšlenka řízení na základě síťového principu a na stejném principu výstavba organizací, které mají řešit globální problémy. Principiálně jde o zpochybnění vestfálského míru z r. 1648 (svrchovanost, nezávislost a samostatnost státní moci na území státu, nezávislost v mezinárodních vztazích, zabezpečení celistvosti a nedotknutelnosti území).

Tento koncept vítají někteří domácí experti, např. [17], cit. „Měli bychom uvažovat o *alternativách ke krizovému zhroutení* ... že řešením může být spolu se *zánikem již nefunkčních a překonaných národních států* i rozvoj široké decentralizace na obce – ekosociální regiony ... upřednostnění horizontální organizační struktury, sítě“.

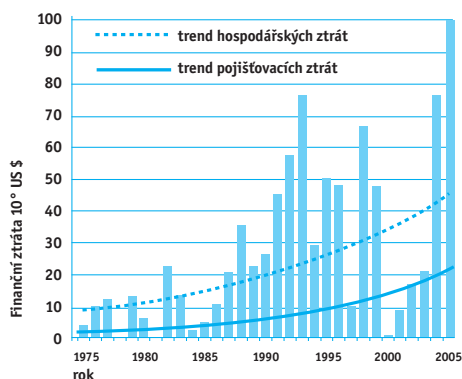
Nebo obdobně „... *národní státy zklamaly* a jsou stále trvale neudržitelné a nebezpečné“. Uvedená bída myšlení je obrazem duševního pirátství, kdy diskuze na téma národní příslušnosti je pokládána za společenskou lepru.

Znepokojující komentář k apologii *vestfálského míru* [18] zdůrazňuje, že současné nebezpečné tendence směřují k potlačení konkrétních politických pojmů „stát“ a „hranice“ ve prospěch právně neurčitých, zeměpisně a sociálně ekonomických termínů, nemajících oporu v žádném právu.

Vestfálský systém je zpochybňován i řadou *mezinárodních dohod*, v jejichž rámci jsou značné objemy státní suverenity delegovány buď nadnárodním orgánům, nebo těm či jiným subjektům v rámci jednoho státu. Příkladem tohoto tvrzení je maastrichtská dohoda z roku 1992 a první „síťový stát“ – Evropská unie. Činnost parlamentů nových členských zemí EU se může omezit na dekorativní procedury. Je to zřetelné na koncepci „Evropy regionů“, která vychází z vize postupného slábnutí států a zesilování regionů soudržnosti jako autonomních útvarů, což dokládají dokumenty EU prostřednictvím konstrukce NUTS (Nomenclature of Statistical Units).

Mimo to podle [19] se přibližně na konci prvního kvartálu 21. století v mezinárodně politické sféře rozmnoží případy tzv. „*zhroutených států*“ se všemi bezpečnostními důsledky.

Z hlediska vojensko-politického má zhroutený stát naprosto bezprecedentní význam ve vazbě na globální bezpečnost. Spojení bezvlády a alespoň částečné nedotknutelnosti daného území je vítaným předpokladem pro činnosti spojené s mezinárodním organizovaným zločinem a terorismem. Pro nejbližší (silně kritickou) etapu 2015–2050 se v literatuře nabízí scénář nazvaný „Barbarismus 1“ v podobě nukleárního holocaustu.

Obr. 2: Trendy finančních ztrát v důsledku zvyšujícího se počtu přírodních katastrof, podle [16]

Život po ropném krachu

Autoři dokumentu [20] v roce 2004 nově posoudili souvislosti se světovým vývojem v oblasti ropy. Dosažení vrcholu produkce ropy nastává na konci první dekády a svět si tuto skutečnost přizná s časovou prodlevou dalších deseti let, v době trvalého poklesu. K této skutečnosti přispěla Čína, která do roku 1992 ropu ještě sama vyvážela, avšak od roku 1993 se stala jejím mohutným dovozcem. Velmi rychle došlo k ekonomickému vyčerpání ropných zásob, protože slibná ložiska zůstala daleko od hlavních trhů a často v oblastech bez nejzákladnější infrastruktury. Strategický význam ropy způsobí zásadní změny v kontinentální a mezikontinentální distribuci; v podstatě se bude realizovat scénář typu „Život po ropném krachu“ [20].

V Evropě nastane totální deficit této suroviny; dříve vybudované energovody nebude mít smysl dále provozovat a udržovat. Obdobný vývoj se dotkne dodávek zemního plynu na velké vzdálenosti. Koncept výroby bionafty dramaticky zvýší základní ceny potravin (viz skokový nárůst ceny pšenice, kukuřice aj.).

Přechod na nekonvenční a alternativní zdroje ve větším měřítku zůstane utopií. Nastane nevyhnutelná propast mezi poptávkou po energiích a jejich nabídkou. Jednotlivci i vlády se budou snažit o sebezáchovu a zajištění bezpečných zdrojů energie pro sebe. Výsledkem bude tak markantní nedostatek energie, že sociální chaos bude nevyhnutelný. Extrémní názory uvádějí pád globální spotřeby energie i populace Země někam na úroveň roku 1750. Alternativní zdroje nebudou řešením ani ve vzdálenější budoucnosti.

Nová bezpečnostní hrozba – důsledek klimatické změny

Ke vzniku *zhroucených států* přispěje aktuálně se vytvářející klimatická změna. Teplota na Zemi se může do konce století zvýšit až o 6,4 stupně C a hladina oceánů stoupnout až o 58 centimetrů. Dojde k zatopení hustě obydlených oblastí na ostrovech, v deltách velkých řek apod. Diskutované scénáře v Radě bezpečnosti OSN odhadují, že do roku 2050 bude dvě stě milionů běženců, podle pesimistického scénáře až jedna miliarda. Jeden z modelů je věnován terorismu; podle amerických generálů se jako důsledek předpovídá silný přenos terorismu do Evropy. Důsledky klimatické změny je proto třeba chápat jako *novou bezpečnostní hrozbu* [21].

K úvaze o klimatické změně však přistupuje *bod zvratu* a zcela odlišný scénář náhlého *totálního ochlazení podnebí*, viz hrozivá zpráva pro Pentagon [22].

Nejnovější výzkum ukazuje, že existuje možnost narušení současné cirkulace a k relativně náhlému zpomalení teplých mořských proudů. Nicméně seriózní a důvěryhodná část odborného světa odmítá osobně se zúčastnit věštění z křišťálové koule formou expertních odhadů s tím, že predikci trendů je třeba řešit sběrem dat a pomocí prognostických modelů vč. výpočetní techniky, jak to doložil aktuální zjišťovací anketní výzkum [23]. Náhlá změna klimatu může nastat vinou oslabení nebo zastavení tzv. *termohalinní cirkulace* v důsledku oteplení. Globální oteplování by tedy paradoxně mohlo vést naopak k rychlému ochlazení severoatlantického regionu – v některých místech o 3 až 6 °C už za pouhých deset let, jak se to již skutečně stalo v prehistorickém i historickém období planetárního systému Země.

Autoři [22] předpovídají, že ke kolapsu Golfského proudu začne docházet od roku 2010. To způsobí v Evropě a v Severní Americe rychlé podnebné změny. Oceány budou v důsledku

dlouhodobého oteplování napájeny vodou ze severních ledovců v Grónsku. Dojde k podstatnému ochlazení Evropy a k poklesu dešťových srážek. Počítačové modely nedokáží přesně předpovědět, zda bude důsledkem podnebných změn všeobecné ochlazení nebo sucho. Dopad sucha by byl daleko vážnější než podnebné ochlazení. Jezera by vyschla, průtok řek by se snížil a vznikl by obrovský nedostatek pitné vody a potravin. Obrovská sucha by začala v severní Evropě od roku 2010 a trvala by po celé desetiletí. V Evropě by byla zima, sucho a větrno. Podnebí by připomínalo dnešní podnebí na Sibiři. Amerika i Evropa se musí mnohem víc obávat pravděpodobného ochlazení než oteplování. *Klimatická změna se může stát mnohem horší hrozbou než terorismus.*

Milénový megatrend – Evropa se vytrácí jako sníh na slunci

Zásadně jde o demografický šok, parafrázovaný „Sbohem, Evropo“. Bod zvratu populačního vývoje je umístěn do časového horizontu 2000. Autor článku „*Taková je demografie, hlupáci – pravý důvod, proč Západu hrozí zánik*“ [24] v roce 2006 zoufale upozornil, že „nad velmi reálnými, tvrdými posuny naší společnosti – nad posuny, které skutečně ohrožují naši budoucnost – spíme zdravým spánkem“. Všimá si populačního vývoje v různých částech světa a varuje: „... do roku 2050 bude Evropanů o sto milionů méně“.

Aby se evropské státy vyhnuly kolapsu, musí přijímat přistěhovalce v takovém počtu, v jakém se o to zatím žádná stabilní společnost nepokusila. Masivní koncentrace muslimů ve velkých evropských městech bude mít dramatické důsledky. Pokud jí bude dovoleno pokračovat, zničí soudržnost společnosti, která je nutná k fungování demokracie a právního systému. V některých velkých městech bude až 50 % nepůvodního obyvatelstva. V roce 2020 bude Evropa výrazně islámštější, protože do té doby oficiálně přijme nějakých 20 milionů muslimů. Podle [20], cit.: „Prožíváme pozoruhodnou éru sebezáhuby ras, které – ať už to bylo dobře nebo špatně – daly podobu modernímu světu.“

Zpráva o populačním vývoji OSN z roku 1989 to podává stručně: „*Evropa se doslova vytrácí jako sníh na slunci*“, cit. [25]. Milénový megatrend dramatického snížení počtu původního obyvatelstva v Evropě není prognóza, ale explicitní matematika současného vývoje. V rámci EU poklesne počet původního obyvatelstva ze současného počtu 728 mil. na 658 mil. Státy východní Evropy do roku 2050 ztratí třetinu až polovinu současné populace. Dokumenty OSN bilancují, že pro zachování věkové struktury Evropa musí přijmout cca 700 mil. imigrantů.

Nabídku pesimistického scénáře posiluje studie [26], kde katastrofickou vizi modeluje scénář „černý“, cit. „Přes posílení institucionální dimenze se politická integrace zastavila na nepřekonatelných rozporech v názorech na další směřování unie. Projekt evropské bezpečnostní a obranné politiky ustrnul ve fázi vytváření mezinárodních bojových skupin s rozhodující pravomocí národních států. Evropské unii se nepodařilo naplnit lisabonská kritéria a hospodářská, technologická a vojenská propast mezi USA a Evropou se neustále prohlubuje. Evropská unie se stává cílem rozsáhlé migrace, zejména z islámského světa ... a je nucena vyrovnávat se s neúspěchem budování multikulturní společnosti“.

Každých pět let si CIA nechává vypracovat zprávu s detailní předpovědí stavu světa za patnáct let od daného okamžiku [27]. Vyhlídky pro Evropu celkově nejsou příliš růžové.

CIA předpovídá, že EU se zhroutí do roku 2020, nejpozději do roku 2025. *Unie totiž nic jiného než dočasný ekonomický nástroj není a ani být nemůže.* NATO se rozšířením o nové státy stává bezpečnostním fórem, které postupně co do významu a akceschopnosti upadá.

... aktivistické státy dávají přednost primární orientaci na spojení s USA před evropskou bezpečnostní politikou ..., což vede k disharmonii v transatlantických vztazích a jejich dalšímu oslabování. Rostoucí význam a nebezpečnost terorismu si žádá stále častější a intenzivnější vojenské zásahy při jeho potírání. Bezpečnostní riziko se neobyčejně zvýší v důsledku možného průniku militantních muslimů např. do bezpečnostní struktury EU.

Osudový scénář pro ČR 2050

Scénář představuje okno do budoucnosti. Ve studii [28] je výstižně odkryt výchozí marasmus existujících bariér pro rozvoj české společnosti, který bude pragmaticky setrvávat, cit. „... Základní bariérou společenského rozvoje je stav politické scény, tj. nízké morální a zčásti i kvalifikační předpoklady politiků, autoritářství vůdců, absence širšího okruhu politiků týmového typu, nízká míra participace, preference ideologie před věcnými problémy, politizace věcných problémů, nevyužívání odborníků a podceňování profesionalizace, tendence politiků vytvářet ze sebe privilegovanou vrstvu, moralizování, usnadňování si řízení na úkor efektivitu řídicí práce, ignorování občanské společnosti a podpory veřejné politiky. ... podceňování tvorby propagační politiky, růst obranářského nacionalismu proti zvyšující se migraci z cizích teritorií, pomalý rozvoj vědy a vzdělanosti, stagnace kulturního rozvoje, nízká podpora neziskových organizací a samosprávy, neschopnost poradit si s agendou problémů nastavených médií, demoralizace části společnosti vyúsťující ve vysokou míru kriminality...“.

Prostor ČR bude z počátku kopírovat osudový scénář okolních zemí jako součást virtuálního „síťového státu“ EU. Podle Českého statistického úřadu (ČSÚ) a oficiální projekce demografického vývoje ČR do horizontu 2065 (tzv. pesimistický scénář), budou počty zemřelých osob vyšší než odpovídající počty narozených a růst úbytku obyvatelstva přirozenou měnou bude nabírat na intenzitě [29]. Obyvatelstvo bude *stárnout*. Do roku 2050 resp. 2065 může dojít ke změně na 7,829 resp. 7,480 mil. domácího počtu obyvatel. Ekonomický potenciál vyjádřený rozsahem zdrojů pracovních silně zeslábne. Vlna imigrace přistěhovalců a běženců různé rasy a náboženství zcela změní obraz a názory české společnosti. Např. rodiny muslimů budou uplatňovat systém mnohoženství, garantovaný demokratickou legislativou EU.

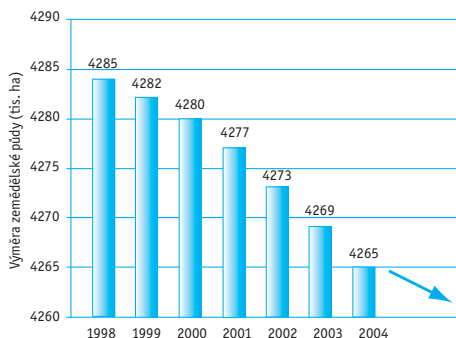
Opakovaně udeří epidemie nevyléčitelných chorob způsobené odolnými superbakteriemi (selhání antibiotik), nevládnutelná pandemie chřipkového viru.

Bída politické kultury je nastíněna mj. v prognóze z roku 2001 – „Vize rozvoje ČR do roku 2015“ [30]. Podle ní se v tomto období díky tzv. zeleným zastaví budování dalších energetických zdrojů, tím vzniknou celoevropské energetické potíže. Jen s obtížemi se bude dařit zajišťovat zvýšené nároky na řízení stability rozvodných sítí.

Ropa se po roce 2030 stane deficitní komoditou; ve svém důsledku bude zaveden přidělový systém. Zároveň nepříjemně vysoká cena zemního plynu odradí větší část obyvatelstva od jeho užívání a způsobí totální návrat k přímé spotřebě dřeva v plném souladu se scénářem „vzhůru do lesů“, cit. [31]. Impakt se projeví dramatickým snížením rozlohy zalesněné půdy ze současné cca jedné třetiny na pouhých 10 % celkové státní výměry. Českou kotlinu budou sužovat záplavy, katastrofální sucha, pokles hladiny podzemních vod; kvalitní pitná voda se stane téměř nedostupná, na mnoha místech bude čerpána z hloubkových vrtů. Na střední a jižní Moravě vzniknou rozsáhlé pouštní oblasti. Z nížin zmizí lesy, zůstanou jen úzké pásy v horských oblastech. Z důvodu nevládnutelných periodických záplav nastane plošné vyhlazení oblastí Polabí, Povltaví, Poodří a Podýjí. Příliš pozdě se společnost rozhodne pokračovat v opuštěném a ve své

podstatě excelentním Směrném, původně státním vodohospodářském plánu (program výstavby nádrží, velkoplošných závlah). Plocha obdělávané půdy bude klesat, viz obr. 3.

V posuzovaném období se předpokládá **řada útoků proti stabilitě společenského systému cestou narušování funkce kritické infrastruktury**. Půjde o destrukci železničních koridorů, o biologické útoky na vodárenské zdroje, ohrožování „měkkých cílů“ (rozuměj: společenských akcí). Např. nadšeně propagované cyklostezky financované ze strukturálních fondů EU v letech 2007 až 2013 umožní razantní přístup a únik teroristům ke klíčovému křížení s energetickými liniemi velmi vysokého napětí. Koordinovaný útok pouze na několika málo místech opakovaně způsobí „black-out“ v celostátním měřítku s kaskádovitým a zdrcujícím efektem druhotných a časově odložených impaktů pro společnost. Úspěšné budou aktivity hackerů a teroristické útoky na kritickou informační infrastrukturu státu a masově sdělovacích prostředků. Vyčkávací postoj elit a infantilních politiků způsobí zanedbání přípravy strategie ČR pro přežití.

Obr. 3: Uzurpace zemědělské půdy v ČR [10³] v období 1998-2004 podle údajů ČSÚ

Závěr

Možnosti řešení osudového scénáře jsou v komplexu omezené až nemožné. Prosté přežití nebude v rukou centra; nedostatek energetických kapacit a silná bezpečnostní rizika povedou společnost k ostrovnímu způsobu řízení menších územních celků z hlediska vlastní soběstačné výroby a distribuce energie, potravin a dalších životně důležitých surovin. Některé regiony budou úspěšnější, jiné nikoliv. V oblasti vědy může přispět hlubší poznání zranitelnosti systémů, v oblasti sociální návrat k etice, poctivosti a přehodnocení společenských hodnot.

Akteři ve sféře predikce scénářů by měli opustit prostomyslnou cestu triviální reprodukce současného světa a málo věrohodné předpoklady, viz [6].

Z vojenského hlediska může být hrozbou pro ČR a celou Evropu eroze transatlantických vazeb, a tím pádem oslabení role NATO. Rozvoj ozbrojených sil pro budoucnost, Armády ČR, postupně ovlivní problém klesající soudržnosti, kdy pro rozhodovací proces bude obtížné dodržovat princip shody. Racionální transformace struktur ozbrojených sil a bezpečnostní doktrína by se měla co nejdříve orientovat na strategii obrany domácího teritoria, prevence vč. vedení informační války. Již nyní existují závažné indicie pro dramatickou vizi nevyhnutelného geopolitického chaosu. Např. silným důvodem pro vedení válečných konfliktů může být přístup k vodě; v územním průmětu se pro nás nejbližší jeví riziková oblast povodí Dunaje.

Představa neuvěřitelného není sci-fi, je podnětem pro novou bezpečnostně vojenskou strategii po rozpadu bipolárního světa. Přibližuje fiktivní varovnou budoucnost pro středo-evropské bezpečnostní prostředí.

Poznámky a literatura:

- [1] RAŠEK, A. a kol. Bezpečnost v roce 2020 s výhledem do roku 2050. Část 1. *Vojenské rozhledy*, 2006, č. 1, roč.15 (47), s.121-138. Část 2. *Vojenské rozhledy*, 2006, č. 2, roč.15 (47), s.120-138.

- [2] ŘÍHA, J. *Koncept a teorie bezpečnostního rizika*. 112 – odborný časopis POIZSOO, roč. IV, č. 7, s. 22-25. ISSN 1213-7057.
- [3] HECZKO, S. *Obraz světa v pojetí postmoderny - úvod do problematiky*. Praha: VŠE 2000.
- [4] HUNTINGTON, S. P. *Střet civilizací, boj kultur a proměna světového řádu*. Praha: Rybka Publishers, 2001, ISBN 80-86182-49-5.
- [5] MENDEL, M. „*Střet civilizací*“ ve světle vědeckého výzkumu. 2006. Web: <http://www.orient.cas.cz/odd/oaf/mendel/stretcivil.htm>.
- [6] FUKUYAMA, F. *Konec dějin a poslední člověk*, Praha: Rybka Publishers, 2002, ISBN 80-86182-27-4.
- [7] HECZKO, S. Francis Fukuyama – konec dějin a poslední člověk. *Marathon*, 2003, č. 5. ISSN 1211-8591.
- [8] BALABÁN, M. *Analýza prognóz vývoje bezpečnostní situace ve světě do r. 2020*. Praha: Středisko bezpečnostní politiky CESES FSV UK, 2005.
- [9] BALABÁN, M. a kol. *Tvorba a realizace bezpečnostní politiky ČR*. Záv. zpráva. Praha: Středisko bezpečnostní politiky. CESES FSV UK, 2005.
- [10] PUSCH, CH. *Preventable Losses: Saving Lives and Property Through Hazard Risk Management. A Comprehensive Risk Management Framework for Europe and Central Asia*. Working paper series No. 9. Washington, D. C. : The World Bank, October 2004.
- [11] *Management of Industrial Accident Prevention and Preparedness*. A training ressource package. Paris: UNEP IE, June 1996, pp. 195.
- [12] *Posílení rizikové analýzy a stanovení aktivních zón v českém vodním hospodářství*. ARCADIS, nizozemský program „Partners for Water“. MZe ČR. 25. května 2004. 110302/OF4/102/000852/LE.
- [13] LINHART, P. a RICHTER, R. Ochrana kritické infrastruktury. *Krizové řízení*, 2003, č. 3, s. 112.
- [14] THOM, R. *Structural Stability and Morphogenesis: An Outline of a General Theory of Models*. Reading: Addison-Wesley, 1993.
- [15] HECZKO, S. Teorie chaosu a chování otevřených systémů. *Marathon*, 2003, roč. 8, č. 4, s. 28-32. ISSN 1211-8591.
- [16] *UNEP FI North American Taskforce Event – Managing Climate Change Risks: The Case of Cat Bonds*. Munich Re Group. Munich American Capital Markets, Inc. New York, October 23, 2006.
- [17] KUŽVART, P. *Kde jsme a o co jde: Několik poznámek „ekologického právníka“*, 1998. Web: www.stuz.cz/Zpravodaje/Zpravodaj981/kuzvart.htm.
- [18] ZORKIN, V. Apologie vestfálského míru. In *Rusko v globální politice*, únor, 2006. Web: <http://www.globalaffairs.cz/cz/printver/1/2.html>.
- [19] PRÁŠIL, V. *Jak pomáhat zhrouteným státům?* 30. 11. 2005. Web: http://www.amo.cz/cz/vyzkumne_centrum/publikace/index.php?ID=&IDp=196.
- [20] SAVINAR, M. & MCKENZIE, J. J. Život po ropném krachu. *WM magazin*, 2004. Web: <http://www.mwm.cz/CD/c1224.htm>.
- [21] VODIČKA, M. Války z tepla. *MF DNES*, Publicistika, A10, 22. května 2007.
- [22] SCHWARTZ, P. & RANDALL, D. *An Abrupt Climate Change Scenario and Its Implications for United States National Security: Imagining the Unthinkable*. 2003. Web: http://www.environmentaldefense.org/documents/3566_AbruptClimateChange.pdf.
- [23] ARNELL, N.W., TOMPKINS, E.L., ADGER, W.N. Eliciting Information from Experts on the Likelihood of Rapid Climate Change. In *Risk Analysis*, Vol. 25, No. 6, 2005.
- [24] STEYN, M. It's the Demography, Stupid. The real reason the West is in danger of extinction. *Opinion Journal*. January 4, 2006.
- [25] SCHOLEFIELD, A. *Smrt Evropy. Co znamená demografická krize EU?* 15. 4. 2007. Web: <http://www.eurabia.cz/PrintArticle.aspx?ArtId=876>.
- [26] FRANK, L. Regionální bezpečnost jako součást evropské a transatlantické bezpečnosti. In *Bezpečnostní budoucnost České republiky: Otázky, výzvy, problémy*. Sborník konf. „Česká bezpečnostní politika a její perspektivy“. CESES Praha, 2005, s. 109-130, MO ČR-AVIS. ISBN 80-7278-306-8.
- [27] ŠRÁMEK, D. *Svět v roce 2020 podle CIA*. 2006. Web: <http://www.transhumanismus.cz/blog.php?cid=18&time=051024>.
- [28] RAŠEK, A. a kol. Bezpečnostní prognózy a realita. *Pražské sociálně vědní studie*. Veřejná politika a prognostika PPF-012. Praha: Středisko bezpečnostní politiky CESES FSV UK, 2006. ISSN 1801-5999.
- [29] BURCIN, B., KUČERA, T. Nová kmenová prognóza populačního vývoje České republiky (2003-2065). *Demografie 2004*, roč. 46, č. 2, str. 100-111. Demografický informační portál. ISSN 1801-2914.
- [30] POTŮČEK, M. a kol. *Vize rozvoje ČR do roku 2015*. Praha: CESES, FSV, UK, 1. vydání. Gutenberg, 2001. Web: <http://ceses.cuni.cz/CESES-34-version1-vize2015.pdf>.
- [31] KALOUS, J. *Scénáře ropného šoku*. Jak přežít budoucnost. 3.8.2005. Web: www.blisty.cz/art/24380.html.

Vývoj společnosti a výstavba ozbrojených sil

Filozofové, kteří popisují vývoj lidské společnosti, vyslovují různé hypotézy a teorie, které vycházejí z analýz historie a současnosti vývoje společnosti. Každý výklad vychází z kritérií podle kterých jsou prováděny analýzy. Proto se i liší hypotézy možných trendů dalšího vývoje. Mezi nejcitovanější v posledních letech jsou teorie Samuela P. Huntingtona, Francise Fukuyami a manželů Tofflerových.

1. Střet civilizací

Samuel P. Huntington v knize „Střet civilizací (boj kultur a proměna světového řádu)“ vývoj společnosti popisuje jako vývoj sedmi hlavních civilizací – **čínské, japonské, hinduistické, islámské, západní, latinskoamerické a africké**.

Zkratkovitě lze říci, že vývoj společnosti popisuje z pohledu rozdělení do výše jmenovaných civilizací, které vnímá jako kompaktní, projevující se stejnorodě. Rozpory mezi těmito civilizacemi, jejich setkávání a narážení na sebe vyvolávají možná ohrožení a krize. Např. islámské civilizaci přisuzuje krvavé hranice. Tento pohled je některými filozofy podrobován kritice. Vnímaná kompaktnost každé z civilizací neumožňuje popsat pnutí uvnitř civilizace.

2. Konec dějin a poslední člověk

Francis Fukuyama ve svém díle „Konec dějin a poslední člověk“ poukázal na globální provázanost „modernity“, tedy na tendenci stírání rozdílů mezi civilizacemi. Podle Francise Fukuyami **subjektem vývoje je člověk** se svým *thymem* – pocitem hrdosti a sebeucty, *mega-lothymem* – pocitem nadřazenosti a tyranské ctižádostivosti, nebo *isothymem* – pocitem a touhou po uznání za rovného ostatním lidem. Hybatelem vývoje v této teorii je především člověk se svou psychikou. Tato teorie je protipólem teorie Samuela P. Huntingtona. Hybatelem vývoje lidské společnosti je zde vnímán člověk, nikoli společnost.

3. Tři vlny civilizace

Teorie manželů **Tofflerových** spíše než zkoumání společnosti na základě chování člověka a společnosti z kulturních a psychologických hledisek vychází ze zkoumání vývoje podle převládajícího způsobu získávání bohatství.

Manželé **Tofflerovi, Heidy a Alvin**, vývoj lidské společnosti popsali jako proces probíhající v prostředí, kde nejvýznamnější je způsob získávání bohatství. Na základě analýzy vývoje společnosti z tohoto úhlu pohledu vyslovili teorii o vlnách civilizace. Byly pojmenovány tři vlny.

První vlna – zemědělská (agrární) se vyznačuje získáváním bohatství zemědělskou činností. Vznikla se vznikem společnosti a pokračuje v nižší intenzitě dosud.

Druhá vlna – industriální je vlnou civilizace, pro kterou hlavním zdrojem získávání bohatství se stala masová průmyslová výroba. Tato vlna začala s průmyslovou revolucí a pokračuje dosud.

Třetí vlna – informační (znalostní) je vlnou civilizace, pro kterou hlavním zdrojem získávání bohatství se stávají informace. Počátek této vlny civilizace je manželzy Tofflerovými kladen na konec 20. století a zahajuje své působení u nejvyspělejších států.

Na rozhraní těchto vln vznikají třetí plochy, které mohou vyvolat nejrůznější hrozby a krize. Tyto vlny civilizace nejsou ohraničeny státy, náboženstvími nebo jinými kategoriemi dělení. Pomocí této teorie manželé Tofflerovi dokázali logicky vysvětlit vlnu selských bouří při nástupu průmyslové revoluce i nevyhnutelnost rozpadu socialistického bloku států.

3.1 Způsoby výstavby ozbrojených sil

Pro každou vlnu civilizace byl typický i způsob výstavby ozbrojených sil a vedení válek. Pro **první – zemědělskou vlnu – civilizace** bylo ve střední Evropě, ve středověku, typické vytvoření *družiny rytířů-profesionálních bojovníků* dobře vyzbrojených a vycvičených prosazujících mocenské zájmy panovníka. Pro případ války na vlastním území byla připravována „domobrana“, tedy zemědělci, kteří po svolání byli schopni postavit se po bok svých rytířů a bojovat za svého panovníka. Tato domobrana byla vyzbrojena a vycvičena hůře. Výzbroj byla různorodá, každý bojovník si ji zajišťoval sám a jak byly různorodé používané zbraně, tak i výcvik byl různorodý.

Pro **druhou vlnu civilizace – industriální** – vyznačující se masovou průmyslovou výrobou včetně zbraní, které byly pro potřebu masové výroby unifikovány. S unifikovanými zbraněmi byl zdokonalen a sjednocen i výcvik v jejich používání. Pro potřebu provádění masových operací byl zorganizován vznik masových armád, schopných vést operace za použití zbraní s masivním účinkem na nepřítele. Výstavba armád schopných plnit tyto úkoly byla závislá na schopnosti státu mobilizovat své hospodářství a ozbrojené síly. Vrcholem válek druhé vlny civilizace byly první a druhá světová válka s masovým ničením celých měst a oblastí s obrovskými ztrátami na životech lidí způsobených masovým použitím zbraní, včetně zbraní hromadného ničení – chemických a jaderných.

Pro **třetí vlnu civilizace – informační (znalostní)** – bude typická změna v chápání vedení válek za použití nových – inteligentních zbraní. Ve zkratce lze říci, že ozbrojený zápas se přesune z pozice vedení masových válek do pozice vedení cílených operací s využitím inteligentních zbraní na jednotlivé cíle podložené reálnými informacemi k prosazení svých zájmů. Cílem nebude maximální zničení nepřítele, ale jeho ovládnutí s efektivním vynaložením úsilí za maximálního využití znalostí a informací. Tento způsob vedení operací bude odklonem od vedení masivních operací s masivním ničením. Přelomem ve vedení válek byla operace Pouštní bouře v roce 1991 a následně operace v Iráku roku 2003. Tento způsob použití ozbrojených sil je návratem ve spirále ke konceptu výstavby ozbrojených sil z první vlny civilizace. Tedy vznik profesionální armády prosazující zájmy státu (koalice) a pro potřeby možného vedení bojové činnosti na území státu (koalice) tvorba mobilizovaných sil.

Závěrem

Nejnovější trendy vývoje společnosti odrážejí i vývoj bezpečnostní situace na kterou náš stát reaguje mimo jiné i způsobem výstavby svých ozbrojených sil. Ve svých koncepčních materiálech jasně stanovil výstavbu profesionální armády, která pro případ vedení operací vysoké intenzity bude posilována mobilizačně rozvinovanou částí ozbrojených sil. Mobilizace

ozbrojených sil, vzhledem ke změnám vývoje společnosti, se také proměňuje. Její změna byla navržena v dokumentu Koncepce mobilizace ozbrojených sil ČR.

Koncepce mobilizace ozbrojených sil ČR reaguje na nejnovější trendy vývoje společnosti. V této koncepci je zcela změněna filozofie mobilizačního rozvinutí ozbrojených sil. Celou koncepcí se jako červená nit nese myšlenka minimalizovat v míru náklady na udržování systému zmobilizování ozbrojených sil ČR. A těmito náklady zatížit stát až v době zhoršování politicko-vojenské situace.

Avšak k tomu, aby stát mohl naplnit své poslání i v této oblasti, je nezbytné udržovat schopnosti AČR v plánování, organizování procesů spojených s mobilizačním rozvíjením ozbrojených sil. A v období zhoršování politicko-vojenské situace zvyšovat schopnosti v řízení a zabezpečování realizace stanovených procesů. Bylo by chybou dopustit stav, do kterého se na příklad dostaly Spojené státy v roce 1917 (viz článek „Z historie rozvíjení profesionálních armád“, *Vojenské rozhledy* 1/2008, str. 97).

Z tohoto pohledu zbývá zodpovědět otázku: Proč v dokumentu „Transformace resortu Ministerstva obrany ČR je zadán úkol „ ... předložit ... vládě ke schválení přepracovanou Koncepci mobilizace OS ČR ...“? Je to proto, že na základě analýz se dospělo k názoru, že tato „nadčasová“ koncepce ... nevyhovuje současné etapě vývoje naší společnosti? Nebo proto, že změna zákonů potřebná k realizaci této „nadčasové“ ... koncepce se jeví jako politicky neprůchodná?

Literatura:

- BALABÁN, M. Bezpečnostní budoucnost v zahraničněpolitickém kontextu. *Vojenské rozhledy* 1/2006, ročník 15 (47), str. 3-24.
- FUKUYAMA F. *Konec dějin a poslední člověk*. Překlad Prokop M., Praha: Rybka Publishers, 2002, Praha, 382 s., ISBN 80-86182-27-4.
- HUNTINGTON P., S. *Střet civilizací: Boj kultur a proměna světového řádu*. Překlad Nagy L., Praha: Rybka Publishers, 2001, 448 s., ISBN 80-86182-49-5.
- KOŽÁK, Karel. Válka a antiválka (recenze). *Vojenské rozhledy* 3/2003, ročník 12 (44) str. 157-160.
- KRÁSNÝ, A. Zamyšlení nad bezpečnostním vývojem ve vztahu k České republice. *Vojenské rozhledy* 2/2005, ročník 14 (46), str. 3-14.
- KRUÍK, V. Struktura bezpečnostního systému České republiky. *Vojenské rozhledy* 2/2007, ročník 16 (48), str. 77-88.
- NĚMEC, Ivan. Z historie rozvíjení profesionálních armád. *Vojenské rozhledy* 1/2008, ročník 17 (49), str. 97-102.
- RAŠEK, A. Aktéři světové bezpečnosti. *Vojenské rozhledy* 2/2007, ročník 16 (48), str. 12-28.
- TOFFLER A., TOFFLEROVÁ H. *Nová civilizace: Třetí vlna a její důsledky*. Překlad Blažek B., Praha: Dokořán s.r.o., 2001, 125 s., ISBN 80-86569-00-4.
- TOFFLER A., TOFFLEROVÁ H. *Válka a antiválka: Jak porozumět dnešnímu globálnímu chaosu*. Překlad Blažek B., Mířejovský J. Praha: Dokořán s.r.o., Argo, 2002, 303 s., ISBN 80-86569-16-0 (Dokořán), 80-7203-445-6 (Argo).
- VLKOVSKÝ, J. Bezpečnostní prostředí do r. 2025 podle NATO. *Vojenské rozhledy* 4/2007, ročník 16 (48), str. 19-25.
- VOLNER, Štefan. Bezpečnostní působení v současném světě. *Vojenské rozhledy* 2/2006, ročník 15 (47) str. 15-21.
- Koncepce mobilizace ozbrojených sil České republiky*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, č.j. V 1/2006-1203, 2005, 32 s.
- Transformace resortu Ministerstva obrany České republiky. *A report*, zvláštní číslo, Praha 2007, ISSN 1211-801X.
- Válka čtvrté generace se rozvíjí, válka páté generace vzniká. *Vojenské rozhledy* 1/2007, ročník 17 (49), str. 15-23.

Operace bez těžiště je jako muž bez charakteru

polní maršál Paul von Hindenburg

Koncepce těžiště (COG - Centre of Gravity) patří vedle dalších operačních koncepcí (např. stanovení cíle, rozhodující body, komunikační směry, kulminační bod, přímý vs. nepřímý postup, konečný stav aj.) k těm nejvýznamnějším prvkům či nástrojům operačního umění, pomocí kterých lze stanovit, co bude v operaci rozhodující a dát jí takovou podobu, která zaručí její úspěch. Obdobné stanovisko o významu koncepce těžiště zastávají i všechny vrcholové alianční i národní vojenské doktríny i doktríny jednotlivých druhů vojsk. Bez určení těžiště protivníka i těžiště vlastního nelze rychle a rázně realizovat žádný plán vojenského tažení či operace, nelze dosáhnout stanoveného cíle a ani požadovaného konečného stavu.

Cílem tohoto článku je poskytnout čitateli základní informace související s objasněním koncepce těžiště, navést jej správným směrem k jejímu pochopení a správnému výkladu. Koncepce těžiště je pojednávána ve třech základních částech, kdy je objasněno Clausewitzovo pojetí, dále je popsána teorie těžiště podle některých doktrinálních publikací a na závěr jsou objasněny všeobecné souvislosti, dokreslující základní pochopení této koncepce.

Změnou bezpečnostního prostředí došlo i k přehodnocení jednotlivých hrozeb a míry jim odpovídajících rizik. V době, kdy operace vysoké intenzity ve větším rozsahu jsou odsunuty na „druhou kolej“, lze slyšet pochybnosti o reálné praktické využitelnosti této koncepce. To ovšem nic nemění na faktu, že operace ať již symetrické nebo asymetrické, naplní svůj cíl pouze za předpokladu, když bude velitelům a plánovačům jasno, kdy, kde a za jakým účelem velitelé použijí vojenské síly. Zejména od počátku 21. století, kdy se terorismus stal nejvážnější světovou hrozbou, experti z oblasti operačního umění zastávají názor, že příprava a vedení asymetrických operací bude tvořit budoucnost ozbrojených konfliktů. Plánovači budou muset mít vždy na paměti jak koncepci těžiště správně aplikovat. Pokud vývoj technologií ve vojenství se zabývá časovým horizontem na dvacet a více let dopředu, rozpracovávání válečné teorie, otázek strategie, operačního umění a taktiky nemůže v tomto směru zaostávat.

Pojem těžiště není v operačním umění pojmem novým ani neznámým. Jeho teorii rozpracoval již na počátku 19. století pruský vojenský stratég Carl von Clausewitz. [1] Obsah pojmu se však od jeho dob značně změnil a dnes se užívá velmi volně a pro různé účely. Koncepce těžiště, navzdory své jedinečné roli, zůstává špatně chápána a nesprávně aplikována. Ve vojenství je termín těžiště často používán k označení území či místa bojiště, kde velitel očekává, že dojde k rozhodující fázi střetnutí, popřípadě k vyjádření těžiště úsilí nebo snahy něco provést či dosáhnout. Jiný názor přirovnává těžiště slabému, případně zranitelnému místu v politicko-vojenském (na strategickém stupni), nebo vojenském (na operačním stupni) systému protivníka. V tomto případě ovšem nejde o „Clausewitzovo“ těžiště, ale o zmatečný, nesprávný a neodborný výklad dané koncepce. Kdyby tomu tak ve skutečnosti bylo, již z logického úsudku je patrné, že působením na tuto slabou (zranitelnou) část by mohlo dojít

k určité změně chování, vychýlení či poškození části systému, ovšem zcela jistě by nedošlo k eliminaci, destrukci, neutralizaci či porážce celku, který je na tomto těžišti závislý. V této základní myšlence spočívá koncepce těžiště.

Důkazem jejího nesprávného chápání je zejména různé pojmenování (definice) stejného fenoménu – těžiště. Zřejmě za základní příčinu lze považovat povrchní až nedbalé čtení a výklad základního teoretického rámce – Clausewitzova nadčasového díla „O válce“. Tady může někdo namítnout: „Proč se vůbec zabývat knihou, která vznikala před téměř 180 lety, když na pořadu dne jsou nové koncepce, filozofie a přístupy k vedení válek čtvrté generace! Má smysl uvažovat o zákonitostech války vedené statisícovými armádami napoleonské doby, přičemž současné operační prostředí se všemi atributy vyžaduje zcela odlišné přístupy?“

Pro pochopení koncepce těžiště je nutné porozumět Clausewitzovu pojetí těžiště, jeho původu, vývoji a smyslu definice. Za tímto účelem je nutno sáhnout k jeho dílu „O válce“ a snažit se pochopit, jak pojetí těžiště vnímal jeho autor, z čeho vycházel a taktéž poznat, jak se jeho myšlenky odráží v teorii operačního umění. Je třeba ovšem poznamenat, že je nutné vyhnout se jednostrannému a zaujatému porozumění pojetí těžiště. Clausewitzova rétorika, styl myšlení a psaní jsou přece jen poplatné jeho době, a proto není možno přeceňovat či zdůrazňovat doslovný význam jednotlivých vět. Clausewitz nás varuje, že jeho **definice jsou zaměřeny pouze na těžiště určitých koncepcí a nelze jim dát jasné rysy.** [2]

... „Z nich se vytvoří určité těžiště, středisko síly a pohybu, na němž závisí celek, a na toto protivníkově těžiště je nutno zaměřit soustředěný úder všech sil“.

Karl Philipp Gottlieb (Gottfried) von Clausewitz

Clausewitzovo pojetí těžiště

Clausewitz při popisu těžiště použil nemalého počtu teorií, pojmů a koncepcí filozofie vědců a dalších myslitelů své doby. Pro pochopení a popsání toho, co pozoroval jako různé aspekty války, vycházel z myšlenek Kanta, Hegela, Schillera aj. [3] Několik z jeho koncepcí – polarita, frikce (tření) a těžiště jsou analogie nebo metafory vybrané z „mechanických věd“, dnešních věd fyzikálních. Pro své pojetí vojenského těžiště čerpal ze série přednášek německého fyzika Paula Ermana, profesora na berlínské univerzitě a pruské válečné škole.

Clausewitzovo pojetí vojenského těžiště odpovídá v základu pojetí těžiště prezentovaném ve fyzikálních vědách. Pro stručné objasnění pojetí těžiště je vhodné uvést několik teoretických faktů. V moderní elementární fyzice těžiště představuje bod, kde se gravitační síly sbíhají (směřují) uvnitř tělesa (objektu). V tomto bodě je hmotnost tělesa vyvážená ve všech směrech. Úder, nebo jakékoliv narušení těžiště může zapříčinit, že objekt ztratí svoji rovnováhu, nebo vyváženost a spadne na zem. O fyzikálním objektu může být uvažováno dvěma způsoby. Jednak

jako o objektu složeném z mnoha dalších, menších částí, kdy každá má svoji gravitaci, nebo jako o jediném objektu, jehož gravitace je pouze v jediném bodu. Tyto základní myšlenky pak Clausewitz následně rozvinul při popisu a objasňování vojenského těžiště.

Clausewitz pojetí těžiště stručně vzpomněl již v knize IV (Boj), kdy pojednává o **hlavní bitvě jako pravém těžišti války**. [4] Rozhodující myšlenky ovšem najdeme v knihách VI (Obrana) a VIII (Válečné plány). V knize VI je pojetí těžiště poprvé rozvinuto, když Clausewitz pojednává o koncepci, o které nyní mluvíme jako o operační úrovni války. Zde se zaměřuje na ozbrojené síly protivníka:

„Těžiště je vždycky tam, kde je pohromadě většina hmoty, tak jako je vždycky nejúčinnější náraz proti těžišti břemene, stejně jako je nejmohutnější úder, jenž je veden těžištěm síly, tak je tomu i ve válce.“ [5] Již zde je vyjádřena nutnost a význam působení jednoho těžiště (v podmínkách vedení války) proti druhému.

Spojením této analogie vytažené z elementární fyziky s válkou Clausewitz dále rozvíjí teorii a hledá vazbu mezi těžištěm a jeho okolím. Podle něj **bojové síly každé válčící strany, ať už je to jednotlivý stát nebo spolek států, mají určitou jednotu, a tím i spojitost. Kde je spojitost, tam dochází k obdobným jevům jako u těžiště. V těchto bojových silách jsou tedy určitá těžiště, jejichž pohyb a směr rozhoduje o ostatních bodech, a tato těžiště jsou tam, kde je pohromadě většina bojových sil.**

Echevarria tuto Clausewitzovu myšlenku zdůrazňuje: „A právě tam, kde taková vzájemná závislost existuje, může být použit koncept těžiště. Proto v těchto ozbrojených silách existují určitá těžiště, která svým pohybem a směřováním **působí rozhodným vlivem na všechny další body, a tato těžiště existují, kde síly jsou nejkoncentrovanější.** Avšak, právě tak, jak ve světě neživých těles kde účinek na těžiště má svůj rozměr a omezení určené nezávislostí částí, to samé platí ve válce.“ [6]

Clausewitz v knize II, kapitola 5 (Kritická analýza) používá příklad, který myšlenky vzájemné spojitosti a vazby těžiště objasňuje. Za účelem vysvětlení důležitosti kritické analýzy (teoretické pravdy výkladu) uvádí, že všeobecný společný názor o „obdivuhodném tažení“ Napoleona v únoru roku 1814 byl špatný. Napoleon, konfrontován postupujícími vojsky Pruska a Rakouska, nejdříve porazil armádu polního maršála Blüchera, a poté „zahnal“ armádu rakouského maršála Schwarzenberga. Napoleonovi se ovšem ani v jednom případě nepovedlo dosáhnout rozhodujícího vítězství. Jeho protivníci byli schopni se vzchopit a porazit jej o měsíc později.

Clausewitz zastával názor, že místo dosažení dvou (nekompletních) vítězství, měl Napoleon pokračovat v „dorážení“ Blüchera až pruská vojska budou úplně poražena. Blücher, i když byl početně slabší než Schwarzenberg, byl pro Napoleona důležitějším protivníkem, takže těžiště leželo na něm. [7] Z pohledu Clausewitzze, rozhodná porážka Blüchera, coby těžiště prusko-rakouské aliance, by Rakušany přiměla ustoupit také.

Tak jako v mechanických vědách, je Clausewitzovo těžiště ústředním bodem. Podle Clausewitzze mají těžiště svůj „okruh účinnosti“, přičemž jejich „postup“ nebo „ústup“ může mít **efekt** na zbytek sil. [8] Jak tyto postupují, nebo ustupují bojištěm, těžiště mohou „táhnout“ vlastní vojska za sebou (tak jako v případě Blüchera). Jinými slovy, pro návrat k fyzikální analogii, **vojenská těžiště mají určitou dostředivou sílu**, a v Clausewitzových názorech zřejmě představují mnohem více, než pouhou koncentraci síly.

Na konci knihy VI Clausewitz upozorňuje, že popis pojetí těžiště je nekompletní, ale uvádí:

„Jak se tato myšlenka těžiště nepřátelské moci projevuje v celém válečném plánu, prozkoumáme v poslední knize, neboť tam vůbec patří tento předmět. Vypůjčili jsme si jej (do knihy VI) odtamtud jen proto, abychom v řadě představ nenechali žádnou mezeru.“ [9]

Clausewitz, podle poznámek, které provedl, před svou smrtí uznal, že v pojetí těžiště popísaném v knihách II až VI existují nesrovnalosti. Uvedl, že kniha VI je pouze náčrt a plánoval ji revidovat v průběhu psaní knihy VIII. [10] V knize VIII, kde Clausewitz pojednává, kolik těžišť u nepřítele může existovat, odhaluje základní a podstatnou myšlenku pojetí těžiště, popisuje jeho význam a definuje vojenské těžiště:

„... záleží na tom, abychom měli na zřeteli hlavní vztahy obou států. Z nich se vytvoří určité těžiště, středisko síly a pohybu, na němž závisí celek, a na toto protivníkově těžiště je nutno zaměřit soustředěný úder všech sil. Malé vždycky závisí na velkém, nedůležité na důležitém, nahodilé na podstatném. To nás musí vést.“ [11]

Clausewitzovy myšlenky se pak dále obrací k přesnějšímu definování těžiště. Zabývá se vším, co lze definovat jako těžiště a rozděluje to do několika kategorií. U vojevůdců (např. Alexander Makedonský a Bedřich Veliký), vidí těžiště v jejich armádách a dále cituje:

„U států, které jsou rozpolcené vnitřními spory, leží těžiště většinou v hlavním městě, u malých států, které se opírají o mocné, je (těžiště) ve vojsku těchto spojenců, u spojeneckých svazků v jednotě zájmů, při ozbrojeném hnutí lidu v osobě hlavních vůdců a ve veřejném mínění. Tam je nutno namířit úder.“ [12]

Po definování těžiště Clausewitz dále zdůrazňuje jeho význam tím, jak důrazně je proti němu nutno vést úder:

„Ztratí-li nepřítel rovnováhu, nesmí se mu nechat čas, aby se vzpamatoval, v úderu je vždycky nutno pokračovat stejným směrem, nebo jinými slovy, vítěz jej vždycky musí vést na celek, a ne na část protivníka..., znovu a znovu vyhledává jádro nepřátelské moci, že vynaloží všechno, aby všechno získal.“ [13]

Podle Clausewitze, totožnost a umístění těžiště může být chápána pouze tehdy, když je o nepříteli uvažováno jako o celku (holisticky) – tzn. vzájemným propojením jeho různých částí a poté určením, co tyto prvky drží pohromadě. Jak dále píše Clausewitz, armády Alexandra Makedonského, Gustava Adolfa nebo Bedřicha Velikého byly významné ne, protože byly „zdrojem moci“, ale protože umožnily svým vůdcům držet systém jejich moci pohromadě. Za různých okolností osobnosti klíčových vůdců, hlavní město nebo společné zájmy „sítě spojenců“ vytváří takovou středovou, centrální funkci. Co takhle prvky mají společného, není tedy v tom, že jsou zdrojem moci, ale že vytvářejí „dostředivou“ funkci, která drží systémy moci pohromadě.

Clausewitz tuto centrální funkci zdůrazňuje v kapitole 9 knihy VIII. Uvádí, že je výhodné omezit počet těžišť na co nejmenší počet. Vysvětluje, že zredukování nepřátelských sil do jednoho těžiště závisí na následujícím – na samotné politické spojitosti nepřítele, nebo jednotě samotné, a za druhé, na situaci na válčišti a na tom, která z nepřátelských armád se tam vyskytne. Cituje:

„První zásada je: redukovat váhu nepřátelských sil na co nejméně těžišť, a pokud to jde, jen na jedno, úder proti těmto těžištům redukovat zase na co nejméně hlavních akcí, pokud možno na jednu, konečně u všech podřaděných akcí usilovat, aby zůstaly co nejpodřadnější.“ [14]

Clausewitz, i když byl zastáncem výše uvedeného názoru (limitace těžišť na pokud možno jediné), nezavrhoval možnost, že nemusí existovat pouze jedno specifické těžiště. Podstatná zůstává otázka, zda nepřítel je tak vzájemně propojen, že akce proti němu v jednom prostoru (oblasti) bude mít také rozhodující účinek i v dalších prostorech (oblastech). [15]

Shrnutím výše uvedeného lze dospět k určitému závěru, který souhrnně charakterizuje základní a podstatné stanoviska Clausewitzovy k jeho teorii těžiště:

- ❑ Clausewitzovo těžiště je „středisko síly a pohybu, na němž závisí celek“. Je to tedy střediskový bod, ne síla nebo zdroj síly, a rozhodně to současně není ani slabost jako taková.
- ❑ Těžiště lze najít pouze tam, **kde existuje dostatečná „spojitost“** (propojenost) mezi různými částmi celého systému (struktury), který působí jako jednota.
- ❑ Těžiště vytváří určitou **dostředivou sílu, která má schopnost držet celý systém** (strukturu) pohromadě. Úder na těžiště může „vyvést z rovnováhy“, nebo dokonce způsobit kolaps celého systému.
- ❑ Clausewitz rozeznával **morální a fyzická** těžiště.
- ❑ Použití koncepce vyžaduje **holistický přístup**.

Clausewitzovy myšlenky teorie těžiště se staly inspirativní pro pozdější generace teoretiků i praktiků válečného umění, kteří jej s větším či menším úspěchem aplikovali v doktrinárních publikacích, nebo přímo na bojišti. Za dobu posledních desetiletí se k podstatě této koncepce obraceli většinou američtí, britští a následně i alianční odborníci na operační umění. V doktrinárních publikacích si tato teorie našla své jedinečné místo a v současnosti je jednoznačně považována za operační koncepci největšího významu, která výrazně formuluje hlavní myšlenky operačních plánů, ukazuje cestu k naplňování cílů vojenské operace a dosahování jejího požadovaného konečného stavu.

Pokračování

Poznámky k textu:

- [1] CLAUSEWITZ Carl Philipp Gottlieb (Gottfried) von, 1780-1831, pruský generál, stratég, vojenský historik, nazýván „otec moderní války“. Jako příslušník pruské armády byl svědkem některých nejvýznamnějších válek a bojů v Evropě 19. století. Výsledky svých pozorování a teorií sepsal v díle „O válce“ [Vom Kriege]. Clausewitz vyvinul koncept absolutního, neomezeného válčení: vítězství spočívá v totálním zničení nepřítele. Autor teorie malých válek, dodnes inspirativní pro vedení moderního partyzánského boje. Mezi nejznámější citáty patří jeho výrok: „Válka je pokračování politiky jinými prostředky.“
- [2] CLAUSEWITZ Carl von, „O válce“, str. 438, Bonus A 1996. „Ačkoli je to přirozené, musíme zase vysloveně připomenout, že se i zde jako všude ve svých definicích dotýkáme jen jádra určitých představových oblastí, že je nechceme a nemůžeme vymezit přesnými liniemi.“
- [3] ECHEVARRIA Antulio J. II., Clausewitz's Center of Gravity: It Is Not What We Thought. *Naval War College Review*, 2003.
- [4] CLAUSEWITZ Carl von, „O válce“, str. 199, Bonus A 1996. „...podstatou války je boj a protože hlavní bitva je boj hlavních sil, je nutno ji považovat vždy za těžiště války ...“
- [5] CLAUSEWITZ Carl von, „O válce“, str. 437, Bonus A 1996.
- [6] Autorův volný překlad, viz ECHEVARRIA Antulio J II., Clausewitz's Center of Gravity: It's not what we thought. *Naval War College Review*, Winter 2003, VI. LVI. No 1. „... and just where such interdependence exists, one can apply the center of gravity concept. Accordingly, there exist within these armed forces certain centers of gravity that, by their movement and direction, exert a decisive influence over all other points; and these centers of gravity exist where the forces are most concentrated. However, just as in the world of inanimate bodies where the effect on a center of gravity has its proportions and limits determined by the interdependence of the parts, the same is true in war.“
- [7] Autorův volný překlad, viz CLAUSEWITZ Carl von, „On War“, str. 163, M. Howard and P. Paret, Princetown University Press, 1976. „Even though Blücher was weaker than Schwarzenberg, his enterprising spirit made him more important. The center of gravity lay with him, and he pulled the other forces in his direction.“ Doslovný překlad, viz „O válce“, str. 114, Bonus A 1996. „Protože Blücher, ačkoli slabší než Schwarzenberg, byl významnějším protivníkem pro svou podnikavost, bylo tedy spíše v něm těžiště, které strhuje za sebou všechno ostatní.“

- [8] CLAUSEWITZ Carl von, „*O válce*“, str. 438, Bonus A 1996. „Rozpoznat tato *centra gravitatis* ve válečné moci nepřítele, poznat okruhy jejich působnosti je tedy hlavním příkazem strategického úsudku.“ ... „budeme se muset ptát, jaké účinky vyvolá postup a ústup jedné části proti sobě stojících bojových sil na ostatní bojové síly.“
- [9] CLAUSEWITZ Carl von, „*O válce*“ str. 486, Bonus A 1996.
- [10] CLAUSEWITZ Carl von, „*O válce*“ str. 13-15, Bonus A 1996.
- [11] CLAUSEWITZ Carl von, „*O válce*“, str. 546-547, Bonus A 1996. Pro porovnání viz CLAUSEWITZ Carl von, „*On War*“, str. 595-6. Michael Howard and Peter Paret, Princeton University Press, 1976. „One must keep the dominant characteristics of both belligerents in mind. Out of these characteristics a certain center of gravity develops, the hub of all power and movement on which everything depends. That is the point against which all our energies should be directed.“
- [12] CLAUSEWITZ Carl von, „*O válce*“, str. 547, Bonus A 1996.
- [13] CLAUSEWITZ Carl von, „*O válce*“, str. 547, Bonus A 1996
- [14] CLAUSEWITZ Carl von, „*O válce*“, str. 567, Bonus A 1996.
- [15] Podle Echevarria, kritériem, podle kterého lze uvažovat o jednom nebo vícero těžištích, je také prostor nebo rozloha, na kterém síly nepřítele mohou působit jako celek. Za příklad je možné uvést situaci v první, stejně jako ve druhé světové válce, kdy Němci, bojující na dvou frontách, se museli ohlížet po dvou těžištích. Takže jednota (nebo nejednota) tvořena vojenskými silami a prostorem, v kterém tyto síly musí bojovat, může vytvářet více než jediné těžiště.

Literatura:

- CLAUSEWITZ, Carl von, *O válce* [Vom Kriege]. Brno: Bonus A 1996. ISBN 80-85914-27-1. 756 s.
- CLAUSEWITZ Carl von, *On War*. Michael Howard and Peter Paret (translators). Princeton University Press, 1976.
- ECHEVARRIA Antulio J. II., Clausewitz's Center of Gravity: It Is Not What We Thought. *Naval War College Review*, 2003.
- FOWLER Christopher W., *Center of Gravity: still relevant after all these years*. Carlisle Barracks, PA: U.S. Army War College, 2002.
- LEE Seow Hiang. Center of Gravity or Center of Confusion: Understanding the Mystique. Air Command and Staff College, *Wright Flyer Paper* No. 10, 1999.
- SPIŠÁK Ján, *Teoretické vymezení obsahu pojmů těžiště a kulminační bod v podmínkách vedení globální války proti terorismu*. Závěrečná práce 20. KGŠ, IBSN: 978-80-7231-275-7. Brno 2007.
- VEGO Milan. Centre of Gravity, *Military Review*, Vol LXXX, No. 02, March – April 2000.

Jedním z nejdůležitějších nepřímých dopadů jednání o umístění radarového zařízení v ČR jako součásti třetího pilíře je dopad těchto jednání na dokončení geopolitického přeskupení ČR z bývalé sféry vlivu Ruska do prostoru Severoatlantického bezpečnostního společenství (NATO) a Evropské unie. Jakkoli důležité, jedná se o vedlejší (a ze strany ČR nezáměrný) produkt z důvodu představení íránské hrozby v ČR ze strany USA. O dokončení (pokud Parlament ČR rozhodnutí ratifikuje) přeskupení lze hovořit v kontextu předchozích, neméně důležitých kroků – trend byl započat odsunem sovětských vojsk mezi lety 1989-1991, pokračoval vstupem ČR do NATO v roce 1999 a právě možnost umístění diskutovaného radaru na území ČR (a jeho budoucí propojení se systémem ALTBMD NATO) je důležitý signál, že ČR lze řadit mezi země se západní hodnotovou orientací a mezi poskytovatele bezpečnosti – a nejejí pouhé pasivní konzumenty – nejen pro sebe, nýbrž pro širší pluralitní bezpečnostní společenství NATO.

Nikola Hynek

**Projekt třetího pilíře protiraketové obrany a proměny strategického myšlení:
česká pozice, NATO, USA a Rusko
POLICY PAPER, květen 2008
Ústav mezinárodních vztahů Praha**

Každodenní manažerská praxe ve vojenském prostředí, v rámci profesionální armády, nás přesvědčuje o nutnosti studia managementu v rámci přípravy velitelů – vojenských manažerů. Konečně mizí názory, že výuka managementu je zbytečná, protože velitel velí, a to podle řádů a předpisů, což mu k jeho činnosti stačí. Je potřebné si uvědomit, že dnes velitelé všech stupňů mají podřízené profesionály, kteří po strážce profesní vědí, co mají dělat.

Velitel musí být řídícím pracovníkem – koordinátorem, který činnost těchto profesionálů slaďuje k dosažení jednotného cíle. Že je nutno změnit metody a způsoby řízení v armádě a přístupy velitelů k profesionálním podřízeným ukázala i vystoupení na vědecko-odborné konferenci „MANAGEMENT – teorie a praxe ve vojenském prostředí“ v listopadu 2007 na Univerzitě obrany. Na této konferenci vystoupili nejen příslušníci univerzity, ale i velitelé od vojsk v čele s velitelem společných sil gen. Halaškou a hosté z Palackého univerzity a ze Slovenska (Akademie ozbrojených sil).

Ve svém vystoupení gen. Halaška potvrdil potřebu zavádění nových metod a způsobů řízení do armádní organizace. Zejména zdůraznil nutnost participace podřízených na řízení, potřebu ekonomičnosti a v rozumné míře delegovat pravomoci. Změnou složení armády se vytvářejí i nové druhy vztahů mezi důstojníky, praporčíky, mužstvem a občanskými zaměstnanci. Tím jsou položeny nové nároky na připravenost lidí k řízení a mění se i role velitele (náčelníka). V závěru svého vystoupení nastínil možné směry rozvoje managementu v armádě, kde zdůrazňoval rozšíření participace a delegace pravomoci v souladu se změnou organizačních struktur a přiklonil se k potřebě nové filozofie ve vzdělání.

Příprava budoucího řídicího pracovníka (manažera – velitele) zahrnuje celý komplet předmětů, které vytvářejí příslušné znalosti a dovednosti. Ať jsou to předměty curiculární v bakalářském studiu, jako je management, ekonomika (makro i mikro), informatika, operační výzkum, které tvoří nosnou linii, a pak další předměty, které jsou vlastně podpůrné, což je aplikovaná matematika, sociologie a psychologie řízení, řízení lidských zdrojů, právo. Všechny tyto předměty patří mezi předměty teoretického základu a musí na sebe logicky navazovat buď jako celky, nebo v tematických blocích. Dále do skupiny těchto předmětů patří předměty skupiny aplikovaného základu, což jsou vojenský management, teorie řízení vojenských operací, štábní služba apod. Ne vždy se daří, aby byla zachována logická návaznost mezi předměty teoretického základu a aplikovaného základu.

Obdobně to platí i u magisterského stupně studia. Důvodem je předimenzovaný počet hodin modulové části studijních oborů ve prospěch předmětů vojenské odbornosti, které ne vždy korespondují s požadavky na univerzitní předměty, a navíc se zdvojují s předměty vyučovaných na VA Vyškov v rámci praktické přípravy našich studentů. Pak dochází k tomu, že v armádní organizaci není jasno, kdo a za jakou přípravu odpovídá.

Velitelé vyšších stupňů tvrdí (důkazem jsou vystoupení na seminářích a konferencích), že Univerzita obrany nepřipravuje řádně absolventy pro výkon funkce u vojsk. Vůbec jim při tomto tvrzení nevádí, že to není úlohou univerzity, ale Vojenské akademie ve Vyškově. Toto bylo potvrzeno i vystoupením příslušníka akademie dr. Herodka, který se zabýval zejména

aplikačními kurzy. Aplikační kurz má dvě části: „základní aplikační kurz“ a „odborný aplikační kurz“. Je určen pro studenty bakalářského studia Univerzity obrany. Absolventi kurzu získávají vzdělání v oblasti vojenské přípravy pro výkon služby na systemizovaném místě VČ, ZVR nebo odborných místech na štábech a jím na roveň postavených, do hodnosti kapitána. Taktéž bylo konstatováno, že chybí větší provázanost obsahem vojenských odborných předmětů vyučovaných na univerzitě a akademii. Stává se, že teorii student slyší ve výuce na univerzitě a obdobný obsah na akademii, pak záleží jen na kvalitě tohoto obsahu.

Tento způsob přípravy byl nastaven ministerstvem obrany a generálním štábem, takže univerzitní vzdělání zabezpečuje univerzita a praktickou přípravu na výkon funkce akademie. Je zbytečné potom poškozováno renomé univerzity, protože se jí přisuzuje něco, za co neodpovídá.

Snahou, podle vystoupení na konferenci správnou, skupiny vojenského managementu Univerzity obrany bylo a je navrhnout přehodnocení složení učební dokumentace tak, aby více odpovídala potřebám praxe řídicího pracovníka (velitele) v armádní organizaci. Návrhem bylo zavést nové předměty jako modelování a simulace bojové činnosti, teorie a praxe managementu, systémy na podporu rozhodování apod. Požadavky na změnu přípravy vyplynuly i z vystoupení, kde bylo jasně řečeno, že absolventi jsou dobře připraveni po stránce teoretické, ale chybí jim schopnost znalosti aplikovat do praxe.

Jednou z důležitých součástí výuky managementu je příprava studentů – vojenských profesionálů – v oblasti využití informací v řídicí činnosti. Ústředním cílem transformace OS ČR v souladu s cílem Aliance je dosáhnout převahy v rozhodování a v operační efektivnosti, zejména cestou získání informační nadvlády založené na realizaci a výstavbě prostředí *Network Enabled Capability*. S využitím integrovaného prostředí NEC dojde k zefektivnění a zrychlení procesu velení a řízení, k eliminaci chyb při plánování a řízení operací. Výrazné zkvalitnění velení a řízení bude důležitým krokem ve zvýšení operační efektivnosti OS ČR.

V oblasti akreditovaného vzdělávání ze „Strategie budování NEC v OS ČR“ pro Univerzitu obrany vyplývá, že kvalita lidských zdrojů a úroveň jejich přípravy v oblasti NEC je jedním z předpokladů dalšího zvyšování bojeschopnosti AČR a její připravenosti plnit nové úkoly. K tomu, aby Univerzita obrany mohla profilovat všestranně vzdělaného a kvalitně připraveného profesionála, který je schopen plnit úkoly v prostředí NEC, bude muset přistoupit k úpravě profilů absolventa, tematických plánů v rámci jednotlivých předmětů studijních programů, tak aby absolvent nastupoval do praxe se schopnostmi plnit úkoly v prostředí NEC.

Jde o oblast zdánlivě nesouvisející s manažerským vzděláním. Ale vývoj efektivního využití sil a prostředků v současném a především v budoucím ozbrojeném střetu jednoznačně ukazuje, že úspěšný profesionální manažer je pouze ten, který dokáže využít všech možností pro získání převahy v oblasti poznávací, informační i fyzické.

Osobnost manažera také dotváří poznatky z oblasti modelování. UVědomění si funkce a možností zkoumání vztahů a procesů na modelu – virtuální realitě – zvyšuje schopnosti a praktické uplatnění manažera v praxi. Modelování je schopno rozvinout teoretické myšlení i praktický přístup k řešení problémů v praxi.

Takže závěrem k této části můžeme říci, že budoucí velitel musí být v první řadě manažerem, protože řídí a zodpovídá za určitý organizační prvek vojenské organizace, za výkon vojenských činností příslušících specializací vojenské odbornosti (v míru i při nasazení), výcvik, výchovu a všestranné zabezpečení podřízených, ošetření a uložení výzbroje, techniky a dalšího materiálu a za jejich připravenost a zpracování příslušných dokumentů (v míru i při nasazení). Jako každý jiný manažer je velitel zodpovědný za tvořivé stanovení cílů

jemu svěřené organizační jednotky a jejich dosahování s využitím kolektivu spolupracovníků a poskytnutých zdrojů. Předpokladem pro kvalitní výkon těchto činností je získání potřebných manažerských kompetencí, ke kterým se řadí **odborné znalosti, praktické schopnosti, dovednosti a sociální zralost**. [1, s. 22].

I když se mluví o potřebách zavádění moderních metod, zásad a způsobů do práce řídících pracovníků v armádních organizacích, nelze to provádět bez toho, aby se vyhodnotily možnosti aplikace do těchto organizací a jejich účelnost. Ne každá metoda či způsoby jejich provádění jsou vhodné pro armádní prostředí. Dále je si nutno uvědomit zda se opravdu jedná o moderní metody nebo jen módní názvy. Abychom nehovořili jen v obecné oblasti, několik poznámek konkrétních.

Pojmy – lídr – vůdce – vůdcovství – leadership se staly v poslední době nesmírně módními pojmy a tématy v diskusích o naplnění těchto pojmů případně jejich definicích.

Poslední definice, které jsou publikovány, v souladu s tvrzením Druckera, uvádějí vůdce jako nositele znalostí. Opravdový vůdce je charakterizován *nikoli tím, čím je*, ale *tím, co umí a zná*, tedy tím, co dělá. Princip vůdce jako člověka znalého, jako znalostního aktéra-koordinátora, je novodobou reinkarnací vůdcovského principu.

V armádě se mluví o leadershipu jako o novém přístupu ve vedení a řízení armádní organizace. V prvé řadě je potřebné si uvědomit, co tento pojem obnáší a zda se opravdu jedná o nový přístup. Mluví se zejména o *FM 22-100 Army Leadership* a s tím spojené nové přístupy. Takže jen stručně. Tato publikace, lépe řečeno příručka, se zabývá vedením lidí v armádní organizaci. V první části definuje leadership, čím by velitel (vedoucí pracovník-leader) měl být, co by měl znát a jak by to měl dělat. Tímto plně koresponduje s tím, jak na tento pojem nahlízejí nejnovější publikace. Definuje jednotlivé úrovně vedení, vztah vedení a velení a vztah podřízenosti. V dalších kapitolách podrobně rozebírá, čím musí řídicí pracovník být, co vědět a jak dělat. Rozebírají se zde potřebné vlastnosti, kompetence, způsoby vedení lidí v různých situacích v době míru a stresových situacích. V poslední části se příručka zabývá řízením a velením na strategickém (nejvyšším) stupni. Všechny kapitoly jsou proloženy příklady z praxe. Příručka byla vydána v roce 1999 a nahrazuje starší metodiky vydané v 70. a 80. letech minulého století.

Dnešní organizace jsou příliš řízené, ale málo vedené. Lidé nahoře vytyčují principy, praktiky a procedury na úkor vizí všeobsažných a strhujících. Jsou to manažeři, a ne vůdci. Zvláště to platí o armádních organizačních strukturách. Armáda je organizace s direktivním řízením, kde platí přísná pravidla (řády, předpisy a normy) a kde se očekává od podřízených přesně vykonané činnosti. Jestliže se vrátíme k předchozí části, kde bylo trochu stručně uvedeno, co vlastně obsahuje pojem lídr a vůdcovství (lídrovství), pak zjistíme, že na nižších stupních velení není potřebné mít lídra, ale výkonného manažera.

Takže se dostáváme k otázce, zda může být velitel lídrem v prvním slova smyslu, nebo bude vždy v něčem omezen. Podle našeho názoru bude vždy omezen, a sice armádní organizační strukturou a systémem řízení v ní. V současné době na naší škole připravujeme vojenské profesionály v bakalářském studijním programu na nižší velitelské funkce, tj. velitel čety a roty. Od těchto funkcionářů se očekává přesné plnění svých povinností v rámci řádů a předpisů a provádění nařízených činností. I zde se mohou projevit určité prvky vůdcovství, ale bude se jednat spíše o prvky neformální, vycházející z přirozené autority.

Jestliže však chceme vytvořit vysoce profesionální armádu, je nutné taktéž k tomu přizpůsobit i požadavky na velitele, zejména v přístupech řízení podřízených. Profesionál, znající svou odbornost, mnohdy ve svých znalostech překonává nadřízeného. Proto již nepotřebuje,

aby byl direktivně řízen, ale spíše organizačně veden. Zde se pak mohou projevovat některé prvky lídrovství. Současným všeobecným trendem, zejména v moderních organizačních strukturách, inovace systému metod a nástrojů managementu tzv. měkkými či jemnými faktory zdokonalování řízení a vůdcovství znamená mnohem více budovat zejména image, *goodwill*, dosahovat vysokou manažerskou kulturu, etiku, etiketu, důvěryhodnost a spolehlivost vztahů. Proto pojem leadership spojujme s českým ekvivalentem – vedení lidí.

Podle tohoto ne každý velitel může být lídrem, pokud k tomu nemá určitý talent. K charakteristikám lídra jako první můžeme uvést důvěru v podřízené. Tato charakteristika je potřebná pro velitele všech stupňů. Jestliže velitel nemá důvěru v podřízené jen těžce může plnit jakékoliv úkoly, zejména úkoly v boji.

Dalším rysem je kompetentnost a úcta k podřízeným. Tento rys musí být vlastní nejen lídrovi, ale každému manažerovi na všech stupních. Zda-li jsou dosazováni na funkce kompetentní lidé je otázkou a je to vizitka personální práce v armádě. Úcta k podřízeným je podmínkou úspěšného řízení profesionálního kolektivu.

Největším nebezpečím pro každého, jak lídra, tak manažera, je obklopit se tzv. přitakávači. Tak se ztrácí kontakt s realitou, přicházejí „stavy neomylnosti“, a tím pádem taktéž špatná rozhodnutí a ztráta důvěry ostatních podřízených.

Dalším **pojmem v oblasti soudobého managementu je „knowledge management“**, který může být aktuální pro další směr přípravy vojenských manažerů. Když se vrátíme k předcházející části, tak jako základ řídicí práce byly preferovány znalosti lidí. Arian Warda [2] definoval management znalostí:

„Není to vytváření nějaké encyklopedie, která zahrne všechno co, kdo, kdy znal. Při managementu znalostí jde spíše o to, sledovat ty, kteří něco znají, a rozvíjet takovou firemní kulturu a technologii, která je přiměje mluvit.“

Potřebné znalosti pro řešení problémů se mohou získat dvojím způsobem. Prvním z nich je získat přímo ty lidi, kteří potřebnými znalostmi disponují, komunikovat s nimi, případně je přímo zainteresovat do řešení problému. Druhým způsobem je zjistit co je známo, najít potřebné informace a tyto následně využít. Při druhém způsobu vzniká nebezpečí, že sice máme informace, ale neumíme s nimi pracovat. V prvním případě, dotyčný člověk má nejen potřebné znalosti, ale zároveň ví, jak s nimi pracovat. V armádě existují různé standardizační postupy, které dávají potřebné informace pro řešení a provádění různých činností, a trendem v přípravě velitelů by mělo být, jak je využívat v praktické činnosti. A to nejen využívat, ale i je obohacovat svými praktickými zkušenostmi. Tento způsob lze v armádě aplikovat, protože tato organizace by neměla mít vnitřní konkurenci.

Dostí frekventovaným pojmem v oblasti řízení je „koučování“ lépe řečeno „systemické koučování“. V uvedené literatuře je systemické koučování charakterizováno jako reakce na moderní dobu, které se nezříká poznatků minulosti, ale nabízí nové pohledy na řízení. Metody koučování může využívat každý, mnohdy jsou využívány řídicími pracovníky intuitivně, aniž jsou v oboru vzdělání. Cestou vzdělávání velitelů na úroveň profesionálních koučů asi nepůjdeme, ale některé metody a způsoby koučování by absolventi měli znát pro nastávající praxi.

Je potřebné si uvědomit, že armáda je profesionální, tím pádem je opodstatněné bavit se jak o knowledge managementu, tak o koučování, případně jiných, měkkých, demokratičtějších metodách řízení. Profesionál-odborník bude mít nejen potřebné znalosti ve své odbornosti, ale i potřebnou praxi, jak své znalosti využít. Proto asi bude vhodnější, když velitel si osvojí měkké způsoby řízení, a tím i si zvýší svou prestiž a získá důvěru podřízených.

Vojenský management je souhrn všech činností, které je potřebné udělat, aby byla zabezpečena funkce armády.

- a) Z hlediska **označení stupně velení** je **vojenský management** vlastně obecné označení jednotlivých stupňů velení a jejich funkcionářů, kteří se zabývají přípravou a vedením jednotek v době míru a v krizových situacích. Tato formulace je velice stručná a dala by se dále rozvíjet např. v době míru na přípravu a výcvik, mírové mise apod.
- b) Z hlediska **specifické aktivity** je **vojenský management** soubor názorů, zkušeností, doporučení, přístupů a metod, kterých velitel (manažer) užívá ke zvládnutí manažerských funkcí, jež jsou nezbytné k dosažení záměrů činnosti AČR.

Vojenský management jako **vědní disciplína** je uspořádaný soubor poznatků, většinou odporovaných z praxe, které jsou zpracovávány formou metodik, řádů, předpisů a směrnic závazných k jednání nebo jako principy (standardní operační postupy). Opírá se o poznatky ekonomie, matematiky, psychologie, sociologie, statistiky, kybernetiky, informatiky, práva a vojenské vědy. Tyto poznatky aplikuje a rozvíjí v podmínkách velení a řízení. Obsahuje prvky umění, které souvisejí s individuálními schopnostmi velitelů. Jde o schopnosti organizační, umění jednat s podřízenými, vystupování a kvalifikovaného rozhodování.

Z těchto definic vyplývá, že pokud chceme provádět výuku ve studijním oboru „vojenský management“, nemůžeme se zaměřit jen na předměty obecného managementu, ale musíme vytvořit celý komplex předmětů, jak všeobecně teoretických, tak odborných a odborně podpůrných, které dají studentovi všeobecný základ znalostí a dovedností pro činnost vojenského manažera. To znamená, že katedry nemohou vytvářet a učit předměty podle vlastního uvážení, ale musí jejich předměty zapadnout do celkové mozaiky předmětů potřebných k formování řídicího pracovníka od základních stupňů řízení až po ty nejvyšší.

Základem toho všeho musí být jasně stanovený požadavek zadavatele, tj. armády (ministerstva obrany – generálního štábu), a standardy výuky v daném oboru, které jsou všeobecně platné.

Proto je potřebné uvažovat o takovém složení předmětů, které zabezpečí všeobecné curriculum jak pro ryze ekonomické zaměření, tak i pro obor vojenský management. Podle našich názorů je potřebné všeobecné curriculum zaměřit na základní kurz makro a mikroekonomiky v paritě s předměty všeobecného managementu, informatiky, aplikované matematiky a práva.

Uvědomujeme si, že bakalářské vzdělání vojenských profesionálů je pro nižší stupně velitelů, a proto je zbytečné, aby získávali vědomosti pro ekonomické řízení podniků. Toto snad může připadat v úvahu až na magisterském stupni. Jsme pro to, aby v odborném curricula posílily předměty zaměřené na vojenský management, což podle nás znamená aplikovat všeobecné zásady a principy managementu na vojenské podmínky, a také se odstranila duplicitu předmětů modulových a oborového curricula. Bylo by možná vhodné rozšířit studium o některé humanitární předměty, jako politologie, filozofie, ale zejména pedagogiku. Nemělo by se zapomínat na etiketu společenského chování, protože každý řídicí pracovník, velitel, je zároveň reprezentantem armády.

Zároveň se asi nevyhneme spojení teorie a praxe při přípravě absolventů, v úzké souvislosti. Současný stav, kdy teoretická příprava je věcí univerzity a praktická příprava na výkon funkce je na akademii, podle závěrů z konference, není příliš efektivní.

Použitá literatura:

- [1] *MANAGEMENT – teorie a praxe ve vojenském prostředí*. Sborník. Brno: Univerzita obrany, 2007. ISBN: 978-80-7231-282-5.
- [2] ZELENÝ, M. Čas vůdců už byl. *Moderní řízení*. 2005, roč. XIL, č. 10, ISSN 0026-8720.

Řízení podle cílů dnes představuje jednu ze základních metod moderního managementu. Tato metoda našla své využití rovněž v odvětví obrany. Řízení podle cílů je použito v pozemních silách USA pro potřeby plánování zdrojů. V České republice je řízení podle cílů použito v procesu střednědobého plánování činnosti a rozvoje rezortu Ministerstva obrany. Výsledky použití metody řízení podle zdrojů v odvětví obrany se však liší a někdy mohou být dokonce žalostné. Rozbor takového druhu bilance řízení podle cílů v rezortu MO ČR je předmětem tohoto článku.

Úvod

Při prezentaci metody řízení podle cílů bývá mnohdy citován výrok: „Bez cílů jsme jako střelka kompasu, kterou zběsile mává okamžik.“ Jeho autorem je nestor světového managementu Peter F. Drucker. V českém odvětví obrany však paradoxně doposud platí, že i s cíli můžeme být jako střelka kompasu, kterou okamžik mává zběsile.

1. Metoda řízení podle cílů v odvětví obrany

Metoda řízení podle cílů (MBO - Management By Objectives) vznikla v 50. letech dvacátého století a postupně se stala standardní metodou moderního managementu. [1] Její fungování je založeno na stanovení všeobecných cílů, cílů první úrovně, cílů nejdůležitější organizační významnosti, určujících chování instituce v období platnosti těchto cílů. Od těchto cílů jsou odvozovány cíle nižších úrovní spojené s determinováním činnosti jednotlivých částí organizačních struktury dané instituce. Tyto úrovně zpravidla odpovídají organizaci práce v rámci organizační hierarchie.

Cíle tvořící soustavu cílů příslušné instituce jsou vyjádřeny textově s připojením časového parametru očekávaného dosažení cíle. Protože textový popis nebývá zpravidla jednoznačný, bývají cíle formalizovány prostřednictvím přiřazení dalších parametrů. Tyto parametry má vykazovat chování instituce, jejich organizačních prvků nebo realizovaných procesů v předpokládané době dosažení cíle určené jeho časovým parametrem. Parametry cíle tak představují hodnoty ukazatelů/indikátorů vhodně zvolených veličin, s jejichž pomocí se prokazuje/indikuje a v důsledku měří takové chování.

Soustava cílů jedné instituce, označovaná jako strom/y cílů, nevzniká zpravidla v jednom okamžiku – rozhodnutím řídicího centra, ale vzniká postupně. To je dáno tím, že řídicí centrum je jen výjimečně schopno dokonale kontrolovat řízenou instituci, tj. měnit chování instituce v reálném čase. Vždy existuje velké množství zpoždění v toku informací. Všeobecné cíle stanovené řídicím centrem mají proto z počátku charakter očekávaných cílů. Řídicí centrum takto vlastně formuluje směrem dovnitř instituce poptávku po požadovaném chování organizačních součástí řízené instituce a očekává její uspokojení. Takto je dosažení cílů jedné úrovně významnosti vždy závislé na dosažení cílů nižší organizační významnosti. Čím

je však organizační struktura vyjadřující míru dělby práce uvnitř dané instituce složitější, tím složitější bývá soustava odvozených cílů. Parametry cílů nižší organizační významnosti, tj. způsob uspokojení poptávky po očekávaných výsledcích činnosti instituce vyjádřené nadřazeným řídicím stupněm, bývají v takovém případě schopni určit jen specialisté odpovědní za příslušný proces, nebo skupinu procesů. Teprve po odvození celé soustavy cílů se všechny cíle mění na předpokládané cíle, u nichž se odhadovaná pravděpodobnost dosažení blíží jistotě v okamžiku schválení celé soustavy cílů.

Potřeba pracovat při řízení instituce s informací vykazující co nejvyšší hodnotu pravděpodobnosti, tzn. místo očekávání s předpokladem, místo předpokladu s jistotou, je příčinou toho, že při použití metody řízení podle cílů, nejsou všechny cíle administrativně stanoveny z úrovně řídicího centra, ale toto centrum pouze legitimizuje „závazek“ vedoucích pracovníků stojících v čele jednotlivých částí organizační struktury dosáhnout příslušného cíle nebo skupiny cílů. Soustava cílů tak vzniká a funguje na principu všeobecné shody mezi řídicími a řízenými stupni organizační hierarchie, shody mezi nadřizenými a podřízenými. Prostřednictvím dosažení této shody dochází nejenom k harmonizaci celé soustavy cílů, ale především k harmonizaci fungování organizačních částí instituce podílejících se na vzájemně provázaných cílech.

Metoda řízení podle cílů má dnes již mnoho aplikací. Jednou z nich je použití řízení podle cílů v pozemních silách USA. Zde tato metoda funguje jako součást systému koordinace alokace zdrojů určených pro národní obranu označovanou jako Planning, Programming, Budgeting, and Execution System (PPBES). [2] V rámci PPBES je používána metoda řízení plánování zdrojů ve prospěch cílů Objectives-Based Planning Resource Management (OBPRM). [3]

Soustava cílů pozemních sil USA zabudovaná do Plánu pozemních sil USA pro rozpočtové roky 2000-2015 (The Army Plan FY 2000-2015) byla zorganizována ve čtyřech hierarchických úrovních. [2] Základní úroveň představovala skupina úkolů plněných pozemními silami (Mission Area). Těch bylo 10 a tyto skupiny se dělily na 122 operačních úkolů (Operational Task). Každý operační úkol představoval vytvoření/udržení alespoň jedné operační schopnosti (Operational Capability), kterých bylo 789, naplněných alespoň jedním standardem výkonu (Performance Standard). Těchto standardů bylo 1248. Tato soustava cílů však fungovala spíše formálně. Jak uváděli autoři studie RAND, [2] takto složitá soustava cílů sloužila jen pro formální zdůvodnění zdrojů nárokových plánem. Navíc samotná soustava nebyla kontrolovatelná s ohledem na přílišný počet standardů výkonů a překrývání jednotlivých skupin úkolů pozemních sil prostřednictvím standardů. Překrývání vyplývalo z faktu, že určení cíle bylo založeno na preferenci textového popisu před formalizací cílů prostřednictvím měřitelných parametrů.

2. Metoda řízení podle cílů v odvětví obrany České republiky

K 1. dubnu 1991 vznikl na Federálním ministerstvu obrany úsek pro strategické řízení, v jehož čele stál náměstek ministra obrany generálporučík Ing. Imrich Andrejčák. V působnosti tohoto úseku byla také aplikace metody řízení podle cílů. Tehdejší očekávání od fungování této metody vystihují slova J. Jandy: „*Filozofie příprav zásadních změn v armádě je snad známá. Zvolili jsme cestu nejdříve stanovit určitý cílový model – soustavy strategických cílů rozvoje ČSA, a teprve od ní odvodit určité organizační struktury.*“ [4] Aplikace metody řízení podle cílů představovalo zároveň jeden ze stěžejních cílů úseku pro strategické řízení. Jed-

nalo se o vytvoření *Soustavy cílů rozvoje Čs. armády a vojenské části CO ČSFR do roku 2005*. [5] Jedním ze strategických cílů této soustavy byla např. profesionalizace armády. [4]

Používání metody řízení podle cílů bylo po roce 1993 používáno spíše intuitivně, a to v podobě, kterou Ochrana označoval jako „úkolové řízení“. [5] – Cíle jsou sice všeobecně vyhlášovány, zároveň však jsou jednotlivým organizačním prvkům direktivně určovány úkoly. Tato řídicí metoda je vhodná pro operativní řízení, nehodí se však pro perspektivní řízení. Soudě např. podle obsahu *Směrnice ministryně obrany pro rozvoj a činnost rezortu Ministerstva obrany na období 2009 – 2014 s doplňujícími úkoly pro rok 2008* [6] toto „úkolové řízení“ rozšířené v Československé lidové armádě přežilo vstup České republiky do NATO.

Přesto pokus o restaurování metody řízení podle cílů v odvětví obrany České republiky nelze odsuzovat. Tento experiment začal v roce 2006, kdy pravděpodobně na popud tehdejšího 1. NMO P. Štalmacha bylo pro potřeby zpracování *střednědobého plánu činnosti a rozvoje rezortu Ministerstva obrany* definováno pět dlouhodobých cílů. [7] Od nich se dále odvíjela soustava tzv. střednědobých cílů. Paradoxem celého experimentu byla skutečnost, že dlouhodobé cíle se v následujícím roce překvapivě změnily na strategické cíle. [6]

Tím došlo k tomu, že soustava cílů založená na dělení cílů na dlouhodobé, střednědobé a krátkodobé, musela kombinovat náhle dva odlišné přístupy k určení cílů. Šlo o původní časové dělení trvání cílů s dělením cílů podle jejich významnosti, kdy dlouhodobé cíle byly svým významem ztotožněny s cíli strategickými. Navíc díky tomu, že každá ze směrnic ministra obrany pro plánování činnosti a rozvoje rušila právní platnost té předchozí, musela se celá soustava cílů prakticky od základu změnit! V obou případech však pořadí dlouhodobých/strategických cílů neurčovalo jejich prioritu. Přehled těchto cílů zachycuje tabulka.

Tab.: Vyhlášené strategické cíle v odvětví obrany v letech 2006 až 2008

Plán/cíl	2008-2013	2009-2014
1	Zajištění podmínek pro trvalou připravenost státu k obraně životních a vybraných strategických zájmů ČR, vyjádřených v Bezpečnostní strategii ČR	Funkční systém obrany státu
2	Rozvoj systému identifikace hrozeb a vyhodnocení možných rizik pro životní a strategické zájmy ČR a zajištění schopnosti, v závislosti na jejich charakteru, rizikům předcházet	Nasaditelné a interoperabilní síly
3	Plnohodnotné začlenění ČR do civilních a vojenských struktur NATO a do vznikajících obranných (vojenských) struktur EU v rozsahu stanovených kompetencí Ministerstva obrany	Moderní organizace, řízení a velení
4	Rozvoj operačních schopností ozbrojených sil ČR v souladu s politicko-vojenskými ambicemi ČR, vyjádřenými ve Vojenské strategii ČR, a přijatými standardy NATO	Kompetentní a motivovaní lidé
5	Aplikace demokratických principů řízení ozbrojených sil ČR a principů jejich důsledné civilní kontroly	Operačně přijatelná a společensky akceptovatelná dislokace
6	–	Promyšlená modernizace a moderní infrastruktura

Pramen: Čj. 792/2006-3691 Směrnice ministra obrany pro rozvoj a činnost rezortu Ministerstva obrany z 12. května 2006; Čj. 1088-1/2007/DP-3691 Směrnice ministryně obrany pro rozvoj a činnost rezortu Ministerstva obrany na období 2009-2014 s doplňujícími úkoly pro rok 2008 z 14. prosince 2007

Přístup ke strategickému řízení, kdy se každý rok mění kontinuita cílů první úrovně (významu), je podivný ve dvou směrech. Takový postup jde jednak proti logice používání metody řízení podle cílů založené na požadavku kontinuity cílů, jejichž dosažení vyžaduje delší časové období než jeden kalendářní rok, [1, 2] jednak je zde rozpor mezi účelem dlouhodobého/strategického cíle a dobou jeho trvání. Uvážíme-li, že v rámci rozpočtového cyklu vymezeného v zákoně č. 218/2000 Sb., ... (*rozpočtová pravidla*), ve znění pozdějších předpisů délkou dvou let (zahrnující období zpracování návrhu státního rozpočtu začínající po schválení státního závěrečného účtu do konce dubna, období hospodaření podle zákona o státním rozpočtu v trvání jednoho kalendářního roku, období vyhodnocení hospodaření podle zákona o státním rozpočtu zahrnující zpracování a předložení státního závěrečného účtu) dochází k realizaci úkolů představující jednu z etap na cestě k dosažení dlouhodobého/strategického cíle, pak jsou každoroční změny dlouhodobých/strategických cílů nesmyslné. Otázkou zůstává, zdali lze v praxi skutečně ztotožnit strategický cíl s cílem dlouhodobým.

Závěr

Metoda řízení podle cílů je jednou z důležitých metod moderního managementu. Svoje uplatnění nachází i ve veřejném sektoru. Výsledky, které může její aplikace přinést, je však závislá na správném pochopení jejího fungování. Chybou je její formální používání, kdy cíle nejsou nakonec tou pomyslnou štírkou kompasu a příliš složitá soustava cílů neplní funkci pomyslného kompasu.

Použitá literatura:

- [1] KOONTZ, H., WEINRICH, H. *Management*. Praha: East Publishing, 1998, 1. vyd., ISBN 80-7219-014-8.
- [2] LEWIS, L., THIE, H., BROWN, R. et SCHRADER, J. *Improving The Army Planning, Programming, Budgeting, and Execution System (PPBES). The Planning Phase*. Santa Monica: RAND, 2000, 1st ed. ISBN 0-8330-2818-9.
- [3] LEWIS, L., BROWN, RA. et SCHRADER, JY. *Improving The Army Planning, Programming, Budgeting, and Execution System (PPBES). The Programming Phase*. Santa Monica: RAND, 1999, 1st ed. ISBN 0-8330-2670-4.
- [4] Beseda u kulatého stolu na téma: Strategické řízení podle cílů. [rozhovor s J. Jandou, S. Chromcem, L. Klímou, P. Gavlasem] *A-revue*, 1991, roč. 44, č. 7, s. 18-20.
- [5] OCHRANA František. Práce se soustavou rozvoje Čs. armády. *A-revue*, 1992, roč. 45, č. 10, s. 14-15.
- [6] Čj. 1088-1/2007/DP-3691 *Směrnice ministryně obrany pro rozvoj a činnost rezortu Ministerstva obrany na období 2009-2014 s doplňujícími úkoly pro rok 2008* z 14. prosince 2007.
- [7] Čj. 792/2006-3691 *Směrnice ministra obrany pro rozvoj a činnost rezortu Ministerstva obrany* z 12. května 2006.
- [8] RMO č. 33/2004 *Plánování činnosti a rozvoje rezortu Ministerstva obrany*

Je třeba mít na paměti, že deterence podložená nedostatečnými kapacitami je v případě jejího selhání zbytečná. Systém nabízený spojencům je systém omezený a defenzivní, nikoliv ofenzivní. Interceptory, na rozdíl od těch ruských, z nichž je mnoho nukleárních, a izraelských, které nukleární nejsou, nemají zabudovány explozivní nálože a budou odpáleny pouze v případě útoku na členy Severoatlantické aliance. Nepsaná doktrína, že lze použít pouze útočné prostředky (balistické střely), neobstojí.

William Van Cleave
Protiraketová obrana přinese Česku pouze výhody
natoaktual.cz, 30. 5. 2008

Motto: *Velitel, aby dosáhl úspěchu, musí porazit protivníka dvakrát: nejprve intelektuálně – racionálním rozhodnutím, a potom skutečně, jeho rozdrčením na bojišti.*

Úvod

Plánování a velení v mnohonárodních integrovaných expedičních operacích jsou obtížnými problémy po mnohaleté období. Jak se Evropská unie stává stále aktivnějším světovým činitelem – včetně oblastí zahraniční, bezpečnostní a obranné politiky – tak EU trvale rozvíjí schopnosti vedení integrovaných expedičních operací a od roku 2003 provedla řadu úspěšných vojenských operací a civilních misí na Balkáně, v Africe, na Středním východě a jihovýchodní Asii. Zasedání Evropské rady v Nice a následná jednání vedoucích státních a vládních představitelů EU potvrdila ambice EU a rozhodla, že po vojenské stránce EU musí být schopna vést integrované expediční operace jak autonomní, tak i kombinované s použitím prostředků a schopností ze zdrojů NATO na základě dohody BERLIN plus. Integrovaná expediční operace je prostředkem k řešení krizových situací, které se vyhrotily do takové krajnosti, že není možné a přijatelné jiné řešení než vojenský zásah.

Organizační struktura velení a řízení pro integrované expediční operace, které jsou vedeny pod hlavičkou EU k řešení krizové situace vyžadující nasazení sil rychlé reakce, bude vytvořena v souladu s Konceptem vojenského velení a řízení EU. Vzhledem ke krátké reakční době bude se vši pravděpodobností při výstavbě systému velení a řízení uplatněn princip nosného státu. Bez ohledu na variantu velení je podstatné, aby systém velení a řízení spolu s veliteli (operační velitel a velitel sil) pro řízení operace byli určeni co nejdříve.

1. Velení a řízení v expedičních operacích EU

1.1. Charakteristika velení a řízení

Velení je složitý a dynamický proces. Velení je činnost velitele zaměřená k usměrňování podřízených vojsk k neefektivnějšímu splnění stanoveného operačního úkolu. Úspěch v integrované expediční operaci vždy závisí na kvalitě velení. Proto období výstavby Battle Group EU je i obdobím zdokonalování systému a metod velení.

Vztah mezi velením a řízením. Velení je proces, pomocí kterého velitel prosazuje svoji vůli a záměry stanovením formy a způsobu činnosti štábu a podřízených vojsk. Velení zahrnuje svěřenou pravomoc a přímou zodpovědnost velitele za nasazení sil ke splnění operačního úkolu v rámci příslušného stupně velení.

Řízení je proces, pomocí kterého velitel, za podpory štábu, organizuje, usměrňuje a koordinuje činnost přidělených sil. Řízení zahrnuje nepřetržitou kontrolu, usměrňování a koordinaci činnosti určených sil v souladu s plánem a zámyslem velitele. Řízení umožňuje regulovat a kontrolovat činnosti sil určených pro splnění operačního úkolu. Splnění operačního úkolu

vyžaduje, aby velitel a štáb uplatňovali standardizované operační postupy a dovedně využívali prostředky velení, komunikační a informační systémy.

Souhrn těchto dvou procesů formuje velení a řízení, které velitel, štáb a podřízení funkcionáři používají k plánování, usměrňování, koordinaci a řízení operací.

Velení spočívá nezadatelně pouze v osobě velitele. Řízení je jednou ze složek velení. S výjimkou kritických a rozhodujících momentů, kdy na sebe řízení přebírá velitel, je řízení zpravidla doménou štábu a uskutečňuje se formou podpory velení.

Složkami velení jsou pravomoc, rozhodování, vedení a řízení:

- ❑ **Pravomoc.** Pravomoc je zplnomocnění vydávat rozkazy nebo vynutit si poslušnost. Pravomoc zahrnuje zodpovědnost, odpovědnost a právo pravomoc delegovat.
- ❑ **Rozhodování.** Rozhodování je výběr varianty činnosti, která je nejvhodnější pro splnění operačního úkolu. Rozhodování přeměňuje představu (vizi) velitele do efektivní činnosti vojsk. Zodpovědností velitele je – za pomoci štábu – přijímat zásadní rozhodnutí. Přijímání běžných rozhodnutí (v rámci realizace zámyslu velitele a naplňování jeho kompetencí) je zodpovědností štábů.
- ❑ **Vedení.** Vedení je získávání lidí pro splnění operačního úkolu. Velitel vede za pomoci kombinace osobního příkladu, přesvědčování a donucování. Vést je prvořadou povinností nejen velitele, ale každého vojenského činitele, včetně všech důstojníků, podporčíků a poddůstojníků.
- ❑ **Řízení.** Ve smyslu nepřetržité kontroly, usměrňování a koordinace činnosti podřízených sil (s výjimkou kritických aspektů řešených velitelem) je řízení převážně povinností štábu. Řízení zahrnuje sběr, zpracování, zobrazování, ukládání a šíření informací pro vytvoření společného operačního obrazu a využívání těchto informací pro plánování, přípravu, vedení a hodnocení operací. Prvky řízení jsou informace a organizační struktura.

Jedním z úkolů velení a řízení v integrované expediční operaci je zabezpečení akceschopnosti a úplnosti operační sestavy expedičních vojsk. Uchování akceschopnosti a úplnosti operační sestavy však není hlavním cílem velení a řízení. Hlavním cílem velení a řízení je dosažení stanoveného cíle operace.

Zabezpečit vysokou úroveň velení v expedičních operacích znamená, že pro řešení krizové situace je přijato a realizováno nejlepší rozhodnutí, tj. proveden výběr varianty činnosti, která optimálně odpovídá konkrétní operační situaci a stanovenému cíli operace.

Zkušenosti získané v operacích ARTEMIS, EUFOR RD CONGO a EUFOR TCHAD/RCA ukazují, že je možno všechny úkoly velení a řízení podle charakteru činnosti rozdělit na dvě základní skupiny:

- ❑ aktivace, plánování a příprava sil pro operaci, příprava strategické zálohy, vytvoření konceptu logistického a zdravotnického zabezpečení,
- ❑ nasazení, vedení operace, vyvedení sil z operace a opuštění operačního prostoru.

Obr. 1: Vztah mezi managementem, velením a řízením

První skupinu tvoří úkoly velení a řízení bezprostředně spojené s aktivací velitelství (EU OHQ a EU FHQ), vojensko-strategickým a vojenským operačním plánováním (společným operačním plánováním), zpracováním operační dokumentace, přípravou operačního uskupení, organizací strategické přepravy do prostoru nasazení a přijetím opatření logistického a zdravotnického zabezpečení.

Druhou skupinu úkolů velení a řízení tvoří organizace nasazení sil do operace, organizace a provádění ISTAR, vedení operace a plnění operačního úkolu, provádění operačních nácviků, realizace konceptu logistického a zdravotnického zabezpečení, vyvedení sil z operace, opuštění prostoru operace a zajištění strategické přepravy zpět do Evropy.

1.2. Principy velení a řízení v expedičních operacích EU

Nejdůležitější podmínkou dosažení stanoveného cíle v integrované expediční operaci je kromě zvládnutí zásad operačního umění i znalost principů velení a řízení. Principy velení a řízení jsou zvláštní skupinou principů operačního umění, vztahujících se k oblasti činnosti velitele a řídicích orgánů.

Mezi nejdůležitější principy velení patří: základní princip, jednota úsilí, samostatnost a iniciativa, decentralizace provedení, delegování pravomocí, vzájemná důvěra, jednotné chápání, včasné a efektivní rozhodnutí a vysoká akceschopnost, předvídaní a nepřetržitá znalost situace, pevnost, flexibilita, nepřetržitost, utajení, průhlednost, vysoká operativnost, národní námitky a společný pracovní jazyk.

Principy velení a řízení předurčují způsob, kterým velitel a orgány řízení musí naplňovat požadavky velení a řízení s cílem splnit stanovený operační úkol a zajistit ochranu vojsk. Principy velení a řízení pro vedení integrovaných expedičních operací EU lze charakterizovat následovně:

a) Základní princip velení. Základní princip velení vyplývá z objektivní nutnosti mít v čele každé jednotky nejschopnějšího jednotlivce. Základní princip velení ve vztahu k velení je třeba chápat jako soustředění práv velet podřízeným vojskům v osobě jednoho velitele. Tato práva (vymezení velitelských pravomocí) jsou mu dána Společným usnesením EU a zákony státu členského státu EU, kterého je státním občanem, a jsou upravena SOP. Nezbytnost základního principu velení vyplývá ze samotné mnohonárodní podstaty expediční operace, na které se podílí členské státy EU. Spojené úsilí členských států EU za účelem dosažení společného cíle vyžaduje bezpodmínečnou pevnou jednotu vůle. V základním principu velení je obsažena nutnost podřídit expediční síly EU jedině osobě v jakékoli vojenské činnosti, které se účastní množství osob. Základní princip velení vychází z těchto zásad: **vždy musí být jmenován velitel, jediný kdo má právo velet je velitel, jediný kdo má právo rozhodovat a vydávat rozkazy je velitel, rozkaz velitele je závazný, jediný kdo se nemůže zbavit odpovědnosti je velitel a jediný kdo má odpovídající autoritu je velitel.** Autorita velitele je založena na intelektuální kapacitě velitele, vrozeném nadání, jeho schopnostech a osobních vlastnostech. Velitel nese odpovědnost nejenom za svá rozhodnutí, ale i za splnění operačního úkolu a úspěšné dosažení cílů operace.

b) Jednota úsilí. Základem jednoty úsilí je úkolové velení. Úkolové velení může být úspěšné pouze v prostředí důvěry a vzájemného pochopení. Úspěšné uplatnění úkolového velení v průběhu expediční operace vyžaduje, aby toto bylo chápáno, pěstováno a často procvičováno v průběhu vojensko-odborné přípravy. Jednota úsilí spočívá v koordinaci a spo-

lupráci všech zainteresovaných složek s cílem dosáhnout splnění stanoveného úkolu. Pochopení zámyslu velitele o dva stupně výše vede ke zvýšení jednoty úsilí a poskytuje základy pro decentralizaci rozhodování a plnění úkolů v průběhu operace. Podřízení, kteří znají zámysl velitele, jednají v neočekávaných situacích iniciativně a cílevědomě. V úkolovém velení mají podřízení stanovenou absolutní zodpovědnost za splnění zámyslu velitele. Nejpreferovanější metodou k dosažení jednoty úsilí je jednota velení. V rámci jednoty velení je veliteli stanovena zodpovědnost za splnění pouze jednoho operačního úkolu. Velitel přijímá rozkazy pouze od jednoho nadřízeného, kterému je zodpovědný za splnění obdrženého operačního úkolu. Jednota velení nemusí být za jistých okolností uskutečnitelná, ale velitelé musí vždy usilovat o to, aby bylo dosaženo jednoty úsilí. V případě že není možné dosáhnout jednoty velení přímo, musí být přijata taková organizační opatření, aby se jednoty velení dosáhlo pomocí spolupráce a koordinace činnosti všech prvků sil, a to i v případě, že tyto prvky nejsou součástí stejné organizační struktury.

- c) **Samostatnost a iniciativa.** V podmínkách vedení integrované expediční operace stále většího významu nabývá princip **samostatnosti a iniciativy**. Zvláště vedení operací v symetrickém prostředí a uplatňování zásad asymetrické taktiky v samotném důsledku vede k nárůstu samostatnosti při plnění stanovených úkolů. Nasazování operačně manévrujících prvků do prostorů operačních zásahů, vysoká dynamičnost i nerovnoměrnost průběhu integrované expediční operace, vyžadují decentralizované velení a v důsledku toho poskytnutí značné samostatnosti velitelům jednotek. To od podřízených velitelů vyžaduje projevení iniciativy a činorodosti při řešení úkolů. Tento trend je nezbytný, neboť v důsledku náhle a často se měnící situace se včasná reakce nadřízených velitelů na prudké zvraty ve vývoji situace stává obtížnější. Samostatnost a iniciativa má však své hranice. Samostatnost a iniciativa musí být prokazována jen v rámci plnění stanoveného úkolu a musí být v souladu se zámyslem nadřízeného velitele. Každý velitel musí mít na zřeteli cíl, o jehož splnění se usiluje vedením operace, jakož i zámysl nadřízeného velitele. To umožňuje podřízeným velitelům při nenadálých a prudkých změnách situace a při neobdržení pokynů od nadřízeného jednat cílevědomě a důmyslně.
- d) **Decentralizace provedení.** Decentralizace provedení umožňuje a zároveň od velitelů vyžaduje projevit iniciativu pro přijetí vlastního rozhodnutí k prosazení zámyslu nadřízeného. Decentralizované provedení umožňuje okamžitě přijmout rozhodnutí na základě vývoje konkrétní situace. Čím jsou okolnosti proměnlivější, tím více rozhodnutí musí být učiněno na nižších stupních velení. Realizaci decentralizovaného provedení je nutno náročně a pravidelně procvičovat, protože potřebné velitelské návyky se rychle ztrácí a podřízení velitelé si navykou vyčkávat na pokyny od nadřízeného. Princip decentralizovaného provedení je jedním z nejdůležitějších principů velení. Jeho důležitost spočívá v tom, že k vytvoření požadovaného tempa operace a k vyrovnání se s nejistotou, nepřehledností a náhlými změnami situace, proměnlivostí operační činnosti, musí být velení decentralizováno na maximální možnou míru. V systému decentralizovaného velení musí být velitel schopen – za účelem udržení součinnosti a zachování jednoty úsilí – koordinovat činnost podřízených sil a prostředků. Decentralizované velení vyžaduje vysoce a kvalitně připravený velitelský sbor.
- e) **Delegování pravomocí.** Decentralizované provedení, které tvoří základ úkolového velení, vyžaduje delegování specifických rozhodovacích pravomocí. Delegování pravomocí snižuje množství rozhodnutí, která je nutno přijmout na vyšších stupních velení. Velitel nedeleguje

pravomoci pouze na podřízené velitele, ale může delegovat některé pravomoci i na příslušníky štábu. Projevuje se to v tom, že řešení a rozhodnutí, která se týkají složitých a závažných otázek, zvláště v oblasti legislativy, lidských práv, vyšetřování zločinů, zdravotnictví, státní správy apod. nevypracovává velitel, ale odpovědní odborníci. V případě, že velitel deleguje pravomoc na podřízené, přidělí jim dostatečné zdroje ke splnění přiděleného úkolu. Princip delegování pravomoci neznamena zbavení se odpovědnosti. Přijetí závěrečného rozhodnutí – vydání rozkazu i právo samostatně velet a nést odpovědnost, a to i za rozhodnutí jiných učiněná jeho jménem – zůstává na veliteli.

- f) **Vzájemná důvěra.** Důvěra se musí stejně jako respekt získat a její úroveň není na všech stupních velení stejná. Podřízení, kteří mají důvěru v nadřízeného, vyvíjejí ochotněji iniciativu v souladu s požadavky úkolového velení, a naopak velitelé delegují více pravomocí podřízeným, vůči kterým chovají důvěru a nabylí přesvědčení, že budou jednat v souladu s jejich zámyslem. Důvěra je založená na osobních kvalitách jednotlivců včetně profesionální zdatnosti, příkladnosti a integrity. Důvěra vychází z vojensko-odborných dovedností prokázaných ve vojenských operacích, protože tyto jsou nejsnadněji viditelné. O důvěře platí, že se pomalu a pracně získává, ale rychle ztrácí.
- g) **Jednotné chápání.** Velitelé napomáhají jednotnému chápání záměru operace svým jednáním, vystupováním a chováním, které není v protikladu s proklamovanými cíli a posiluje pochopení oficiálních prohlášení. Směrem k vojskům se schopnost neverbální komunikace vyvíjí s pomocí vzájemného poznání, sdílené filozofie a společně získaných zkušeností. Vojensko-odborná shromáždění velitelů, zaměstnání v terénu a odborné tematicky zaměřené diskuze vytváří pro příslušníky velitelského sboru platformu pro jednotné chápání smyslu nadcházejících operací.
- h) **Včasné a efektivní rozhodnutí a vysoká akceschopnost.** Velitel přijímá a vydává rozhodnutí pohotověji a rychleji, než je protivník schopen na ně účinně reagovat. Tím velitel vnucuje protivníkovi tempo operace, na které protivník nestačí. Rozhodování velitele je v průběhu operací založeno na znalosti, jakým způsobem upřesnit (popřípadě změnit) již vydané rozhodnutí. Velitel předvídá, jaké dopady bude mít jeho rozhodnutí na nastávající charakter činnosti vojsk a pravděpodobný způsob reakce protivníka. Velitel přijímá rozhodnutí formou výběru z několika variant činnosti. Včasné přijetí rozhodnutí a jeho následná realizace vytváří předpoklady pro dosažení výhod a možností jejich efektivního využití. Velitelé, kteří mají schopnost přijmout a implementovat svá rozhodnutí rychleji, dokonce i jen zčásti, získávají výhodu, která se může v průběhu operace stát velmi důležitou. Aby velitel získal převahu nad protivníkem, musí mít vždy připraveno několik variant řešení operační situace, rychle a s přehledem přijmout rozhodnutí a účinným velením dosáhnout žádoucího výsledného efektu.
- i) **Předvídání a nepřetržitá znalost situace.** Obsahem tohoto principu je schopnost **předvídat směr vývoje operace**. Schopnost předvídat možné změny situace a pravděpodobné změny v průběhu operace může být vlastní jen veliteli, který dosáhl patřičné úrovně operačního umění, má předpoklady všestranně a objektivně analyzovat vzniklou situaci a nalézt v ní podstatné směry vývoje. Proto předvídat mohou jen všestranně vzdělaní a zkušení velitelé se širokým operačním rozhledem. Předvídání nadcházející činnosti je velmi obtížné a musí se opírat o **nepřetržitou znalost operační situace**. Nedostatek informací o situaci neosvobozuje velitele od povinnosti se rozhodnout. Je však nutno podotknout, že bez znalosti situace není možné přijmout optimální rozhodnutí, organi-

zovat a vést operaci a dosáhnout úspěchu. Proto je velitel povinen mít za všech okolností nepřetržitou znalost o situaci. Získat znalost o situaci je prvořadou povinností velitele. Nepřetržitá znalost situace je jedním ze stěžejních principů velení vojskům.

- j) **Pevnost velení** spočívá v přijetí optimálního rozhodnutí a vytrvalosti v jeho realizaci. To vyžaduje od velitele silnou vůli, odvahu, sebeovládání, rozhodnost, smělost, a také umění nadchnout pro realizaci rozhodnutí podřízené. Pevnost velení je přímo závislá na stupni připravenosti a osobních kvalitách velitele. Operace neprobíhá vždy v souladu s operačním plánem. V průběhu operace nastává množství nepředvídaných změn, které nesmí vyvolat u velitele nedůvěru, pochybnosti a ztrátu víry v dosažení úspěchu. Při náhlých a prudkých změnách situace lze počítat s úspěchem, pouze když je úsilí expedičních sil rozhodným způsobem sjednoceno a usměrněno na překonání dočasných obtíží, které vyvstaly v průběhu operace, a na přesném a úplném splnění operačního úkolu. Jednota vůle velitele a podřízených velitelů, snaha všech úspěšně dokončit zahájenou operaci, přesně splnit zámysl nadřízeného velitele a úspěšně splnit stanovený operační úkol umožňují oslabit vliv nepředvídaných jevů a snížit na minimum vliv nahodilosti.
- k) **Flexibilita velení.** Pevné velení neznamena, že se velitel slepě přidržuje předem přijatého rozhodnutí. Integrovaná expediční operace vedená v podmínkách krizové situace se nebude nikdy vyvíjet přesně v souladu s operačním plánem. Flexibilita velení se projevuje rychlým reagováním na změny situace, včasným upřesněním nebo změnou již přijatého rozhodnutí a v případě nutnosti dokonce jeho zrušením (anulováním) a přijetím nového rozhodnutí, upřesněním úkolů expedičním vojskům i způsobu provedení součinnosti v souladu s novým rozhodnutím. Flexibilita velení umožňuje neustále uvádět v soulad obecné, doktrínou stanovené zásady vedení operací s měnícími se podmínkami a situací a dynamicky usměrňovat úsilí expedičních vojsk k rychlému splnění vytyčeného cíle.
- l) **Nepřetržitost velení** předpokládá stálé velení a řízení činnosti podřízených expedičních sil velitelem a udržování jeho nepřetržitého ovlivňování průběhu operace. To předpokládá udržování nepřetržitého spojení s vojsky a stálou znalost situace. Význam principu nepřetržitého velení mnohonásobně vzrůstá v expedičních operacích Battle Group EU při nasazování operačně manévrujících prvků do prostoru operačních zásahů. Ztráta spojení s prvkem (dokonce na poměrně krátkou dobu) a přehledu o situaci, mohou vést k přijetí rozhodnutí a vydávání rozkazů, které neodpovídají dané situaci. V proměnlivých podmínkách vedení expediční operace zákonitě dochází k výpadkům v udržování nepřetržitého spojení s podřízenými jednotkami. Proto nezbytnost dodržování principu nepřetržitého velení klade zvýšené požadavky i na podřízené velitele, kteří musí projevit iniciativu a snahu o opětovné navázání a udržení spojení s nadřízeným velitelem, které bylo, byť jen dočasně, přerušeno. Kromě toho každý velitel musí mít přehled o celkové situaci, znát a dobře chápat zámysl nadřízeného velitele. To mu umožňuje nejen projevit rozumnou iniciativu v rámci celkového zámyslu, ale také v případě vyřazení nadřízeného velitelství převzít velení dostupných expedičních sil a zabezpečit splnění stanoveného operačního úkolu. Znalost situace a podrobná analýza podmínek, ve kterých probíhá integrovaná expediční operace, umožňují veliteli vést, řídit a cílevědomě usměrňovat operační činnost jednotek a paralyzovat výskyt nahodilých jevů.
- m) **Utajení velení.** Existence sil rychlé reakce (Battle Groups), které má v současné době EU k dispozici, skýtá reálnou možnost rychle a překvapivě zmařit záměry protidemokratických sil narušit pozitivní vývoj v krizových oblastech. V souvislosti s tím v expedičních nebo

krizových operacích podstatně vzrůstá význam překvapení, kterého může být dosaženo jen přísným utajením a rychlým provedením operačních zásahů v rámci vedené expediční operace, tj. dodržováním principu utajení velení. Význam utajení narůstá ve spojení s principem překvapení, který je prvkem operačního umění.

- n) Průhlednost velení.** Průhlednost velení v expedičních operacích – pokud situace nevyžaduje stanovit stupeň jeho utajení – spočívá v otevřenosti při přijímání rozhodnutí velitelem. Pozitivní stránka průhlednosti rozhodnutí je prezentována zvýšením důvěry a zajištěním ochrany sil. Potlačování principu průhlednosti může vyústit v negativní jevy jako je např. tajnůstkářství, korupce a nebo páchání válečných zločinů. Průhlednost je nezbytná k získání podpory veřejnosti pro řešení krizových situací, ale není vhodné (pokud není součástí informačních a psychologických operací) ji uplatňovat v přípravě a provádění operačních zásahů. Uplatňování průhlednosti se nesmí stát překážkou pro utajení velení a využití momentu překvapení.
- o) Vysoká operativnost velení.** Tento princip, jehož význam v etapě vedení expedičních operací vzrůstá, je chápán především jako včasné reagování na všechny změny situace, tj. včasné přijetí rozhodnutí a vydání operačních rozkazů jednotkám. Operativnost je vynucena vysokou manévrovostí jednotek, dynamikou vedení expedičních operací, četnými a zásadními změnami situace. Operativnost velení se projevuje rychlým uskutečňováním všech opatření spojených s velením expedičními silám při přípravě a vedení operace. Operativnost velení znamená za všech okolností zkrátit čas na přijetí rozhodnutí a vydání rozkazu, a tím poskytnout maximum času jednotkám. Projevem operativnosti velení je společné operační plánování. Požadavky na operativnost a vysokou kvalitu velení spolu úzce souvisí, protože v současných podmínkách je nepřijatelné otálet s přijetím rozhodnutí před zahájením boje nebo v jeho průběhu. V takovém případě i nejlepší, ale opožděné rozhodnutí nevyhnutelně ztrácí svůj pozitivní význam a může dokonce v řadě případů znamenat porážku. V expediční operaci je třeba všechna opatření velení a řízení spojená s provedením operačního zásahu uskutečňovat s minimální spotřebou času. Operativnosti velení se dosahuje vysokou připraveností velitele a štábů, organizovaností a sladěním činnosti všech orgánů řízení. Vysoká operativnost velení nemá nic společného s chaotičností.
- p) Národní námitky.** Národní námitky představují omezení, která jsou stanovena členským státem EU (popř. jiným státem) na použití jeho sil vyčleněných pro účast v operacích (místo nasazení, délka nasazení, stanovení podmínek možného nasazení) vedených pod hlavičkou EU. Účelem národní námitky je chránit zájmy členského státu EU – při souběžné realizaci vlastních politických cílů – v rámci politických snah prosazovaných EU. Při rozhodování a uplatňování velení a řízení je velitel povinen národní námitky respektovat, podřídit jim vytváření operační sestavy a přizpůsobit úkolové velení a řízení. Zkušenosti z operací vedených EU na Balkáně a v RD CONGO ukazují, že národní námitky mají značný dopad na plnění operačního úkolu. Národní námitky velení a řízení neusnadňují, ale naopak zvyšují jeho obtížnost.
- q) Společný pracovní jazyk.** V oblasti velení a řízení má anglický jazyk, který je široce používán v rámci EU, statut *lingua franca* (dorozumívacího a pracovního jazyka). Veškerá mezinárodní radiokomunikace je vedena v angličtině. Kdo chce velet musí rozumět a jasně, stručně a srozumitelně se v dorozumívacím jazyce vyjadřovat. Znalost francouzštiny, němčiny a dalších jazyků je nejen pro velitele, ale i pro každého příslušníka ozbrojených sil neocenitelným přínosem. Bez znalosti dorozumívacího jazyka nemůže žádný velitel,

ať má sebelepší schopnosti, v mezinárodním prostředí smysluplně fungovat, natož velet. Bez naplnění tohoto principu nelze dosáhnout interoperability.

Význam dodržování uvedených principů velení a řízení v podmínkách vedení integrovaných expedičních operací vzrůstá. Jejich dodržování vyžaduje tvůrčí přístup a přísnou organizaci práce velitele a jemu podřízených orgánů řízení se zřetelem na nové podmínky velení, na konkrétní podmínky utvářející situaci.

1.3. Typy velení a řízení v operacích EU

Typy velení a řízení uplatňované v operacích EU vychází ze STANAG 2199 (AJP-3.2.2 Command and Control of Allied Land Forces) a jsou naprosto totožné s typy velení a řízení aplikovanými v operacích NATO. Rozsah velitelských pravomocí jednotlivých typů velení, které jsou vymezeny pro příslušné úrovně velení, je uveden v příloze číslo 1.

K tomu, aby velitel mohl efektivně uplatňovat velení a řízení, musí znát jednotlivé typy velení a formy vztahů podřízenosti, ve kterých se vůči němu nacházejí útvary a jednotky, které mu byly předány do podřízenosti pro splnění stanoveného operačního úkolu. Typy velení a z nich vycházející působnosti vymezují pravomoc velitele stanovit samostatný operační úkol, možnost změnit organizaci útvaru tak, aby odpovídala jeho záměru, nebo vydávat upřesňující úkoly v rámci již schváleného a vydaného operačního úkolu.

Typy velení

- a. **Úplné velení (FULLCMD):** vojenská pravomoc a povinnost velitele vydávat rozkazy podřízeným, která v sobě zahrnuje všechny aspekty vojenské činnosti a administrativy. Úplné velení je uplatňováno pouze v rámci národních ozbrojených sil. Velení realizované v mezinárodním prostředí představuje oproti velení uplatňovaném v čistě národním prostředí nižší stupeň právní síly. Žádný velitel EU nebo velitel spojeneckého uskupení nebude zplnomocněn k uplatňování úplného velení vůči silám nacházejícím se v jeho podřízenosti, neboť při vyčleňování jednotek do operačního svazku Battle Group budou jednotlivé členské státy EU předávat vyčleněné síly a prostředky pouze pod operační velení nebo operační řízení.
- b. **Operační velení (OPCOM):** pravomoc svěřena veliteli stanovit operační úkoly nebo vydávat úkoly podřízeným velitelům, nasadit jednotky do operace, změnit (upřesnit) úkoly již vydané silám a ponechat si nebo delegovat operační nebo taktické řízení tak, jak považuje za nezbytné. Operační velení nezahrnuje odpovědnost za administrativu. Operační velení může být použito k určení, které síly se budou nacházet v přímé podřízenosti velitele.
- c. **Taktické velení (TACOM):** pravomoc delegovaná na velitele, která ho opravňuje ukládat úkoly silám a prostředkům, které se nacházejí pod jeho velením s cílem splnit operační úkol stanovený nadřízeným velitelem.

Typy řízení

Podobně jako typy velení představuje řízení pravomoc uplatňovanou velitelem k usměrňování hlavních aktivit podřízených organizačních struktur nebo organizačních prvků, které

se zpravidla nenacházejí pod jeho velením, ale nesou zodpovědnost za splnění rozkazů a nařízení. Úplná pravomoc řízení nebo pouze její část může být velitelem předána příslušným orgánům nebo na tyto orgány delegována.

- a. **Operační řízení (OPCON):** pravomoc delegována na velitele k řízení přidělených sil a prostředků tak, aby velitel mohl splnit specifické operační úkoly nebo úkoly, které jsou zpravidla omezeny náplní činnosti, časem a místem. Operační řízení umožňuje veliteli nasadit příslušné jednotky a ponechat si nebo předat taktické řízení těchto jednotek. Operační řízení nezahrnuje pravomoc samostatně (odděleně) nasazovat jednotlivé části (prvky) jednotek, které se nacházejí v podřízenosti velitele. Operační řízení samo o sobě nezahrnuje administrativní řízení ani řízení logistiky.
- b. **Taktické řízení (TACON):** konkrétní a zpravidla lokální usměrňování a řízení přesunů nebo manévrů jednotek, jejichž provedení je nezbytné pro splnění operačních nebo stanovených úkolů.
- c. **Administrativní řízení:** administrativní správa nebo uplatňování pravomoci nad podřízenými nebo jinými organizačními strukturami ve věci administrativních záležitostí, jako je personální řízení, zajištění zásobování a služeb nebo jiných náležitostí nezahrnutých do rámce operačních úkolů podřízených nebo jiných organizačních struktur. Pokud nebylo – a to pouze na omezenou dobu a s omezeným cílem – administrativní řízení výslovně delegováno na velitele EU, zůstává za normálních okolností administrativní řízení v působnosti národních vojenských velitelů.
- d. **Koordinační pravomoc:** pravomoc udělená veliteli nebo osobě určené ke koordinování specifických aktivit nebo činností, na kterých se zúčastňují:
 - ☐ síly dvou nebo více členských států EU,
 - ☐ síly podřízené dvěma a více velitelstvím,
 - ☐ jednotky dvou nebo více druhů vojsk a služeb,
 - ☐ nebo více jednotek jednoho druhu vojska (služby).

Pověřený činitel má pravomoc vyžadovat provedení konzultací mezi zainteresovanými organizačními strukturami (činiteli) nebo jejich představiteli, ale nemá pravomoc vymáhat uzavření dohody. V případě rozporů mezi zainteresovanými stranami se musí pokusit o dosažení nezbytné dohody cestou jednání. Jestliže není schopen dosáhnout dojednání nezbytné dohody, musí zplnomocněný funkcionář postoupit danou spornou záležitost příslušnému orgánu k řešení.

Předání sil do podřízenosti

Ve stanoveném okamžiku přecházejí národní jednotky pod řízení operačního velitele – velitele mnohonárodních sil (multi-national commander). Předání do podřízenosti je právní akt, kterým členská země EU předává operační velení a řízení vyčleněných sil operačnímu velitelství EU. Předání do podřízenosti (TOA - Transfer of Authority), musí být provedeno v co nejkratší době. Časový rozvrh předání do podřízenosti musí být součástí obsahu počátečních jednání, která upravují způsob nasazení Battle Group EU do expediční operace. Plánem musí být stanoveno, kde se předání do podřízenosti a následné začlenění jednotek a velitelství do operační sestavy uskuteční. Včasné předání pravomoci umožní operačnímu veliteli naplánovat a provést stmelení a sladění činnosti jednotek Battle Group EU v prostoru operace. Předat jednotky vyčleněné pro Battle Group EU do podřízenosti je možno uskutečnit:

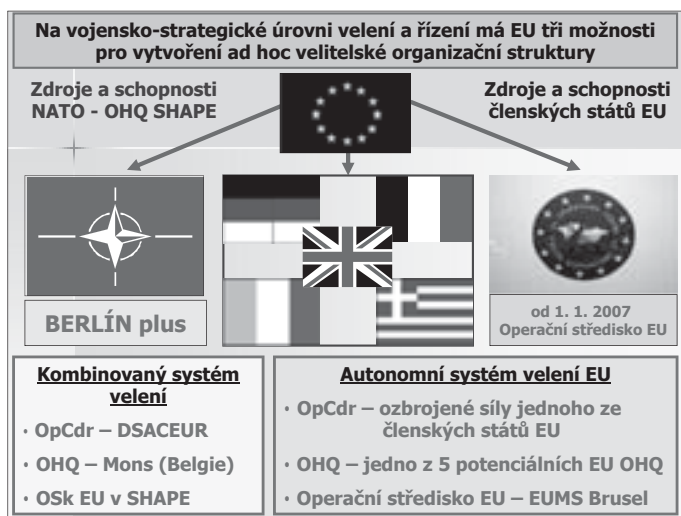
- a. **Ve stálých posádkách mírové dislokace** vyčleněných jednotek ještě před jejich nasazením. Operační velitel může stanovit pořadí příchodu jednotek tak, aby to nejlépe vyhovovalo operačním požadavkům a usnadňovalo činnost v prostoru přijetí sil. To předpokládá jednoznačný politický konsenzus a jednoznačné rozhodnutí o účasti národních sil v expediční operaci Battle Group EU.
- b. **V prostoru dočasného soustředění sil** Battle Group EU, který se nachází na ose přesunu do prostoru operace. Jednotky jsou připravovány v týlovém prostoru a jsou nasazeny k plnění po dosažení stanoveného stupně připravenosti a v pořadí stanoveném operačním velitelem.
- c. **V prostoru operace.** Každý stát je zodpovědný za nasazení vysílaného kontingentu a jeho připravenost k plnění operačního úkolu. Tato varianta neumožňuje přímé řízení a nasazení jednotek Battle Group EU do operace. Není optimálním řešením pro okamžité a bezprostřední zahájení operační činnosti silami Battle Group EU.
- d. **Centrální koordinací nasazení sil** Battle Group EU je optimální formou předání sil a prostředků do podřízenosti operačního velitele. Převzetí do podřízenosti se nebude uskutečňovat za současného řešení krizové situace. Centrální řízení přísunu vojsk umožňuje optimální naplnění požadavků na nasazení Battle Group EU do operace a zajištění nejvyšší úrovně poskytované podpory nasazovaným silám.

Vzor protokolu o předání kontingentu AČR do podřízenosti je uveden v příloze č. 2.

2. Systém velení a řízení EU

Možnosti systému velení a řízení ve vojenských krizových operacích vedených EU jsou uvedeny v „Konceptu velení silám a řízení operací EU“ a „Závěrečné zprávě předsednictví EU o možnostech evropské obrany“ (SN 307/03) z 11. prosince 2003, která byla schválena Evropskou radou.

Z výše uvedených dokumentů vyplývá, že EU má dvě možnosti velení a řízení k pokrytí celého spektra vojenských operací:

Obr. 2: Možnosti budování systému velení a řízení EU

- a. s pomocí základních prostředků a schopností velení a řízení uvolněných ve prospěch EU **ze zdrojů NATO** (na základě dohody BERLIN plus) – **kombinovaný systém velení,**

- b. **bez** základních prostředků a schopností uvolněných ze **zdrojů NATO** (pouze síly a prostředky EU) – **autonomní systém velení**, aktivací:
- ❑ jednoho z potenciálních operačních velitelství (EU OHQ) uvedených v „Katalogu sil EU“,
 - ❑ operačního velitelství poskytnutého členským státem EU (v souladu s „Konceptem nosného státu EU“),
 - ❑ operačního centra EU (zvláště v případech, kdy je nutné okamžité civilně-vojenské řešení krize a žádné operační velitelství poskytované členským státem EU nebylo určeno).

Koncept nosného státu. Za vybudování mnohonárodního systému velení a řízení nese odpovědnost ten členský stát EU, který byl jako nosný stát pověřen vedením mnohonárodní operace EU.

Účinnost systému velení a řízení vojsk v expedičních operacích závisí na kvalitách subjektivních činitelů, a to především na schopnostech orgánů velení a řízení:

- ❑ získat nezbytné a rozhodující informace,
- ❑ vyhodnotit dostupné informace a rychle přijmout optimální rozhodnutí,
- ❑ realizovat rozhodnutí v činnosti podřízených vojsk,
- ❑ zhodnotit dosažený stav a přijmout příslušná opatření.

Stěžejním prvkem, který doprovází konfliktní krizové situace je nevědomost o záměrech a činnosti protivníka. Podřízení často nepřijímají rozhodnutí na základě jeho proklamované kvality, ale podle toho, kdo je učinil. Proto se v daleko větší míře, než ve složitých situacích expediční operace, stává rozhodujícím činitelem velení a řízení osobnost velitele.

Velitel jako nezastupitelný prvek systému velení a řízení vojsk reprezentuje:

- ❑ oporu pro podřízené ve složitých a náročných situacích,
- ❑ schopnost správně a rozhodně řešit operační situace,
- ❑ neformálního vůdce podřízených.

Každý řízený systém velení a řízení, pojatý všeobecně i konkrétně, se ve zjednodušeném pohledu skládá z **řídícího subjektu, řízeného objektu a jejich vzájemných vazeb**.

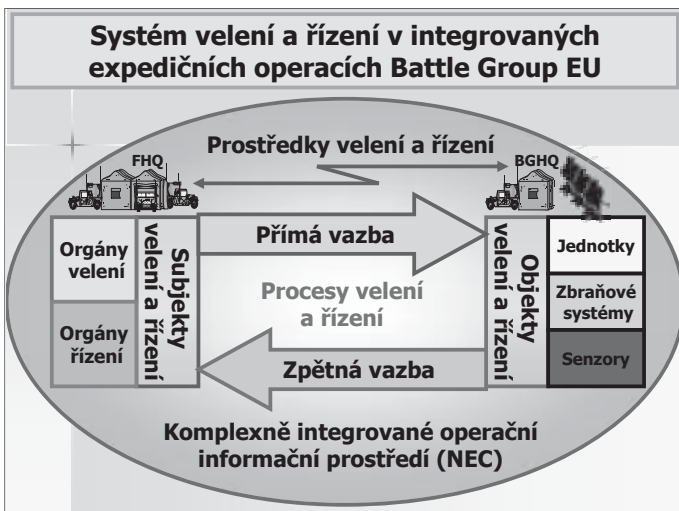
Systém velení a řízení v operacích Battle Group EU se skládá z orgánů velení (velitel), orgánů řízení (velitel, štáb, velitelské stanoviště, operační centrum apod.), objektů řízení (vojska se svou výzbrojí, bojové komplety, senzory apod.) a komunikačních a informačních systémů, které všechny prvky systému velení a řízení propojují. Vedle obecných rysů se ve struktuře systému velení silám a řízení operací Battle Group EU objevují **specifické rysy** použití informačních technologií, které v podmínkách vedení integrovaných expedičních operací nabývají formy schopnosti komplexně integrovaného operačního informačního prostředí (NEC - Network Enabled Capability).

Systém velení vojskům a řízení expedičních operací nepatří do třídy systémů, kde by byla záruka splnění tak vysoká, že by bylo možno v kterémkoli časovém úseku rezignovat na zpětnou vazbu.

Protivník se snaží všemi svými dostupnými silami narušit strukturální celek tohoto systému a vyvolávat poruchy v jeho fungování. Usiluje o to, aby zámysl a rozkaz velitele nebyl splněn. Proto v systémech velení a řízení expedičních operací EU má otázka zpětné vazby důležitý význam. V celém systému ve velení sehraává jedinečnou úlohu velitel, v řízení hrají význam-

nou roli velitel, štáb, a náčelníci nejrůznějších odborností. Velitel nebo velící organismus systému je povinen být neustále informován po několika zdrojových kanálech o stavu objektu velení – svých vojscích – a rovněž o „objektu působení“ – o nepříteli, aby mohl včas vydat nový rozkaz, reagující na změnu situace.

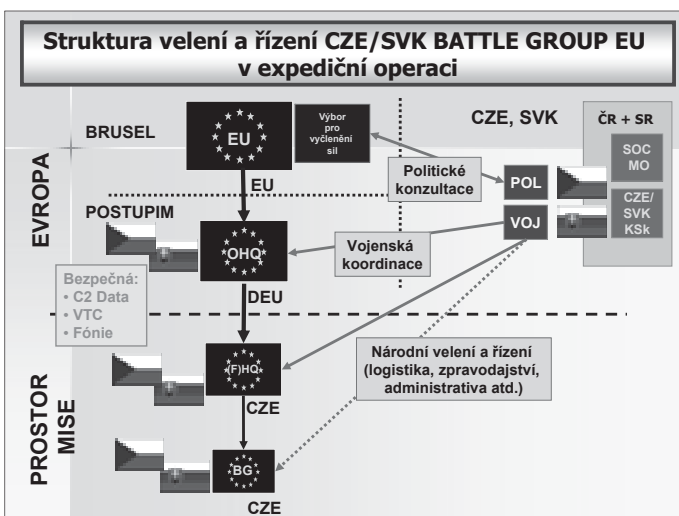
Nutnou podmínkou systému velení a řízení je existence kanálu zpětné vazby. Efektivnost řízení závisí jak na kvantitě informací předávané tímto kanálem, tak na zpoždění se kterým informace přicházejí k orgánům velení a řízení. Při překročení kritické hodnoty zpoždění systém přestává regulovat proces operační činnosti a objekt řízení se dostává do stavu pracovního neklidu, organizačních křečí a ochromení funkčnosti.

Obr. 3: Schéma složení systému velení a řízení v expedičních operacích EU

Příprava a fungování systému velení a řízení Battle Group EU:

- Před zařazením do pohotovosti.** V tomto období musí být navázány příslušné kontakty v rámci potenciálního systému velení a řízení s cílem zahájit přípravu pro samotné období pohotovosti.
- V období zařazení do pohotovosti.** Opatření mohou být dojednána s předstihem před zařazením do pohotovosti s cílem napomoci možným variantám nasazení a přípravě prostoru operace. Mohou být vytvořeny podmínky k umožnění nezbytného plánování včetně předpokladu pokračování procesu operačního plánování.

Obr. 4: Obecná struktura velení a řízení v operaci CZE/SVK Battle Group EU

- c. **Po vyjmutí z pohotovosti.** Po ukončení zařazení do pohotovosti zpracují velitelé hlášení o plnění úkolu v době pohotovosti včetně zevšeobecnění získaných zkušeností pro aktualizaci doktríny Battle Group EU.

Poskytnutí KIS a zabezpečení spojení. Za spojení zodpovídá vždy nadřízený stupeň velení. To vytváří předpoklad pro zabezpečení technické interoperability systému velení a řízení. Poskytování spojovacích prostředků se děje odshora směrem dolů po stupních velení. Při každém nasazení Battle Group EU do operace bude na nosném státu požadováno zajistit v koordinaci s orgány EU spolehlivé a bezpečné prostředky KIS pro potenciální EU OHQ. Nosný stát musí také zabezpečit poskytnutí provozuschopných prostředků KIS pro EU FHQ. Na základě skutečnosti, že EU FHQ je nedílnou součástí operačního svazku Battle Group, členský stát EU poskytující Battle Group musí poskytnout dodatečné schopné KIS i jednotkám a složkám podřízeným EU FHQ. Poskytnutí schopností KIS musí být s dostatečným předstihem dáno na pořad jednání koordinační konference k výstavbě Battle Groups EU.

2.1. Organizace velení a řízení

Při organizaci velení expedičním silám je nezbytné vzít do úvahy nárůst požadavků na velení s důrazem na jeho nepřetržitost, utajení, operativnost, spolehlivost všech složek systému velení a jeho mnohonárodní charakter.

2.1.1. Orgány řízení a místa velení na jednotlivých úrovních velení a řízení EU

a) Politicko-strategická úroveň řízení operací EU

Rada EU – Rada ministrů (CEU - Council of the European Union). [1] Rada EU sídlí v Bruselu v paláci Justuse Lipsiuse. Pracovním jazykem pro jednání Rady EU je angličtina, francouzština a němčina. Rada EU má předsedu a generálního tajemníka. Předsedou Rady EU je předseda vlády členského státu EU, který v souladu se schváleným plánem předsednictví zastává předsednictví Rady EU. Generální tajemník je vedoucím sekretariátu Rady EU, který musí být zvolen představiteli členských států EU jednomyslně. Generální tajemník současně zastává funkci vysokého představitele pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku (CFSP – Common Foreign and Security Policy). Každodenní, rutinní činnost Rady EU řídí náměstek generálního tajemníka.

Výbor stálých zástupců (COREPER - Committee of Permanent Representatives) je pomocným orgánem zabezpečujícím činnost Rady EU. COREPER sestává s diplomatických pracovníků, velvyslanců (nebo jejich zástupců) členských států EU. Všeobecným úkolem COREPER je příprava materiálů a podkladů pro projednání Rady EU. COREPER projednává a vyřizuje menší a nekontroverzní záležitosti. Kontroverzní záležitosti a důležité dokumenty, které vyžadují formální schválení, jsou postoupeny k projednání a schválení v Radě EU.

Rada pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy (GAERC - General Affairs & External Relations Council). Je jednou z formací Rady EU, kterých je celkem devět. Skládá se z ministrů zahraničních věcí členských států EU a zasedá jednou za měsíc. Od června 2002 je problematika všeobecných záležitostí a oblast vnějších vztahů projednávána na oddělených zasedáních. GAERC koordinuje přípravu nadcházejících zasedání Evropské rady (evropského

summitu). Na zasedáních k vnějším vztahům, zabývajícím se otázkou společné zahraniční a bezpečnostní politiky, se zúčastňuje také generální tajemník a vysoký představitel EU pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku. Tuto funkci v současnosti zastává Javier Solana (Španělsko).

Politický a bezpečnostní výbor EU (PSC - Political and Security Committee; COPS - Le Comité de politique et de sécurité). [2] Politický a bezpečnostní výbor byl zpočátku zřízen jako prozatímní orgán EU. Jeho úkolem je vypracovávat doporučení pro GAERC, který je formací Rady EU pro uplatňování politického řízení a strategického vedení krizových operací EU. PSC je stálým orgánem a skládá se z představitelů členských států EU na úrovni velvyslanců. Sídlí v Bruselu a schází se k jednání dvakrát do týdne (úterý a pátek). Předsedou PSC je představitel členského státu EU, který právě zastává rotující předsednictví Rady EU.

Výbor pro civilní aspekty řešení krizí (CivCom - Committee for Civilian Aspects of Crisis Management). Výbor pro civilní aspekty řešení krizí poskytuje informace, vypracovává doporučení a předkládá podklady politickému a bezpečnostnímu výboru a dalším orgánům Rady EU. CivCom má k dispozici koordinační mechanismus, který umožňuje přístup do databáze civilních prostředků, které jsou členskými státy EU potenciálně vyčleněné k řešení krizových situací. Výbor pro civilní aspekty řešení krizí organizuje přípravu civilních osob pro plnění úkolů v krizových operacích EU. Dále CivCom

Obr. 5: Struktura vrcholných rozhodovacích orgánů Evropské unie

zajišťuje neformální výměnu informací mezi nevládními a občanskými organizacemi (NGOs a CSOs) a příslušnými orgány EU (zvláště PSC), s cílem převzít zkušenosti a využít znalosti situace. Výbor pro civilní aspekty řešení krizí se také podílí na organizaci styčné činnosti mezi sekretariátem Rady EU a NGOs a CSOs.

Vojenský výbor EU (EUMC - EU Military Committee). [3] Vojenský výbor EU je nejvyšším vojenským orgánem v rámci Rady EU. Jsou v něm zastoupeni náčelníci generálních štábů ozbrojených sil členských států EU, které pravidelně reprezentují jejich stálí vojensští zástupci. Ve všech vojenských otázkách týkajících se EU předkládá vojenský výbor EU návrhy a doporučení politickému a bezpečnostnímu výboru EU. Vojenský výbor EU má stálého předsedu, čtyřhvězdičkového generála (admirála), který je volen náčelníky generálních štábů členských států EU a jmenován do funkce Radou EU, a to zpravidla na dobu tří let. Předseda EUMC současně zastává funkci vojenského poradce generálního tajemníka a vysokého představitele EU pro oblasti vojenské problematiky a struktury krizového řízení EU. V současné době funkci předsedy EUMC zastává generál Henri Bentégeat (Francie).

Vojenský štáb EU (EUMS - EU Military Staff). [4] Vojenský štáb EU byl zřízen dne 11. června 2001. Hlavním úkolem vojenského štábu EU je vypracování prognózy včasné výstrahy, strategické plánování a hodnocení situace. EUMS je klíčovým činitelem v realizaci evropské bezpečnostní a obranné politiky. EUMS je součástí generálního sekretariátu Rady EU. EUMS je jediným stálým vojenským organizačním prvkem integrovaným do struktury řídicích orgánů EU. Úkoly vojenskému štábu EU vydává vojenský výbor EU. Dále EUMS zpracovává odborné analýzy a studie pro generálního tajemníka a vysokého představitele EU. Civilně-vojenská skupina EUMS provádí předběžné strategické plánování, jehož výsledkem jsou možné varianty nasazení do operace a z toho vycházející operační úkoly. Na to navazující předběžné vojenské plánování, příprava a cvičení musí být organizovány a prováděny takovým způsobem, aby operační svazek Battle Group EU byl seznámen s předpokládanými prostory nasazení, možnými variantami krizových situací a pravděpodobnými typy nastávajících operací. Vrchním ředitelem vojenského štábu EU je v současné době generálporučík David Leakey (Velká Británie).

b) Vojensko-strategická úroveň velení a řízení operací EU

Operační skupina EU v SHAPE. Úkolem operační skupiny EU v SHAPE je zkvalitnění přípravy operací EU vedených za pomoci zdrojů NATO, které poskytuje společné prostředky a schopnosti v souladu s ustanovením dohody „BERLIN plus“. Dále poskytovat podporu DSACEUR v jeho roli potenciálního operačního velitele v operaci vedené pod hlavičkou EU. Činnost operační skupiny přispívá k vytváření plné průhlednosti zájmů mezi NATO a EU a je ztělesněním strategického partnerství obou uskupení v oblasti krizového řízení.

Operační velitelství EU. Klíčem k řešení požadavků na velení a řízení EU jsou závazky členských států EU poskytnout vhodná operační velitelství EU (EU OHQ), postavená u existujících národních operačních velitelství na organizačním jádru, které se rozvine po mnohonárodním doplnění tak, aby uskutečnilo plánování a velení ve vojenských operacích vedených EU. Doposud pět členských států EU – Francie, Německo, Řecko, Itálie a Velká Británie – deklarovalo své národní OHQ, které jsou připraveny pro vedení autonomních operací EU. Tato mateřská operační velitelství (pro vedení nezávislých autonomních operací EU) jsou umístěna v Mont Valerian u Paříže, Postupim, Larisse, Centocelle u Říma a Northwoodu a mohou poskytnout EU nezbytné objekty a technickou infrastrukturu k řízení vojenské operace s plně mnohonárodním štábem. Dvě vojenské operace v Demokratické republice Kongo byly řízeny z mnohonárodních operačních velitelství (Paříž pro operaci ARTEMIS v roce 2003, a Postupim pro operaci EUFOR RD CONGO v roce 2006), zatímco operace ALTHEA v Bosně a Hercegovině byla vedena za pomoci zdrojů velitelské struktury NATO. Současná operace EUFOR CHAD/RCA je řízena z EU OHQ Mont Valerian u Paříže, které bylo aktivováno dnem 22. října 2007. Výběr a určení operačního velitelství pro operaci se uskutečňuje v sou-

Dislokace velitelství EU				
Operační velitelství (vojensko-strategická úroveň)				
				
EU OHQ	EU OHQ	EU OHQ	EU OHQ	EU OHQ
Postupim	Mount Valerian	North- wood	Larissa	Řím Centocelle
Velitelství sil (operační úroveň)				
Ulm	Creil	North- wood	není zřízeno	Řím Centocelle
EU nemá k dispozici žádné stálé EU OHQ a FHQ				

Obr. 6: Dislokace operačních velitelství (EU OHQ) a velitelství sil (EU FHQ) EU

ladu se „Závěrečnou zprávou předsednictví EU o možnostech evropské obrany“ (SN 307/03) z 11. prosince 2003, která byla schválena Evropskou radou.

Druhou možností je využít schopností a společných prostředků ze zdrojů NATO (v souladu s ustanovením, dohody BERLIN plus), využít možností velení a řízení z operačního velitelství NATO umístěném v SHAPE (SHAPE – Supreme Headquarters Allied Powers Europe) v Monsu (Belgie) a DSACEUR se stává operačním velitelem. Tato možnost byla využita při vedení operace ALTHEA, když EUFOR BaH operoval v Bosně a Hercegovině.

Od 1. ledna 2007 má EU třetí možnost velení, a to velet přímo z Bruselu misím a operacím omezeného rozsahu (velikosti Battle Group – okolo 2000 vojáků). Od tohoto data je připraveno k aktivaci nové operační centrum EU, které je součástí EUMS. Po aktivaci a rozvinutí se stává samostatným prvkem operačního řízení a přechází do podřízenosti Rady EU. Obsazení tvoří organizační jádro, vyčlenění důstojníci z EUMS a předurčení důstojníci ozbrojených sil členských států EU povolání k navýšení počtů. Zřízení operačního centra je pro EU vytvořena další možnost uplatnění velení a řízení při vedení krizových operací.

Operační centrum EU, které je umístěno v těsné blízkosti hlavních institucí EU v Bruselu, není stálým plně obsazeným velitelstvím, ale trvalým zařízením – objektem s nezbytnou technickou infrastrukturou – osazeným malým organizačním jádrem sestávajícím z osmi důstojníků – a umožňuje Radě EU zřídit ve velmi krátkém čase plně rozvinuté operační centrum pro řízení jednotlivé operace. V případě převážně vojenské operace celkem 89 důstojníků a civilistů je schopno započít plánování pět dnů po rozhodnutí Rady EU a dosáhnout plných schopností řídit operaci do dvaceti dnů. Rozvinuté operační centrum se skládá ze stálých příslušníků operačního střediska EU, předurčených příslušníků ostatních částí sekretariátu generálního tajemníka EU a vybraných příslušníků operačních velitelství členských států EU. Rada EU jmenuje pro specifickou operaci operačního velitele.

Civilní prvek operačního centra zůstává pod řízením generálního sekretariátu Rady EU (vrchního ředitele pro vnější záležitosti). Jednou z hlavních výhod takto integrovaného civilně-vojenského operačního centra je, že civilní odborníci a důstojníci jsou soustředěni na jednom místě a pracují společně. Toto vede ke zkvalitnění koordinace a rozšíření civilně-vojenské spolupráce v krizových operacích.

Operační centrum EU je vybaveno komunikačním a informačním systémem (umožňujícím nezbytný stupeň utajení) s linkami vedoucími přímo na velitelství vojenských sil a k orgánům politicko-vojenské organizační struktury EU.

c) Operační úroveň velení a řízení operací EU

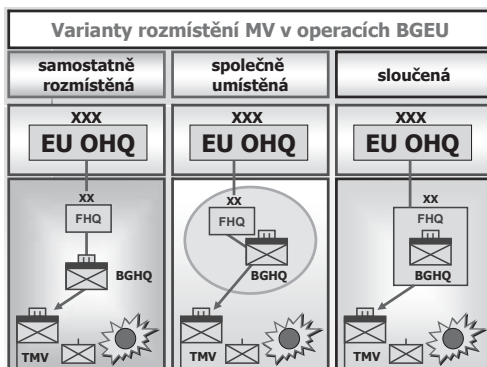
Velitelství sil (EU FHQ). Přesná organizace velitelství a uspořádání systému velení a řízení bude záviset na operačním úkolu a výsledcích analýzy, která je prováděna pro každou konkrétní operaci. Zjednodušené požadavky operace Battle Group EU mohou dovolovat adaptaci a posílení velitelství brigádní úrovně (BDE HQ) jako základ pro vytvoření EU FHQ.

Takto vytvářené EU FHQ musí mít schopnost vedení společné operace a musí být certifikováno, že splňuje požadovaná vojenská kritéria. Velikost EU FHQ, které má být nasazeno do operací Battle Group, musí být udržována na tak nízkých počtech, jak je to jen možné.

Na základě vzájemných vztahů mezi EU FHQ a jádrem operačního svazku Battle Group EU (mechanizovaným praporem) je vyžadována interoperabilita. Proto je výhodné, když jsou oba prvky operačního svazku poskytnuty jedním členským státem EU. Příslušné EU FHQ

musí být členským státem EU poskytujícím Battle Group postaveno a připraveno s dostatečným předstihem. To zaručuje možnost zabezpečit včasnou aktivaci EU FHQ, provést jeho sladění a přípravu předurčených osob.

V současné době má EU čtyři velitelství sil – FHQ. S pokračujícím budováním Battle Group EU dochází i k rozšíření stávajícího počtu velitelství sil. Severská Battle Group bude mít své EU FHQ ve Švédsku v posádkovém městě Enköping a CZE/SVK Battle Group EU v posádce Žatec.

Obr. 7: Varianty rozmístění míst velení v expedičních operacích Battle Group EU

d) Taktická úroveň velení a řízení v operacích EU

Velitelství Battle Group EU (BGHQ - Battle Group Headquarters). Velitelství Battle Group EU je místem velení praporečního typu. Velitelství Battle Group zabezpečuje činnost informačního systému, podmínky pro práci velitele Battle Group a štábu při plánování, řízení a provádění operačních zásahů, taktické vzdušné přepravy a logistického zabezpečení operačně manévrujících prvků. Pro řízení operační činnosti operačně manévrujících prvků se u velitelství Battle Group EU vytváří hlavní místo velení Battle Group EU a několik mobilních taktických míst velení.

Hlavní místo velení – HMV (může být podle situace mobilní nebo stacionární) a v závislosti na počtu rot (3-5) v operační sestavě, kterou budou vytvářet jádra operačně manévrujících prvků, se u HMV musí vytvářet odpovídající počet **taktických míst velení (TMV)** – praporečního typu. Tato TMV jsou vyčleněna, připravována a aktivována pro zabezpečení velení operačně manévrujícím prvkům nasazovaným do prostoru operačních zásahů. Pro organizaci velení a stanovení počtu míst velení je rozhodující skutečnost, zda Battle Group EU bude nasazena centralizovaně jako kompaktní vojenská formace (prostor nasazení cca 10 000 km²) nebo decentralizovaně, formou operačně manévrujících prvků (prostor operace až milion km²).

V operaci Battle Group EU se TMV praporu svým charakterem, místem a úlohou v operační sestavě stává stálým místem velení rot. Je velitelským stanovištěm, ze kterého velitel rot – operačně manévrujícího prvku – řídí probíhající operační činnost, čerpá potřebné informace o situaci v prostoru operačního zásahu a realizuje svá rozhodnutí k řešení krizové situace.

3. Závěr

Síly rychlé reakce jsou předurčeny k plnění důležitých úkolů mimo teritorium Evropy. Hlavní údernou silou sil rychlé reakce EU jsou Battle Groups. Ze všech jednotek je Battle Group nejlépe přizpůsobena k bleskové, manévrové operační činnosti v podmínkách krizového prostředí. Vysoká pohyblivost a údernost jím umožňuje rychle a efektivně využívat momentu překvapení. Battle Groups jsou perspektivním zárodkem budoucích společných evropských sil.

Razantní snižování početního stavu armád má za následek zánik předpokladů pro vytváření souvislé fronty a vytváří tlak na zvyšování manévrovosti vojsk. S nižšími počty

kombatantů zákonitě nelze vytvořit souvislou frontovou linii, a to nutně vede k vytváření asymetrického prostředí, které klade vysoké požadavky na kvalitu velitelského sboru, připravenost, mobilnost, manévrovost jednotek a vytváření podmínek pro využití momentu překvapení.

Hlavní podmínkou akceschopnosti systému velení a řízení CZE/SVK Battle Group EU je příprava a výcvik velitelů a štábů. Příprava a výcvik vytváří a formuje vojáka-bojovníka. Nečinnost a sklon k byrokratismu formuje vojáka-úředníka. Armáda úředníků může být vlivná, zajisté je však nebojeschopná. Nikdy nedokončené reformy a transformace vyvolávají takové doprovodné jevy, jako je snížení úrovně bojeschopnosti vojsk, mrhání finančními prostředky, administrativní extremismus v boji o udržení kancelářských pozic a malý zájem o teoretické řešení vojenských problémů.

Bez úspěšné praktické činnosti není možno dosáhnout pokroku v rozvoji vojenské teorie, a naopak nedostatky obsažené v doktrínách se negativně projevují v operacích vojsk. **K dosažení radikálního zvratu tohoto stavu je nutno doktrínálně rozpracovat problematiku vedení expedičních operací s důrazem na následující oblasti:**

- ❑ revidovat současné pojetí systému velení a řízení formou zapracování nových prvků, a to především: vazeb (přímá a zpětná vazba) a objektu velení a řízení (jednotky, zbraňové systémy a senzory),
- ❑ do koncepce systému velení a řízení zapracovat objektivní skutečnost v postavení velitele jako jediného orgánu velení a rozhodujícího subjektu systému velení a řízení v expedičních operacích,
- ❑ vymezit místo a úlohu míst velení jako součástí systému velení a řízení ve vztahu (propojení) k prvkům operační sestavy,
- ❑ jako součást „Dlouhodobé vize Ministerstva obrany ČR“ vypracovat dlouhodobou vizi rozvoje schopností systému velení a řízení AČR se zaměřením na výstavbu systému velení a řízení CZE/SVK Battle Group EU,
- ❑ propracovat metody a postupy pro realizaci procesu společného operačního plánování, přípravu na společné operační plánování považovat za nedílnou součást vojensko-odborné přípravy velitelů a štábů,
- ❑ dokončit zpracování stálých operačních postupů (SOP) pro CZE/SVK Battle Group EU a velitelství sil (EU FHQ), stálé operační postupy chápat jako rozpracování nejnovějších poznatků doktríny do působností vymezujících činnost jednotek.

Mnohonárodní charakter expedičních operací je podmíněn nejen spojením bezpečnostního úsilí států uplatňujících principy demokracie a svobody, ale také charakterem způsobu a prostředky jejich vedení. Pouze USA, EU a E3 (GBR, FRA a DEU) jsou schopny provedení integrovaných expedičních operací. Proto jen s jejich pomocí a ve spolupráci s jejich ozbrojenými silami je AČR schopna dosáhnout úrovně soudobých armád a naplnit deklarované politicko-vojenské ambice.

V současné době je AČR schopna vést samostatnou integrovanou expediční operaci jen s plným vypětím sil a na hranici svých možností. Sebereflexe politického vedení a znalost situace vrcholovým managementem rezortu obrany by měla zamezit odtrženosti od reality a zajistit oproštění od nezdravého upevňování sebevědomí a od dobrodružných pokusů ukázat EU, co všechno je AČR schopna dokázat. Protože to může vést ke ztrátě důvěryhodnosti ozbrojených sil ČR v rámci vojenského společenství EU.

Poznámky k textu:

- [1] Radu EU neztotožňovat s Evropskou radou (EU - European Council), což je evropský summit státních a vládních představitelů členských států EU, konaný čtyřikrát ročně, nebo Radou Evropy, která není institucí EU a je naprosto samostatnou mezinárodní organizací, v současnosti zahrnující 46 členských států.
- [2] Politický a bezpečnostní výbor EU byl (jako stálý orgán EU) zřízen Rozhodnutím Rady EU (2001/78/CFSP) z 22. ledna 2001 s odvoláním na články 25 a 28 odstavce 1 Smlouvy o Evropské unii, článek 207 Smlouvy o Evropském společenství a usnesení ke zřízení stálého politického a bezpečnostního výboru EU ze zasedání Evropské rady, které se konalo 7. 12.-11. 12. 2000 v Nice. Prozatímní PSC byl zřízen Rozhodnutím Rady EU (2000/143/CFSP) z 14. února 2000 na základě usnesení ke zřízení prozatímního PSC ze zasedání Evropské rady, které se konalo ve dnech 10. 12. - 11. 12. 1999 v Helsinkách.
- [3] Vojenský výbor EU byl (jako stálý orgán EU) zřízen Rozhodnutím Rady EU (2001/79/CFSP) z 22. ledna 2001 s odvoláním na článek 17 a 25 Smlouvy o Evropské unii a usnesení ke zřízení stálého vojenského výboru EU ze zasedání Evropské rady, které se konalo 7. 12. - 11. 12. 2000 v Nice.
- [4] Vojenský štáb EU byl (jako stálý prvek orgánů řízení EU) zřízen Rozhodnutím Rady EU (2001/80/CFSP) z 22. ledna 2001 s odvoláním na článek 28 odstavce 1 Smlouvy o Evropské unii a usnesení ke zřízení vojenského štábu EU ze zasedání Evropské rady, které se konalo 7. 12. - 11. 12. 2000 v Nice; působnost EUMS dále upřesněna Dodatkem – Rozhodnutí Rady EU (2005/395/CFSP) z 10. května 2005.

Použitá literatura:

- Martin BRAUN, Col. (GS); Jesko PELDSZUS, Lt.Col. (GS); Andreas HUTH, Maj. *Operation EUFOR RD CONGO 2006*. Potsdam: EU OHQ, February 2007, str. 52 a 53.
- Mika KERTTUNEN, Tommi KOIVULA, Tommy JEPSSON. *EU Battlegroups – Theory and Development in the Light of Finnish-Swedish Co-operation*. Helsinki: Finnish National Defence College – Department of Strategic and Defence Studies, Edita Prima Oy Helsinki 2005, str. 41.
- Hans HOEBKE, Stéphanie CARETTE, Koen VLASSENROOT. *EU support to the Democratic Republic of the Congo*. Brussels: Centre d'analyse stratégique, 2007, str. 7.
- Jaroslav KULÍŠEK, pplk. Ing. *Týdenní hlášení vedoucího národního zastoupení AČR v EU OHQ Postupim a Operaci EUFOR RD CONGO č. 1-24/2006*, SRDS-OS MO Praha.
- Antonín BURGET, pplk. Ing.; Karel KREDBA, pplk. Ing. *Místa velení pluku a brigády. Vojenský profesionál č. 4 z roku 1992*, Praha: Magnet-Press, str. 8-10.
- Rozpracování koncepce výstavby profesionální AČR a mobilizace OS ČR přepracované na změněný zdrojový rámec pro oblast systému řízení resortu MO a velení AČR* (Koncepce rozvoje systému velení a řízení). Praha: SRDS-OS MO, 2006, str. 22-23.
- Rozpracování koncepce výstavby profesionální AČR a mobilizace OS ČR přepracované na změněný zdrojový rámec pro oblast míst velení organizačních prvků AČR* (Koncepce míst velení). Praha: SRDS-OS MO, 31. května 2005, str. 82 a 91.
- STANAG 2199 (AJP-3.2.2 Command and Control of Allied Land Forces – Ratification Draft 2). Brussels: NATO Standardization Agency, May 2007, Chapter 2, str. 17-21, ANNEX E, str. 1-4; Appendix 1 to ANNEX E str. 1.
- Terminologický slovník pojmů a definic NATO* (anglicky a francouzsky), AAP – 6/2006. Praha: MO ČR Úřad pro obrannou standardizaci, katalogizaci a státní ověřování jakosti – odbor obranné standardizace, 2006, str. 32, 125, 130, 197, 300, 301, 396, 397, 410.
- An Initial Long-Term Vision for European Defence Capability and Capacity Needs*. European Defence Agency, Levi, October 3rd, 2006, ANNEX, str. 1.
- Council Decision of 22 January 2001 setting up the Political and Security Committee (2001/78/CFSP). *Official Journal of the European Communities* [Úřední věstník Evropského společenství]. 30 January 2001, str. 1-3.
- Council Decision of 10 May 2005 amending Decision 201/80/CFSP on the establishment of the Military Staff of the European Union. *Official Journal of the European Union* [Úřední věstník Evropské unie]. Brussels, 26 May 2005, str. 1-5.
- Council Decision of 22 January 2001 setting up the Political and security Committee (2001/178/CFSP), *Official Journal of the European Communities* [Úřední věstník Evropského společenství]. 30 January 2001, str. 1-3.
- EU OHQ CJ3, Operační dokumentace EU OHQ a EUFOR RD CONGO 2006 – prezentace EU COMMAND AND CONTROL, Potsdam, 2006, snímky 3, 11, 14 a 29.
- http://www.consilium.eu.int/cms3_fo/showPage.asp?id=1065&lang=CS&mode=g, str. 1-2.
- http://www.consilium.eu.int/cms3_fo/showPage.asp?id=1039&lang=CS&mode=g, str. 1-3.
- http://www.consilium.eu.int/cms3_fo/showPage.asp?id=279&lang=CS&mode=g, str. 1-3.
- <http://www.consilium.europa.eu>, str.1-2.

Zkratky užívané v článku, schématech a přílohách:

AJP	Allied Joint Publication	společná spojenecká publikace
ATHENA	---	finanční agentura EU
BDE HQ	Brigade Headquarters	brigádní velitelství
BGEU (EU BG)	Battle Group EU	bojové uskupení Evropské unie
BGHQ	Battle Group Headquarters	velitelství Battle Group
BiH	Bosna i Hercegovina (Bosnian/Croatian) [angl. BaH - Bosnia and Herzegovina]	Bosna a Hercegovina
CFSP	Common Foreign Security Policy	společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie (Maastricht Treaty)
CivCom	Committee for Civilian Aspects of Crisis Management	výbor pro civilní aspekty řešení krizí (krizového plánování)
CIV-MIL	Civilian-Military Cell	civilně-vojenská skupina
COGS	Chief of General Staff	náčelník generálního štábu
COPS (viz PSC)	Comité politique et de sécurité	politický a bezpečnostní výbor EU
COREPER	Committee of Permanent Representatives	výbor stálých zástupců
CREVAL	Combat Readiness Evaluation	hodnocení bojové připravenosti
CSOs	Civilian Society Organizations	občanské organizace
CZE	Czech Republic	Česká republika [od r. 2004 jsou kódy zemí tříznakové, STANAG 1059]
CZE ARMY COGS	Czech Army Chief of General Staff	náčelník generálního štábu Armády České republiky (NGŠ AČR)
DEU	Deutschland [angl. GER - Germany]	Spolková republika Německo (Německo)
DGE	Directorate General for External (Relations)	Generální správa zahraničních vztahů (Evropské komise EU)
DSACEUR	Deputy Supreme Allied Commander in Europe	zástupce vrchního velitele spojeneckých sil v Evropě
EDA	European Defence Agency	Evropská obranná agentura (EU)
EU FHQ	European Union Force Headquarters	velitelství sil Evropské unie
EU OHQ	European Union Operation Headquarters	operační velitelství EU
EUFOR RD CONGO	European Union Forces in République Democratique du Congo	síly Evropské unie v Demokratické republice Kongo
EUFOR TCHAD/ RCA	European Union Forces in Tchad and the Central African Republic (République Centre Afrique)	síly Evropské unie v Čadu a Středoafričské republice
EUISS	European Union Institute for Strategic Studies	Institut strategických studií EU
EUMC	European Union Military Committee	vojenský výbor Evropské unie
EUMS	European Union Military Staff	vojenský štáb Evropské unie
EUSC	European Union Satellite Centre [Am Center]	satelitní centrum EU
FHQ	Force Headquarters	velitelství sil
FRA	France	Francie

FULLCMD	Full Command	úplné velení
GAERC	General Affairs & External Relations Council	Rada pro všeobecné záležitosti a vnější (zahraniční) vztahy
GBR	Great Britain [STANAG 1059, dříve UK]	Velká Británie
HMV	Supreme Command Post	hlavní místo velení
HQ	Headquarters	velitelství
HR/SG	High Representative / Secretary General	vysoký představitel / generální tajemník
ISTAR	Intelligence Surveillance Target Acquisition and Reconnaissance	zpravodajství, monitorování, zjišťování cílů a průzkum
KIS	CIS - Communication and Information System	komunikační a informační systém
KSk	CC - Coordination Cell	koordináční skupina
NEC	Network Enabled Capability	integrované bojové informační prostředí, tzv. síť sítí (evropská verze americké NCW - Network Centric Warfare)
NGOs	Non-Governmental Organizations	nevládní organizace
OHQ	Operational Headquarters	operační velitelství
OpCdr	Operational Commander	operační velitel
OPCOM	Operational Command	operační velení
OPCON	Operational Control	operační řízení
OPLAN	Operational Plan	operační plán
ORBAT	Order of Battle	operační (bojová) sestava
OSk	operational group	operační skupina
PSC (viz COPS)	Political and Security Committee	politický a bezpečnostní výbor EU
RD CONGO	Republique Democratique du Congo	Demokratická republika Kongo
SHAPE	Supreme Headquarters Allied Powers in Europe	Vrchní velitelství spojeneckých sil v Evropě
SITCEN	Situation Centre [Am Center]	situační centrum (středisko)
Sk	group / cell	skupina
SN	Serial Number	pořadové číslo
SOC MO	JOC - Joint Operational Centre, MoD	společné operační centrum MO
SOP	Standing Operational Procedures	stálé operační postupy
STANAG	Standardization Agreement	standardizační dohoda
SVK	Slovak Republic	Slovenská republika (Slovensko)
TACOM	Tactical Command	taktické velení; taktické velitelství
TACON	Tactical Control	taktické řízení (řízení na taktickém stupni)
TMV	tactical command point, command post	taktické místo velení
TOA	Transfer of Authority	předání do podřízenosti, předání odpovědnosti
VTC	Video Teleconferencing	video konference

Rozsah velitelských pravomocí jednotlivých typů velení a řízení

Pravomoc	Nejnižší úroveň pravomocí řízení				
	Nejvyšší úroveň pravomocí řízení				
	Úplné velení	EU OPCOM	EU OPCON	EU TACOM	EU TACON
jednat přímo s představiteli států, diplomatických misí a organizacemi	X				
svěřena k velení	X	X			
delegovaná k velení			X	X	X
stanovit systém velení (podřízenosti) v rámci přidělených sil	X				
vydávat operační úkoly a stanovit cíle operace	X	X			
vydávat úkoly	X	X		X	
řídit a nasazovat přidělené síly	X	X	X		
stanovit opatření k provedení manévru sil	X	X	X	X	X
změnit (upřesnit) operační úkol již vydaný silám	X				
ponechat si operační řízení – OPCON	X	X			
delegovat operační řízení – OPCON	X	X	X [*]		
předat taktické velení – TACOM	X				
delegovat taktické řízení – TACON	X	X	X		
ponechat si taktické řízení – TACON	X	X	X		
nasadit síly (vyžadovat informace o situaci jednotek v prostoru válčiště)	X	X	X		
lokálně usměrňovat a řídit určené síly	X				X
nařídít oddělené nasazení (použití) jednotlivých prvků (částí) jednotky	X	X			
přímo řídit a úkolovat logistiku	X				
řídit společnou přípravu vojsk	X				
stanovovat (upřesňovat) úkoly podřízeným velitelům a důstojníkům	X				
upevňovat vnitřní kázeň a provádět přípravu podřízených	X				

[*] na základě souhlasu nadřízeného

V souladu s alianční doktrínou si národní vojenský velitel vždy uchovává plné velení.

- přímo obsažená pravomoc

- pravomoc není udělena, ani nijak specificky poskytována

LEGENDA	
OPCON	- operační řízení
OPCOM	- operační velení
TACOM	- taktické velení
TACON	- taktické řízení

CZECH ARMY GENERAL STAFF
 Postbox XXY
 Vítězné náměstí 5
 160 01 Prague 6 – Dejvice
 The Czech Republic
 Telephone
 Switchboard: + 420 973 XXX XXX
 Direct Dial: + 420 973 YYY YYY

29 June 2009

CZE ARMY COGS

TO: **EU OHQ POTSDAM – Operational Commander**
 SUBJECT: **TOA Czech Army Battle Group Contingent [*]**
 REFERENCE: **OPLAN “BATTLE GROUP 2009” – ANNEX TOA**
 ENCLOSURES: **A) THE BATTLE GROUP COMPONENT CREVAL CERTIFICATE**
B) THE BATTLE GROUP COMPONENT ORBAT
C) THE CZE BATTLE GROUP CONTINGENT MISSION ESSENTIAL EQUIPMENT CATALOGUE

1. TOA VALIDITY: June 30th, 2009, throughout December 31st, 2009

2. UNIT LOCATION AT THE TIME OF TOA: **ORANGELAND**

3. CHARACTERISTICS

- a) Unit Name: Czech Army Battle Group Contingent to the Operation BATTLE GROUP 2009
- b) Unit Commander: Colonel Name Surname
- c) Contacts:

Satellite phone	88741XXXX	Fax number	00 420 973 XXX XXX
Mobile phone	00 420 728 XXX XXX	Email	surnamen@army.cz
Landline	00 420 973 XXX XXX		

- d) Unit Size: Czech Army Battle Group contribution consisting of 1279 Troops.
- e) Unit Mission: To conduct BATTLE GROUP 2009 Operation.
- f) Capabilities: According to Petersberg's Tasks:

Serial	Capability to Conduct		
1.	Amphibious Operations	5.	Counter Insurgency Operations
2.	Crowd Control and Disperse Operations	6.	Evacuation Operations
3.	Airborne Operations	7.	Humanitarian Operations
4.	Low Visibility/Night Fighting Operations	8.	Search and Recovery Operations

- g) Main Equipment: See Catalogue

4. SUMMARY OF MOVEMENT:

The Movement of The Czech Battle Group Contingent is the Czech Ministry of Defence responsibility. The Movement will be materialized by the Air and Sea.

5. CHAIN OF COMMAND: **EU OHQ POTSDAM**

6. NATIONAL CAVEATS: **Without National Caveats**

Name, Surname
Lieutenant General, CZE ARMY
Chief of General Staff

Pozn.:

[*] Informace o časových termínech a vojenských silách uvedené v tomto dokumentu nepředstavují údaje o žádné vojenské jednotce AČR a jsou čistě imaginární kalkulací autora.

Získají naléhavé výzvy bývalých politiků USA podporu?

Nejedná se o výzvy ledajaké, protože se vztahují k vytvoření světa bez jaderných zbraní, včetně návrhu praktických kroků vedoucích k dosažení tohoto cíle v rámci dlouhodobého a etapovitého procesu. Jejich čtyřmi autory nejsou ani žádní druhořadí politici USA, nýbrž bývalí ministři zahraničních věcí (George P. Schultz, 1982-1989, a Henry A. Kissinger, 1973-1977), obrany (William J. Perry, 1994-1997) a bývalý předseda senátního vojenského výboru (Sam Nunn).

Zastupují obě hlavní americké politické strany a nejsou pomýlenými pacifisty či idealisty, jak jsou občas míroví aktivisté pejorativně označováni. Nesporně velmi dobře vědí o čem hovoří a proč svá prohlášení, mající přímou souvislost se snahou o omezení jaderného šíření, prezentují s veškerou naléhavostí již druhý rok v deníku Wall Street Journal.

Pro připomenutí některá fakta

Jaderné zbraně patří k nejničivějším zbraním. Jejich vývoj, výrobu, použití a skladování, na rozdíl od chemických a biologických zbraní, nezakazuje žádná mezinárodní smlouva. Omezující a diskriminační charakter *Smlouvy o nešíření jaderných zbraní* (NPT - Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons) z r. 1968 je dán tím, že od nejaderných států na jedné straně vyžaduje jednoznačné zřeknutí se ambicí na získání jaderných zbraní výměnou za poskytování pomoci při mírovém využívání jaderné energie, avšak vůči jaderným zemím stanoví pouze vágní závazek k jadernému odzbrojení. K trvající nepříznivé atmosféře v kontrolně-zbrojní a odzbrojovací oblasti negativně přispěly v poslední době nezdar 7. hodnotící konference smlouvy NPT v r. 2005 a nezařazení otázky jaderných zbraní do závěrečného dokumentu vrcholné schůzky členských zemí OSN.

Tato skutečnost se projevila v následných letech pokračováním několikaleté stagnace činnosti různých odzbrojovacích fór, především hlavního mnohostranného negociačního orgánu, kterým je tzv. Konference o odzbrojení v Ženevě. K výraznému obratu nedošlo ani na jednání komise OSN pro odzbrojení a při projednávání a hlasování o některých kontrolně-zbrojních a odzbrojovacích rezolucích v rámci 1. výboru (bezpečnostní a odzbrojovací) VS OSN. Celkový nepříznivý vývoj v dané oblasti výrazně poznamenalo uskutečnění severokorejské podzemní jaderné zkoušky v říjnu 2006 a pokračování v kontroverzním programu obohacování a přepracování jaderného paliva Íránem, a to bez ohledu na omezené a následně zpřísněné sankce RB OSN (rezoluce č. 1737 z prosince 2006 a č. 1747 z března 2007).

Podezření ze zakázaných aktivit Íránu jednoznačně nevyvrátilo ani prohlášení 16 amerických zpravodajských služeb z prosince loňského roku o pozastavení programu vojenského využití v r. 2003.

Možnost selhání lidského faktoru v manipulaci s jadernými zbraněmi se nevyhýbá ani zemím s velmi dokonalými kontrolně-bezpečnostními mechanismy. V loňském roce to např. dokumentoval neoprávněný přelet letounu B-52 vojenského letectva USA s jadernými raketami na palubě přes několik amerických států. [1]

Podle některých analytiků je také jen otázkou času, kdy může dojít k odpálení tzv. špinavé bomby (konvenční výbušnina ve spojení s relativně dostupným radioaktivním materiálem

využíváním v civilním sektoru) nebo k jiné formě zneužití jaderných zbraní teroristickými organizacemi, které pokračují v úsilí o jejich získání. Obavy vyvolává i očekávaná celosvětová renezanse výstavby nových jaderných reaktorů k výrobě elektrické energie, kdy vzrůstá nebezpečí případného zneužití mírového využívání jaderného paliva k vojenským účelům.

Podle údajů uveřejněných v prestižní ročence SIPRI bylo v lednu 2007 ve světě přibližně 26 000 jaderných hlavíc. Největší počty těchto zbraní v operačním použití, kterých je celkem asi 11 500 ks, mají USA (5045 ks) a Ruská federace (5614 ks), z nichž několik tisíc je ve stavu nejvyšší bojové pohotovosti.

Ostatní další deklarované jaderné mocnosti, tj. členské země smlouvy NPT (Francie, Velká Británie a ČLR) i nedeklarované (Indie, Pákistán, Izrael a KLR), za nimi v počtech těchto zbraní, uváděných v desítkách, max. několika stech kusech, výrazně zaostávají. [2]

Téměř 20 let od skončení studené války jsou nadále rozmístěny v šesti západoevropských zemí americké jaderné zbraně. Významná *Smlouva o všeobecném zákazu jaderných zkoušek (CTBT - Comprehensive Test Ban Treaty)*, sjednaná v r. 1996, a kterou pro zajímavost jako první státník podepsal v sídle OSN tehdejší prezident Clinton, dosud nevstoupila v platnost.

Mezi ratifikacemi 44 států, nutnými ke vstupu smlouvy v platnost, tak nadále chybí ratifikace deseti států. Z deklarovaných pěti jaderných mocností jsou to USA a ČLR. Z dalších jaderných zemí, stojících však mimo smlouvu NPT a které smlouvu ani nepodepsaly, se jedná o Indii, Pákistán a KLR. Izrael sice smlouvu podepsal, nicméně však též neratifikoval.

Ocenění jistě zaslouží snížení počtů jaderných zbraní, zejména USA a Ruské federace, ke kterému došlo od ukončení studené války. Na druhé straně dochází ke zvýšení přesnosti navádění těchto zbraní a k dalšímu zkvalitňování jejich nosičů.

Z deklarovaných jaderných mocností pouze ČLR oficiálně vyhlásila závazek nepoužít jaderné zbraně jako první. Preventivní použití jaderných zbraní tak nadále zůstává zachováno ve vojenských doktrínách uvedených států a zájem o zkvalitňování těchto zbraní trvá. A to přes skutečnost, že odstrašující účinek jaderných zbraní, jejichž případné použití vůči asymetrickým hrozbám představovaným teroristy je víc než sporné, se neprojevil pozitivně ani v případě jaderného šíření, jak dokazuje příklad KLR a Íránu.

První výzva ze 4. ledna 2007

Publikování prvního společného prohlášení bylo podníceno průběhem a závěry konference svolané *Stanford University's Hoover Institution* a nevládní organizací *Nuclear Threat Initiative* v říjnu 2006 u příležitosti dvacátého výročí americko-sovětské schůzky na nejvyšší úrovni v Reykjavíku. Je známo, že v průběhu toto summitu se Ronald Reagan a Michail Gorbačov shodli na nezbytnosti eliminace jaderných zbraní. I když se tento cíl nepodařilo smluvně naplnit, oba státníci podepsali dohodu o úplné likvidaci pozemních jaderných zbraní kratšího a středního doletu (INF - Intermediate-Range Nuclear Forces).

Autoři v prohlášení vycházeli z přesvědčení, že lidstvo se v současné době nachází v nebezpečném kritickém bodu jaderné éry, kdy je nezbytné se v rámci dosažení globální bezpečnosti rozhodnout mezi kooperací nebo katastrofou. Celé mezinárodní společenství, s důrazem na země vlastníci jaderné zbraně, by proto mělo podpořit jednak *vizi světa bez jaderných zbraní*, a také *specifické aktivity* zaměřené na uskutečnění této vize. Konkrétní kroky k dosažení zmíněné vize zahrnovaly např. změnu přístupu k rozmístění jaderných zbraní s cílem prodloužení výstražné doby, výrazné snížení počtů jaderných zbraní všemi vlastnickými státy,

likvidaci jaderných zbraní krátkého doletu určených k předemurámu rozmístění, zahájení procesu v americkém Senátu k dosažení ratifikace smlouvy o všeobecném zákazu zkoušek jaderných zbraní CTBT na kterém by se podílely obě politické strany, celosvětové zajištění co nejvyšších standardů zabezpečení a ochrany jaderných zbraní a vojensky využitelného plutonia a vysoce obohaceného uranu, snížení bojové pohotovosti rozmístěných jaderných prostředků USA, Ruské federace aj. [3]

Druhá výzva z 15. ledna 2008 [4]

V průběhu roku 2007 získalo prohlášení podporu od bývalého nejvyššího představitele SSSR/RF Michaila Gorbačova, tehdejší britské ministryně zahraničních věcí Margaret Beckettové jménem její vlády, a od řady bývalých předních amerických politiků ve funkcích ministrů zahraničí, obrany a národních bezpečnostních poradců (Madeleine Albright, Richard V. Allen, James A. Baker III, William Cohen, Lawrence Eagleburger, Melvin Laird, Anthony Lake, Robert McFarlane, Robert McNamara, Colin Powell ap.). Na základě této podpory autoři svolali v říjnu 2007 druhou konferenci, jejímiž účastníky byli převážně veteráni minulých šesti vlád USA, a rovněž další experti na jadernou problematiku. Průběh jednání vyzněl ve všeobecnou dohodu o důležitosti vize světa bez jaderných zbraní, jako vodítka v uvažování o jaderné politice a o důležitosti řady kroků, které by mohly vést k odvrácení jaderné katastrofy.

Na rozdíl od návrhu praktických kroků obsažených v první výzvě a oslovujících převážně všechny státy mezinárodního společenství, s důrazem na jaderné země, jsou navrhovaná opatření adresována především USA a Ruské federaci. Zřejmě vzhledem k vysoké aktuálnosti se některé doporučené kroky z první výzvy opakují, např. požadavek ratifikace smlouvy CTBT. Důvodem prioritního oslovení USA a Ruské federace je jejich vlastnictví cca 95 % všech jaderných hlavic. Od obou zemí se proto očekává zvláštní odpovědnost a demonstrování působivého příkladu, který by měly následovat i další jaderné státy.

Některé navrhované kroky se již provádějí – např. snižování počtů jaderných hlavic na strategických nosičích dlouhého doletu, ostatní, krátkodobější, by mohly být zahájeny již v r. 2008 a vést k dramatickému snížení jaderného nebezpečí. Zahrnují:

- ❑ Prodloužení platnosti klíčových ustanovení **Smlouvy o snížení strategických zbraní (START I - Strategic Arms Reduction Treaty)** z r. 1991, jejíž platnost skončí k 5. 12. 2009. Závazky z této smlouvy na snížení nosičů a jaderných hlavic na 6000 kusů obě země již splnily v prosinci r. 2001. Jedná se proto především o ustanovení vztahující se k monitorování a verifikaci, které jsou v současné době využívány při plnění závazků z americko-ruské desetileté *Smlouvy o snížení útočných strategických jaderných prostředků v operačním použití (SORT - Strategic Offensive Reductions Treaty)* z r. 2002. Podle autorů by měly být závazky ze smlouvy SORT na dosažení počtu 1700-2200 jaderných hlavic v každé zemi splněny co možná nejdříve (podle smlouvy do r. 2012).
- ❑ Přijmout opatření k prodloužení výstražné doby a času k přijetí rozhodnutí o vypouštění všech jaderných balistických raket, což by snížilo riziko útoku v důsledku nehody nebo neoprávněného postupu. Nebezpečí v této souvislosti představují neoprávněné vstupy hackerů do počítačových systémů či další nelegální postupy vedoucí k případným katastrofálním důsledkům pro velící a kontrolní systémy v jakémkoliv jaderném státě. Další kroky by se mohly realizovat v případě obnovení důvěry v americko-ruských vztazích.

- ❑ Vyřadit všechny existující operační plány pro masivní útoky, které ještě zůstávají v platnosti z doby studené války. Interpretace tzv. odstrašení (deterrence) na základě koncepce „vzájemně zaručeného zničení“ (*MAD - Mutual Assured Destruction*) je v současném světě zastaralou politikou. Navíc za situace, kdy se USA a Ruská federace formálně prohlásily za spojence proti terorismu a nevnímají se navzájem jako nepřátelé.
- ❑ Vést jednání směřující k vývoji kooperativní multilaterální protiraketové obrany proti balistickým řízeným střelám a dále systémů včasného varování, jak navrhli prezidenti George W. Bush a Vladimír Putin na moskevské schůzce v r. 2002. Jednání by měla zahrnout dohodu o plánech, jak čelit raketové hrozbě vůči Evropě, Rusku a USA ze Středního východu, společně s dokončením práce na zprovoznění moskevského *Střediska pro výměnu společných údajů (JDEC - Joint Data Exchange Center)*. Snížení napětí v otázce protiraketové obrany zvýší možnost dosažení pokroku v širším rámci jaderných otázek, které jsou velmi zásadní pro bezpečnost USA. Případný neúspěch velmi zkomplikuje dosažení širší americko-ruské jaderné spolupráce.
- ❑ Urychlit práce na zajištění co nejúčinnějších bezpečnostních standardů pro jaderné zbraně a rovněž pro jaderné materiály nacházející se kdekoli ve světě s cílem zabránit získání jaderné bomby teroristy. Jaderné materiály využitelné vojensky jsou ve více než 40 zemích a existují rovněž poznatky o údajných pokusech pašování jaderného materiálu ve východoevropských zemích a v Zakavkazské oblasti. USA, Ruská federace a další státy, které se účastní asistenčního amerického programu k zajištění bezpečnosti zbraní hromadného ničení v RF a dalších státech SNS (*CTR - Cooperative Threat Reduction*), by měly ve spolupráci s Mezinárodní agenturou pro atomovou energii (MAAE) hrát klíčovou úlohu v poskytování pomoci dalším zemím při realizaci rezoluce RB OSN č. 1540 vztahující se ke zlepšení jaderné bezpečnosti.
- ❑ Zahájit dialog v rámci NATO a s Ruskem o konsolidaci nestrategických jaderných zbraní, předurčených k předem určenému rozmístění, ke zvýšení jejich bezpečnosti. První kroky by se měly zaměřit na jejich pečlivou evidenci a postupnou eliminaci. Vzhledem k jejich charakteristikám se tyto zbraně mohou stát pro teroristické skupiny žádoucím akvizičním artiklem.
- ❑ Posílit prostředky pro monitorování plnění smlouvy NPT jako protiopatření globálnímu šíření nejnovějších technologií. Dosažení pokroku v tomto směru je velmi naléhavé a mohlo by se dosáhnout vyžadováním aplikace monitorovacích ustanovení (Dodatečných protokolů) MAAE vůči všem signatářům smlouvy NPT.
- ❑ Vztít za své dosažení vstupu Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek (CTBT) v platnost. Dosažení tohoto záměru by posílilo smlouvu NPT a pomohlo mezinárodně monitorovat jaderné aktivity. Obě americké strany by měly zhodnotit svůj postoj k této smlouvě z hlediska dosažených úspěchů monitorovacího systému za uplynulé desetiletí při identifikaci a lokalizaci podzemních jaderných zkoušek. USA by měly ještě před dosažením vlastní ratifikace naléhavě podporovat instalaci nových monitorovacích stanic k zjišťování jaderných zkoušek. [5]

Paralelně s realizací těchto opatření USA a Ruská federace by podle autorů mělo dojít k širšímu mezinárodnímu dialogu, zahrnujícímu nejaderné a jaderné státy.

Závěr

Nelze předjímat, jaký bude ohlas především u vlád zemí vlastnících jaderné zbraně, zejména Ruské federace a USA. S ohledem na supervelmocenské postavení USA a jejich bezkonkurenční vojenskou převahu bude mít především americký postoj k realizaci této významné odzbrojovací iniciativy rozhodující význam. Je potěšitelné a současně nadějně, že v souvislosti s nadcházejícími prezidentskými volbami v USA předvolební programy hlavních prezidentských kandidátů za Demokratickou stranu se na první výzvu odvolávají a obsahují pasáže věnované nezbytnosti obnovení vedoucí úlohy USA k zajištění světa bez jaderných zbraní, včetně závazku k prosazení ratifikace smlouvy CTBT v Kongresu USA. [6]

Positivním jevem také je, že britský Ústav strategických studií začal připravovat studii o technických aspektech procesu jaderného odzbrojení. [7]

Podle britského deníku *The Guardian* z 22. ledna 2008 vydali někteří jednoznační oponenti zmíněné iniciativy z řad bývalých vysokých aliančních vojenských činitelů z USA (bývalý velitel NATO John Shalikashvili), Velké Británie (polní maršál Peter Inge), SRN (bývalý předseda Vojenského výboru NATO Klaus Neumann), Francie (bývalý náčelník generálního štábu Jacques Lanxade) a Nizozemska (bývalý náčelník generálního štábu Henk van den Breemen) cca 150stránkovou studii. Adresovali ji Pentagonu a GT NATO Jaap de Hoop Schefferovi.

Jejich představa o zabránění šíření zbraní hromadného ničení a čelení dalším bezpečnostním hrozbám, zformulovaná na základě diskuzí s nejmenovanými současnými veliteli a politickými představiteli, nevylučuje ani možnost vedení omezené jaderné války. Studie obsahuje také návrhy na hluboké strukturální reformy NATO a posílení spolupráce USA, NATO a EU v rámci „velké strategie“, jejíž nedílnou součástí by měly nadále zůstat preemptivní jaderné úder. [8]

Jednoznačně vyjádřená podpora České republiky vizi světa bez jaderných zbraní by byla v plném souladu s mírovou orientací naší zahraniční a bezpečnostní politiky, projevovanou mj. podporou příslušným rezolucím OSN vztahujícím se k jadernému odzbrojení. Není pochyb o tom, že takový přístup by zvýšil v rámci EU, NATO a celého mezinárodního společenství naši prestiž a váhu.

Poznámky a literatura:

- [1] PINCUS, W. Air Force Alter Rules for Handling of Nuclear Arms. *Washington Post*, January 25, 2008, A05.
- [2] KILE, S.N., FEDCHENKO, V., KRISTENSEN H. World nuclear forces, 2007, Appendix 12A, *SIPRI Yearbook 2007*, s. 514-515.
- [3] SHULTZ, G. P., PERRY, W. J., KISSINGER, H. A., NUNN, S. A World Free of Nuclear Weapons. *Wall Street Journal*, Jan 4. 2007, pg. A15.
- [4] SHULTZ, G. P., PERRY, W. J., KISSINGER, H. A., NUNN, S. Toward a Nuclear-Free World, *Wall Street Journal*, Jan 15, 2008, pg A13.
- [5] Stanice jsou zřizovány Organizací smlouvy CTBT v rámci mezinárodního monitorovacího systému předurčeného ke kontrole smluvního plnění po vstupu CTBT v platnost. Celkem bude k dispozici 321 stanic a 16 radio-nuklidových laboratoří (pozn. autora).
- [6] CLINTON, H. R. Security and Opportunity for the Twenty-first Century. *Foreign Affairs*, November/December 2007, p. 12, OBAMA, B. Renewing American Leadership. *Foreign Affairs*, July/August 2007, pp. 8, 9.
- [7] BECKETT, M. *Keynote Address: A World Free of Nuclear Weapons?*, Carnegie Endowment for International Peace, June 25, 2007, p. 5. <http://www.carnegieendowment.org/events/index.cfm?fa=print&id=1004>.
- [8] TRAYNOR, I. Pre-emptive nuclear strike a key option, NATO told. *The Guardian*, January 22, 2008.

Některé použité zkratky:

CTBT Comprehensive Test Ban Treaty	Smlouva o všeobecném zákazu jaderných zkoušek z r. 1996 (dosud nevstoupila v platnost).
CTR Cooperative Threat Reduction	americký asistenční program (někdy se nazývá podle jeho zakladatelů Nunn-Lugarův program) na omezení bezpečnostního rizika ze snižování zbraní hromadného ničení v RF a dalších zemích SNS
INF Intermediate-Range Nuclear Forces	americko-sovětská smlouva z r. 1987 o zrušení pozemních balistických řízených střel středního a kratšího doletu
JDEC Joint Data Exchange Center	memorandum o zprovoznění moskevského Střediska pro výměnu údajů (mezi Ruskou federací a USA) ze systémů včasného varování a notifikací o vypouštění řízených střel z r. 2000
MAD Mutual Assured Destruction	vzájemně zaručené zničení (doktrína, která v americko-sovětském vojenském soupeření vedla v 70. letech k významnému snížení počtů mezikontinentálních řízených střel a omezení výstavby protiraketové obrany
NPT Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons	Smlouva o nešíření jaderných zbraní
SIPRI Stockholm International Peace Research Institute	Stockholmský mezinárodní ústav pro výzkum otázek míru
SORT Strategic Offensive Reductions Treaty	Smlouva mezi USA a RF o strategickém útočném snížení (známá také jako moskevská smlouva). K jejímu podpisu došlo v květnu 2002.
START I Strategic Arms Reduction Treaty	Smlouva mezi USA a SSSR o snížení všech strategických útočných zbraní z r. 1991

Podle Smlouvy o nešíření jaderných zbraní (obvykle nazývané NPT) existuje pět statutárních jaderných velmocí, a to USA, Ruská federace, Spojené království, Francie a Čína. Nukleární zbraně však ve skutečnosti vlastní i další státy, z nichž tři NPT nepodepsaly (Indie, Pákistán a Izrael) a čtvrtý od NPT odstoupil (KLDR). Indie, Pákistán a Severní Korea veřejně oznámily vlastnictví nukleárních hlavic, zatímco Izrael se nikdy oficiálně nevyjádřil. O jeho jaderných kapacitách se však příliš nepochybuje a obecně se má za to, že 22. září 1979 proběhl v jižním Atlantiku společný pokusný výbuch Izraele a Jihoafrické republiky. JAR je posledním státem, o němž je s jistotou známo, že vyrobil nukleární zbraně; po pádu režimu apartheidu však byly rozmontovány a nová vláda země podepsala NPT.

Během studené války a po ní ovšem vojenské jaderné programy běžely v dlouhé řadě dalších zemí, které nakonec jaderné zbraně nezískaly, nebo alespoň neexistují důkazy pro to, že by je získaly. Jsou to zejména následující státy: Brazílie, Argentina, Švédsko, Švýcarsko, Alžírsko, Libye, Egypt, Sýrie, Irák, Írán, Korejská republika, Tchaj-wan a Austrálie. Kromě nich ovšem základní výzkum s velkou pravděpodobností provedly i další země; hovoří se mj. o Německu, Kanadě, Japonsku, Indonésii, Malajsií či Nigérii.

Lukáš Vising

**Šíření jaderných zbraní na počátku 21. století
natoaktual.cz, 10. 3. 2008**

Nereálnost jaderného odzbrojení*(k článku „Získají naléhavé výzvy bývalých politiků USA podporu?“)*

Skutečnost, že jaderné zbraně nebyly použity déle než 60 let a v celé historii se tak stalo jen jednou, ještě neznamená, že nemají svůj význam. Právě naopak, stále slouží jako nejefektivnější nástroj odstrašení.

Důvodů, proč se státy snaží mít jaderné zbraně, je více. K nejvýznamnějším pohnutkám bezesporu patří posílení vlastní bezpečnosti (popřípadě i bezpečnosti svých spojenců) nejničivějším druhem zbraně a také touha získat mezinárodní prestiž a respekt pro svou zemi. Anebo jednoduše proto, že tyto zbraně již vlastní (regionální) rival.

Státy s jadernými zbraněmi prostě musí být ostatními brány vážně a nelze je jen tak zahnat do kouta. Vlastnictví jaderných zbraní pomáhá odstrašit nebo porazit protivníka, který hrozí použitím nebo použije zbraně hromadného ničení. Jaderné zbraně také slouží jako silový nástroj k prosazení vlastních zájmů vůči jiným aktérům a nemusí přitom jít o bezpečnost národního území (viz vydírání Jižní Koreou). V neposlední řadě by se jaderné zbraně v krajním případě daly použít na bojišti proti nesmírně odolným cílům.

Kromě jaderných supervelmocí, USA a Ruska a ostatních stálých členů RB OSN, jsou zcela samostatnou (a v polemizovaném článku opomenutou) kategorií menší státy s jadernými zbraněmi, a zejména jejich chování a motivy. Ty jsou odlišné od motivů a celkem předvídatelného chování demokratických nebo velkých států.

V případě Izraele, Severní Koreje, Indie, Pákistánu a potenciálně Íránu jsou jaderné zbraně lákavé (a z jejich pohledu *nezbytné*) pro národní bezpečnost právě kvůli rivalitě se sousedními státy nebo se státy v regionu. Bylo by bláhové si myslet, že USA a Rusko nechají exkluzivitu vlastnictví nejmocnější zbraně právě těmto státům, jejichž holá existence může záviset na schopnosti zasadit první (a jediný) jaderný úder, a jejichž politika nemusí být určována jen racionálními argumenty, a může ohrožovat i ostatní části světa.

Právě nejasné záměry zejména severokorejského a íránského režimu přispěly k rozhodnutí USA bránit se před hrozbami balistických raket, schopných nést potenciálně i jaderné hlavice z těchto dvou zemí (kromě toho však existuje širší skupina „problémových států“, které jsou schopny nasadit vlastní raketové nosiče, středního nebo krátkého dosahu, s chemickými nebo biologickými hlavicemi).

Americký systém protiraketové obrany, jehož jedna větev funguje na západním pobřeží USA (Aljaška a Kalifornie), a druhá by mohla operovat v Polsku a České republice, má být odpovědí na vzrůstající nebezpečí, že v brzké budoucnosti mohou některé státy disponovat (nebo již disponují) relativně sofistikovanými raketami, schopnými zasáhnout Evropu a Severní Ameriku. Přitom počet těchto států se má zvyšovat.

Pomineme-li ryze technickou stránku celého projektu (kterou autor neovládá), pak z politického hlediska je americký zájem vybudovat radar a protistřely ve střední Evropě zcela v souladu s aktuálními strategickými dokumenty a analýzami (USA, NATO, EU), které označují možné použití zbraní hromadného ničení na nosičích spolu terorismem jako nejvážnější hrozbu

dneška a blízké budoucnosti. Američané se chovají pragmaticky a snaží se především o vlastní ochranu před možným útokem ze strany států, jejichž režimy jsou otevřeně antiamerické.

Když už USA nemohou zabránit vývoji jaderných zbraní a ostatních ZHN a jejich nosičů, je jen logické, že přemýšlejí o obranných opatřeních. Protiraketová obrana však není zaměřena proti jaderným raketám, ale proti širší plejádě střel, schopných nést jakékoli ZHN.

Jaderné odstrašení v dnešní době již nepůsobí tak silně jako dříve. Je to především z důvodu rostoucího významu jiných hrozeb, než jsou jaderné mocnosti nebo státy jaderné zbraně vlastníci. Možnost ozbrojeného konfliktu mezi státy je nižší než nebezpečí konfliktů s tzv. nestátními aktéry nebo mezi nimi.

Odstrašit jadernými zbraněmi nejrozumnější povstalece, nacionalisty, teroristy nebo náboženské extrémisty, kteří se skrývají mezi obyvatelstvem a nezáleží jim na civilních obětech, již není tak jednoduché jako odstrašit konvenčního nepřítele nebo konkrétní stát. Na jaké cíle nestátního nepřítele v takovém případě zaútočit?

USA se neodhodlaly k použití (taktické) jaderné zbraně ani proti skrytým al-Ká'ídě v hornatých a neosídlených oblastech Afghánistánu, i když podle mnohých měly po devastujících útocích z 11. 9. 2001 morální právo i na tak ničivý zásah. Stále ještě působila etická nepřipustnost jakéhokoli jaderného útoku. Bylo zachováno již několik desetiletí trvající „jaderné tabu“, zabranující použití atomových zbraní. Nikdo totiž neví, jakou globální reakci by jejich nasazení vyvolalo. Historický precedent jaderné konfrontace (naštěstí) chybí.

V obecném povědomí obyvatelstva jsou jaderné zbraně a jejich vlastnictví vnímány negativně a pejorativně. Jsou považovány za něco špatného, nemorálního, anachronického, za nechtěný pozůstatek minulosti. Ani tato společenská stigmatizace však nemůže v reálném světě přebít bezpečnostní důvody, které vedou státy k jejich získání, odstrašování jimi nebo, v krajním případě, k jejich použití. Jedinou důvěryhodnou prevencí proti *užití* jaderných zbraní je nezavdat příčinu pro jejich nasazení, respektive přesvědčit dotyčný jaderný stát, že použití jaderných zbraní bude sebevražedné, nepřinese požadovaný výsledek, nebo důsledky výrazně převýší předpokládaný zisk.

Během studené války USA a SSSR pochopily, že jistota devastující jaderné odvety na první útok protivníka činí použití jaderných zbraní téměř nemožným. Tak to však vnímají jen racionální aktéři, jakými jsou např. státy s definovaným územím, obyvatelstvem a infrastrukturou, ale ne již substátní skupiny. Platí to také pouze tam, kde existuje spolehlivý rozhodovací mechanismus, kontrola, obsluha a technický stav jaderných zbraní. Neexistuje precedent, co by se dělo v případech vypjatých situací, nehod nebo ztráty kontroly nad jaderným arzenálem.

Přes 60 let tak vlastně jaderné zbraně slouží ne proti armádám a obyvatelstvu, ale k prosazování vlivu. Také teroristé – zejména ti, co chtějí přežít – by mohli potenciálně dospět ke zjištění, že *nepoužitím* jaderných zbraní, ale pouhou hrozbou jimi mohou držet v šachu celé státy.

Jaderné zbraně jsou jen částí plejády zbraní hromadného ničení (ZHN), vedle zbraní chemických, biologických a radiologických. I přesto, že nejaderné ZHN nemají takový ničivý účinek jako atom, stále mohou způsobit nesmírné lidské a materiální oběti. Navíc je jejich získání jednodušší. Jak jinak by se potom ty státy, které dodržují příslušné konvence o nepoužívání ostatních ZHN, měly bránit případnému útoku chemickými nebo biologickými zbraněmi?

Vlastnictví jaderných zbraní zůstává tou nejúčinnější odstrašující hrozbou. Naštěstí nelze jaderné zbraně tak lehce ukrást a jejich výroba je náročná, i přes dosažitelnost technologic-

kých postupů. Nestátní subjekty mohou ukořistit nebo si vyrobit menší nejaderné „špinavé bomby“, které sice svým účinkem nezpůsobí zkázu celých států nebo velkých aglomerací, ale mohou způsobit velké ztráty na životech ať již při výbuchu samotném, nebo při následném zamoření.

Lidstvo s jadernými zbraněmi musí žít, protože nejdou „odvynalézt“. Budeme s nimi žít, dokud nepřijde nový druh ještě ničivějších zbraní. Jakákoli, byť krajně nepravděpodobná globální dohoda o úplné likvidaci jaderných zbraní by se stala rukojmím prvního podvodníka – státu, režimu, subjektu, který by je chtěl na úkor ostatních poctivých získat (zpět) pro sebe.

Také tento strach z nedodržení závazků může být pro některé současné jaderné státy relevantním důvodem, proč se nemohou zbavit svého jaderného arzenálu. Není totiž záruka, že by v budoucnu nemusely jaderným zbraním znovu – nyní již bez adekvátní protizbraně – čelit, bez ohledu na jakoukoli dohodu. Taková už je povaha lidského druhu – touha po moci, majetku a rozpínavosti. Případ pákistánského vědce A. Q. Khana, který umožnil, aby se jaderné *know-how* a komponenty dostaly do Libye, Severní Koreje a Íránu, názorně ilustruje, jak je obtížné kontrolovat šíření znalostí o jaderných technologiích.

Je daleko reálnější doufat, že státy vlastníci jaderné zbraně budou nadále dodržovat tabu pro jejich použití ve strachu před sebezničujícím odvetným útokem, nebo že alespoň některé státy budou nadále ctít morální důvody jejich nepoužití. Lze také doufat v postupné snižování počtů hlavic a v jejich lepší zabezpečení proti zneužití. V reálném světě lidí však nelze očekávat, že by se státy jednou získaného členství v exkluzivním „jaderném“ klubu dobrovolně vzdaly.

Literatura:

DAVIS, Malcolm R., COLIN S. Gray. Weapons of Mass Destruction (Excerpt). In *Strategy in the Contemporary World: An Introduction to Strategic Studies*, edited by John Bayliss et al. Oxford: Oxford University Press, 2002. pp. 263–269.

SCHELLING, Thomas C. The Nuclear Taboo. *The Wall Street Journal*, 24. října 2005, s. 14.

Mnozí experti na proliferaci jsou pesimisté a soudí, že počet nukleárních mocností se v brzké době možná až zdvojnásobí. Ve všech třech jmenovaných krizových regionech existují země, které mají k nukleární zbraní blízko, mají určité ambice v tomto směru nebo jsou z nich vážně podezírány. Vznik nové jaderné mocnosti by zřejmě rozpoutal závody v nukleárním zbrojení, jejichž výsledkem by bylo zvýšení řady rizik. Vzrostla by pravděpodobnost použití jaderných zbraní v lokálních konfliktech a pravděpodobnost, že jadernou zbraň získá některá teroristická skupina. Dnešní jaderné mocnosti by měly vynaložit veškeré úsilí na to, aby se „jaderný klub“ už dále nerozšiřoval. Devět členů je snad více než dost.

Lukáš Vising
Šíření jaderných zbraní na počátku 21. století
natoaktual.cz, 10. 3. 2008

K ústředním otázkám současného vnitroatlantického dialogu

(Transatlantické trendy a Slovenská republika)

Od přijetí vísegrádské deklarace o spolupráci České a Slovenské federativní republiky, Polské republiky a Maďarské republiky na cestě k evropské integraci se stala ústředním bodem jejich spolupráce při vytváření podmínek pro vstup středoevropských států do NATO a rozšiřování této organizace. Vstup Slovenské republiky do NATO nebyl samozřejmostí a otázka členství v NATO stále do značné míry slovenskou společností polarizuje. Analýza výzkumů uskutečněných v rámci projektu Transatlantické trendy (Transatlantic Trends) ukazuje klesající podporu NATO ve zkoumaných evropských zemích. Autor příspěvku analyzuje získaná data ve vztahu ke Slovensku a z analyzovaných trendů vyvozuje potřebu zintenzivnit veřejnou diskuzi o smyslu členství v NATO, o problémech jeho transformace, rozšiřování a působení NATO jako významného globálního aktéra mezinárodních vztahů.

Téma mezinárodní vědecké konference „Bezpečnost zemí V-4 v rozšířeném prostoru NATO“, jež se konala před koncem minulého roku, [1] zdůraznilo mj. význam vnitroatlantického dialogu, zvláště pro nové členské země, o tom, proč vlastně tyto země – konkrétně Slovenská republika – vstoupily do Severoatlantické aliance, co jim toto členství přineslo a přináší? Právě proto, že se dnes již zdá členství Slovenské republiky v Severoatlantické alianci naprostou samozřejmostí a politická agenda z něho vyplývající se jeví jako šedivá, nezajímavá rutina, je důležité si připomenout, že vstup do NATO byl hlavním společným cílem zemí V-3, později V-4, již od samého začátku existence tohoto regionálního seskupení.

Vytváření podmínek pro vstup do NATO se stalo předmětem úzké politické i vojenské spolupráce i vzájemné solidarity mezi Českou republikou, Maďarskou republikou, Polskou republikou a Slovenskou republikou, přičemž poslední dvě jmenované byly do 31. 12. 1993 součástí společného federativního státu. Zvláště od roku 1998 – poté, co v červenci r. 1997 Slovensko nedostalo v Madridě pozvání ke vstupu – byla Slovenská republika předmětem intenzivní solidarity ze strany tří dalších středoevropských zemí, které pozvání dostaly. Česko, Maďarsko i Polsko dělaly vše, co bylo v jejich silách, aby pomohly jako nové členské státy zahájit v NATO vnitřní diskuzi o nové vlně rozšiřování. Zároveň předávaly své zkušenosti s přípravou na členství i s adaptací na podmínky řádného členství.

Připomenout si žádá i skutečnost, že vstup Slovenské republiky do NATO nebyl ani zahraničněpolitickou, resp. mezinárodněpolitickou, ani vnitropolitickou samozřejmostí. Byl předmětem intenzivního vnitropolitického boje, neboť v této otázce nebylo dosaženo ani zdaleka takového politického konsenzu jako v případě vstupu do Evropské unie. Podpora obyvatelstva pro vstup do NATO byla dlouhodobě zásadně nižší než podpora evropské integrace, navíc tato podpora podléhala silným výkyvům v závislosti na vývoji mezinárodních vztahů a vojenské angažovanosti NATO i USA. V době vojenské intervence NATO ve Svazové republice Jugoslávie (krize v Kosovu) v r. 1999 poklesla na 27 %, neboť většina slovenské veřejnosti hodnotila negativně jak samotné rozhodnutí o intervenci, tak otevření slovenského vzdušného prostoru pro přelety letadel NATO.

Vlastní vstup do NATO se potom odehrál za poměrně dramatických okolností. Jeho odpůrci zahájili začátkem ledna 2004 petiční akci za vypsání referenda o vstupu do Aliance a jen díky tomu, že nebyli schopni získat v krátkém čase potřebný počet podpisů (nedisponovali strukturami silných politických stran, v důsledku čehož byli nuceni petiční akci zrušit), neodehrál se souboj mezi petičním výborem a parlamentem, který se chystal přistoupení SR k Washingtonské smlouvě (v souladu s postupy a termíny, které předpisuje Ústava SR).

O tom, že diskuze o smyslu a poslání NATO je na Slovensku a v zemích V-4 namístě, svědčí také výsledky výzkumů v rámci projektu Transatlantické trendy. [2]

Již v roce 2005, rok po formálním vstupu do NATO, sice na Slovensku mírně stoupl počet těch, kteří považují NATO za důležité – ze 47 na 52 %, a výrazně klesl počet záporných odpovědí – z 37 na 28 %, ale tato otázka zůstala ve slovenské společnosti v podstatě stále otevřenou, zejména podle stranických preferencí. V roce 2006 v devíti sledovaných zemích podpora pro NATO poklesla a stejný trend se projevil také na Slovensku. Proti r. 2002, kdy dosahovala 69 %, podpora klesla na 55 %.

Zde vyvstává otázka podpory obyvatelstva států V-4 pro nasazování vojáků v operacích NATO. Ta je často hlavním limitujícím faktorem při dosahování konsenzu mezi členskými zeměmi NATO pro razantní řešení krizí. Je důležitější než finanční náklady na operaci. Nedoostatek důvěry občanů v NATO potom evokuje diskuzi tzv. konzumentech a garantech bezpečnosti, o spravedlivém dělení nákladů zajištění bezpečnosti transatlantického prostoru. Pokles podpory členství států v Alianci je vážným politickým signálem pro politické elity i rozhodovací grémia NATO.

Vysvětlování významu této vojensko-politické organizace pro každou zemi, zvláště pro Západ jako celek, by proto mělo být permanentní, ne kampaňovité. Klesající podpora NATO, kterou signalizují cyklické výzkumy v rámci projektu Transatlantické trendy, by se měla stát jedním z popředních důležitých bodů veřejné diskuze v rámci NATO i každé z jeho členských zemí.

Na otázku, „zda je NATO potřebné pro bezpečnost země“, v r. 2002 (kdy se uskutečnil první výzkum), odpovědělo kladně 76 % respondentů ve Velké Británii, 74 % v Německu a 61 % ve Francii. V r. 2007 to už bylo jen 64 % Britů, 55 % Němců a 55 % Francouzů.

Na Slovensku dosáhla tato podpora v r. 2004 (kdy bylo začleněno do výzkumu), 47 %, v r. 2005, po návštěvě prezidenta USA G. Bushe, 52 %, v r. 2006 45 % a v r. 2007 45 %.

Současně poklesla podpora USA coby vedoucí mocnosti mezi obyvatelstvem devíti zkoumaných evropských států NATO. V r. 2002 vedoucí roli USA pokládalo za žádoucí (velmi anebo spíše žádoucí) 64 % evropských respondentů, v r. 2007 už jen 36 %. A naopak, v porovnání s rokem 2002 v r. 2006 z 31 na 57 % stoupl počet těch Evropanů, kteří vedoucí úlohu USA vnímali negativně.

Na Slovensku pokládalo takové postavení USA za žádoucí v r. 2004 21 %, v r. 2005 po vzpomínané návštěvě amerického prezidenta 33 %, v r. 2006 19 % a v r. 2007 jen 16 %. V žebříčku zkoumaných zemí se v tomto roce Slovenská republika zařadila na předposlední místo před Turecko (Holandsko 52 %, Velká Británie 50 %, Rumunsko 46 %, Polsko 41 %, Německo 38 %, Itálie 37 %, Portugalsko 34 %, Francie 28 %, Belgie 22 %, Bulharsko 22 %, Španělsko 18 %, Slovensko 16 %, Turecko 7 %). Získané údaje korespondovaly s klesajícím souhlasem s politikou prezidenta G. Bushe.

Výzkum ukázal, že hlavními příčinami zhoršení transatlantických vztahů jsou: válka v Iráku (39 % evropských, 38 % amerických a 33 % slovenských respondentů); samotný prezident Bush (34 % evropských, 39 % amerických a 25 % slovenských respondentů). [3]

Jak pro slovenské respondenty, podobně jako pro respondenty z dalších východoevropských zemí, byl v roce 2007 charakteristický největší počet odpovědí „nevím“, anebo „nemám názor“, což se ukázalo také ve vysokém počtu „jiná odpověď“ na otázku „hlavní důvody zhoršení transatlantických vztahů“ (až 36 % slovenských respondentů proti 11 % evropským a 16 % americkým). Je zřejmé, že zhoršení transatlantických vztahů je skutečností, kterou se na Slovensku platí za obsah a styl zahraniční a bezpečnostní politiky prezidenta USA, za válku a jí vyvolanou situaci v Iráku. Na druhé straně se ukazuje, že „Evropané jsou kritičtí jak k Bushovi, tak ke Spojeným státům. ... Mezi názory veřejnosti na Bushe a názory na vedoucí postavení USA ve světě je rozdíl 20 % bodů, což naznačuje, že třebaže názory na Spojené státy jsou ovlivněné názory na prezidentovu politiku, Evropané mezi nimi nadále rozlišují“. [4]

Zároveň si je třeba všimnout další dlouhodobý trend ovlivňující transatlantické vztahy. Je jím rostoucí tlak veřejného mínění v členských zemích EU na posílení role Evropy jako globálního aktéra v mezinárodních vztazích, za emancipaci od Spojených států amerických.

Už v r. 2004 se v hlavních závěrech z výzkumu konstatovalo: „Evropská podpora pro silnější EU předcházela poklesu podpory pro vedoucí postavení USA, což naznačuje, že snaha Evropanů o větší nezávislost ovlivňují také jiné faktory.“

Ve zprávě o výsledcích výzkumu Transatlantické trendy 2004 se též odkazuje na data výzkumu, který r. 2002 realizovalo Výzkumné centrum ministerstva zahraničních věcí Spojených států amerických (Office of Research, United States Department of State). Až 50 % respondentů z devíti evropských zemí na otázku „Měly by se Spojené státy a Evropa sblížit, anebo vzdálit?“ odpovídalo, že v bezpečnostních a diplomatických otázkách by EU měla uplatňovat nezávislejší přístup, 13 % bylo za to, aby se zůstalo na stejné úrovni, a 33 % preferovalo sblížení se.

Výzkum Transatlantické trendy 2004 ukázal, že 71 % Evropanů se domnívalo, že EU by se měla stát „supervelmocí“ jako USA, což byl proti r. 2002 nárůst o 6 %, přičemž v Německu šlo o nárůst až o 25 %. V rámci stejného výzkumu 64 % Evropanů vyjádřilo přesvědčení, že EU by měla získat větší vojenskou sílu, aby byla schopna chránit vlastní zájmy, nezávisle na USA. [5]

V r. 2005 si v průměru 79 % respondentů z evropských zemí (64 % ze Slovenské republiky) přálo, aby měla silné vedoucí postavení v mezinárodních záležitostech. Zároveň si 55 % Evropanů (a 35 % Slováků) myslelo, že EU by v bezpečnostních a zahraničněpolitických otázkách měla postupovat nezávisleji na USA, což je proti r. 2004 nárůst o 5 %. [6]

Výzkum Transatlantické trendy 2006 ukázal, že od r. 2004 stoupl také počet Američanů, kteří si přáli nezávislejší přístup Evropy v této oblasti – z 20 na 30 %. Zároveň se 63 % evropských respondentů vyjádřilo, že, další rozšiřování pomůže Evropské unii sehrát důležitější úlohu ve světě. [7]

V r. 2007 na otázku „Do jaké míry je žádoucí, aby Evropská unie uplatňovala své postavení silné vedoucí velmoci v mezinárodních záležitostech?“ (velmi anebo spíše ano) kladně odpovídalo 77 % Evropanů a 73 % Američanů (Německo 86 %, Holandsko 84 %, Itálie 81 %, Polsko 76 %, Portugalsko 75 %, Španělsko 74 %, Francie 72 %, Velká Británie 71 %, Rumunsko 67 %, Bulharsko 66 %, Slovensko 52 %). Až 88 % Evropanů zastávalo názor, že by EU měla převzít větší zodpovědnost za řešení mezinárodních hrozeb. [8]

Za zamyšlení stojí fakt, že Slovensko bylo se 61 % na posledním místě, ale s výrazně nadprůměrným počtem odpovědí „nevím“, a zároveň s podobně vysokým počtem záporných

odpovědí na otázku, „zda respondenti diskutují o mezinárodní politice“. V tom je Slovenská republika podobná dvěma novým členským zemím EU – Bulharsku a Rumunsku – kde se téma mezinárodní politiky v domácí veřejné diskuzi také téměř nevyskytuje.

Podle autorů *Tiskové zprávy 2007* příčinou menšího počtu vyhraněných odpovědí u slovenských respondentů může být při menší znalosti klíčových témat mezinárodní politiky i velmi zřídka přímý kontakt se Spojenými státy. Výzkum Transatlantické trendy 2007 zaznamenal, že jen marginální počet Slováků – 4 %, podobně jako Bulharů a Rumunů – navštívil už někdy USA, zatímco ve zkoumaných zemích západní Evropy se toto číslo pohybuje mezi 46 % (Britové) a 11 % (Portugalci), což vypovídá o tom, že názory slovenské veřejnosti na Spojené státy se vytvářejí výlučně na základě zprostředkovaných poznatků. [9]

Výsledky výzkumu projektu Transatlantické trendy umožňují konstatovat, že občané Slovenské republiky se jen postupně sžívají s členstvím v mezinárodních seskupeních. Na jedné straně jsou dlouhodobě velmi příznivě nakloněni EU (např. v r. 2005 příznivější pocity k ní vyjádřili jen Španělé), ale na druhé straně je jejich podpora pro silné vedoucí postavení EU v mezinárodních vztazích v porovnání s respondenty z ostatních zkoumaných členských zemí podprůměrná.

Výzkum v r. 2004 a 2005 ukázal, že „ve vztahu k možným světovým velmocím se u slovenského obyvatelstva projevuje jistý „protivelmocenský reflex“, čemuž nasvědčuje, že na otázku, „která země by měla být jedinou velmocí“, si velká část respondentů – 44 %, podobně jako v r. 2004, kdy jich bylo až 57 % – vybrala možnost, že „žádná země by neměla být velmocí“. Tato odpověď byla na Slovensku zastoupena častěji než v jiných evropských zemích. V rámci všech devíti zkoumaných členských států EU tuto možnost zvolilo jen 16 %.

Z dalších dvou možností – Evropa, nebo USA – si 46 % dotazovaných vybralo EU, a jen marginální část – 4 % – si přála, aby tuto úlohu hrály Spojené státy americké. V rámci EU 9 to bylo 16 %. Ve srovnání s rokem 2004, kdy to bylo 36 %, se podstatně více slovenských respondentů – 46 % – přiklonilo k odpovědi „EU by měla být stejnou velmocí jako USA“, což je další důkaz silného ztotožňování se obyvatel Slovenské republiky s členstvím v EU. [10]

V kontextu s těmito výsledky je třeba zdůraznit další poznatek, který umožňuje pochopit zvláštnost slovenského vnímání mezinárodních vztahů a světové politiky. V hlavních závěrech Transatlantických trendů 2005 se uvádí: „Na Slovensku je rozšířený étos spojenectví a přihlášení se k spojencům a principům multilateralismu. Až tři čtvrtiny obyvatelstva (75 %) si myslí, že pokud se naše země zúčastní na řešení bezpečnostního problému, je velmi důležité, aby konala v součinnosti s našimi nejbližšími spojenci.“

Tyto postoje se promítají také do „pozitivního vnímání Organizace spojených národů“, o které má příznivé mínění 63 % dotazovaných Slováků. [11] Slovinci tedy většinou odmítají unilateralismus a sázení na velmocenskou převahu při řešení mezinárodních problémů.

Dalším charakteristickým rysem slovenských respondentů v porovnání s průměrem respondentů ze zemí EU, které se zúčastnily výzkumu, je velký počet těch, kteří si myslí, že pro budoucnost jejich země bude lepší, pokud si zachová odstup od mezinárodních událostí. Až čtvrtina dotazovaných Slováků se přiklonila v r. 2005 k alternativě jakési uzavřenosti či „neintervencionistické“ pozice v mezinárodních vztazích, jež by se dala vyjádřit lidovým příslovím „Co tě nepálí, nehas“.

Na druhé straně si až 64 % dotazovaných slovenských respondentů myslelo, že pro budoucnost Slovenska bude lepší, když se bude aktivně zúčastňovat dění ve světě. V porovnání s průměrem z devíti evropských zemí – 80 % za aktivní přístup – je to málo. Aktivnější přístup

své země na mezinárodní scéně si přálo 89 % Francouzů, 84 % Portugalců, 83 % Španělů, 82 % Italů, 76 % Němců, 75 % Poláků, 73 % Britů a 72 % Holanďanů. Podíl proaktivních slovenských občanů proti r. 2004 vzrostl o 5 %. Na Slovensku jde o vzestupnou tendenci, avšak v porovnání s občany jiných členských zemí číslo stále nízké.

I když procento stoupenců aktivnějšího přístupu může být mj. dáno velikostí státu, jeho zahraničněpolitickou vahou a z ní odvozených ambicí [12], je evidentní, že stále velká část obyvatelstva Slovenské republiky, jež zcela nedávno získalo státní nezávislost, dává přednost pasivnímu, vyčkávacímu přístupu k mezinárodním politickým událostem, a že politické sebevědomí vyplývající z víry v mezinárodní váhu jejich státu a v sílu jejich hlasu v Evropské unii i v NATO je nízké. Vlažné přihlášení se k transatlantickému partnerství doprovázené menším zájmem o roli EU jako silného globálního aktéra – navzdory velké spokojenosti s členstvím Slovenska v ní – je nesporně velkou výzvou pro slovenskou politickou elitu, ale také pro občanskou společnost.

Mnohé z těchto odlišností Slovenska, jež O. Gyarfášová shrnuje pod pojem geopolitická bezstarostnost, „má své vysvětlitelné kulturně historické pozadí. Sotva můžeme očekávat nějaké prudké změny; odráží a kopíruje také aktuální politickou atmosféru. Veřejnost právě v zahraničněpolitických otázkách následuje postoje politických elit. Je na nich, aby trpělivě a dlouhodobě ‚táhly‘ veřejnost směrem k proklamovaným atributům země, která je dnes součástí mezinárodního společenství – k větší otevřenosti a nové zodpovědnosti“. [13]

Zvládnutí této výzvy vyžaduje vracet se stále k smyslu členství SR v NATO a intenzivněji zapojovat nejenom politické strany, ale také veřejnost do náročných diskuzí, které se vedou uvnitř Aliance, uvnitř EU, zejména co se týká je tzv. společné zahraniční a bezpečnostní politiky a evropské obranné a bezpečnostní politiky. Právě v kontextu uvažování o visegrádské dimenzi bezpečnosti v rozšířeném prostoru NATO je vhodné připomenout, že mezi pěti hlavními cíli Deklarace o spolupráci České a Slovenské federativní republiky, Polské republiky a Maďarské republiky na cestě evropské integrace se především připomíná „plné zapojení do evropského politického, hospodářského, bezpečnostního a právního systému“. [14] Pevnou součástí zejména bezpečnostního systému – do kterého se země V-4 integrovaly – bylo a je transformující se a rozšiřující se NATO.

Závěr

Začlenění se Slovenské republiky a rovněž dalších států tohoto neformálního regionálního seskupení bylo a zůstává součástí překonávání rozdělení Evropy jaltskými dohodami a vytváření jednotného a stabilního kontinentu. Vstup Slovenské republiky do NATO se stal potvrzením její příslušnosti k západnímu civilizačnímu okruhu, potvrzením vůle stát se součástí pásma stability, demokracie, vlády zákona a prosperity i v budoucnosti. Spolu s rozšiřováním Evropské unie bylo další kolo rozšiřování NATO vnímáno jako velký krok „k dlouhodobému cíli Aliance vytvořit celistvou a svobodnou Evropu, sjednocenou v míru, demokracii a společných hodnotách, od Pobaltí po Balkán, od Atlantiku k Černému moři“. [15]

Po vstupu do NATO se také na Slovenskou republiku začalo vztahovat konstatování, „že žádná země v nové Evropě nemůže být vnímána jako ‚zóna‘ jiné země“. [14] Naplnila se předpověď Henryho Kissingera, že v důsledku dalšího rozšiřování NATO, jehož součástí bude také poslední stát střední Evropy – Slovensko – „se vyloučí jednou provždy strategické vakuum v střední Evropě, které ve 20. století představovalo pokušení pro německou i ruskou rozpínavost“. [17]

Zásady spojeneckého svazku, jakým NATO je, znemožňují prosadit se politickým silám, které by chtěly stavět na oživování historických traumat, etnických konfliktů a revizi hranic. To je velmi důležité pro stabilizaci střední Evropy, poznamenané negativními zkušenostmi s národnostní nesnášenlivostí a územními požadavky motivovanými konflikty v 20. století. [18]

Zbigniew Brzezinski už v r. 1997 napsal: „Vědomí, že EU a NATO si nepřejí být zatěžované konflikty svých členů ohledně práv minorit nebo územních požadavků (problémy s Tureckem a Řeckem jsou víc než dostačující) podnítilo nedávno Slovensko, Maďarsko a Rumunsko, aby vyvinuly potřebnou iniciativu a přizpůsobily se požadavkům, které klade standard určený Radou Evropy.“ [19] (Šlo zejména o podpis základních smluv mezi Maďarskou republikou a Rumunskou republikou, resp. Slovenskou republikou.)

NATO se též stalo faktorem vyvažování historicky vzniklé silné a jednostranné závislosti SR na dodávkách surovin, energonosičů, zbraní a munice z Ruské federace. Zároveň představovalo a stále představuje nejefektivnější spojení Evropy respektive EU a USA. Je institucionalizovanou platformou permanentního politického dialogu mezi USA a jejich evropskými partnery, nejvýznamnějším garantem, že ve vztazích EU a USA nepřevládnou momenty geopolitické konkurence s jejich destabilizujícím vlivem na vývoj v Evropě i ve světě. [20]

A konečně platí, že v období globalizace žádná evropská země nemůže efektivně prosazovat své národní zájmy, mimo integračních zájmů. Proto Slovensko jako (relativně) malý stát potřebovalo paralelní vstup do EU i NATO.

Poznámky k textu a literatura:

- [1] Mezinárodní konference „Bezpečnost krajín V-4 v rozšírenom priestore NATO“, Stredoevropska vysoká škola ve Skalici, Slovenská republika, 8. listopadu 2008, prezident konference doc. PhDr. Jan Eichler, CSc.
- [2] Tento projekt realizují od r. 2002 German Marshall Fund of the United States společně s Compania di San Paolo (Turín, Itálie) s podporou Fundação Luso-Americana (Portugalsko), Fundación BBVA (Španělsko) a Tip-ping Point Foundation, přičemž počet zemí, ve kterých se provádí sběr dat, se rozšiřuje. V r. 2006 a 2007 se výzkum konal v USA a dvanácti evropských státech: Bulharsko, Francie, Holandsko, Německo, Polsko, Portugalsko, Rumunsko, Slovensko, Španělsko, Itálie, Turecko, Velká Británie. Reprezentativní vzorek tvoří ve všech zemích přibližně 1000 mužů a žen ve věku od 18 let, vybraných náhodným výběrem. Interval spolehlivosti je +/- 3 procentní body. Výsledky najdete na adrese www.transatlantictrends.org.
- [3] *Transatlantické trendy 2007*. Na základě projektu GMF pro MZV připravila Olga Gyarfášová, Inštitút pre verejné otázky. Další výsledky na www.transatlantictrends.org.
- [4] *Transatlantic Trends*. Tisková zpráva, 2007, http://www.transatlantictrends.org/trends/index_archive.cfm?id=92
- [5] *Transatlantické trendy 2004*, projekt German Marshall Fund of the United States (GMF) a Compania di san Paolo s dodatečnou podporou Luso – American Foundation, Fundacion BBVA a Inštitútu pre verejné otázky (IVO), www.transatlantictrends.org m s. 3,6-8.
- [6] GARFÁŠOVÁ, O. *Slovensko v transatlantickom kontexte: Výsledky výskumu Transatlantické trendy 2005 zaostrené na Slovensko*. Inštitút pre verejné otázky. Bratislava, september 2005, s. 18-19. www.transatlantictrends.org.
- [7] *Transatlantic trends*. Key findings 2006, s. 4, 6. www.transatlantictrends.org
- [8] *Transatlantické trendy 2007*, c. d.
- [9] *Transatlantic trends*. Tlačová správa, 2007, c. d. s. 6.
- [10] Viz GARFÁŠOVÁ, O. *Slovensko v transatlantickom kontexte: Výsledky výskumu Transatlantické trendy 2005 zaostrené na Slovensko*. Inštitút pre verejné otázky, Bratislava, september 2005, s.8, 14-19. www.transatlantictrends.org.
- [11] GARFÁŠOVÁ, O., c. d., s.8.
- [12] GARFÁŠOVÁ, O., c. d., s.13.
- [13] GARFÁŠOVÁ, O., *Slovenská geopolitická bezstarostnosť, SME*, 7. 9. 2007, s. 32.
- [14] Visegrádská deklarace. In VESELÝ, F. *Dějiny české politiky v dokumentech*. Praha: Professional Publishing, 2005, s. 681.

- [15] Vystúpenie generálneho tajomníka NATO lorda Robertsona na Slovensku, *Program „Modern Foreign Policy“*, Hotel Danube, Bratislava, 10. marca 2003, s. 1.
- [16] Elleman, Jensen. Lepšia a bezpečnejšia Európa, *SME*, 2. 11. 2002, s. 9.
- [17] KISSINGER, H. *Potrebuje Amerika zahraničnú politiku?* Praha: Jiří Buchel – B. Bart, 2002, s. 34.
- [18] WEISS, P. Výhody a riziká začlenenia SR do NATO. In *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Slovensko a NATO*. Bratislava 14. 3. 2003, Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta medzinárodných vzťahov, Weiss, P., Csabay, M. (ed.). Bratislava: vydavateľstvo Ekonóm, 2003, s. 28.
- [19] BRZEZINSKI, Z. *Velká šachovnice: K čemu Ameriku zavazuje její globální převaha* [The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives, BasicBook 1997]. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 88.
- [20] WEISS, P. c. d., s 28.

Převod do češtiny: red.

Dnes budovaný protiraketový „deštník“ USA má kořeny v „Hvězdných válkách“ (strategické obranné iniciativě) prezidenta Reagana. Evropské země se začaly touto myšlenou zabývat až později, přibližně v první polovině 90. let, kdy už bylo jasné, že balistické rakety coby nosiče zbraní hromadného ničení představují v rukou diktátorů a nestabilních režimů reálnou hrozbu. Jednotlivé vyspělé evropské země tedy začaly pracovat na protiraketových systémech a rodily se také programy mezinárodní spolupráce, avšak Severoatlantická aliance jako organizace se do této iniciativy významně zapojila teprve na přelomu století.

Vůbec prvním vyjádřením této vůle byla deklarace z roku 1999, v níž se členské státy NATO usnesly, že balistické rakety představují rostoucí nebezpečí, kterému je nutno adekvátně čelit. Praktickým výsledkem se staly dvě studie, obecně známé jako protiraketová obrana NATO a protiraketová obrana bojiště NATO. První z nich nese oficiální název NATO Missile Defence a jedná se o studii proveditelnosti, o jejímž vypracování bylo rozhodnuto na summitu Aliance v roce 2002 v Praze. NATO MD se zabývala ochranou členských zemí i jejich vojenských sil v zahraničí proti všem kategoriím balistických raket.

Nešlo však pouze o sestřelování těchto raket, nýbrž o daleko komplexnější přístup. Nejprve se mělo zabránit šíření raketových technologií, ve druhém kroku měl být vlastník raket odstrašen od jejich použití proti členům Aliance a až jako třetí protiopatření přišla na řadu protiraketová obrana v užším slova smyslu, tedy ničení odpálených raket. Jednou z myšlenek tohoto třetího kroku bylo propojení se systémem ochrany vzdušného prostoru NATINADS. Čtvrtou složkou NATO MD pak bylo odstraňování následků použití balistických střel.

Studie NATO MD mj. konstatovala, že problematika ničení mezikontinentálních raket je dosti složitá, a obsahovala určité implicitní doporučení, aby byl tento úsek ponechán USA, jež mají daleko větší zkušenosti i vůli jej realizovat. Evropské země NATO se měly soustředit spíše na boj proti raketám krátkého či středního doletu, což znamená především protiraketovou obranu bojiště. Tento závěr byl plně v souladu s oním druhým projektem, který byl nastartován v roce 2001 a stal se známým jako ALTBMD, Active Layered Theatre Ballistic Missile Defence, čili aktivní vrstvená protiraketová obrana bojiště.

Lukáš Visingr

**ALTBMĐ: Evropský pilíř protiraketové obrany
natoaktual.cz, 5. 5. 2008**

Cílem předkládané práce je zmapování současné bezpečnostní situace v Evropě z pohledu problematiky radikálního islámu, který ve značné míře ovlivňuje rozhodovací vnitropolitické a zahraničněpolitické procesy nejenom v evropském regionu. Objasnění historických kořenů a vazeb na islámský blízkovýchodní terorismus by mělo přispět k lepší orientaci v netransparentních politických procesech, které ve svém důsledku mohou přispívat k radikalizačním tendencím a negativním postojům muslimských komunit v západním světě. Koncepce článku uplatňuje mezioborový přístup s vědomím naléhavosti zabývat se věcmi v jejich komplexitě a souvislostech, v rozsahu pro domácího čtenáře dosud nezpracovaném.

Vzhledem k členství v Evropské unii a nedávnému vstupu do schengenského prostoru se jako naléhavou jeví potřeba pojmout proces integrace muslimských komunit coby jednu z priorit bezpečnostní politiky. [1] V logickém sledu bude nejprve analyzován historický kontext samotného vývoje islámu v Evropě, v návaznosti na další již současné trendy a průběh radikalizačních procesů probíhajících uvnitř západní společnosti.

1. Islámské výzvy pro Evropu

Máme 50 milionů muslimů v Evropě. Jsou znamením, že Alláh poskytuje islámu vítězství nad Evropou – bez mečů, beze zbraní, bez dobývání. Padesát milionů muslimů v Evropě změní Evropu v muslimskou během několika příštích desetiletí.

Muammar Kaddáfí [2]

Slova vyslovená libyjským vůdcem pro arabskou televizi al Džazíra [3] v dubnu roku 2006 netřeba nijak komentovat. V historickém kontextu dostávají tyto věty ostřejší kontury, podíváme-li se jejich prostřednictvím ještě hlouběji do naší historie, přesněji do roku 732, kdy se odehrála jedna z nejdůležitějších bitev osmého století. Poblíž měst Tours a Poitiers došlo k porážce arabské armády emíra Abd ar-Rahmána [4] vojskem Franků pod vedením Karla Martela, a tím i zastavení arabské jízdy do střední Francie a Evropy, která by ve svých důsledcích znamenala rozsáhlé geografické, demografické a historické změny.

Navzdory zastavení této invaze se v současné době nalézáme na paralele křížovatky dějin, ve střetu s důsledky nové vlny islamizace evropského kontinentu, započaté vlnou přistěhovalců druhé poloviny 20. století, narůstajících problémů, zejména prostřednictvím druhé a třetí generace potomků těchto imigrantů.

„Evropský pohled na muslimské výboje byl vždy spíše kritický. Hořký pocit křesťanů lze snadno pochopit. Vždyť muslimové obsadili Svatou zem a místa spjatá se svatou památkou Krista a apoštolů a s ranými dějinami víry.“ (Kropáček 2002: 20)

Co se týče samotného výkladu dějinných událostí, dostáváme dva různé pohledy – jeden ze strany muslimské tradice a druhý – evropský, který se s ním zcela rozchází. Křížové

výpravy a zhruba dvoustletá přítomnost křížáckých panství v muslimské Levantě jsou dodnes v paměti potomků někdejších soupeřících bloků mimořádně živé a citlivé téma. (Kropáček 2002: 27)

Několikrát v historii překročila islámská expanze evropské hranice, dnes však už není možné oddělit a izolovat Evropu od dění daleko od života na Západě. Při hledání spojnice zdrojů a kořenů současného radikálního islámu povedou naše kroky nikoli na Blízký východ, ale naopak přímo do srdce západní Evropy.

„Mohammed Bouyeri [17] i atentátníci z Londýna, stejně jako Mohammed Atta a útočníci z Madridu, byli zradikalizováni v Evropě. V Holandsku, kde je více než šest procent obyvatel muslimských, existuje množství radikalismu navzdory tomu, že je Holandsko moderní a demokratická země“. (Fukuyama 4. 11. 2005, www.blisty.cz)

Více jak 13 století vzájemné konfrontace zanechalo trvalý otisk v křesťanské Evropě. Proto, jak dokládá arabista Jiří Weigl [5], nelze mluvit o islámské kultuře a islámu pouze jako o cizorodém elementu a hrozbě za současného ignorování velmi cenného materiálního, duchovního i kulturního obohacení, které se nám ze strany islámu dostalo. Pozitivní obohacení naší kultury je nyní zastíráno a odsouváno do pozadí, když jsou zdůrazňována spíše negativní vymezení a výroky řady autorů apelujících na výzvu, před kterou se nyní Evropa nachází.

Britský politický analytik David Pryce-Jones cituje v časopisu *Commentary* akademika syrského původu žijícího v Německu Bassama Tibiho [6], který neskrývavě mluví o tvrdé alternativě, která stojí před Evropou: *„Bud' se islám poevropští, nebo Evropa poislámští.“* (David Pryce-Jones 2006: 80)

Legendární politik, diplomat a držitel Nobelovy ceny za mír Henry Kissinger se v nedávném rozhovoru na konci února 2008 pro německý týdeník *Spiegel* vyjádřil o vlažném postoji evropských států v boji proti terorismu slovy:

„Jsme ve válce s radikálním islámem, který se v islámském světě snaží svrhnout vládu umírněných, a který zásadně ohrožuje sekulární struktury západních společností. A k tomu všemu dochází v obtížném období evropských dějin.“

Válka, která je na tomto místě zmíněna, koresponduje se slovy Daniela Pipesa o potřebě celkového procitnutí západní společnosti, *„protože mnoho lidí na Západě pořád nevěří, že jsou ve válce“.* (Aaron Hanscom 2007, www.FrontPageMagazine.com).

Střet kultur a hodnot s důrazem na demokratický právní řád, který je s těmito hodnotami v přímém rozporu, vede ve svých důsledcích k zápasu o budoucí tvář evropského islámu, o které mluví Luboš Kropáček v jednom ze svých četných příspěvků. (Kropáček 2006: 51)

Tento trend můžeme pozorovat v různé míře téměř po celé západní Evropě. Vyhlášení nejvyššího stupně pohotovosti kvůli pokračující teroristické hrozbě v Belgii, zatčení 14 osob podezřelých z plánování bombových útoků ve Španělsku, informace o německé buňce al-Ká'idy či příprava na vlnu násilností spojenou s chystanou premiérou 15minutového snímku *Fitna* kontroverzního politika Geerta Wilderse, jsou jen nepatrným výčtem událostí spojených s nebezpečím vzestupu islámských radikálů, narozených a žijících na Západě.

2. Růst moci a vlivu radikálního islámu v Evropě

V poslední době se stále častěji ukazuje jako problémový faktor určení přesného počtu islámských extrémistů v Evropě. Příčiny toho mohou být velmi různorodé, převážně se však jedná o neúplná či zcela chybějící sociologická data. Změny v prostředí muslimských komunit,

kterých jsme svědky od počátku nového tisíciletí, jsou v těchto důsledcích neoddiskutovatelné a odrážejí se posléze v nárůstu fundamentalismu a s ním spojených bezpečnostních rizik. Na zasedání zahraničního výboru Poslanecké sněmovny PČR na téma *Evropa a islám na pozadí událostí kolem karikatur proroka Mohameda*, zaznělo od dnes již bývalého ředitele Úřadu pro zahraniční styky a informace Karla Randáka několik zásadních informací o znepokojujících trendech.

- ❑ Zásadně se změnila situace v ulicích západoevropských měst s ohledem na počty a průběh demonstrací, které byly před rokem 2000 pouze ojedinělé.
- ❑ Stále více se do popředí dostává otázka nošení islámských šátků. Počty v této souvislosti mluví až o polovině ženské islámské populace.
- ❑ Do popředí se taktéž dostávají islámské politické strany (ve Francii, Belgii), které ještě koncem 90. let 20. století v západní Evropě takřka neexistovaly.
- ❑ Monitoring ze strany policie a zpravodajských služeb s důrazem na projevy fundamentalismu v mnoha mešitách nyní musí řešit otázky spojené se vzrůstajícím počtem antisemitských útoků.
- ❑ Stále více problémů se projevuje ve sféře školství (problém s vyučováním některých předmětů, existence pohlavní segregace), nemocnic atd.
- ❑ Jako velký problém se též ukazuje problematika věznic, kde se radikalizují další stoupenci násilné formy džihádu.
- ❑ V předních evropských zemích (Francie, Belgie, Německo, Velká Británie, Španělsko, Nizozemsko atd.) lze zaznamenat od 11. září 2001 velký nárůst počtu zadržených muslimských radikálů. V těchto případech se již nejedná o pouhé jednotlivce, ale naopak o desítky osob podezřelých z podílu na teroristické činnosti.

Zdroj: Úřad pro zahraniční styky a informace (<http://www.uzsi.cz/cz/evropa-a-islam-v-kontextu-deni-kolem-karikatur-proroka-mohameda.html>).

V souvislosti s boji v Afghánistánu a Iráku lze vysledovat naverbování desítek až stovek „božích bojovníků“.

Výše nastíněné proměny zaměstnávají řadu bezpečnostních odborníků specializujících se na problematiku islámského extremismu s důrazem na rozkódování individuálních faktorů vedoucích mnoho muslimů na násilnou cestu džihádu. [7] Přestože dosahují počty fundamentalistů v muslimské společnosti pouze něco málo kolem 5 %, nabývají skutečná čísla v důsledku zastoupení několika-milionové populace velmi ostrých a z hlediska bezpečnosti zásadních kontur. Mezi nejvíce ohrožené státy lze zahrnout tradičně Francii, Belgii, Nizozemsko, Itálii, Španělsko, Velkou Británii, Německo, mimo Evropskou unii pak např. také Bosnu.

Zdroj: www.aktualne.cz (18. 1. 2007) – Muslimů bude v Německu víc než křesťanů.

3. Příčiny a hrozby radikálních forem islámu

Kde hledat příčiny současného stavu v Evropě? Při nastínění jednotlivých faktorů se nevyhneme situaci po druhé světové válce, vyznačující se především urgentní potřebou zvýšení podílu práceschopného obyvatelstva, která byla řešena ze strany většiny západních států skrze výpomoc hostujících dělníků, „gastarbeiterů“, přicházejících ze zemí s vysokou nezaměstnaností.

S tím velmi úzce souvisí též využití práva na slučování rodin, jež výrazně proměnilo demografický potenciál cílových zemí. [8] V současnosti registrujeme v Evropě tři generace muslimské populace.

„Zatímco s první generací muslimů nemá Evropa větší problémy, opačná je situace v komunitách druhé, a především třetí generace. Tito muslimové se zásadně odmítají integrovat, a rovněž nepřijímají evropskou humanistickou kulturu. Zvláště třetí generace muslimů vysílá přibližně od roku 2000 etnickým Evropanům negativní signály: například násilím na školách, odmítáním „evropských hodnot“ jako je rovnost obou pohlaví apod.“ (Randák 2006, www.uzsi.cz).

Nelze však stigmatizovat všechny muslimy, jako odpůrce integrace. Výše uvedené tvrzení bývalého ředitele civilní zpravodajské služby lze doplnit slovy předního evropského odborníka na radikální islám Oliviera Roye, který za nejnebezpečnější formu radikalizace považuje, radikalizaci nadnárodní a připouští taktéž možnost plné asimilace diasporického islámu do většinové společnosti nebo jinou podobu integrace. Roy dále uvádí alternativní možnost vyústění do stavu, kdy je vnímána fyzická přítomnost na evropské půdě, ale identita dostává nadnárodní charakter. Tento trend označuje jako „virtuální ghetto“. (Pojar 2006: 29)

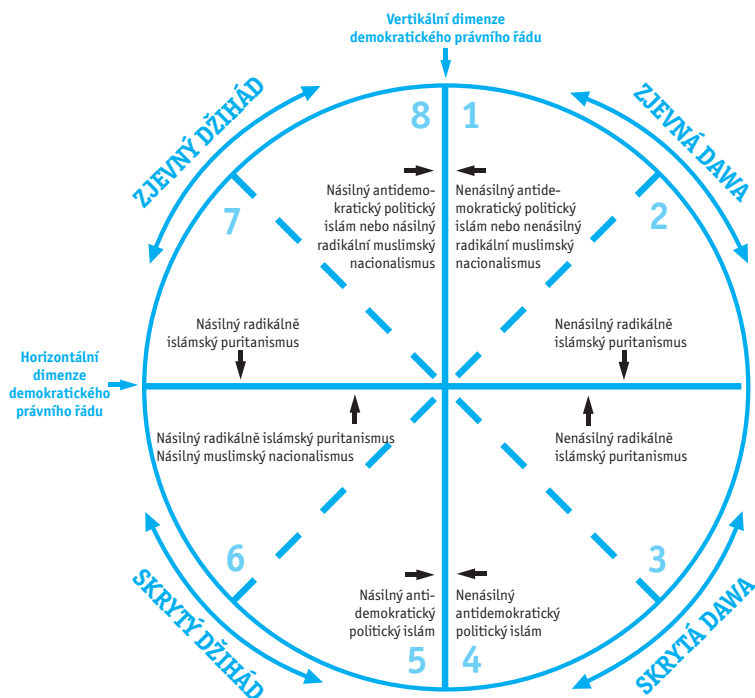
Započatá kauzalita radikálního islámu, jako mnohotvárného a dynamického fenoménu zahrnuje rozmanité hrozby a sestává tak z velkého množství hnutí, organizací a skupin, které mezi sebou vykazují jistý blízký vztah, avšak taktéž mohou mít velmi rozdílné ideologické a strategické názory. (AIVD 2004: 19) Z tohoto pohledu může být radikální islám chápán různě. *„Od pietistických, puritánských, ultrakonzervativních skupin, které nemají politický charakter ... až po radikální islamisty, jejichž cílem je přeměna muslimských společností na islámskou teokracii, nejlépe na chalífát“.* (Čejka 2007: 86)

S ohledem na následující vymezení rozeznáváme v tomto pojetí tři typy radikálního islámu:

- ❑ První typ (radikálně politický islám) zdůrazňuje odpor proti údajnému západnímu politickému a ekonomickému útisku. Zaostřeno je zde na politickou sílu Západu, která by měla být rozbita a nahrazena politickou silou islámu.
- ❑ Druhý typ (radikálně islámský puritanismus) zdůrazňuje odpor proti domnělému kulturnímu útisku Západu. Ohniskem je v prvé řadě zhoubný západní životní styl, který je považován za hrozbu „čistému islámu“.
- ❑ Třetí typ (radikálně muslimský nacionalismus) reaguje proti oběma, tedy politické i kulturní dominanci Západu, je ale mnohem méně nábožensky motivován. (AIVD 2004: 19-21).

Výše uvedené je vzájemně propojeno ve formě diagramu, jehož vertikální a horizontální osy vymezují jednotlivé typy hrozeb. Základ tvoří osm specifických rizik demokratickému

právnímu řádu ze strany radikálního islámu. Každá ze zde jmenovaných hrozeb se vyznačuje svojí specifickou charakteristikou i způsobem prosazování. Jedná se tedy vždy o kombinaci násilné (džihád) či nenásilné (dawa) [9] formy, a to buď ve zjevné, či skryté podobě. Pro názornější ilustraci si zde alespoň ve stručnosti jednotlivé typy přiblížíme.

Zdroj: AIVD, *From Dawa to Jihad*, str. 36.

První ze čtyř nenásilných typů vychází ze snahy o uplatnění islámského zákona (šaría) skrze volby. Ve střetu s těmito formami radikálního islámu narážíme na problém demokratického paradoxu: jak v demokracii jednat s hnutími, která se účastní demokratické soutěže a za užití demokratických metod usilují o nastolení nedemokratického režimu. Širší pohled na demokratický právní řád nám tak poodhaluje nebezpečí hrozeb ukrývajících se za demokratickými postupy. Tento typ zjevného nenásilí nachází svůj protiklad v podobě neskrývaného násilného džihádu, snažícího se prosadit stejné cíle.

Ve druhém případě se jedná o požadavky radikálních sociálních reforem (s ohledem na interakci mezi občany), které jsou v primárním sporu s demokratickým právním řádem. Zaměření forem radikálního islámu zde vychází v prvé řadě z kulturní dominance Západu a jeho prvků občanské kultury a otevřené společnosti s panující mnohotvárností, rozmanitostí a osobní mravní autonomií, v kontrastu zemí islámského světa a jejich snahy o převrácení těchto znaků v striktně puritánskou jednotu. Tento zjevně nenásilný typ se posléze odráží v nenásilí skrytém, představujícím třetí model reprezentovaný dalekosáhlými sociálními změnami s ohledem na mezilidské vztahy. Sem lze zahrnout např. aktivity radikálních islámských nevládních organizací z islámských zemí, dále také radikální-puritánské islámské misijní, socio-kulturní a finanční organizace zejména ze Saúdské Arábie.

Za klamným humanitárním příslibem mnoha z těchto organizací se často skrývá program nejen obhajující, ale též dále rozševající vysoce nesnášenlivý salafismus [10]. Velkou měrou se na šíření těchto myšlenek podepsal taktéž vliv virtualizace džihádu [11], kdy se v popředí zájmu stále více objevuje internet, jako živná půda radikálních myšlenek. Tento nový fenomén bývá někdy příznačně označován jako Dawa (kázání) bez kazatelů.

Poslední nenásilnou formou podkopání demokratického právního řádu je skrytá *dawa*, v mezinárodním měřítku uplatňovaná např. skrze radikální větve tzv. muslimského bratrstva. Ty se postupně a nenápadně infiltrují do jednotlivých složek státní služby, soudnictví, školství, místní správy apod. Zároveň se soustřeďují na podněcování muslimských menšin k občanské neposlušnosti a vzpourám, které se ve chvíli své realizace mění na skrytý násilný džihád, snažící se o rychlé uchvácení moci. V současné době se zatím tato forma radikálního islámu nikde v okcidentálním světě neukázala jako reálná.

Závěrečnou kombinací vzájemně souvisejících modelů představuje skrytý a zjevný násilný džihád. V prvním případě se jedná o utajené podněcování výbušného klimatu ve společnosti, provokující vážná napětí mezi skupinami a proti dalším skupinám (antisemitismus). Děje se tak nejčastěji prostřednictvím šíření teorií konspirace, falešných zpráv a nepřátelských myšlenek. Sami iniciátoři si nepřejí být spojováni s násilným džihádem ani jinými obdobnými násilnými aktivitami.

Tato strategie je hojně využívána např. mezinárodní radikální islámskou organizací Hibz ut Tahrir (HuT) [12], jejíž aktivity byly zachyceny v nejedné evropské zemi. Ve druhém případě se do přímé konfrontace dostávají sledované radikální sociální změny s horizontální dimenzí demokratického právního řádu. Odpor vůči západní občanské kultuře je zde spojen nejen se silnou anti-západní rétorikou, ale též se samotnou ochotou vést ozbrojený džihád. Výše popsané formy radikálního-puritánského islámu se posléze odrážejí v podskupinách těchto hnutí uvnitř současného salafismu označovaného jako salafistický džihád [13]. Tyto radikální postoje jsou také silně obsaženy v ideologii Takfír wa'l Hidžra (TwH) [14].

Podle tohoto učení jsou všichni nemuslimové i mírní (zliberalizovaní) muslimové označováni jako kafir (kacíř), a měli by proto být podrobeni násilné reislamizaci [15]. Za tímto účelem je povolena široká paleta různých forem násilí, od obyčejného zločinu až po extrémní a nelítostný teror.

Útoky v Madridu [16], Amsterdamu [17] nebo například v Londýně [18], byly „pouhým“ vyústěním a nejvíce viditelným bodem na stupnici radikalizace, kterou lze zcela pochopit a vysledovat pouze v kontextu uceleného fenoménu radikalizace, zahrnující fázi pre-radikalizace, sebe-identifikace, indoktrinace a džihadizace, která je završena konečným útokem. V tomto důsledku představuje konkrétní typ útoku pouze sekundární faktor, neboť celý proces a pomyslný kruh radikalizace je tímto útokem uzavřen.

4. Radikální islám jako produkt procesu radikalizace

V následující části se alespoň v krátkosti pokusíme nastínit jednotlivé individuální i skupinové faktory, hrající nezastupitelnou roli v rozkódování radikalizačních tendencí uvnitř muslimské společnosti. Jednotlivé prvky celého procesu nám poodhalí ve své obnaženosti společné a spojující elementy procesu, který ve svých nejzazších důsledcích vede k samotnému teroristickému činu.

Zdroj: The New York City Police Department, *Radicalization in the West: The Homegrown Threat*, str. 19.

4.1 Pre-radikalizace

Prvotní krok v procesu radikalizace je vyjádřením individuálního jedincova pohledu na svět skrze své postavení, zázemí, náboženství, vzdělání, sousedy, životní styl a mnoho dalších faktorů.

Navzdory chybějícímu psychologickému profilu možných kandidátů, můžeme vypočítat dva základní faktory, které ještě více zvyšují individuální náchylnost a zranitelnost těchto jedinců vůči radikálním myšlenkám a poselstvím.

Na prvním místě lze zařadit především vliv *prostředí*, přesněji řečeno demografické složení obyvatelstva, které představuje úrodnou půdu pro indoktrinaci. „Ideologické svatyně“ v podobě uzavřených etnických enkláv zde slouží jako semeniště radikálních myšlenek.

Ve druhém případě se jedná o individuální *profil* možných kandidátů, kde se vedle pohlaví a věku uplatňuje též sociální a rodinné postavení společně s dalšími psychologickými aspekty [19], identickými ve všech pěti nejznámějších západoevropských případech projevu radikalizace. [20]

Jako specifickou skupinu kandidátů lze vyčlenit konvertity, kteří hrají v tomto složení velmi prominentní roli. Ve většině případů se jedná o horlivé nadšence s četnými sklony k agresivnímu chování. Přestoupení k islámu často představuje vražený klín mezi tyto konvertity a jejich rodiny. Jakousi „náhražkou rodiny“ se posléze stává radikální skupina.

4.2 Sebe-identifikace

Nalezení sebe sama představuje v procesu radikalizace bod zlomu, kdy dochází v životě jedince k výraznému zvýšení zájmu o salafistický islám, společně s postupným vzdalováním se své původní identity. Katalyzátorem se v mnoha případech stává událost nebo krize, [21] která otřese jistotou původního myšlení a otevře tak mysl novému vnímání a obecně jinému pohledu na svět.

„Mladí muži pociťují vydělenost svého individuálního jáství daleko intenzivněji než generace jejich otců, zároveň však nenacházejí praktické prostředky jeho potvrzení a rozvoje prostřednictvím smysluplného zapojení do sociálního života“. (Barša 2001: 128-129)

Následným krokem spojeným s projevem těchto krizí bývá snaha o vyhledání dalších stejně smýšlejících jedinců, zažívajících obdobný vnitřní konflikt. V této souvislosti lze též vysledovat dva klíčové ukazatele – postup směrem k salafistickému islámu a pravidelnou účast v salafistických mešitách, spojené s různě intenzivními projevy změny osobnosti. [22]

4.3 Indoktrinace

Názory a myšlení, jež radikálně zaměřené osoby přijímají, v této fázi postupně nabývá na intenzitě a dochází tak k bezpodmínečnému přijetí salafistické ideologie se všemi jejími důsledky. Toto „naočkování“ a přijetí nábožensko-politického světového pohledu jako klíčového aspektu, v sobě odráží ospravedlnění násilného džihádu proti všem, kteří jsou v rozporu s tímto viděním světa.

Projevem daných postojů se stává na straně jedné *stažení se do ústraní* z předtím navštěvované mešity v okamžiku, kdy se násilný džihád stává pro bojovníky jejich cílem [23], na straně druhé nastupuje *zpolitizování nového smýšlení*. V tomto případě radikální vize začínají měnit své pevně dané obrysy skutečného světa pod dohledem salafistické ideologie. Otázka Iráku a mnoho dalších globálních událostí jsou nyní chápány a viděny ze zcela jiného, extrémistického pohledu, který v sobě zahrnuje a předznamenává mnohé. [24]

Nový fenomén, který by si na tomto místě zasloužil samostatnou kapitolu, představuje v současné době rozvoje komunikačních technologií globálního rozsahu internet, který v procesu radikalizace a indoktrinace sehrává svoji neopomenutelnou roli.

4.4 Džihadizace

Poslední a z hlediska samotného útoku nejvýznamnější stupeň na škále procesu radikalizace představuje džihadizace. Ve své nejvyšší podstatě je souhrnem dílčích faktorů utvářejících finální podmínky připravovaného útoku včetně jeho jednotlivých fází, které si zde přiblížíme. Mysl i duše jsou v tomto případě ve shodě a zapojení do džihádu je stvrzeno označením sebe sama za svatého bojovníka (mudžáhida). [25]

Prvotní předpoklad tvoří *přijmutí džihádu jako prostředku boje*, které bývá nejčastěji spojeno s vycestováním do zahraničí, mnohdy do výcvikových táborů zemí Blízkého východu – Pákistán, Irák, Afghánistán, Kašmír, Somálsko. Tato cesta posléze přispívá k definitivnímu rozhodnutí jednotlivce pro džihád. Důvodem těchto cest může být na straně jedné hledání dalšího náboženského ospravedlnění pro své činy, nebo na straně druhé snaha a příležitost odevzdání se do rukou džihádu.

„Dnešní radikalizace islámu a zesílení islámské solidarity může muslimským stranám všech uvedených konfliktů zajistit podporu z týchž islámských center“. (Kropáček 2002: 74)

V další fázi *tréninku a přípravy* jde o naprostou izolaci od okolního světa, která zahrnuje těsné semknutí všech jeho členů se snahou o co největší propojení pomocí společného života, společných aktivit, zpevnění skupinové soudružnosti a sebevědomí, tedy vlastností, které jsou pro daný koordinovaný útok zásadní a nezbytné. Varianty skupinových tréninků a příprav mohou být buď spojeny s vnějšími aktivitami (kempování, rafting, paintball, střelba či jiné simulace), nebo mentálně posilujícími aktivitami, které zahrnují hledání způsobů a prostředků k ospravedlnění a posílení svých radikálních rozhodnutí v souvislosti se svým obětováním pro vyšší cíl či spáchání násilného činu. [26]

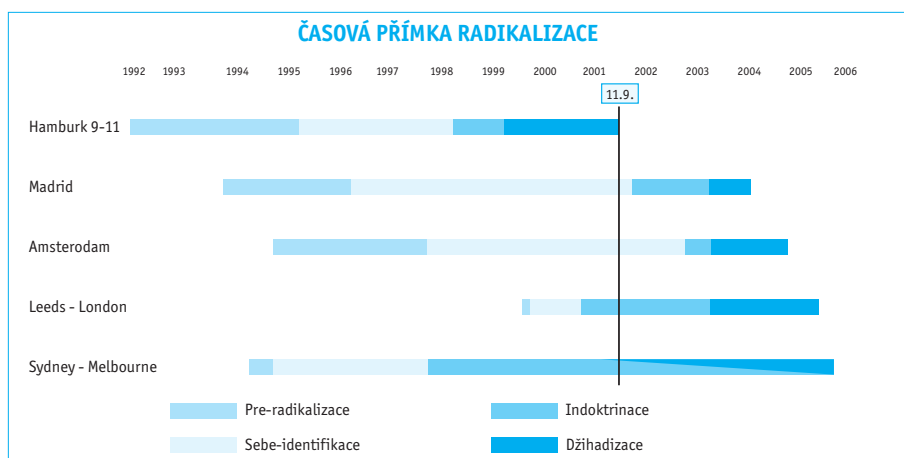
Blížší nahlédnutí do myšlenek sebevražedných atentátníků v rámci kultu mučedníků nám například odhaluje Udo Ulfkotte ve své knize *Hrozba terorismu – islamisté a jejich tajná síť*. (Ulfkotte 2003)

Poslední fází je již samotné *plánování útoku*. V okamžiku, kdy se skupina rozhodne spáchat násilný čin, přichází na řadu zodpovězení mnoha nezbytných otázek spojených s realizací

útoku. „Teroristický útok je většinou proveden v několika fázích, které mají chronologický průběh a navazují na sebe.“ (Brzybohatý 1999: 48)

V první řadě se jedná o výběr cíle a jeho pozorování. V této části může být využito shromažďování potřebných informací včetně vyhledávání na internetu, průzkumů, shromažďování map, videozáznamů atd. Dále je třeba na základě takto získaných informací vypracovat plány útoku v rámci operačního plánování. Na tyto nevyhnutelné činnosti navazuje provádění nácviku a cvičných útoků, útok samotný, únik z místa činu a v neposlední řadě využití činu pro další propagaci skupiny. (Brzybohatý 1999: 48-51)

Nezbytnou součástí každé obdobné operace představuje získání potřebného vybavení a materiálu (umělá hnojiva, komerční výbušniny, mobilní telefony, záložní zařízení, rozbušky, zbraně atd.). Přestože jsou s touto činností spojeny mnohé podezřelé aktivity kriminálního spolčení, nákupu chemického materiálu, příprava chemikálií k získání výbušnin atd., šance na jejich odhalení ze strany bezpečnostních složek se v této konečné fázi, nezadržitelně spějící ke spáchání násilného teroristického činu, rapidně snižují.

Zdroj: The New York City Police Department, *Radicalization in the West: The Homegrown Threat*, str. 81.

Jak je možno z uvedeného grafu vypozorovat, jednotlivé fáze zahrnují různě dlouhé časové úseky, které mohou představovat periodu od několika měsíců až po několik let.

11. září 2001 nebylo v tomto případě osudovým zlomem, jak by se na první pohled mohlo zdát, neboť samotný proces radikalizace krystalizoval již daleko před tímto datem. Podrobným prozkoumáním jednotlivých fází procesu radikalizace lze nahlédnout do nitra změn, které probíhají v myslích mnoha oddaných následovníků radikálního a nekompromisního islámu. Teprve skrze pochopení těchto procesů můžeme rozplétat vodítka a pochopit sled událostí, vedoucích ve své nejzazší podobě ke konečnému útoku. V současné chvíli tak můžeme být svědky kauzality započatých procesů, jejichž plné dopady a důsledky nás teprve čekají.

5. Východiska a perspektivy

Výše uvedený výčet hrozeb radikálního islámu nebyl v žádném případě taxativním vymezením všech možných rizik a nebezpečí pramenících ze střetu demokratického právního

řádu konfrontovaného s násilnými prvky podkopávajícími stavební kameny samotné demokracie. Jednalo se o pokus poskytnout širší rámec pro hlubší analýzu, který jak doufám byl úspěšný.

Na základě uvedeného vývoje se můžeme přiklonit k názoru Miloše Balabána, který ve sborníku *Bezpečnostní budoucnost České Republiky* uvádí, že „*konflikt s radikálním islámským terorismem bude mít dlouhodobý charakter a zřejmě výrazně přesáhne horizont roku 2020. Velmi důležité je v této souvislosti brát v potaz zdroje vzniku konfliktu, jež může ovlivnit i jeho další průběh.*“ (Balabán 2005: 15)

Přestože predikce budoucnosti nejsou nikterak příznivé, je nanejvýš důležité pokusit se o úspěšné začlenění islámských komunit do většinových společností řady západoevropských zemí. V mnohém ambivalentní vztah evropských států a jejich politiků, často rozporuplná sociální a imigrační politika (přistěhovalci jako prostředek volebního boje), nebyly dosud vhodným řešením, stejně tak jako pokusy s modely multikulturalismu či politiky appeasementu.

Návrh evropského komisaře pro bezpečnost a spravedlnost Franca Frattiniho na zmapování všech mešit, který vzešel z květnového setkání roku 2007 v Benátkách, [27] by měl podle plánu zaměřit pozornost např. na původ prostředků, využívaných na provozování mešit, na roli určených odříkávačů modliteb včetně jejich vzdělání a další související aktivity.

Klíčem k řešení může dále být například navržená strategie britského novináře Iasona Burka: pochopit a podkopat ideologie druhé strany, připravit radikální islamisty o legitimitu a v neposlední řadě též vytvořit protiváhu evidentní síle radikální ideologie. (Balabán 2005: 15) Pochopení ve smyslu prozření je v této souvislosti chápáno jako kruciólní hledisko, bez kterého není možné zápas o budoucí tvář, nejen evropského islámu, ale též celé Evropy, vyhrát.

6. Závěr

V den připadající na páté výročí útoku na Irák [28], znovu poslal svůj vzkaz v podobě poselství nejhledanější muž světa. Usáma bin Ládín hrozí v pětiminutové zvukové nahrávce Evropské unii za opětovné otištění karikatur proroka Mohameda.

„*Publikováním těchto kreseb – jež jsou součástí nového křížáckého tažení, v němž hraje významnou roli papež – jste potvrdili, že válka pokračuje.*“ (Usáma bin Ládín 20. 3. 2008, www.aktualne.cz, Usáma hrozí Evropě kvůli karikaturám Mohameda)

Co se samotných karikatur týče, znepokojující nejsou ani tak rozsáhlé demonstrace spojené s protesty proti jejich publikování, ale spíše fakta stojící v pozadí jejich geneze a umělé vyvolaného synergického efektu těchto demonstrací, spojených s hlavními iniciátory velmi násilných nepokojů. Úmyslné a ze zveřejněných videozáznamů jasně prokazatelné stažení vládních vojsk od hlídané dánské ambasády v Bejrútu, která se tak ocitla ponechána napospas rozvášněného davu, hovoří samo za sebe. Na tomto místě si můžeme položit hypotetickou otázku „*quo bono*“, neboli v čí prospěch mohly dané nepokoje sloužit? Podle dostupných informací jsou iniciátory samy islámské státy ve spolupráci s muslimským bratrstvem.

Celá kampaň byla ve světle nových faktů spuštěna zcela úmyslně s jediným primárním cílem – ověření, zda je Dánsko dostatečně zralé na to, aby bylo anektováno, tedy ve smyslu ochoty sklonit se před islámským právem šaría a smířit se s postavením „dhimmies“ [29]. (Lars Hedegaard 2007: 1) Profesionální revolucionáři v čele davu, plnící přední stránky tisku,

nikdy skutečně karikatury ani neviděli. Příčist lze též i velmi znepokojující poznatky týkající se nikdy nepublikovaných obrázků, které doslova obléty celý Střední východ prostřednictvím zástupců dánské bezpečnostní policie (PET).

Přestože se jedná v mnohém o velmi kontroverzní závěry a tvrzení, přesto stále zůstává znepokojující otázka, kolik dalších zemí označovaných jako Dánsko za údajné „slabé místo připravené k ovládnutí“ v evropském prostoru v současnosti existuje. (Lars Hedegaard 2007: 1)

Poznámky k textu:

- [1] Neúspěšná integrace části muslimů do většinové společnosti je nejzávažnějším problémem, který může být zapříčiněn řadou faktorů (latentní rasismus a islamofobie „původních“ obyvatel, odmítnutí západních hodnot ze strany některých přistěhovalců, vyšší nezaměstnanost muslimů, jazyková bariéra, nižší vzdělání). Ve „starých“ členských státech EU se někteří muslimové neidentifikují se zemí, v níž žijí, mnohdy po desítky let. Nadále se považují za Iráčany, Palestince, Araby apod., nikoli však např. za Dány nebo Nizozemce. (Hořejší 2006: 12).
- [2] Viz Gadhafi: Islam taking over Europe, http://www.wnd.com/news/article.asp?ARTICLE_ID=50020.
- [3] Arabská televizní stanice se sídlem v Kataru založená roku 1996 (angl. přepis Al Jazeera).
- [4] Abdul Rahman Al Ghafiqi – muslimský vůdce také známý jako Abd er Rahman, Abderrahman, Abderame, který vedl andaluské muslimy v bitvě proti vojsku francéského krále Karla Martela.
- [5] Jiří Weigl zastává v současné době funkci vedoucího Kanceláře prezidenta republiky.
- [6] Muslim syrského původu narozený roku 1944 v Damašku, od roku 1962 žijící v Německu, politický vědec a profesor mezinárodních vztahů, známý kritik islámu a zastávce jeho reformování.
- [7] Snahy o sestavení a definování profilů teroristů, o nichž najdeme i zmínku z pera Benjamina Kurase v článku Islám v Evropě představuje nebezpečí, nahlíženého skeptickým pohledem, otevírá z pojetí detailního rozkódování jednotlivých etap procesu radikalizace zcela novou a dosud ne zcela prozkoumanou oblast zkoumání.
- [8] V kontextu všech možných příčin jde však o pouhé pozadí tvořící rámec naší analýzy. Samotný rozbor jednotlivých příčin radikálního islámu by vydal na samostatnou publikaci.
- [9] Dawa (kázání) – propagace radikální islámské ideologie nenásilnou cestou, misijní „výzva“ nezasvěcencům k tomu, aby využili výhod islámu. (Denny 1999: 157).
- [10] Arab. salafija, široký myšlenkový proud v rámci sunnitského islámu, který se odvolává na „odkaz předků prvních generací islámu“.
- [11] Jev, který spojuje moderní informační a komunikační technologie (ICT) a hrozby ze strany islámského terorismu. „Často zaznamenávaným fenoménem dneška jsou „samoradikalizace“ a „samovýcvik“ izolovaně působících jednotlivců či malých skupin. Takové osoby, jen za pomoci internetu, plánují, připravují nebo provedou útok (ať již klasického typu, nebo kyberútok), aniž by se kdy přímo setkali s ideovými vůdci sítě, ke které se hlásí.“ (Jirovský, Hník, Krulík 2006: 13).
- [12] Strana osvobození (HuT) – jedná se o mezinárodní panislámistickou stranu sunnitských muslimů, založenou roku 1953 v Jeruzalémě. Za zakladatele je pokládán palestinský muslimský klerik Takidín an-Nabhání. Strana je aktivní v desítkách zemí světa, včetně Evropy. Mezi hlavní cíle HuT patří obnova chalífátu, šíření islámských hodnot a omezení vlivu Západu.
- [13] V dnešním salafismu rozeznáváme dva hlavní trendy: na jedné straně se jedná o *salafiyya ilmiyya* – široké hnutí, které uznává moc a sílu teologického mulláha (islámský duchovní) spřízněného s královskou rodinou Saudů. V druhém případě jde o *salafiyya jihadiyya*, které neuznává tuto sílu a propaguje celosvětový džihád proti západnímu světu i saudské královské rodině. (AIVD 2005: 2)
- [14] Arab. takfír, radikálně islamistická skupina, která vznikla v Egyptě na počátku 70. let. Jejím zakladatelem byl Mustafa Šukrí. Skupina se vyznačuje mesianistickou ideologií kombinovanou se salafismem.
- [15] Snahy radikální hnutí o osvobození islámských menšin v západních zemích z přílišného vlivu Západu.
- [16] Útok spáchaný 11. 3. 2004 – jednalo se o explozi deseti bomb umístěných ve čtyřech vlakových soupravách v Madridu (191 usmrcených, přes 1500 zraněných).
- [17] Útok spáchaný 2. 11. 2004 – nizozemský filmový režisér a publicista Theo van Gogh byl v časných ranních hodinách zabit nizozemským muslimem marockého původu Mohammedem Bouyerim mimo jiné v souvislosti s natočením desetiminutového dokumentu „Submission“ dle scénáře Ayaan Hirsi Ali.
- [18] Útok spáchaný 7. 7. 2005 – série koordinovaných sebevražedných útoků v londýnských dopravních prostředcích během ranní dopravní špičky. Tři bomby explodovaly v soupravách metra, čtvrtá v patrovém autobuse (56 usmrcených, přes 700 zraněných).

- [19] Muslim – muž, mladší 35 let, občan států západní liberální demokracie, rozmanité etnické pozadí (zejména se jedná o druhou nebo třetí generaci přistěhovalců v mateřské zemi), ze střední třídy (ne ekonomicky strádající), vzdělaný jedinec (středoškolař i vysokoškolař), nedávný konvertita k islámu (zranitelnost a náchyllost u těchto osob je značně vysoká), osoby, které nezačínají jako radikální nebo oddaní muslimové, všední a docela obyčejné životy a práce, žádný nebo zanedbatelný kriminální záznam.
- [20] Útoky v Londýně, Madridu, Amsterdamu, Torontu, Sydney.
- [21] Mezi tyto události lze zahrnout krize ekonomické (ztráta práce, bydlení), sociální (odcizení, diskriminace, rasismus), politické (mezinárodní konflikty týkající se všech muslimů), osobní (smrt blízké osoby v rodině).
- [22] Odcizení se bývalému životu (příklon ke stejně smýšlejícím jedincům), posilování vědomí salafistického islámu skrze spojení či formování skupiny stejně nakloněných osob, zavrnutí a skončení s kouřením (alkoholem, hráčstvím), oblékání a nošení tradičního islámského oděvu včetně pěstování vousů, aktivní účast a zahrnutí do otázek sociálního aktivismu a problému společenství.
- [23] K dobrovolnému stažení dochází hned z několika důvodů. Mešita již nadále neslouží k radikalizaci potřeb těchto bojovníků, neboť úroveň extremismu překonává hranice mešity. V této souvislosti dochází často ke sporům mezi samotnými jednotlivci a představiteli mešit. Z perspektivy zamýšleného útoku je mešita těmito stoupenci chápána taktéž jako možné bezpečnostní riziko s ohledem na monitorování vytípaných mešit, které jsou v zorném poli zájmu bezpečnostních a zpravodajských služeb.
- [24] Např. připojení se ke skupině stejně uvažujících extrémistů, která se pro jedince stává novým světem i rodinou, konání schůzek a diskuzí se stoupajícím radikálním programem s důrazem na soukromá setkání v privátních sídlech svých členů (zadní místnosti knihkupectví, izolované rohy modliteben atd.).
- [25] Mudžáhid je arabský termín, který lze přeložit jako „bojovník džihádu“ či „svatý válečník“.
- [26] Mezi tyto aktivity lze zahrnout tvorbu extremistických stránek, chaty, blogy představující virtuální prostor pro sdílení myšlenek a hledání nenalezených odpovědí, džihadistická videa a pásky velebicí hrdinskou smrtí džihádem, pomáhají k psychickému ovládnutí mysli bojovníka, sepsání či nahrání poslední vůle přispívající k udržení pocty a obdivu činů těchto bojovníků ve spojení s jejich posledním odkazem pro jejich následovníky.
- [27] Tohoto setkání se účastnili představitelé ministerstev vnitra a bezpečnostních služeb z Velké Británie, Německa, Francie, Itálie, Španělska, Polska a USA.
- [28] Invaze do Iráku začala 20. 3. 2003 pod kódovým označením „Operace Irácká svoboda“.
- [29] *Dhimmi* je označením pro příslušníky nemuslimských méněcenných-podrobených-podřízených etnik.

Literatura a zdroje:

- BALABÁN, M. Svět 2020 – perspektivy, tendence a hlavní aktéři vývoje bezpečnostní situace ve světě do roku 2020. *Bezpečnostní budoucnost České republiky: Otázky, výzvy, problémy*. Praha: MO ČR-AVIS, 2005, s. 7-33.
- BARŠA, P. *Západ a islamismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2001. 187 s.
- BARŠOVÁ, A., BARŠA, P. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku. Brno: Masarykova univerzita, 2005. 308 s.
- BRZYBOHATÝ, M. *Terorismus I*. Praha: Police History, 1999. 141 s.
- BRZYBOHATÝ, M. *Terorismus II*. Praha: Police History, 1999. 197 s.
- ČEJKA, M. *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*. Brno: Barrister & Principal, 2007. 223 s.
- DANICS, Š. *Extremismus – hrozba demokracie*. Praha: Police History, 2002. 128 s.
- DENNY, M. F. *Islám a muslimská obec*. Praha: Prostor, 1999. 200 s.
- EICHLER, J. Možnosti a limity bezpečnostní strategie Evropské unie. *Bezpečnostní budoucnost České republiky: Otázky, výzvy, problémy*. Praha: MO ČR-AVIS, 2005, s. 67-75.
- FUKUYAMA, F. Islámský extremismus pochází z Evropy. [cit. 4. 11. 2005]. Dostupné na: <http://www.blisty.cz/2005/11/7/art25626.html>.
- HEDEGAARD, L. Country Report on Islamization: Denmark. [cit. 18.10.2007]. Dostupné na: <http://counterjihadeu-rope.files.wordpress.com/2007/11/denmark-country-report-october-2007.pdf>.
- HOŘEJŠÍ, M. Problematika radikalizace a rekrutování do teroristických organizací. Aktivita Evropské unie a některých členských států Unie zaměřené na boj s tímto fenoménem. In *Současnost a budoucnost krizového řízení 2006*. Praha: T-SOFT s.r.o., 2006, s. 12.
- HUNTINGTON, P. S. *Střet civilizací. Boj kultur a proměna světového řádu*. Praha: Rybka Publishers, 2001. 427 s.
- HÜBSCH, H. *Fanatičtí bojovníci ve jménu Alláha – kořeny islámského teroru*. Praha: Naše vojsko, 2002. 123 s.
- JIROVSKÝ, V., HNÍK, V., KRULÍK, O. Kybernetické hrozby: Výzva pro moderní společnost. *Současnost a budoucnost krizového řízení 2006*. Praha: T-SOFT s.r.o., 2006, s. 13.
- JUERGENSMEYER, M. *Teror v mysli boží: Globální vzestup náboženského násilí*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2007. 382 s.

- JONES, D. P. Islamizace Evropy. *Islám v Evropě – obohacení, nebo nebezpečí?* Praha: CEP-Centrum pro ekonomiku a politiku, 2006, s. 79-88
- GADHAFI [KADDÁFÍ], M. *Islam taking over Europe*. [cit. 3. 3. 2006]. Dostupné na: http://www.wnd.com/news/article.asp?ARTICLE_ID=50020.
- KEPEL, G. *Boží pomsta: Křesťané, židé a muslimové znovu dobývají svět*. Brno: Atlantis, 1996. 184 s.
- KEPEL, G. *Válka v srdci islámu*. Praha: Karolinum, 2006. 294 s.
- KROPÁČEK, L. *Islám a Západ*. Praha: Vyšehrad, spol. s r.o., 2002. 200 s.
- KROPÁČEK, L. Vícesměrné perspektivy evropských muslimů. *Islám v Evropě – obohacení, nebo nebezpečí?* Praha: CEP-Centrum pro ekonomiku a politiku, 2006, s. 41-51.
- KURAS, B. Nepřítelem je islámská Umma. *Islám v Evropě – obohacení, nebo nebezpečí?* Praha: CEP-Centrum pro ekonomiku a politiku, 2006, s. 11-19
- MAREŠ, M. *Terorismus v ČR*. Brno: Centrum strategických studií, o. s. 2005. 476 s.
- MÜLLER, Z. *Svaté války a civilizační tolerance*. Praha: Akademie věd České republiky, 2005. 131 s.
- POJAR, T. Nebezpečím není islám, ale islamismus. *Islám v Evropě – obohacení, nebo nebezpečí?* Praha: CEP-Centrum pro ekonomiku a politiku, 2006, s. 27-32.
- RANDÁK, K. *Evropa a islám v kontextu dění kolem karikatur proroka Mohameda*. [cit. 22.2.2006]. Dostupné na: <http://www.uzsi.cz/cz/evropa-a-islam-v-kontextu-deni-kolem-karikatur-proroka-mohameda.html>.
- ŘEHÁK, D., FOLTIN, P., STOJAR, R. *Vybrané aspekty soudobého terorismu*. Praha: MO ČR, 2008. 143 s.
- SCRUTON, R. *Západ a ti druzí – Globalizace a teroristická hrozba*. Brno: Barrister & Principal, 2007. 149 s.
- SILBER, D. M, BHATT, A. *Radicalization in the West: The Homegrown Threat*. New York: NYPD Intelligence Division, 2007. 90 s.
- SOULEIMANOV, E. *Politický islám: sborník příspěvků*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007. 335 s.
- ULFKOTTE, U. *Hrozba terorismu – Islamisté a jejich tajná síť*. Praha: Euromedia Group-IKAR, 2003. 272 s.
- WEIGL, J. Viníkem je spíš evropský sociální stát. *Islám v Evropě – obohacení, nebo nebezpečí?* Praha: CEP-Centrum pro ekonomiku a politiku, 2006. s. 33-37
- AIVD [nizozemská bezpečnostní a zpravodajská služba] *From dawa to jihad: The various threats from radical Islam to the democratic legal order*. General Intelligence and Security Service.aag:, 2004. 56 s.
- AIVD [nizozemská bezpečnostní a zpravodajská služba] *Saudi influences in the Netherlands: Links between the Salafist mission, radicalisation processes and Islamic terrorism*. General Intelligence and Security Service.aag, 2005. 12 s.
- AIVD [nizozemská bezpečnostní a zpravodajská služba] *Violent jihad in the Netherlands: Current trends in the Islamist terrorist threat*. General Intelligence and Security Service. Haag, 2006. 64 s.

Co se týče samotného procesu aktivace interceptorů budou se spojenci podílet na plánování a procedurálních operacích, stejně jako na „kontrolu“ těchto procesů, nicméně co se týče konkrétního rozhodnutí, není možné jej rozmělnit na více úrovní, protože časová prodleva zaviněná komplikovanou komunikací mezi mnoha stranami by byla natolik časově náročná, že by byla ohrožena samotná efektivita protiraketového systému.

Aby byly protiraketové systémy účinné, musí se skládat z vícevrstevného globálního systému, který by byl schopný zachytit a zneškodnit všechny druhy balistických střel a střel s plochou dráhou letu nebo jejich hlavice ve všech fázích letu, od počáteční fáze do návratu do atmosféry. Cílem je také zabránit šíření zbraní hromadného ničení a poskytnout ochranu před možností vydírání útokem různými druhy střel, jejichž použití je v současné době nejatraktivnější právě z toho důvodu, že obrana proti nim neexistuje. Protiraketová obrana by způsobila devaluaci tohoto způsobu ohrožování – jednak by se střely staly dražší, a jednak by byly méně spolehlivým prostředkem, jak dosáhnout daných cílů.

William Van Cleave

**Protiraketová obrana přinese Česku pouze výhody
natoaktual.cz, 30. 5. 2008**

Článek byl uveřejněn v č. 2/2008 časopisu Österreichische Militärische Zeitschrift. Zkráceno a redakčně upraveno.

Používání internetu teroristickými organizacemi se rozšířilo rychleji než internet samotný. V srpnu roku 2005 v článku ve „Washington Post“ bylo uvedeno:

„Ve sněhem pokrytých horách blízko Džalálábadu v listopadu 2001, když se zhroutil režim Talibánu a al-Ká'ida ztratila svoje útočiště, pozoroval životopisec Usáma bin Ládina [palestinský novinář] Hamid Mir, že každý druhý bojovník al-Ká'idy kromě kalašnikova nesl také přenosný počítač. Islamisté se připravovali k nalezení úkrytu nebo k odchodu do exilu. Na stínítkách počítačů byly fotografie Muhammada Atty, šéfa únosců ze dne 11. září.“

S přenosnými počítači tehdy unikla teroristická elita bin Ládina speciálním silám USA a Velké Británie, aby v následných letech rozesílala know-how elektronické svaté války, které bylo uloženo na discích počítačů, po internetu po celém světě stoupencům svaté války proti nevěřícím.

Mezitím došlo k tomu, co uvedl „Washington Post“:

„Al-Ká'ida je prvním gerilovým hnutím v dějinách, které opustilo fyzikální prostor a přešlo do kybernetického prostoru. Pomocí přenosných počítačů a disket, v tajných skrýších a internetových kavárnách, a prostřednictvím mladých džihádistů organizace znovu na nesčetných místech prostřednictvím internetu vytvořila možnosti pro výcvik, komunikaci, plánování a náboženská kázání jako náhradu těch, které ztratila v Afghánistánu.“

Od invaze Spojených států do Iráku na jaře 2003 se internet vyvinul do prostoru setkávání a výcviku džihádistů. Internet poskytuje návody k jednání pro moderní teroristy na všech úrovních. Na internetu nacházejí pokyny pro psychologické vedení války, rady pro propagandu, financování a získávání nových stoupenců. Internet slouží jako komunikační prostředí i jako základna pro přípravu operačních úderných akcí. Internet se podobá virtuálnímu samoobslužnému obchodu pro džihádisty. Bin Ládinova al-Ká'ida a s ní spojené anebo jí inspirované skupiny vysoce zdokonalily používání internetu pro svoje účely. Islámští teroristé již nepřebývají pouze v jeskyních a osamělých pouštních krajích. Stisknutím tlačítka na počítači se pohybují z jednoho bojiště na jiné, z Asie až do Evropy, a to v kybernetickém prostoru. V něm dosahují milionové publikum, které jejich poselství čte, přijímá a prakticky realizuje: propaganda a motivace bez omezení!

Proto je internet pro teroristy ideálním a nejspolehlivějším komunikačním prostředkem, který denně po celé 24 hodiny přenáší miliardy dat. Terorista může jako každý jiný jít do kterékoli internetové kavárny kdekoli na světě a komunikovat pomocí počítače a komukoli jinému bude jeho zpráva k ničemu. Radikální islámské skupiny jsou vystaveny postihu, a to nejen v západních zemích, nýbrž také v mnoha státech muslimského světa, jejichž vládní režimy chtějí svrhnout. Proto internet poskytuje islamistům jedinou alternativu a oni jí využívají podle svých nejlepších možností.

Izraelští odborníci jsou přesvědčeni, že v západoevropských státech je milion „salonních džihádistů“. Mnozí z nich navštěvují shromáždění a internetová fóra. Tam však číhají „lovci talentů“, džihádisté, a pokoušejí se získat každého, koho považují za vhodného. Pro orgány stíhající internetový teror je nemožné odhalit stopy „lovců talentů“ a instruktory džihádu, nemluvě o jejich stíhání. Ti mohou totiž sedět všude: v Pákistánu, Indii, Saúdské Arábii nebo v nějaké internetové kavárně v Berlíně, Amsterdamu nebo New Yorku. Ale ani oni se nikdy nesetkají se svými kandidáty. Anonymita je rysem internetu.

Teprve ve velmi pozdním stadiu teroristické akce dochází k osobním kontaktům mezi „vyvolenými“ a „styčným mužem“ al-Ká'idy. Protože je pro dobrovolné „bojovníky svaté války“ sotva možné, a také stále méně nutné navštěvovat teroristickou školu v zemích jako např. Afghánistán, jsou metody a taktika svaté války zprostředkovány pomocí internetu. Tam jsou uveřejňovány: video boje zblízka a boje v domech, návody pro zhotovení náloží, pokyny pro nákup chemikálií k výrobě trhavin, návody ke střelbě pancéřovkou nebo přenosnou raketou země-vzduch. Jsou vysvětleny pokyny pro volbu optimálního místa sebevražedného atentátu v přeplněném autobuse, aby tak bylo docíleno maximálního počtu zabitých a raněných. Teprve v posledním stadiu připravované akce se často objeví ještě „dohlížitel“, často Arab z nějaké třetí země, a sdělí teroristovi poslední podrobnosti a zvolí zbraně, jichž má být použito. Teprve v této fázi je zrušena anonymita uplatňovaná na internetu.

Virtuální hrůza

Počátek virtuální kampaně hrůzy pomocí internetu připadá na únor 2002. Zavraždění amerického novináře Daniela Pearla před běžícími kamerami a následné uveřejnění filmu na internetu šokovalo svět. Islamisté pořídili také video záznam jeho vraždy, avšak tento záznam nebyl na internetu uveden. Záznam popravy novináře byl počátkem eskalace hrůzných snímků uveřejňovaných militantními islamisty na internetu. Od té doby téměř každá teroristická skupina uveřejňuje video na internetu. Povstalci v Iráku se „specializovali“ na snímky před sebevražednou akcí proti jednotkám USA a po ní. Vytváření léček a následné zabíjení cizích vojáků patří k přednostním scénám teroristických video filmů. Podle militantních islamistů má používání internetu vyvolávat strach a psychologicky podmíněné obavy. V roce 2004 udržovala proiránská milice Hizballáh v Libanonu 22 různých internetových stránek v různých jazycích, včetně hebrejštiny, a oznamovala: „Používáním internetu se nám podařilo proniknout do bytů Izraelců.“

Pro šíření strachu a hrozeb internetem postačí jen málo, avšak účinných útoků uvedených na internetu ještě dříve, než budou událost vysílat televizní stanice, jako např. arabská al Džazíra. Ve srovnání s televizí má elektronický džihád pomocí internetu výhodu, že průběh akce, její snímky a její pozadí mohou zůstat on-line tak dlouho, jak pachatelé chtějí. Naproti tomu musí televizní stanice svůj program neustále měnit. Internet nyní prožívá skutečný boom mezi mladými muslimy a jeví se jako ideální „pracovní pole“ pro radikální islamisty. Zvláště v Egyptě, ve státech v Perském zálivu a v palestinských autonomních oblastech vyvíjí mladší generace velké úsilí o získání přístupu na internet. Existují tam internetové stránky, na nichž si arabští „-náctiletí“ na videofilmu hrají na popravu Američana Nicholase Berga vedoucím teroristou v Iráku al-Zarkáwím. Libanonská milice Hizballáh provozuje počítačovou hru, v níž jsou cíli útoků izraelští vojáci a politikové. Hizballáh uveřejňuje na internetu fotografie „mučedníků“, kteří obětovali svůj život pro Palestinu a spáchali sebevraždu.

Pro propagandu a vedení psychologické války poskytuje internet dokonalý prostředek. Pro Al-Ká'ídu je virtuálním prostorem klidu. Je ideálním prostředím pro terorismus, je anonymní a všeovládající.

Výcvik pomocí internetu

Mnohé video snímky na internetu využívají výcvikové zkušenosti z dřívějších afghánských výcvikových táborů al-Ká'ídy. Na internetu byly zjištěny kompletní video knihovny al-Ká'ídy. Celé série vysoce profesionálních výcvikových filmů pořízené v Afghánistánu ukazují, jak je nutno klást nálože na okraje silnic, jak se střelí z pancéřovky, jak funguje automobilní nálož, jak je možno zničit most, jak se útočí na dům nebo na vesnici a jak se odpálí přenosná raketa země-vzduch. Existují internetové příručky o organizaci únosů a o šifrování.

Washingtonský institut pro pátrání po teroristických organizacích sestavil přehled všech metod a kurzů, které jsou k dispozici na internetu nebo dosažitelné elektronickou poštou. Některé příklady ukazují, jak lze maximalizovat účinek trhavé nálože. Video příručka vysvětluje střelbu samopalem kalašnikov, jiná příručka vysvětluje zacházení s toxickými látkami.

Když údaje z příruček nepostačují nebo když nejsou pokyny dostatečně jasné, pak kdykoli pomůže expert. Výhodou internetu je, že je interaktivní. Vše, co musíme udělat, je na internetové stránce stisknout tlačítko „Kontaktujte nás“. Vaše zpráva možná projde několika adresami a vrátí se k vám. Nakonec někdo odpoví, pokud vás internetový odborník nepodezírá, že jste nepřítel nebo agent tajné služby.

Komunikace džihádistů pomocí internetu

Teroristické organizace vzhledem k možnému dokonalému dohledu bezpečnostních služeb sotva mohou vést normální telefonní hovory a odesílat normální elektronickou poštu. Proto je internet komunikačním prostředkem odpovídajícím jejich potřebám. Pro bezpečnostní a protiteroristické orgány je téměř nemožné sledovat bezpočet individuálních zpráv procházejících internetem. Kromě toho mnohé teroristické skupiny svoje stopy a zprávy zastírají šifrováním.

Mezi odborníky z oblasti výzkumu „islamisté a internet“ panuje konsenzus v tom, že skupina to, co potřebuje k útoku, vždy nalezne na internetu. Islamisté považují internet za určitou „univerzitu pro studium svaté války“. Podle tvrzení jednoho ze stoupenců al-Ká'ídy „stovky muslimů ze všech koutů světa navštěvují globální univerzitu džihádu, aby tam studovaly vědu, pravidla a metody svaté války“ a „metody školení a výcviku se mohou měnit, avšak to je zřejmá skutečnost pro nepřátele naší víry. V internetu máme decentralizovanou univerzitu, bez zeměpisných hranic, přítomnou na každém místě světa“. Izraelský odborník na islám porovnává tuto univerzitu s velkou náboženskou školou, školou koránu, zřízenou pro maximalizaci podpory a indoktrinace v řadách globálního džihádu.

Teroristické instrukce jsou v této univerzitě džihádu uváděny v arabštině a jazycích urdu, paštu aj.

Protagonisty v této virtuální svaté válce, v elektronické gerile, v kybernetické gerile jsou nyní skupiny odporu v Iráku, bojovníci Talibánu v Afghánistánu a teroristé kdekoli na světě. Všechny z nich udržují internetové stránky, často odborně vedené, opatřené grafy a citáty z koránu. Počet vstupů na teroristické internetové stránky po celém světě po léta rychle stoupá. Al-Ká'ida a všichni džihádisté spojení s bin Ládinem v globální teroristické síti

značně rozšířili teroristický boj do kybernetického prostoru. Jejich bojovníci jsou získávání v celém světě a jsou nezřídka vybaveni přenosnými počítači, mobilními telefony a digitálními kamerami. Každý větší útok v Iráku nebo v jiných krizových regionech, kde útočí islamisté, je zaznamenán digitálními kamerami a o něco později uveřejněn na internetu, na některé z nesčetných stránek džihádistů. O snímcích teroru islamistů se diskutuje nejen na internetových fórech a pomocí mobilních telefonů. Již po dlouhou dobu jsou propagandistická videa navíc zasílána přímo na telefon. V Německu se hrozné obrazy teroru objevují ve skrytých místnostech islámských kruhů a v konspirativních skupinách potenciálních teroristů.

Takové komunikační taktiky jsou zaměřeny na získávání radikálních, frustrovaných a perspektivních mladých muslimů pro ozbrojený boj, pro svatou válku. Stíhání internetových džihádistů se pro vyšetřovatele a protiteroristické orgány podobá závodům bez označení cíle. Sice jsou každodenně po celém světě odhalovány a zavírány nové teroristické internetové stránky, avšak počítačová odborníci militantních islamistů od útoku na al-Zarkáwího znají triky a metody internetu a reagují ihned. Používají servery velkých stabilních poskytovatelů služeb v USA, Japonsku nebo Evropě. Když je nějaká islamistická stránka zjištěna a vyřazena, objeví se mnohdy po několika málo hodinách znovu pod jiným názvem v síti, např. na serveru v Kataru nebo Malajsii. Změna názvu je uživatelům sdělena skrytě nebo otevřeně.

Vyšetřovatelé na celém světě vědí, že gerilu a teroristickou válku v kybernetickém prostoru nelze zastavit. Existují pouze dílčí úspěchy.

Autor: Rolf Tophoven / přel. nas

... V této souvislosti zavedli američtí analytici termín „paranukleární stát“. Používá se pro země, jež už vlastní štěpný materiál, průmysl a technologie na úrovni, která jim umožňuje vyvinout a vyrobit nukleární zbraň v řádu měsíců, navíc s tím, že by to okolní svět třeba vůbec nemusel zaznamenat, natož tomu dokonce zabránit. Za paranukleární stát č. 1 je považováno Japonsko, kvůli němuž vlastně tento pojem vznikl. V jeho případě se uvádí, že vývoj a produkce jaderné zbraně by mu nezabraly více než tři měsíce. A vzhledem ke geopolitickým ambicím Japonska a napjaté situaci na Korejském poloostrově se tomu vlastně nelze příliš divit. Jediné, co reálně brání Japonsku stát se atomovou mocností, je vojenská přítomnost USA, která znamená přece jen spolehlivější ochranu než případný vlastní jaderný arzenál.

Právě východní a jihovýchodní Asie dnes platí za region, v němž je největší pravděpodobnost vzniku jaderné proliferační spirály. Mnoho expertů vlastně čekalo, že severokorejský jaderný test bude tím, co přiměje Japonsko k vývoji vlastní nukleární zbraně. Poté by zřejmě propukly jaderné závody ve zbrojení, protože by patrně následovala Jižní Korea a po logickém posílení čínských jaderných sil by se nejspíše připojil Tchaj-wan.

Tchaj-wan totiž bývá někdy považován za další paranukleární stát. Je známo, že se podílel na společném jaderném programu Izraele a JAR, a dokonce i oficiálně oznámil, že má schopnost rychle získat jadernou zbraň. Podobné ambice však mělo i několik dalších zemí v této oblasti, např. Indonésie a Malajsie. Popsaný proliferační scénář se zatím naštěstí nenaplnil, ale situace by se mohla nepříjemně rychle změnit – už jen proto, že ve hře je bezohledný a velice obtížně předvídatelný aktér v podobě totalitní KLDR.

Lukáš Vising

**Šíření jaderných zbraní na počátku 21. století
natoaktual.cz, 10. 3. 2008**

§ 7 BHO Hospodárnost a úspornost, výpočet nákladů a výkonů [1]

1. Při sestavování a realizování rozpočtu je nutné brát na zřetel principy hospodárnosti a úspornosti. Tyto principy zavazují k přezkoušení, do jaké míry mohou být státní zakázky nebo činnosti sloužící k veřejným účelům delimitovány nebo privatizovány.
2. Pro všechna účelná finanční opatření je nutné provést přiměřené přezkoumání hospodárnosti. Přitom je nutné zohlednit též rozdělení rizika spojeného s těmito opatřeními. Ve vhodných případech musí být soukromým nabízejícím poskytnuta možnost doložit, zda a do jaké míry jsou schopni plnit stejně dobře nebo lépe státní zakázky nebo činnosti sloužící k veřejným účelům.
3. Ve vhodných oblastech je nutné zavést výpočet nákladů a výkonů.

Úvod

Vývojovým trendem se v současnosti stává u většiny armád vyspělých zemí světa, zapojování civilních resp. soukromých firem do zabezpečování jejich chodu. Vzhledem k tomu, že se tento fenomén stává čím dál tím častějším jevem, je nutné hledat příčiny tohoto chování a vyvozovat z něj též důsledky. Cílem tohoto článku je analyzovat místo a úlohu společnosti GEBB [8] při zabezpečení potřeb obrany.

Ještě donedávna byly prakticky armády všech států „relativně“ soběstačné a uzavřené společnosti. Tento pohled se však mění právě v důsledku vysoké specializace, kdy se vojáci v důsledku zavádění nových systémů prvořadě soustřeďují na plnění klíčových vojenských úkolů a prakticky všechny armády světa se stávají čím dál více přístupnější firmám ze soukromé hospodářské sféry při zabezpečování pomocných, nevojenských činností.

I. Vývojové tendence v prostředí armády SRN

Ukončení konfliktu mezi Východem a Západem završeného pádem berlínské zdi dne 9. listopadu 1989 znamená v dějinách začátek nové bezpečnostně-politické éry. To platí obzvláště pro Německo, které bylo po dobu 28 let rozděleno do dvou nepřátelsky smýšlejících vojensko-politických bloků. Od roku 1990 je sjednocené Německo obklopeno pouze „spřátelenými“ státy a zůstává stejně jako předtím členem Severoatlantické aliance – NATO.

Po rozpadu bipolarity zaujímá SRN novou pozici. Dochází k rychlé změně paradigmat bezpečnostní politiky. Na summitu NATO v červenci 1990 byla v londýnské deklaraci všem členským zemí doporučena revize vojenské strategie a koncepce výstavby armády. [2] Po té této revizi klíčovou úlohou armády zůstává i nadále zabezpečení suverenity a svrchovanosti státu.

V listopadu 1991 se v Římě ujednalo 16 suverénních států na „nové strategické koncepci“, v němž je oficiálně stanoveno, že vedle obrany území a diskuze s nečlenskými státy je další prvek bezpečnostní politiky státu též vojenská a politická spolupráce. [3]

V roce 1994 předložila spolková vláda politický koncepční podklad pro reformu Bundeswehru tzv. Bílou knihu. [4] V této knize je uvedena zmínka o dvou hlavních vojensko-politických funkcích. Na jedné straně má být Bundeswehr schopen krátkodobě přispívat ve spolupráci s ostatními členy NATO k zvládnutí pravděpodobných mezinárodních krizí

a konfliktů, a na straně druhé musí disponovat ve stejný okamžik dostatečným počtem sil pro případ ohrožení Německa. [5]

Aby mohl Bundeswehr tyto úkoly plnit, musel být rozdělen do tří kategorií – již stávající síly rychlé reakce, dále zčásti mobilizačně vytvářené hlavní obranné síly a základní vojenskou organizaci, která byla zodpovědná za vzdělání a vyzbrojení jednotky (vojenské školy, univerzity Bundeswehru, výzkumné ústavy ...)

Z hlediska strukturálních změn znamenala tato reforma pro Bundeswehr snížení počtů ze stávajících 370 000 na 340 000 vojáků, z nichž 53 600 mělo působit v silách rychlé reakce, což s sebou přinášelo i nutné změny v oblasti vzdělání a dále i inovaci výstroje a výzbroje. [6]

Impulz pro transformaci Bundeswehru dodala výše zmíněná londýnská deklarace z roku 1991, ze které následně vycházela SPPO (Směrnice pro plánování obrany). V důsledku požadavků vycházejících z SPPO docházelo i k neustálému snižování rozpočtu rezortu.

Reforma samotná byla zahájena v roce 1998, avšak částečná transformace probíhala již od roku 1995. Komise pro transformaci Bundeswehru byla pod vedením bývalého spolkového prezidenta Richarda von Weizsäckera, který ve svém plánu transformace prosazoval rozvoj vyzbrojování a vyzbrojování a změnu struktury podle požadavků NATO i EU. V tomto období Bundeswehr působil v 650 posádkách, z nichž mělo být 166 posádek uzavřeno, což mělo přinést úspory ve výši jedné miliardy marek. Na provedení reformy komise kalkulovala časový horizont v délce trvání deset let a náklady 2-3 mld. marek ročně.

Pro zajištění úspěchu reformy bylo nutné najít nové alternativní zdroje financování pro podporu této transformace. Na podnět ministra obrany Scharpinga [7] byla v roce 2000 založena **Společnost pro vývoj, nákup a provoz, GEBB** (resp. g.e.b.b.), [8] jejímž prioritním cílem bylo tyto zdroje pro transformaci nalézt.

V únoru roku 2003 vystřídal v křesle stávajícího ministra obrany Rudolfa Scharpinga Peter Struck, který následně vydal nové SPPO, na jejichž základě má být reforma Bundeswehru dokončena do roku 2010. Konečný model počítá s 252 000 vojáky. Přeskupování organizačních struktur započalo hned na počátku roku 2004. Nový model počítá s vytvořením tří kategorií:

- ❑ zásahové jednotky pro operace vysoké intenzity v celkové síle 35 000 vojáků,
 - ❑ stabilizační jednotky v síle 70 000 vojáků a
 - ❑ podpůrné síly pro zabezpečení běžného chodu Bundeswehru v síle 137 500 vojáků.
- [9]

II. Koncepty pro hospodárnost Bundeswehru

Bundeswehr můžeme chápat stejně jako jakoukoliv jinou firmu působící na trhu. Z tohoto důvodu musí tedy i pro Bundeswehr platit veškeré obecné zásady, které vycházejí z obecné ekonomie.

Ekonomie jako věda řeší problém vzácnosti ekonomických statků a omezenosti zdrojů a dále pak alokace těchto zdrojů s cílem obecně vyjádřeno maximálního uspokojení potřeb.

Organizace maximalizující užitek by se měla chovat racionálně. Racionalita chování se vyznačuje třemi charakteristikami:

- ❑ **hospodárností** – co nejnížším použitím zdrojů k zajištění stanovených úkolů s dodržením odpovídající kvality těchto úkolů,

- ❑ **efektivností** – použitím nejmenšího možného množství zdrojů pro dosažení nejvyššího možného užitku a
- ❑ **účelností** – použitím takových zdrojů, které zajistí optimální míru dosažení cílů při plnění stanovených úkolů.

Racionální jednání je tedy takové, které se vyznačuje vyváženou kombinací mezi hospodárností, efektivností a účelností.

Obr. 1: Příčiny hospodárnosti, efektivnosti a účelnosti

Po pádu berlínské zdi a vytvoření jedné společné německé armády bylo též nutné vytvořit jediný postup myšlení a jednání a **optimální strukturu za účelem dosažení vyšší hospodárnosti**. V rámci Bundeswehru se však nemělo jednat pouze postupy založené na principu omezování tabulkových počtů personálu a techniky a jejich přesouvání z místa na místo, nýbrž o nalezení nových směrů jak v oblasti velení a řízení, tak v oblasti organizace.

Ve skutečnosti se jedná o nepřetržitý proces, který na základě zkušeností soukromého hospodářského sektoru porovnává veřejné a soukromé společnosti a hledá vyváženou kombinaci s cílem optimalizovat strukturu i procesy uvnitř organizace.

Zde jsou v demokratickém státě s dalekosáhlé tržně regulovaným hospodářstvím také hranice pro neomezené uspokojování uznaných kolektivních potřeb nebo státních úkolů, pokud je blahobyt a spokojenost jednotlivého občana hlavním cílem státního vedení, neboť v napětovém poli mezi neomezenými potřebami a skrovnými statky musí vést uspokojení všech potřeb, individuálních i kolektivních, k největšímu možnému užitku v národním hospodářství.

Příjem veřejného hospodářství (rozpočtu), a tím i finanční možnosti splnění státních úkolů jsou tak stále omezovány. Vede to nutně k tomu, že různé státní úkoly konkurují stále o největší možný podíl ze státních příjmů. Zde platí pro dané státní vedení uvádět různé cíle a účely, které vyžadují rozhodování o hospodářských statcích, do odpovídajícího pořádku, to jest stanovit stupnici potřeb a stanovit tím i míru jejich krytí.

Diskrepance mezi velkou četností existujících potřeb a „těsnými“ statky nutí tím veřejné hospodaření k hospodárnosti, tedy k racionálnímu ekonomickému jednání.

Takto podléhají také všechna opatření ke splnění státních úkolů ekonomické zásadě (princip racionality – princip hospodárnosti), tedy pravidlu, podle něhož se hospodáří, a to s cílem:

- ❑ dosáhnout největšího užitku (nejvyššího možného stupně krytí potřeb) danými prostředky = **principu MAXIMA** nebo
- ❑ s nejmenšími možnými prostředky uspokojit určitou potřebu = **principu MINIMA**.

Význam, který má jednání podle principu hospodárnosti zejména pro rezort obrany, je jasný z následujícího údaje: v běžných cenách vojenský rozpočet od roku 1990 klesl o 20 %.

Nepochybně prostředky a metody státních úřadů a kameralistiky nepostačují k tomu, aby bylo principu hospodárnosti ve veřejných financích použito.

Tento poznatek vedl k tomu, aby se pro plnění státních úloh pověřenými orgány využívalo stále větší měrou plánovacích metod a postupů, jež umožňují vedení průmyslových velkopodniků provozovat transparentní, pružnou a riziko omezující podnikatelskou politiku.

Tak bylo ve spolkovém ministerstvu obrany započato s výstavbou plánovacího systému, který měl sloužit jako předpoklad k přípravě rozhodnutí v oblasti nejvyššího velení.

Plánovací systém pro spolkovou armádu spojuje jednotlivé funkce a dílčí funkce plánování v integrovaný postup, který umožňuje další vývoj a řízení spolkové armády v souladu se stanovením cílů bezpečnostní politiky a zachovávání principu hospodárnosti.

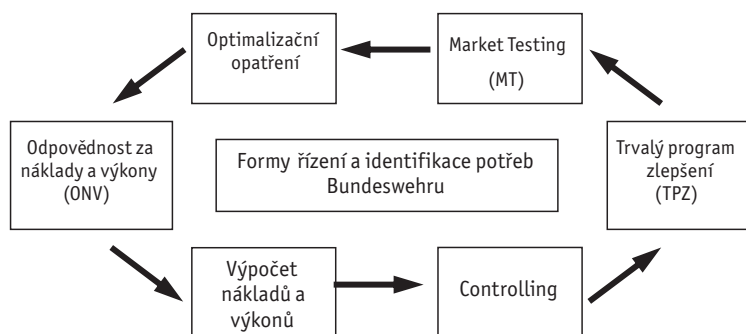
Cíle plánovacího systému je možno shrnout takto:

- ❑ zajištění pružného plánování,
- ❑ fundované rozhodování v jednotlivostech,
- ❑ hospodárné vedení provozu,
- ❑ kritické posuzování a stále zlepšování organizace provozu,
- ❑ všestranná kontrola jakož i včasné informace, které umožňují rychlé uzpůsobení proměnlivých poměrů.

Jelikož však běžné praktiky správní byrokracie a kameralismu nepostačují k realizaci těchto cílů, byly kromě plánovacího systému spolkové armády současně vyvinuty účty nákladů s dílčími částmi propočtu skutečných účtů, plánovaných účtů a statistiky nákladů.

Tyto se zabývají kontinuálně celkovou oblastí provozu spolkové armády. Systém, význam, úkoly a průběh propočtu nákladů na spolkovou armádu jsou předmětem tohoto pojednání.

Za tímto účelem byl v roce 1990 vyvinut „nový model řízení“, který byl určen převážně pro malé organizace, jež se ocitly ve finanční tísní. Od roku 1990 do roku 2006 se rozpočet Bundeswehru zmenšil o více jak 20 %, protože i Bundeswehr musí rozdělovat jednotlivé zdroje, na určité položky prostředky rozpočtu nevystačovaly. Bundeswehr tedy vytvořil pro svoji organizaci též model, který vycházel z obecných zásad a principů nového modelu řízení, a ten aplikoval do praxe.

Obr. 2: Model řízení Bundeswehru [10]

Model je založen na principu porovnání nákladů a výkonů, aby bylo možné sledovat ekonomické ukazatele hospodaření Bundeswehru. Na základě výsledků hospodaření Bundeswehru vydal ministr obrany Volker Rühe [11] pokyn k racionalizaci Bundeswehru podle provozně

ekonomických hledisek, tj. porovnání hospodaření Bundeswehru s hospodařením firem soukromého hospodářského sektoru.

Market Testing

Jednu dílčí složku tohoto konceptu tvoří metodologický postup zvaný Market Testing (MT). Jedná se o postup sloužící k odbornému posouzení, zda určitá privatizaceschopná práce, kterou dosud Bundeswehr vykonával, nebo která má být v budoucnu pro Bundeswehr vykonávána, může být případně pro tento rezort prováděna hospodárněji soukromou třetí stranou (*outsourcing*), nebo naopak, zda některá práce dosud pro Bundeswehr vykonávaná soukromou třetí stranou může být hospodárněji vykonávána samotným Bundeswehrem (*insourcing*). Přitom se provádí výběr ekonomicky nejvýhodnějšího dodavatele, a to zpravidla cestou soutěže mezi externími a interními uchazeči. (§ 7 BHO). [12] Market Testing je vlastně směrnici pro ekonomickou prověrku.

Před přikročením k Market Testingu je však nejprve nutné zjistit, zda-li se ve skutečnosti jedná o oblast či činnost, ve které je Market Testing možné provést. Daná oblast popř. činnost musí být v souladu s koncepcí Bundeswehru a nesmí Bundeswehr z ekonomického hlediska omezovat při plnění klíčových úkolů a dále se dají očekávat úspory v porovnání s původním stavem. Provádění Market Testingu je též závislé na čase. Podle délky trvání se rozlišují komplexní akce v délce trvání 1-2 roky, dále Market Testing akcí s jednoduchou strukturou (1/2-1 rok) a další případy Market Testingu (1/4-1/2 roku).

V obecné rovině je možné provádění Market Testing rozčlenit do tří základních fází:

1. *Přípravná fáze* (dochází k identifikaci potřeb MT).
2. *Soutěžní fáze* (soutěž jednotlivých konkurentů a výběr neoptimálnější varianty).
3. *Realizační a kontrolní fáze* (na základě porovnání skutečných ekonomických ukazatelů s plánovanými, a to až už ve vztahu náklady-náklady, náklady-výkony nebo výkony-výkony).

Cílem Market Testingu je tedy snížení provozních nákladů a zvýšení výkonnosti cestou orientace na nejdůležitější úkoly rezortu obrany. Lze ho také chápat jako příspěvek spolkové vlády k modernizaci státní správy. Tato metoda má přispět k odhalení slabých míst v řízení a hospodaření rezortu, k identifikaci růstového potenciálu, k dosažení efektivního využití lidských, finančních a materiálových zdrojů. Na základě výsledků MT jsou následně prováděna optimalizační opatření.

Odpovědnost za náklady a výkony (ONV)

Druhou část koncepcí modelu vedoucího k racionalizačním opatřením v Bundeswehru tvoří postup zaměřený na náklady a výkony. Nazývá se odpovědnost za náklady a výkony. Tento model nahlíží na srovnání nákladů a výkonů dvěma dílčími způsoby: a) snížení nákladů při stejných výkonech, b) zvýšení výkonů při stejných nákladech.

V obou případech jsou však náklady a výkony spatřovány jako prvek, který má na hospodárnost základní vliv. Klíčovou úlohu v tomto konceptu sehrávají řídicí pracovníci na všech úrovních řízení. Tito ponesou zodpovědnost za rozpočet na svých úrovních řízení. Výchozím

předpokladem pro aplikaci tohoto konceptu se stává však dostatek, včasnost a aktuálnost informací o nákladech a výkonech a schopnost velitelů všech stupňů motivovat velitele nižších organizačních celků k dosahování vyšší hospodárnosti na základě obou výše uvedených způsobů.

Nástroje pro optimalizaci Bundeswehru

Za účelem porovnávání nákladů a výkonů, které jsou nezbytné pro sledování hospodárnosti, jsou u Bundeswehru v rámci odpovědnosti za náklady a výkony využívány dva nástroje, které jsou zevrubně popsány níže.

Výpočet nákladů a výkonů (VNV)

Prvním z těchto nástrojů je metoda označovaná jako výpočet nákladů a výkonů. Pomocí této metody jsou náklady přiřazovány k jednotlivým výkonům. Výpočet nákladů a výkonů poukazuje na vzájemnou propojenost plánovaných a skutečně spotřebovávaných zdrojů. Kromě tohoto úkolu, kdy se prostřednictvím výpočtu nákladů a výkonů analyzují náklady a výkony, tento nástroj slouží též k plánování a přiřazování nákladů k jednotlivým výkonům a následně též ke kontrole. Aby bylo možné co nejpřesnější sledování těchto veličin, sledují se náklady nejen vzhledem k aktuálnímu časovému resp. účetnímu období, ale porovnávají se i s obdobími minulými, což umožňuje sledovat mj. vývoj těchto nákladů v závislosti na nákladech celkových.

Na základní úrovni můžeme sledovat pět druhů nákladů:

- ☐ personální,
- ☐ materiálové,
- ☐ provozní náklady na infrastrukturu,
- ☐ kapitálové a rizikové náklady a
- ☐ ostatní náklady na externí služby.

Personálními náklady se rozumí veškeré náklady vyplácené všem osobám zaměstnaným rezortem obrany. Za náklady materiálové se považují veškeré zboží a služby pořízené z rozpočtu rezortu jako např. PHM, munice, proviant ... Provozní náklady představují veškeré prostředky vynaložené na provoz pracoviště (vytápění, elektřina, voda ...).

Kapitálové a rizikové náklady jsou tvořeny tzv. kalkulatorními náklady kromě personálních kalkulatorních nákladů, které jsou nezbytné pro správné zjišťování spotřeby zdrojů na pracovišti.

Ostatními náklady na externí služby se rozumí všechny náklady které nejsou uvedeny v žádné z výše zmíněných kategorií. Všechny tyto druhy nákladů jsou za účetní období přiřazována jednotlivým nákladovým střediskům. [13]

Trvalý program zlepšení (TPZ)

Druhým nástrojem pro zvyšování efektivnosti a hospodárnosti v rámci konceptu ONV je tzv. trvalý program zlepšení. Jedná se o postup, u kterého dochází k zapojování zkušeností a tvůrčího potenciálu všech pracovníků Bundeswehru.

Návrhy na trvalý program zlepšení mají za úkol:

- a) zajistit, popř. zvýšit hospodárnost plnění úkolu,
- b) zachovat, popř. zvýšit kvalitu práce,
- c) zachovat, popř. zvýšit pracovní spokojenost zaměstnanců,
- d) zlepšit bezpečnost provozu, bezpečnost práce a ochranu životního prostředí.

Ve skutečnosti se tedy jedná o postup, kdy pracovníci Bundeswehru předkládají neustále návrhy a podněty, jejichž cílem je neustálé zlepšování pracovního potenciálu a kvality práce, což se ve finále opět odráží v nákladech. Trvalý program zlepšení však nenahrazuje jiné zavedené postupy k dosažení změn, které jsou v současnosti aplikovány. Typickým příkladem je zavádění norem STANAG. [14]

Charakteristickým rysem je však na rozdíl od normy STANAG, že při trvalém programu zlepšení jsou do procesu racionalizace práce zapojováni všichni pracovníci Bundeswehru, kteří mají podnětné návrhy. Tato skutečnost vede k rozvoji jak tvůrčí iniciativy, tak angažovanosti pracovníků do komplexní problematiky hospodárnosti Bundeswehru.

Controlling

V obecné rovině chápeme pod pojmem controlling (z anglického *to control* - regulovat, usměrňovat) rozsáhlý koordinační koncept, který má za úkol pomáhat vedení a odpovědným osobám usměrňovat chod podniku. Controlling provádějí specializovaní pracovníci firmy nebo externí firma. Tito kontrolují podnik jako celek. Zabývají se nejen vnitřní situací podniku, jeho koncepcí a financemi, ale i vztahy s věřiteli a konkurencí. [15]

Jinak tomu není ani v případě Bundeswehru. Při controllingu využívá Bundeswehr jako vstupní data výpočtu nákladů a výkonů a napomáhá tak zjištění přesného obrazu o stavu nákladů.

Pro splnění základního poslání využívá Bundeswehr při controllingu celou paletu různých nástrojů pro zjednodušení rozhodování při optimalizaci podniku:

- ☐ výpočet nákladů a výkonů,
- ☐ systémy ukazatelů,
- ☐ hospodaření s prací a časem,
- ☐ rozpočtování nákladů a výkonů,
- ☐ mimořádné analýzy,
- ☐ trvalý program zlepšení.

Výpočet nákladů a výkonů sleduje nákladové a výkonové toky, znázorňuje je a kontroluje je. Tím poskytuje informace pro efektivní uplatnění zdrojů při provádění výkonů.

Systémy ukazatelů jsou založeny na principu porovnávání jednotlivých pracovišť Bundeswehru jak se svými vlastními organizačními celky, tak s celky z vnějšího prostředí s cílem zabezpečení efektivního chodu.

Hospodaření s prací a časem se opírá o zlepšení podmínek lidského faktoru v závislosti na čase, kdy se snaží v daném čase co nejefektivněji využívat pracovní kapacity, a tím i lidský potenciál. Rozpočtování nákladů a výkonů tvoří též důležitou oblast controllingu. Pod tímto pojmem rozumíme sestavení plánu ze zadaných nebo dohodnutých veličin množství a hodnot vykazující náklady pro danou část organizace.

Při mimořádné analýze se využívají v protikladu s výpočtem nákladů a výkonů za účelem zjištění výhodnosti různých alternativ při realizaci jednotlivých investičních rozhodnutí.

I za použití trvalého programu zlepšení dochází k optimalizaci chodu Bundeswehru na základě podněcujících návrhů, a proto je i tento nástroj důležitou součástí *controllingu*.

III. Místo a úloha společnosti GEBB v procesu zapojování vnějších zdrojů

Od roku 1990, kdy se v SRN vytváří jednotná armáda, se již však i vzhledem k tomu, že je Německo obklopeno samými spřátelenými státy, vytrácí potřeba obrovské armády a Německo se stejně jako Česká republika o několik let později zařazuje do kategorie armád „M“ (= mladá, malá, moderní, mobilní).

Na základě aliančních požadavků má však německá armáda tvořit jednu ze základních složek aliančních sil rychlé reakce. Výzbroj německého Bundeswehru je nejednotná a potřebuje se ujednotit. Technika je nejednotná, zastaralá a vyžaduje vysoké náklady na údržbu.

Reforma Bundeswehru se tedy po roce 1990 stává neodvratnou záležitostí, a to nejen v oblasti výzbroje a výstroje, ale též v oblasti organizační struktury. Z těchto, ale i jistě i dalších příčin vzniká potřeba alternativního financování reformy a jako důsledek spatřujeme právě zapojení soukromých firem, které jsou schopny určité oblasti zabezpečovat efektivněji než Bundeswehr sám.

Oblasti civilních služeb Bundeswehru zahrnují celkem 43 % celkového rozpočtu Bundeswehru. [16] Jako důsledek byla pro zabezpečení potřeb armády a dosažení co největší míry hospodárnosti a efektivnosti 22. 8. 2000 založena již zmiňovaná společnost GEBB, s.r.o., jejímž úkolem je dosažení co největších úspor při pokrytí potřeb a provozu Bundeswehru.

Přitom se Bundeswehr zbavuje činností především v oblasti služeb, které nepatří mezi nejdůležitější vojenské činnosti. GEBB tvoří v podstatě hranici mezi Bundeswehrem a civilním sektorem a snaží se za spoluúčasti privátního sektoru iniciovat a prosazovat řešení, která jsou prospěšná pro celou společnost, tzn. že Bundeswehr vyčleňuje služby, jež nemusí bezpodmínečně zabezpečovat sám a realizuje je za účasti soukromých firem.

Jedná se o tzv. veřejno-soukromé partnerství (VSP). Tím získává armáda k dispozici také firemní *know-how* a kapitál.

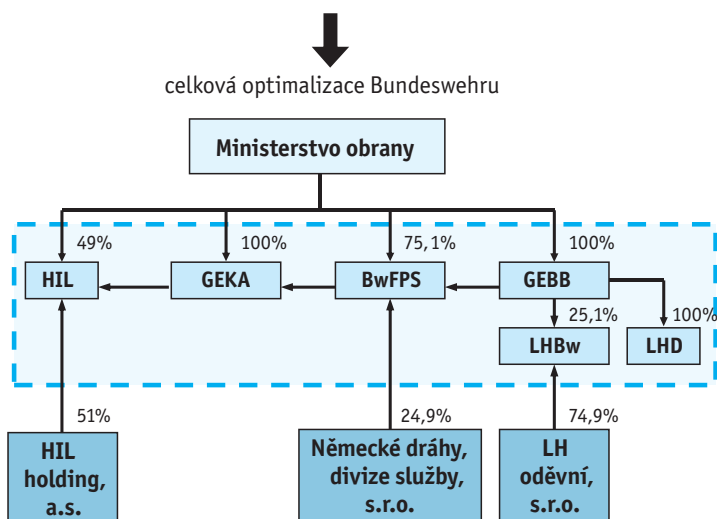
Z oblasti působení GEBBu je možné hned v úvodu vysledovat několik možných příčin vzniku této organizace:

1. Podpora Bundeswehru při plnění klíčových úkolů armády.
2. Zajištění investičních příležitostí Bundeswehru i soukromého hospodářského sektoru.
3. Snížení provozních nákladů.
4. Snížení vázaného kapitálu ⇒ uvolnění prostředků pro investice.
5. Zajištění dodatečných výnosů pro Bundeswehr.
6. Kontrola hospodaření Bundeswehru.

Dceřinné společnosti GEBB

V roce 2002 byly v rámci GEBB založeny dvě dceřinné společnosti: Bw Fuhrpark Service, s.r.o. a LH Bundeswehr Bekleidungs, s.r.o. Nyní je tedy GEBB řízena jako holding se 4000 spolupracovníky ze soukromé hospodářské sféry a vykonává dohled nad svými dceřinnými

firmami. Činnost GEBBu, resp. jeho dceřinných společností, je tedy zaměřena především do následujících dvou oblastí podnikání. Jedná se o: a) vozový park, b) výstroj.

Vysvětlivky:

GEBB – Společnost pro vývoj, nákup a provoz, s.r.o.

HIL – Heeresinstandsetzungslogistik, s.r.o. [17]

GEKA – Společnost pro likvidaci chemických bojových látek, s.r.o.

BwFPS – Společnost pro provoz vozového parku Bundeswehru, s.r.o.

LHBw – LH Bundeswehr Bekleidungsgesellschaft, s.r.o.

LHD – LH Dienstbekleidungs, s.r.o.

Obr. 3: Struktura GEBB holding

GEBB a vozový park

Bundeswehr patří mezi organizace, které disponují největším vozovým parkem v SRN. Ozbrojené síly disponují celkem více než 100 000 vozidly. Jedná se o počty, které byly většinou stanoveny pro případ nasazení v dobách studené války a v současné době již nemají efektivní využití. Osobní automobily mají v průměru 10 let, nákladní 16 let. Více než 2000 osobních a 14 000 nákladních vozidel je starších 20 let.

Vzhledem k zůstatkové hodnotě tohoto majetku se již nevyplatí investovat ani do nákupu náhradních dílů. Zhruba třetina vozového parku je v opravě. Podle analýz dosahuje vytížení vozidel v Bundeswehru asi 10 až 25 % zatížení srovnatelných vozidel v civilních firmách. [18]

Za účelem efektivnějšího zabezpečení mobility vojsk vznikla v červnu roku 2002 Bw Fuhrpark Service, s.r.o., firma, v níž 75,1 % vlastní GEBB a 24,9 % Deutsche Bahn. Cílem je dosáhnout takového stavu, aby se vždy ve správnou dobu na správném místě nacházel dopravní prostředek, který umožní splnit dané úkoly.

V cílové podobě bude zabezpečovat potřeby Bundeswehru 50 000 vozidel rozmístěných ve 24 dopravních střediscích po celém Německu. K 31. prosinci 2005 zabezpečoval Fuhrpark Service, s.r.o. potřeby Bundeswehru s téměř 23 000 vozidly, z nichž bylo 17 100 nových, což značilo oproti roku předchozímu nárůst nových vozů o 1100 ks. [19]

Mobilita v Bundeswehru je pro dnešní potřeby zabezpečována třemi způsoby.

První skupina – sem patří vozidla, která jsou neustále k dispozici. Disponují jimi decentralizované vozové parky a tato vozidla jsou dlouhodobě nájímána.

Druhá skupina – v případě krátkodobého nárůstu požadavků na dopravu, jsou tyto vykryty tzv. vozidly „na zavolání“ z dopravního střediska. Prvotřídní servis v krátkém čase pak představuje dodání vozidla podle potřeb zákazníka bez/s řidičem z dopravního střediska.

Třetí skupina – jedná se o tzv. „carsharing“, kdy vozidla zůstávají zákazníkovi k dispozici dle jeho potřeb na základě jeho objednávky. Pro tuto skupinu je vyčleněno 1800 vozidel umístěných v decentralizovaných vozových parcích. [20]

Dopravní středisko lze chápat jako nadregionální instituci, která disponuje obrovským vozovým parkem na velkém území. Pokrývá potřeby celého regionu. Je provozováno Bw Fuhrpark Service, s.r.o. Disponuje nejen vlastními, ale také krátkodobě nájímanými automobily. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že v Bundeswehru se bude možné setkat s pestrobarevnými automobily. Vozidla pro plnění taktických úkolů zůstanou zbarvená podle taktických potřeb Bundeswehru, což však není nutnost vyžadovaná při plnění úkolů běžného mírového života nevojenského charakteru, např. pro přepravu náhradních dílů, potravin nebo oblečení.

Úspěch této společnosti lze spatřovat mj. v následujících směrech:

- ❑ Průměrný kilometrový výkon osobních automobilů 9000 km u Bundeswehru před rokem 2002 vzrostl v roce 2003 na 26 000 km.
- ❑ Celkové náklady na vozidlo na km klesly z 38 centů na 31 centů, tj. o 20 %.
- ❑ 24 dopravních středisek a dodatečně 126 servisních stanic.
- ❑ Výkon vozidel Bundeswehru narostl o 190 % oproti stavu před rokem 2002.

Roční kilometrový proběh vzrostl v roce 2003 na 26 000 km z původních 9000 km před rokem 2002. [21]

GEGB a výstroj

Na základě spolupráce mezi ministerstvem obrany a GEGB byl vytvořen nový koncept zabezpečení výstrojním materiálem, jehož páteří je dceřinná společnost LH Bundeswehr Bekleidungsgesellschaft založená 13.8.2002. Jejími akcionáři jsou se 74,9 % podílem konsorcium firem Lion Apparel Deutschland a Hellmann Worldwide Logistics. Ministerstvo obrany je s 25,1 % menšinovým vlastníkem. [22] Cílem je reorganizace výstrojního zabezpečení Bundeswehru, přičemž se již v roce 2004 jednalo zhruba o 1950 a předpokládá se další nárůst položek výrobků. [23]

Společnost LH Bundeswehr Bekleidungsgesellschaft plní v rámci Bundeswehru následující cíle:

1. Dosáhnout lepšího poměru mezi cenou a užítkem při nákupu výstroje.
2. Zkrátit objednávací lhůty.
3. Snížit skladové kapacity a stavy.
4. Zajistit zásobování výstrojí pro vojáky a civilní zaměstnance ve správném čase, na správném místě, nejefektivnějším způsobem a v kvalitě požadované zákazníky, tj. Bundeswehrem. [24]

Již z následujících cílů vyplývají i některé úkoly, do nichž společnost LH Bundeswehr Bekleidungsgesellschaft směřuje své hlavní úsilí. Jedná se především o následující oblasti působení:

- ❑ plánování výroby a odbytu podle potřeb Bundeswehru,
- ❑ podpora vývoje nových artiklů a koordinace zavádění nových výrobků na trh,
- ❑ zavádění nových výrobků,
- ❑ řízení kvality výrobků,
- ❑ příprava inovačních návrhů,
- ❑ spravování oděvních center a všech ostatních skladovacích zařízení,
- ❑ rozdělování zboží a transport,
- ❑ rychlé čištění a oprava výstrojních součástí,
- ❑ vypracování a provádění optimalizačních procesů,
- ❑ zavádění nových informačních technologií a systémů,
- ❑ zavádění manažerských metod ze soukromého hospodářského sektoru,
- ❑ servis pro vojáky a občanské zaměstnance v oblasti dislokace,
- ❑ zřízení a vedení personálního oddělení za účelem cíleného přizpůsobení počtu personálu. [25]

Tato společnost může také z důvodu zachování stávajících popř. vytvoření nových pracovních míst uzavírat obchody i mimo Bundeswehr. Již po dvou letech provozu se prokázaly výsledky hospodaření, které znamenaly za pouhé první dva roky úspory ve výši 175 mil. eur. Po 4 letech hospodaření byly dosaženy úspory v celkové výši 360 mil. eur, přičemž celkový původní plán, který byl zpracován na dobu 12 let do roku 2014 předpokládal úspory ve výši 718 mil. eur.

Z prvních čtyř let provozu je tedy patrné, že celkové úspory v současnosti převyšují plánované úspory v porovnání s původním plánem o 65 % a i v budoucnu budou tyto úspory překročeny o dalších několik desítek procent. [26]

Dále také představovala tato reforma oděvního průmyslu pro Bundeswehr snížení počtu personálu k zabezpečení potřeb Bundeswehru z 3155 osob před rokem 2002 na 2240 v roce 2004.

Výhledy do budoucna však počítají s dalším snižováním počtů zaměstnanců na 1100 osob – tento cílový stav by měl být dosažen v roce 2014. V důsledku této reformy a vzniku firmy LH Bundeswehr Bekleidungsgesellschaft došlo též k markantnímu snížení vadného zboží a dodací lhůty pro vystrojování 20 000 rekrutů v každém čtvrtletí jsou plněny z více jak 99 %.

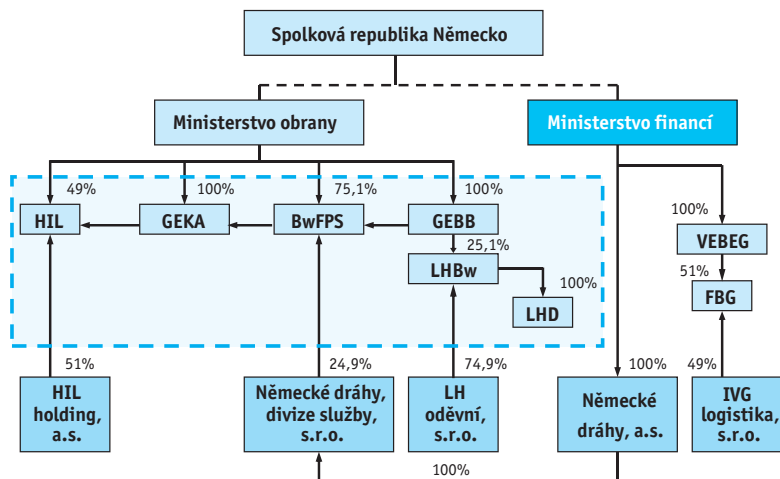
Společnost je řízena centrálním skladem prostřednictvím servisních stanic, jejichž počet klesl od roku 2002 z původních 174 na 124 a jako cílový stav se předpokládá do roku 2014 méně než 100 stanic.

LHBw, s.r.o. rozšířila svoji nabídku a díky zavádění nových technologií jak do procesu výroby tak procesu distribuce, je konečným odběratelům umožněn i nákup výstrojních součástí prostřednictvím on-line shopů.

V letech 2002-2005 bylo díky všem opatřením v rámci výstrojního managementu ušetřeno 265 mil. eur z rozpočtu rezortu obrany. V letech 2002-2014 jsou očekávány výnosy v rámci rozpočtu ministerstva obrany ve výši zhruba 718 mil., přičemž za první dva roky tyto úspory činily 99 mil. eur. [27]

Z uvedených výsledků hospodaření výše zmíněných dceřinných společností firmy GEBB je patrné, že aplikování outsourcingu do podmínek Bundeswehru vykazuje nemalé úspory celého rezortu.

V současnosti GEBB pracuje i na dalších projektech, v nichž hledá další možné oblasti pro převedení know-how firem ze soukromé hospodářské sféry do podmínek armády. Tuto skutečnost vyjadřuje schéma na obr. 4.

Vysvětlivky:

HIL - Heeresinstandsetzungslogistik, s.r.o.

GEKA - Společnost pro likvidaci chemických bojových látek, s.r.o.

BwFPS - Společnost pro provoz vozového parku Bundeswehru, s.r.o.

GEBB - Společnost pro nákup a provoz, s.r.o.

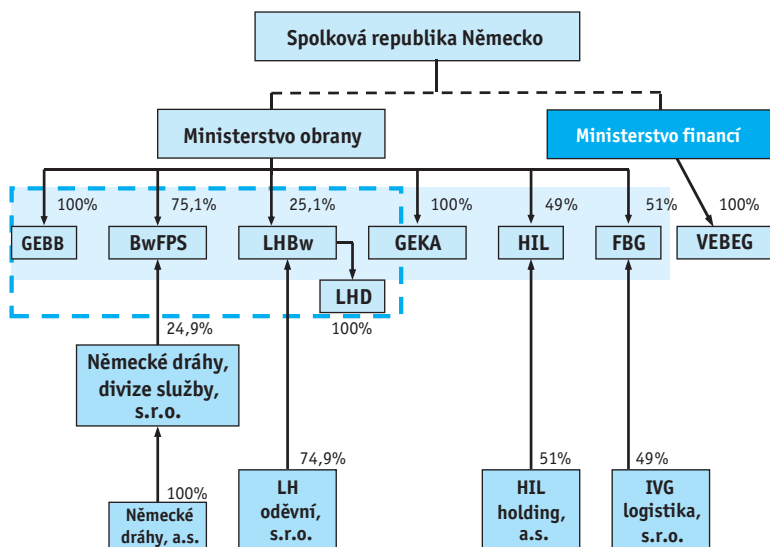
LHBw - LH Bundeswehr Bekleidungs-gesellschaft, s.r.o.

LHD - LH Dienstbekleidungs, s.r.o.

FBG - Fernleitungsbetriebsgesellschaft, s.r.o.

VEBEG - Verwertungsunternehmen des Bundes, s.r.o. [28]

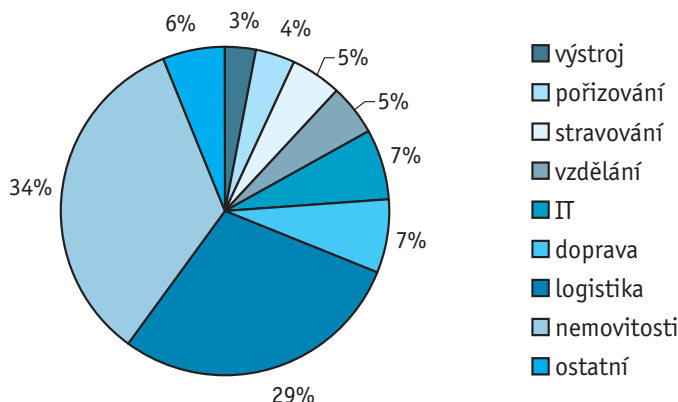
Obr. 4: Zastoupení soukromých firem v rezortu obrany (stav k 30. 10. 2006) [29]

Obr. 5: Budoucí podíl firem (cílový stav)

Jak je patrné z předešlých schémat, není společnost GEBB jediná firma, která se podílí na zabezpečování potřeb Bundeswehru. Úsporná resp. racionalizační opatření se provádí ve všech oblastech, kde je možné dosáhnout jisté výše úspor. GEBB zde figuruje jako zadavatel popř. řešitel projektů na zjištění efektivnosti vytipovaných oblastí, ve kterých je možné realizovat úsporná opatření. Činnost rezortu obrany je však podporována i ze strany ministerstva financí. Společnost FBG provozuje pro Bundeswehr produktovody a zároveň přepravuje a skladuje pro Bundeswehr letecké a pozemní pohonné hmoty. Tato společnost má však v budoucnosti přejít pod správu rezortu obrany.

Dále jak bylo uvedeno na začátku článku, je v současnosti GEBB řízen jako holdingová společnost se dvěma dceřinými společnostmi. Na základě požadavku oddělení pro modernizaci, které je přímo podřízenou složkou ministerstva obrany, má v průběhu procesu transformace a modernizace dojít kromě modernizace vybavení též ke zúžení struktur a mj. změně systému řízení. V rámci této změny má dojít ke zjednodušení řídicího aparátu a odstranění přebytkové míry byrokratizace. Tato změna postihne v konečné fázi i společnost GEBB, která nebude již nadále jako mezičlánek řídit činnost společností Bw Fuhrpark, s.r.o. a LH BW, s.r.o. Jejím klíčovým úkolem bude do budoucna pouze sledování soukromé hospodářské sféry a analyzování „slabých článků“ Bundeswehru a další činnost v oblasti komercializování nevyužívaných vojenských prostor, kde GEBB dosáhl velkých výsledků. [30]

Obr. 6: Portfolio služeb Bundeswehru

Projekty GEBBu

GEBB tedy na základě požadavku Bundeswehru začíná prosazovat *know-how* civilního rázu do armády za účelem zvýšení hospodárnosti a efektivnosti rezortu obrany. Před započítím projektu však nejprve realizuje výzkum trhu za účelem srovnání hospodaření a podle potřeby posléze provádí racionalizační opatření. V současnosti realizuje GEBB projekty v následujících oblastech.

- ☐ nemovitosti,
- ☐ stravování,
- ☐ služební cesty,
- ☐ logistika,
- ☐ vzdělávání,
- ☐ výnosové projekty,
- ☐ letecká pohotovost,
- ☐ informační technologie.

Správa nemovitostí

Bundeswehr disponuje v současné době asi 2500 nemovitostmi, včetně pozemků o rozloze asi 320 000 ha, což odpovídá zhruba jednomu procentu území SRN. Zastavěná plocha budov činí asi 39 mil. m². Na rozvoj, údržbu a provoz nemovitostí vydává rezort obrany ročně kolem tří miliard eur. Na správě a provozu tohoto majetku se podílí více než 17 000 civilních zaměstnanců.

Jak je patrné z obr. 6, představují nemovitosti 34 %, tj. cca jednu třetinu služeb Bundeswehru. Portfolio nemovitostí je optimalizováno cestou prodeje nepotřebných zařízení. Prostředky takto získané jsou používány na nové investice a opravy nemovitostí. Mají být také zpřístupněny nové možnosti financování díky účasti investorů nebo zapojením cizího kapitálu.

Za účelem efektivního hospodaření s nemovitým majetkem byl vypracován koncept, který je označován jako „Nový management nemovitého majetku“. [31] Tento koncept od sebe odděluje jednotlivé úkoly a rozeznává následující funkce:

- ❑ **Uživatele** – Bundeswehr rozhoduje o využití posádek. K tomu si najímá nemovitý majetek a objednává služby v rámci pevně stanoveného rozpočtu na obranu.
- ❑ **Vlastníka**, který pronajímá nemovitý majetek Bundeswehru a dle domluvy s uživatelem financuje stavební investice a údržbu, pronajímá nepotřebné pozemky.
- ❑ **Poskytovatele služeb a provozovatele výkonů** také pro subjekty mimo Bundeswehr. [32]

V oblasti správy nemovitostí Bundeswehru plní GEBB tři úkoly:

- ❑ příprava modernizačních modelů a modelů nové výstavby,
- ❑ vypracování řešení pro účinný „facility management“,
- ❑ zajištění odbytu nevyužívaných nemovitostí.

Jako jeden z několika typických příkladů lze uvést nakládání s (v důsledku reorganizace a snížení počtů armády) již více nevyužívanými kasárenskými objekty. Zpravidla na návrh příslušného funkcionáře či z vlastní iniciativy zpracovává GEBB „test vhodnosti“ objektu pro různé projekty, z nichž je vybrán posléze ten nejoptimálnější. Úkolem GEBBu je však i příprava veškeré potřebné dokumentace a podkladů pro nadcházející rozhodnutí. Jedním z těchto objektů jsou např. kasárna Fürst-Wrede, na které byl zpracován projekt, který po dobu 20 let zahrnuje údržbu, provoz a financování objektu ze strany uživatele po celou dobu projektu.

Projekt samotný se skládá ze čtyř fází:

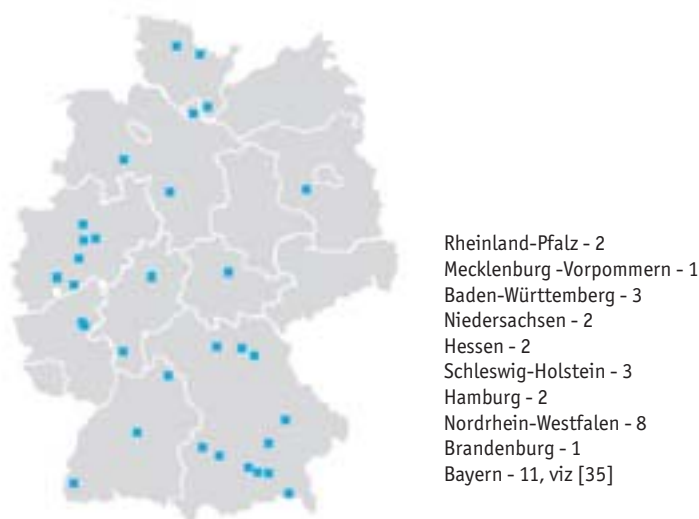
1. Zjištění potřeb a identifikace potřebných opatření.
2. Přípravná a koncepční fáze.
3. Vypsání výběrového řízení.
4. Implementace a následná kontrola.

Tento projekt běží již od října 2004 a v současnosti se nachází ve třetí fázi a předání nejlepšímu zájemci proběhne v prosinci 2007. [33]

Podobný je i osud hamburských kasáren Röttiger. Na základě průzkumu bytové a tržní situace v Hamburku a okolí byla identifikována potřeba výstavby 1200 bytových jednotek. Na základě dohody mezi ministerstvem obrany zastoupeným společností GEBB a městským

úřadem Hamburk byl pro kasárny Röttiger vypracován projekt na výstavbu 450-600 bytových jednotek především pro mladé rodiny s dětmi. Na ploše o celkové rozloze 55 ha mají vzniknout rodinné a řadové domy s výměrou 1500-1700 m². Zbývajících 40 ha plochy nebude pokryto bytovou výstavbou, nýbrž budou v souladu se záměrem města sloužit jako kulturní prostranství určená pro výstavbu rekreačních zařízení a setbu zeleně. [34] V létě 2006 bylo vysáno výběrové řízení na investory a realizace zakázky začne v průběhu tohoto roku.

Stejný je i osud ostatních nevyužívaných kasárenských areálů či areálů, kde se v důsledku reorganizace předpokládá vystěhování posádek. V konečném efektu zahrnuje portfolio Bundeswehru přes 600 vojenských prostorů, které již jsou či postupně budou uvolněny. Např. v Mnichově se jedná o rovnou desítku kasáren. Přehled o nabídce Bundeswehru znázorňuje schéma na obr. 7.

Obr. 7: Portfolio aktuálně nabízených prostor Bundeswehru

Lze říci, že objem rozpočtových prostředků, které GEBB v rámci výše zmiňovaných oblastí „spravuje“ a ovlivňuje, představuje ročně asi čtyři miliardy eur. Podle odhadu poradců z řad spolupracujících firem existuje předpoklad, že díky racionalizačním opatřením lze ušetřit v následujících deseti letech asi 1,5 mld. eur. Další prostor pro racionalizaci lze vysledovat v oblastech logistiky, stravování a nákupu nevojenských výrobků. Podíl těchto položek činí ročně z celkového rozpočtu Bundeswehru asi šest miliard eur. [36] Managementem nemovitostí se zabývají dvě centrální společnosti a čtyři regionální. [37]

Stravování

Bundeswehr zajišťuje v současnosti stravování v cca 330 posádkách s asi 7000 civilními a přibližně 500 vojenskými spolupracovníky. Zajištění stravování vyžaduje však u Bundeswehru investici ve výši 430 mil. eur na přestavby, sanace, nové výstavby a zavedení nových technologií. Celkové náklady na zabezpečení chodu vojenských kuchyní představují 650 mil. eur ročně. [38] Dále se objevuje potřeba vojenského rázu, kdy vojenští spolupracovníci neplní

klíčové úkoly vojáka. Tyto aspekty vedou k tomu, že dnešní úroveň stravování může být nadále zabezpečována na základě nového managementu ve stravování. Srovnání s jinými velkými podniky dokazují, že zakázka na subdodavatele umožňuje úspory v oblastech infrastruktury, podnikových a personálních výdajů při minimálně stejné kvalitě služeb.

Úkolem GEBBu je v této oblasti naplnění následujících cílů:

- ❑ snížení stravovacích nákladů,
- ❑ zvýšení produktivity práce,
- ❑ odbourání investiční zácpy,
- ❑ zavedení vojenského kuchyňského personálu do jeho klíčových funkcí,
- ❑ zřízení procesní zodpovědnosti,
- ❑ stabilní kvalita certifikovaným zásobovacím systémem.

Služební cesty

Bundeswehr provede ročně asi jeden milion služebních cest. Jelikož Bundeswehr využívá zpravidla cenově nejvýhodnější cestovní prostředky, pohybují se náklady za přepravu a přenocování níže než u civilních firem. Proti tomu ale jsou výdaje za správu služební cesty velmi vysoko, poněvadž se užívá neustále systém ručního zpracování. V červnu 2005 byl schválen ministerstvem obrany koncept na reorganizaci cestování za využití výpočetní techniky. Úkolem GEBBu je v této oblasti převzetí nákupu cestovních služeb, výstavba a provoz servisního centra pro služební cesty a poradenská činnost Bundeswehru. Pouze do konce roku 2007 se předpokládají úspory v rozsahu 1,2 milionu eur.

Logistika

Logistika zahrnuje celkem 29 % nákladů portfolia služeb Bundeswehru a je druhou největší oblastí služeb po nemovitostech, které čítají rovných 34 %. Logistika má centrální význam pro udržení bojeschopnosti a operativnosti vojsk, a proto je na ni kladen velký důraz. V roce 2004 pověřilo ministerstvo obrany velitelství štáb ozbrojených sil a GEBB vytvořit optimalizační plán logistiky, který musí garantovat nasazení jednotek ozbrojených sil za každých podmínek. Celkem tento plán složený z 11 dílčích projektů předpokládá náklady v celkové výši 800 milionů eur ročně.

Přepracovaná koncepce výstavby logistiky je založena na použití nového výpočetního systému „standardní uživatelské softwarové rodiny“ (SUSR). Tento systém má mj. umožnit též nastavení jednotného plánovacího a řídicího systému logistiky, který je ještě v současnosti v Bundeswehru nejednotný. Za tímto účelem má posloužit i nový systém zpracování dat, tzv. supply chain management. Pod tímto pojmem se rozumí síťové propojení různých vojenských a civilních prvků, které mají společný cíl – vyrobit resp. přichystat produkt a poskytnout ho k dispozici zákazníkovi, přičemž za veškerý tok dat a materiálu v této síti zodpovídá Bundeswehr.

V souladu s reorganizací logistiky Bundeswehru byly stanoveny základní cíle nové logistické báze, které plně korespondují se záměry NATO i Evropské unie:

- ❑ výstavba mezinárodní logistické spolupráce,
- ❑ modernizace logistického systému Bundeswehru,
- ❑ další vývoj sil a prostředků logistiky. [39]

Zahájení realizace projektu na zvýšení efektivity logistiky započalo k 1. 1. 2005 a je rozčleněno do tří částí:

- ❑ **Manažerský systém shora-dolů** (top-down) – na základě současného a budoucího požadovaného stavu byl vyvinut a vystaven nový logistický systém s nejmodernějšími simulačními nástroji.
- ❑ **Rychlé operativní úspěchy zdola nahoru** (bottom-up) – v několika vlnách je každý sklad Bundeswehru sledován týmem expertů a následně optimalizován.
- ❑ **Kooperační modely** – hluboko sahající optimalizační opatření logistického systému vyžadují investice, avšak ty mohou být realizovány z rozpočtu ministerstva obrany pouze v omezené míře, což vyžaduje spolupráci s privátní hospodářskou sférou.

Optimalizace logistiky se prolíná všemi jejími oblastmi přes pořizování, skladování, distribuci, ale i speciální odvětví, jakými jsou např. kalibrace či katalogizace. Cílem lepšího logistického servisu pro nasazené síly a základní provoz jsou roční úspory až ve výši 300 mil. eur ročně. [40]

Vzdělávání

Bundeswehr disponuje 35 samostatnými, vlastními silami zabezpečovanými vzdělávacími zařízeními. Na vzdělání připadá 5 % nákladů portfolia služeb Bundeswehru.

Na základě požadavku ministerstva obrany s cíli redukce nákladů, efektivita, racionalizace a inovace provedl GEBB prozkoumání provozu vzdělávacích zařízení a průběhu vzdělání. Realizace proběhla na modelu vzdušných sil a výsledky byly předány ministerstvu.

Pole působnosti GEBBu se však vzhledem k tomu, že se jedná o organizaci, jež má za cíl zvýšení efektivity a racionalizace, opírá o vojenské studium a další vzdělávání vojáků. GEBB zde vlastně jako „nárazník“ mezi firmami ze soukromé hospodářské sféry a armádou a veškerá řešení se opírají o nejlepší zkušenosti.

Výnosové projekty

Jak již bylo uvedeno dříve, disponuje v současnosti Bundeswehr 2500 nemovitostmi. Cílem výnosových projektů je pronajmout kdekoliv tyto nemovitosti za účelem dosažení nájemních poplatků čili úspor pro rezort obrany.

Tato opatření jsou realizována na základě projektů:

1. Mobilní operátoři.
2. Větrná energie.

V roce 2004 byla provedena jednání se všemi mobilními operátory a sepsána se všemi operátory rámcová smlouva na pronájem vojenských zařízení. V současnosti existuje po celém Německu cca 250 smluv o spoluužívání objektů armády pro zabezpečení funkční mobilní sítě, avšak portfolio objektů v současnosti ještě není zcela vyčerpáno. Zatímco před rokem 2004 činily příjmy z pronájmu vojenských objektů dva miliony eur, po sepsání rámcové smlouvy a provedení optimalizace činily tyto příjmy sedm milionů eur.

Větrná energie naplňuje spíše než privátně hospodářské cíle, cíle politické za účelem ochrany životního prostředí. V roce 2004 GEBB vybudovala koncept a zajistila společně

s ministerstvem obrany rámcové podmínky, na jejichž základě byla provedena prostřednictvím průmyslu důsledná analýza lukrativních oblastí. Plochy lukrativní pro výstavbu byly poměřovány podle kritérií:

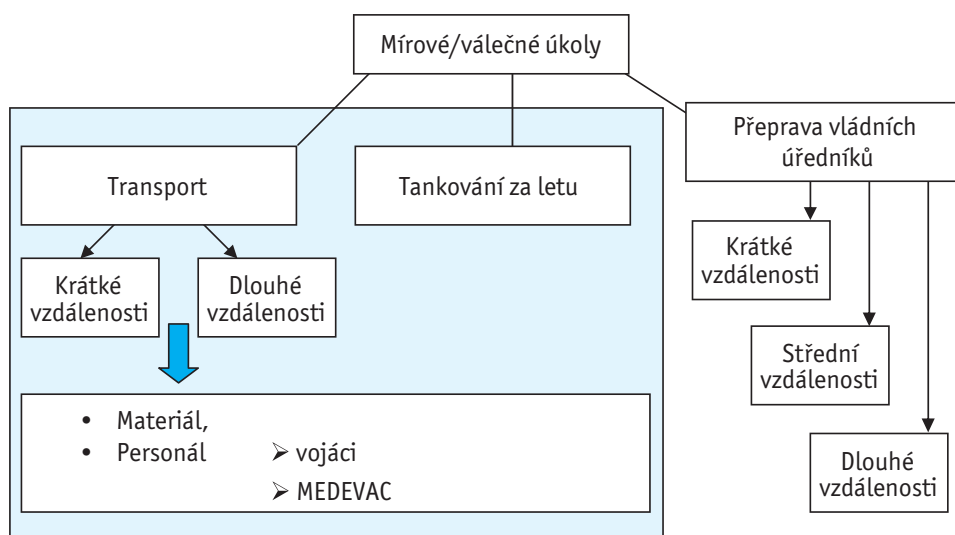
- ❑ vzdálenost od bytové zástavby,
- ❑ rychlost větru, min. 5 m/s,
- ❑ rozloha, min 50 ha.

Jako potencionální prostory již z těchto požadavků vyplývají nevyužitá posádková cvičiště. Jedním z těchto prostor je cvičiště Ehra-Lessien ca 18 km severně od Wolfsburgu, pro které již byla uzavřena mezi ministerstvem obrany a společností pro větrnou energii (BVE) smlouva na výstavbu sedmi stožárů. V úvahu přichází i na 40 dalších ploch, na kterých může být vystaveno až 250 zařízení větrných elektráren, což přinese rezortu jednorázové úspory až ve výši 50 milionů eur [41]. Ministerstvo obrany si však vyhrazuje právo zpětného odkupu z užívání soukromých firem po 25 letech provozu. Cena byla vyčíslena úřadem pro větrnou energii ve výši přes 100 000 eur za jeden megawatt. [42]

Hlavním cílem spolkové vlády však je redukování úniku plynu CO₂ a budování obnovitelných zdrojů energie. Podíl větrné energie na německé spotřebě proudu se má dle prognóz do roku 2020 zdvojnásobit. Německá větrná technologie zaujímá jedno z předních míst mezi producenty celého světa. Tímto způsobem je větrná energie v současnosti obstarat zaměstnání pro 60 000 zaměstnanců. [43]

Letecká pohotovost

Mobilita je v současnosti základní požadavek všech moderních armád. Za tímto účelem provádí GEGBB přípravná opatření pro realizaci projektu letecká pohotovost (Flugbereitschaft). Požadavky kladené na tento projekt znázorňuje schéma na obr. 8.

Obr. 8: Úkoly projektu letecká pohotovost

Pro zabezpečení transportu Bundeswehr plánuje 1 x airbus A-310 pro přepravu pasažérů (posádka + 222 osob) a 4 x airbus A-310 MRTT Multi-role včetně čtyř tankovacích sad pro doplnění paliva za letu s doletem 10 560 km a rokem výroby 1987-1990.

Pro přepravu vládních úředníků se kalkuluje na:

- ❑ *krátké vzdálenosti* – 3 x Eurocopter Cougar AS-532 (3 členové posádky + 12 pasažérů, dolet 900 km, rok výroby 1997),
- ❑ *střední vzdálenosti* – 6 x bombardér Challenger CL-601 (3 členové posádky + 16 pasažérů, dolet 6500 km, rok výroby 1985-1986) – též pro plnění úkolů MEDEVAC,
- ❑ *dlouhé vzdálenosti* – 2 x airbus A-310 „VIP“ (členové posádky, 12 VIP, 77 pasažérů, rok výroby 1989).

Přezkoumání efektivnosti a hospodárnosti letecké pohotovosti momentálně provádí velitelský štáb ve spolupráci s GEBB, s cílem provedení optimalizace a snížení nákladů Bundeswehru.

Jako výhled jsou k dispozici tři pořizovací varianty, z nichž neoptimálnější má být v roce 2007 anebo 2008 realizována:

- ❑ nákup nových letadel a provoz podle interní optimalizace,
- ❑ alternativní financování nových letadel a provoz podle interní optimalizace,
- ❑ přistavení a provoz letadel na základě smlouvy se zkušenými leteckými společnostmi.

Informační technologie

Informační technologie (IT) se prolínají všemi již výše zmíněnými oblastmi. Jejich účelem je zvýšení racionality práce a zvýšení produktivity práce. Jejich aplikace spočívá v zavádění jak nového uživatelského software, tak v řízení složitých technologických systémů. Největší projekt v oblasti informačních technologií, v němž GEBB sehrává koordinační úlohu, nese jméno Herkules. Realizace má být uskutečněna na bázi VSP s většinovým zapojením firem Siemens Business Services, s.r.o. & spol. OHG a IBM Německo, s.r.o. (50,1 %).

Technické úkony projektu Herkules zahrnují následující oblasti:

- ❑ Instalace hard- a software na 140 000 pracovištích a jejich správa, stejně jako zavedení a správa 300 000 linkových a 15 000 mobilních telefonů, dále mnoha periferních zařízení a zřízení centrálních služeb.
- ❑ Provedení potřebných výkonů pro vzdělání 45 000 uživatelů nového standardního uživatelského software (SUS) a provedení nutných změn a opatření do nahrazení stávajících systémů novým SUS.
- ❑ Převzetí, modernizace a konsolidace administrativních výpočetních centrál Bundeswehru.
- ❑ Modernizace, údržba a provoz spojovací sítě pro 300 000 účastníků linkového spojení a 15 000 mobilních uživatelů a datové sítě s ohledem požadavky Bundeswehru. [44]

Projekt Herkules byl schválen na konci roku 2006. Modernizace Bundeswehru v oblasti informačních technologií by měla být ukončena do konce roku 2010. Tímto bude armáda přivedena na nejmodernější standard v oblasti IT.

Zavádění nových technologií si však vyžaduje, poněvadž je celá zakázka realizována pomocí externího dodavatele, i vyškolení pracovníků zaměstnaných rezortem, kteří se budou na zavádění těchto technologií částečně podílet a posléze převezmou odpovědnost za provoz sítě. Pro zabezpečení modernizace vyčleňuje Bundeswehr 2000 civilních zaměstnanců, dále pak 300-400 osob, které budou tvořit správní aparát a asi 800 příslušníků Bundeswehru, kteří budou postupně vysíláni v délce trvání jednoho roku do společností podílejících se na modernizaci, aby se podíleli na výstavbě celé sítě a převzali za něj po dokončení zodpovědnost.

Projekt Herkules byl vyčíslen na sedm miliard eur. Tyto budou společnosti provádějící modernizaci do ukončení projektu v roce 2016 dostávat ve splátkách po dobu 10 let.

Podobné aktivity vyvíjí GEGB ve všech výše zmíněných oblastech – např. zavedení systému firmy SAP (Systems–Applications–Products in data processing) i v takových oblastech, jako je stravování.

Závěr

Od roku 1990 do roku 2006 došlo k poklesu rozpočtu rezortu obrany o více než 20 %. V důsledku snížení disponibilních prostředků usiluje Bundeswehr o nalezení co nejoptimálnějších cest k dosažení nejvyšší možné míry racionality. Z této příčiny porovnává Bundeswehr své hospodaření s hospodařením firem soukromého hospodářského sektoru a hledá optimální kombinaci mezi těmito druhy hospodaření s cílem vyšší efektivity a hospodárnosti.

Od rozpadu bipolarity dochází ke snižování rozpočtu na obranu. To vede ke srovnávání aktivit Bundeswehru se soukromým hospodářským sektorem a přejímání koncepčně výhodnějších mechanismů. Toto chování Bundeswehru je navenek patrné i z větší spolupráce se soukromým hospodářským sektorem především v oblasti průmyslu.

Jako koordinační prvek při zajištění styku Bundeswehru se soukromým hospodářským sektorem je využívána firma GEGB, která na základě podnětů shora, zdola nebo svých vlastních připravuje pro Bundeswehr jednotlivé projekty směřující k soukromému hospodářskému sektoru. Opatření využívaná u Bundeswehru mají za následek dosažení úspor a zefektivnění celého provozu. Za účelem jednotného řízení a dosažení vyšší míry hospodárnosti je však nutná i restrukturalizace společnosti GEGB. Může se tak soustředit na oblasti, ve kterých tato společnost dosáhla výrazných výsledků.

Bundeswehr se snaží zefektivnit a zhospodárnit svoji činnost, a to především přejímáním mechanismů využívaných v civilní podnikové sféře. Jedná se o snahu přiřadit ekonomický rozměr všem prováděným aktivitám, proto vznikla koncepce „Odpovědnost za náklady a výkony“. Patrná je snaha o zprůhlednění účetnictví a zlepšení jeho vypovídací schopnosti. Vliv moderních provozních systémů v podnikové sféře a záměr zvýšené identifikace zaměstnanců s armádou lze vystopovat v souvislosti se zavedením trvalého programu zlepšení.

Důraz na racionalizaci ekonomických procesů v Bundeswehru se projevuje i užší spoluprací s domácím průmyslem v různých formách. Možnosti zapojení soukromého kapitálu jsou zjišťovány prostřednictvím Market Testingu, praktickou spoluprací se soukromým sektorem má na starosti společnost GEGB. Toto všechno jsou prvky, které stojí za zamýšlení do budoucna nejen z pohledu AČR, ale také i jiných rezortů veřejné správy.

Oprostíme-li se od tohoto armádního modelu, zjistíme, že se ve skutečnosti jedná o nástroje běžně aplikované nejen u armád jiných států, nýbrž ve všech firmách veřejného, ale i soukromého hospodářského sektoru.

Poznámky k textu:

- [1] BHO-Bundeshaushaltsordnung – Nařízení spolkové vlády o rozpočtu.
- [2] WELLERSDORF, D. *Mit Sicherheit. Neue Sicherheitspolitik zwischen gestern und morgen*, s.110.
- [3] WELLERSDORF, D. *Mit Sicherheit. Neue Sicherheitspolitik zwischen gestern und morgen*, s. 110.
- [4] [online], Bílá kniha, dostupné na: <http://www.internationalepolitik.de/archiv/jahrgang1995/april1995/deutsche-sicherheitspolitik-die-rolle-der-bundeswehr.html> [cit. 2007-02-26].
- [5] Viz Bílá kniha 1994, Bonn, s. 89.
- [6] *Die Bundeswehr: Eine kritische Geschichte 1955-2005*, kolektiv autorů, s. 126.
- [7] Rudolf Scharping, ministr obrany SRN 1998-2002.
- [8] GEBB, s.r.o., Gesellschaft für Entwicklung, Beschaffung und Betrieb.
- [9] *Die Bundeswehr: Eine kritische Geschichte 1955-2005*, kolektiv autorů, s. 173.
- [10] GAUSE, C. *Ökonomisierung der Bundeswehr*, s. 25.
- [11] Volker Rühle, ministr obrany SRN 1992-1998.
- [12] Bundeshaushaltsordnung – Nařízení spolkové vlády o rozpočtu.
- [13] Nákladové středisko je každý prvek rozpočtového úseku rezortu obrany, o němž se účtuje (svazy, svazky, útvarů a další organizační celky v působnosti rezortu).
- [14] Standardization Agreement – standardizační dohoda Aliance.
- [15] [online] Dostupné na: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Controlling>. [cit. 2007-03-01].
- [16] GEBB: *Geschäftsbericht 2004*, s. 1.
- [17] ERBE, J. HIL und was daninter steckt. In *Europäische Sicherheit*. 2005, č. 4, s. 26. V tomto článku s názvem „Opravy výzbroje pozemního vojska (HIL) a co za tím vězí“ se přesně popisují právní otázky a obsah smlouvy s firmou. Specifika smlouvy na opravy, a také jaký je účel smlouvy německé spolkové vlády a průmyslových firem o opravách výzbroje. Jakým způsobem zbavit ozbrojené síly úkolů, které nepatří k základnímu vojenskému poslání, a mohou být splněny průmyslovými podniky, jak zvýšit koeficient technické pohotovosti výzbroje pozemního vojska a snížit výdaje spojené s opravami a udržováním výzbroje. Jakým způsobem budou do civilní opravárenské firmy začleněny vojenské opravárenské kapacity.
- [18] [online], [cit. 2007-02-16], dostupné na: <http://www.gebb-mbh.de/Ausgruendungen/BwFuhrparkService.html>.
- [19] GEBB. *Firmenprofil-Leistung ist messbar* 2006, s. 18.
- [20] [online], dostupné na: <http://www.bwcarsharing.de/kundenbuchung/process.php?proc=info&f=328&key=c1c1795ae6942c41612b37969f29cc7c...00000> [cit. 2007-02-14].
- [21] [online], dostupné na: <http://www.gebb-mbh.de/Ausgruendungen> [cit. 2007-02-14] /BwFuhrparkService.html.
- [22] Bundeswehr und Privatisierung in der Praxis. In *NZWehr*, 2003, sešit 1, s. 14. (§ 53 odst 2 o společnostech s.r.o.) .
- [23] GEBB. *Firmenprofil-Leistung ist messbar*, 2004, s. 39.
- [24] KRČ, M. a kol. *Moderní ekonomické nástroje v obraně*. Brno: Vojenská akademie, 2003, s. 97.
- [25] [online], dostupné na: http://www.lhbw.de/www/start_1024.php?L=1&mw=2&smw=17 [cit. 2007-02-18].
- [26] *Europäische Sicherheit*, 2006, č. 10, s. 31.
- [27] [online], dostupné na: <http://www.lhbw.de> [cit. 2007-02-04].
- [28] Společnost pro zhodnocování.
- [29] Závěry z kongresu VSP ve vojenském prostředí, Bonn, 7. 12. 2006.
- [30] Interview zur Modernisierung der Bundeswehr. In *Behörden Spiegel*, 2007, č. 2, str. 11-12.
- [31] Neues Liegenschaftsmanagement.
- [32] KRČ, M. a kol. *Moderní ekonomické nástroje v obraně*. Brno: Vojenská akademie, 2003, s. 98.
- [33] [online]. dostupné na: < http://www.gebb-mbh.de/Projekte/Immobilien/Planen_Bauen_Betrieb/PPP_Fuerst-Wrede-Kaserne_Muenchen.html [cit. 2007-02-20].
- [34] *Immobilien Zeitung*, 2006, č. 14, s. 6.
- [35] [online], dostupné na: <http://www.gebb-mbh.de/Projekte/Immobilien/Portfolio.html> [cit. 2007-04-05].
- [36] Public Private Partnership im Bereich des Bundesministeriums der Verteidigung – oddělení controllingu Ministerstva obrany SRN.
- [37] KRČ, M. a kol. *Moderní ekonomické nástroje v obraně*. Brno: Vojenská akademie, 2003, s. 98.
- [38] Závěry z konference Úkoly a obchodní činnosti společnosti GEBB, Berlín, 31.květen 2005.
- [39] *Europäische Sicherheit*. 2005, č.4, s. 31.
- [40] GEBB. *Geschäftsbericht 2004*, s. 23.
- [41] [online], dostupné na: <http://www.gebb-mbh.de/Projekte/Windenergie.html> [cit. 2007-02-20].
- [42] *Neue Energie*, 2005, č. 8, s. 7.
- [43] [online], dostupné na: <http://www.gebb-mbh.de/Projekte/Windenergie.html> [cit. 2007-02-20].
- [44] *Europäische Sicherheit*, 2006, č. 10, s. 32.

Literatura:

- BALD, D. *Die Bundeswehr: Eine kritische Geschichte 1955-2005*. Munich: C. H. Beck, 2005. 232 s.
- ESTLER, O., KNAACK, A. *Grundlagen der Betriebswirtschaftslehre*. Mannheim: Bundesakademie für Wehrverwaltung und Wehrtechnik, 2004. 78 s.
- GAUSE, C. *Die ökonomisierung der Bundeswehr. Strategische neuausrichtung und organisationskulturelle rahmenbedingungen*. Frankfurt am Main: Deutsche Universitäts-Verlag, 2004, 108 s.
- HORÁK, R. a kol. *Východiska pro konstituování ekonomiky armády*. Brno: Vojenská akademie, 2002.
- KIRCHHOFF, G. *Handbuch zur Ökonomie der Verteidigungspolitik*. Regensburg: Walhalla u. Praetoria Verlag, 1986. 1211 s.
- KRČ, M. a kol. *Moderní ekonomické nástroje v obraně*. Brno: Vojenská akademie, 2003.
- WELLERSHOFF, D. *Mit Sicherheit. Neue Sicherheitspolitik zwischen gestern und morgen*. Bonn: Bouvier, 1999.
- Behörden Spiegel*, 2007, č. 2.
- Bílá kniha 1994*, Bonn.
- Die Bundeswehr: Eine kritische Geschichte 1955-2005*, kolektiv autorů.
- Dienstvorschriften Allgemeine Umdrucke*, 2003. 64 s.
- Europäische Sicherheit*, 2005, č. 4.
- Europäische Sicherheit*, 2006, č. 10.
- GEBB: Firmenprofil-Leistung ist messbar 2006*.
- GEBB: Geschäftsbericht 2004*.
- Neue Energie*, 2005, č. 8.
- NZWehr*, 2003, sešit 1.
- Immobilien Zeitung*, 2006, č.14.
- Závěry z konference Úkoly a obchodní činnosti společnosti GEBB*, Berlín, 31. květen 2005.
- <http://www.bwcarsharing.de/kundenbuchung/process.php?proc=info&f=328&key=c1-c1795ae6942c41612b37969f29cc7c...00000>.
- http://www.gebb.de/Downloads/gebb_ImageB27.07.06.pdf.
- http://www.gebb.de/Downloads/Geschaeftsbericht_050712.pdf.
- <http://www.gebb-mbh.de/Ausgruendungen>.
- <http://www.gebb-mbh.de/Ausgruendungen/Bw>.
- http://www.gebb-mbh.de/Projekte/Immobilien/Planen_Bauen_Betrieb/PPP_Fuerst-Wrede-Kaserne_Muenchen.html.
- <http://www.gebb-mbh.de/Projekte/Immobilien/Portfolio.html>.
- <http://www.gebb-mbh.de/Projekte/Windenergie.html>.
- http://www.gruene.de/cms/themen/dokbin/182/182675.sicherheits_politisches_weiss_buch.pdf.
- <http://www.internationalepolitik.de/archiv/jahrgang1995/april1995/deutsche-sicherheitspolitik--die-rolle--der-bundeswehr.html>.
- <http://www.lhbw.de>
- http://www.lhbw.de/www/start_1024.php?L=1&mw=2&smw=17.
- <http://www.ppp-nrw.org/2006/beckerbarbrock.pdf>.
- <http://www.wirtschaft.bundeswehr.de/kostenleistungsrechnung.html>.

Severoatlantická aliance se musí připravit na novou éru globálního ohrožení způsobeného změnami klimatu a nedostatkem energetických zdrojů, varoval generální tajemník NATO Jaap de Hoop Scheffer a dodal, že soupeření o zdroje pravděpodobně způsobí v příštích dekádě globální napětí.

Scheffer zdůraznil, že Aliance musí sledovat nový „strategický horizont“, v němž nedostatek vody a jídla, globální oteplování a migrace způsobí mezinárodní napětí. „Zostří se soupeření o zdroje, obzvláště o vodu. Vzroste riziko pro pobřežní regiony. Vyvolá to spory o území a zemědělskou půdu. Způsobí to migraci a křehké státy to učiní ještě křehčími,“ řekl Scheffer.

Změny klimatu ohrožují globální bezpečnost, varuje Scheffer
Zdroj: Telegraph (Velká Británie)
natoaktual.cz, 4. 6. 2008

Univerzita obrany (UO), která patří k nefilologickým školám technického typu, zajišťuje nejen odborné vzdělávání specialistů české armády, ale klade rovněž značný důraz i na výuku cizích jazyků. UO na rozdíl od některých civilních vysokých škol technického typu bere na sebe zodpovědnost za jazykovou přípravu studentů, proto je studium jazyků povinným předmětem jak v bakalářských, tak i magisterských studijních programech, a to s mnohem vyšší dotací hodin. V článku se však autoři zabývají jen problematikou studentů bakalářských studijních programů.

1. Úvod

Na Fakultě vojenských technologií (FVT) se anglický jazyk vyučuje v rozsahu 300 hodin; na Fakultě ekonomiky a managementu (FEM) je student povinen absolvovat dva cizí jazyky, a to s dotací 180 hodin na každý jazyk. Do budoucna se však uvažuje o zavedení povinného studia dvou cizích jazyků také na FVT. Dotace hodin se může zdát na první pohled vysoká, ale nároky kladené Ministerstvem obrany na výstupní úroveň jazykových znalostí studentů jsou rovněž značné.

Co vlastně studenti na konci bakalářských studijních programů mají v anglickém jazyce zvládnout?

Očekává se od nich, že úspěšně vykonají zkoušku podle normy STANAG 6001, SLP 3, což odpovídá úrovni C1 podle Evropského referenčního rámce (ERR), a to v jednotlivých řečových dovednostech – poslechu, čtení, psaní a mluvení. Zároveň však na rozdíl od studentů civilních vysokých škol musí zvládnout nejen odborný jazyk a jazyk pro obecné akademické a profesní účely, ale i specifickou vojenskou angličtinu. V případě druhého cizího jazyka se jedná o úspěšné složení zkoušky STANAG 6001, SLP 2.

Vzhledem k takto náročným úkolům (s velkým důrazem na dosažení vysoké úrovně mluvního projevu) je nezbytné v hodinách neustále využívat efektivní vyučovací metody, které umožní nejen poskytnout studentům maximální prostor pro komunikaci, ale také výuku jazyků atraktivní a zefektivní. K takovým metodám všeobecně patří metody aktivující, jako je např. práce ve dvojicích či ve skupinách.

Co nás vedlo k analýze účinnosti aktivujících metod?

To, co se učitelé může zdát ve výuce cizího jazyka vysoce efektivní, nemusí vždy korespondovat s pohledem studenta. Tento předpoklad jsme se rozhodli ověřit v průzkumu zaměřeném na to, jak sami studenti UO skutečně vnímají účinnost jednotlivých aktivujících metod v hodinách anglického jazyka.

Data, která tvoří oporu našeho průzkumu, jsme získali dotazníkovým šetřením na FEM a FVT realizovaném v únoru 2007 na vzorku 326 studentů (87 % studentů bakalářských studijních

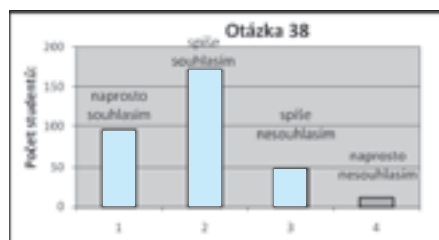
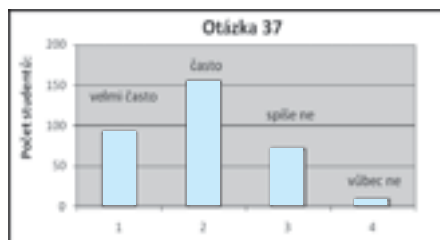
programů). Dotazník, který byl anonymní, obsahoval kromě obecných otázek (vstupní úroveň jazyka, druh absolvované střední školy, délka předchozího studia jazyka) také otázky, které se týkaly vhodnosti používaných komerčních a doplňkových materiálů, úrovně obtížnosti prezentovaných jazykových prostředků včetně odborné slovní zásoby, postoje studentů k osvojování cizího jazyka a jejich pohledu na používané metody v hodinách. Pro účely tohoto příspěvku prezentujeme jen analýzu odpovědí na otázky vztahující se k postojům studentů k osvojování cizího jazyka a k jejich hodnocení účinnosti tří hlavních vyučovacích metod (práce ve dvojicích, ve skupinách a frontální výuka).

2. Analýza vybraných otázek

Jedna z otázek se týkala *míry využití práce ve dvojicích a spokojenosti studentů s ní*.

Otázka 37: Učitel organizuje výuku ve dvojicích.

Otázka 38: Práce ve dvojicích mi vyhovuje.

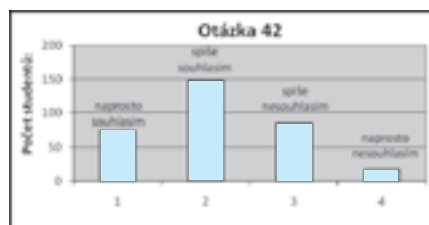
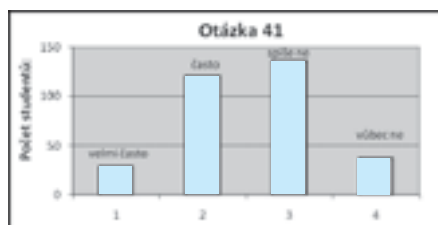
Jak je z grafu patrné, 92 respondentů (28,1%) odpovědělo, že učitelé organizují práci ve dvojicích *velmi často*, 155 respondentů *často* a jen 9 studentů (2,8%) uvedlo, že ve dvojicích se svými spolužáky *nikdy nepracují*. 96 respondentům (29,4%) tato metoda velmi vyhovuje a více než 50% je s ní docela spokojeno. Pouze 3,7% tuto metodu nemá vůbec v oblíbenosti.

Hlavní důvod, proč daní studenti upřednostňují práci ve dvojicích, je to, že si *mohou při plnění úkolu vzájemně pomoci*, (58,9%), *mají možnost více se projevit* (50,2%) a také *při práci nejsou stresováni* (47,5%). Studenti s negativním postojem uvádí jako jeden z hlavních důvodů *rozdílné pracovní tempo s partnerem* (46%).

Další otázka se zabývala *mírou využití skupinové práce v hodinách AJ a spokojenosti studentů s ní*.

Otázka 41: Učitel organizuje výuku ve skupinách.

Otázka 42: Práce ve skupinách mi vyhovuje.

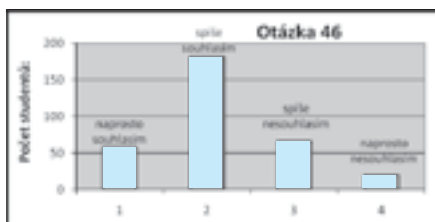
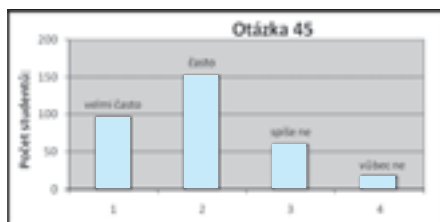

Nejvíce převažovala odpověď, že práce ve skupinách není v hodinách využívána *příliš často* (42 %), 37,1 % respondentů uvedlo, že je využívána *často*. S tímto způsobem výuky je spokojeno 68,7 % studentů, a to zejména proto, že *mohou vyjádřit svobodně svůj názor* (60,5 %) a *využít nápady ostatních členů skupiny* (60 %). Studenti, kterým tato metoda nevyhovuje (31,3 %), uvádí jako hlavní důvod *pasivitu všech členů skupiny* (64,6 %).

Třetí otázka, na kterou jsme se zaměřili, ***se týká míry využití frontální výuky v hodinách AJ a spokojenosti studentů s ní.***

Otázka 45: Učitel organizuje výuku frontálně (celá třída).

Otázka 46: Frontální výuka mi vyhovuje.

Nejčastější odpovědí bylo, že tento způsob výuky se vyskytuje *často* (46,6 %), *velmi často* uvedlo 29,4 % respondentů. 73,6 % je s využíváním této metody spokojeno a jako hlavní důvod uvádějí *možnost okamžité reakce učitele na chyby studentů* (55,8 %) a *možnost pracovat pod přímým vedením učitele* (29,4 %). S touto metodou není spokojeno 26,3 % respondentů, protože *tato metoda nezohledňuje jejich individuální pracovní tempo pro splnění daného úkolu* (57,5 %).

Poznámka: Protože studenti měli možnost při označování důvodů pro ne/spokojenost s jednotlivými metodami vybrat libovolný počet odpovědí, uvedená procenta v této oblasti netvoří celkově 100 %.

Při posuzování širších souvislostí ve spojení s uvedenými otázkami bylo v průzkumu mimo jiné také prokázáno, že ***neexistuje souvislost*** mezi *vlastním hodnocením úrovně obtížnosti osvojování anglického jazyka* a tím, *jak student preferuje práci ve dvojicích, ve skupinách či frontální výuku*.

Současně se v rámci našeho průzkumu podařilo prokázat, že ***existuje souvislost*** mezi *vlastním hodnocením úrovně obtížnosti osvojování anglického jazyka* a tím, *jak student vnímá hodiny anglického jazyka*, zda ho baví a zda je považuje za pestré.

Rovněž se potvrdilo, že *kvalita vysvětlování probírané látky ovlivňuje pohled studenta na obtížnost/snadnost učení se anglickému jazyku*.

Dalším zajímavým zjištěním bylo, že se ***nepodařilo prokázat souvislost*** mezi *vlastním hodnocením úrovně obtížnosti osvojování anglického jazyka* a *pocitem studenta na konci hodiny*, zda se něčemu novému v hodině naučil.

Následující zkoumanou otázkou ***byla ne/zajímavost probíraných témat***.

Témata byla zajímavá pro 255 respondentů (78,5 %), pouze 70 studentů (21,5 %) se vyjádřilo záporně.

Otázka 34:

Důvody přitažlivosti témat pro studenty:		
a) aktuálnost tématu	101	39,6 %
b) přiměřenost tématu zkušenostem studenta	75	29,4 %
c) užitečnost tématu	188	73,7 %
d) jiné	38	14,9 %

Otázka 35:

Důvody pro nezájem o dané téma:		
a) téma je „omleté“	21	30,0 %
b) neúčelnost tématu	30	42,9 %
c) obtížnost tématu	4	5,7 %
d) jiné	35	50,0 %

Jak je z tabulek patrné, *užitečnost a aktuálnost* jsou rozhodující pro **přitažlivost témat**. Je to pochopitelné nejen vzhledem ke zkouškám STANAG 6001, které mají studenti vykonat v průběhu studia, ale i k jejich možnému využití v praktickém životě. V přímém protikladu k této velmi početné skupině studentů je 70 respondentů (21,5 %) se záporným postojem k tématům. Jako hlavní důvod uvádějí jejich *neúčelnost*. Dále volili odpověď *jiné*, jako například *nezájemavost probíraného tématu, přílišná jednoduchost, nedostatečná souvislost se specializací studenta a nevyužitelnost v praxi či při zkoušce podle normy STANAG 6001*.

Přestože na UO studují absolventi různých typů středních škol, **nebyla prokázána** souvislost mezi *typem ukončené školy* a názorem studenta na *ne/zajímavost probíraných témat* ve vyučovacích hodinách.

3. Závěr

Průzkum ukázal, že studenti vzhledem ke stanoveným požadavkům na povinné splnění zkoušky STANAG 6001 přistupují k probíranému učivu v hodinách anglického jazyka *ryze pragmaticky*, a to s velkým důrazem na jeho *užitečnost*.

Průzkum rovněž potvrdil, že *ne všem* studentům UO *vyhovují aktivující metody*, dokonce ani těm ne, kteří se učí cizímu jazyku obtížně a u nichž by se dalo předpokládat, že právě možnost vzájemné spolupráce bude jedním z důvodů jejich preference. Jako vhodné se tedy jeví *promýšlení vyučovacích hodin s respektováním individuálních odlišností studentů*, což samozřejmě klade vysoké nároky na přípravu učitele při běžném používání výukových materiálů z různých komerčních publikací.

Vzhledem ke specifitě výuky cizího jazyka na UO je vypracovávána řada učebních materiálů samotnými vyučujícími Centra jazykové přípravy UO. A právě v této oblasti mohou učitelé cizích jazyků na UO značně pomoci studentům s odlišnými učebními styly, a to tím, že jimi vytvořené učební materiály poskytnou studentům prostor pro jejich *individualizované využití*. To znamená, že budou např. obsahovat cvičení s různým stupněm obtížnosti, umožní studentům zvolit si vhodnou formu a tempo práce pro splnění zadaných úkolů.

Jak uvádí doc. V. Janíková „Škola sama o sobě není s to obsáhnout zprostředkování veškerých znalostí, dovedností a jiných dispozic, které bude člověk v průběhu celého života potřebovat. Proto je třeba *naučit se učit*.“ (Janíková, *Cizí jazyky* 2006/2007)

Ačkoliv UO vytváří studentům optimální podmínky pro studium cizích jazyků, je nezbytný aktivní přístup ze strany studentů samotných. V souvislosti s tím individualizované využívání učebních materiálů plní ještě další významné funkce – vede studenty k samostatnému učení a přispívá k postupnému přebírání zodpovědnosti za vlastní jazykovou přípravu v průběhu studia.

Následující práce se zabývá implementací e-learningu do výuky anglického jazyka (AJ) v kurzu generálního štábu (KGŠ) na Ústavu operačně taktických studií (ÚOTS) Univerzity obrany (UO) v Brně. Příspěvek se zabývá výhodami případně nevýhodami používaných e-learningových materiálů a zmiňuje též nově připravované e-learningové soubory, které vznikají na základě analýzy potřeb jak studentů UO, tak i vojenských profesionálů Armády České Republiky (AČR) připravujících se vycestovat na zahraniční mise. Uvedené materiály budou rovněž používány při výuce anglického jazyka v KGŠ.

Vzhledem k tomu, že v článku se hovoří o e-learningu, je dobré si vyjasnit, co vlastně pojem e-learning znamená. Jedna z definic e-learningu uvádí, že e-learning je chápán jako multimediální podpora vzdělávacího procesu s použitím moderních informačních a komunikačních technologií, která je zpravidla realizována prostřednictvím počítačových sítí. Podle této definice je jeho základním úkolem v čase i prostoru svobodný a neomezený přístup ke vzdělávání. [1]

V souladu se současným trendem rozvoje e-learningu ve vysokoškolském studiu se projevuje snaha zakomponovat do výuky v kurzech generálního štábu alespoň nějaké prvky počítačem podporovaného učení. Jedná se zejména o využívání elektronické studijní podpory umístěné na studijním portálu UO. [2]

How to do the exercises:

Matching exercise: click on a small (white) rectangle on the left. Move the mouse to the appropriate small (white) rectangle on the right to match your choice:
You can try it here:

spoken or physical behaviour which is threatening or involves harm to someone or	to absorb
to take something in, especially gradually	aggression

Drag and drop: click on your choice (usually an expression) and drag the word to the appropriate blank space in a sentence. Drop the word to the blank space.

True x false: simply click in the box that corresponds to your choice of TRUE (YES) or FALSE (NO).

If you are asked **to write** something in a box, click in it and type in your answer using your keyboard.

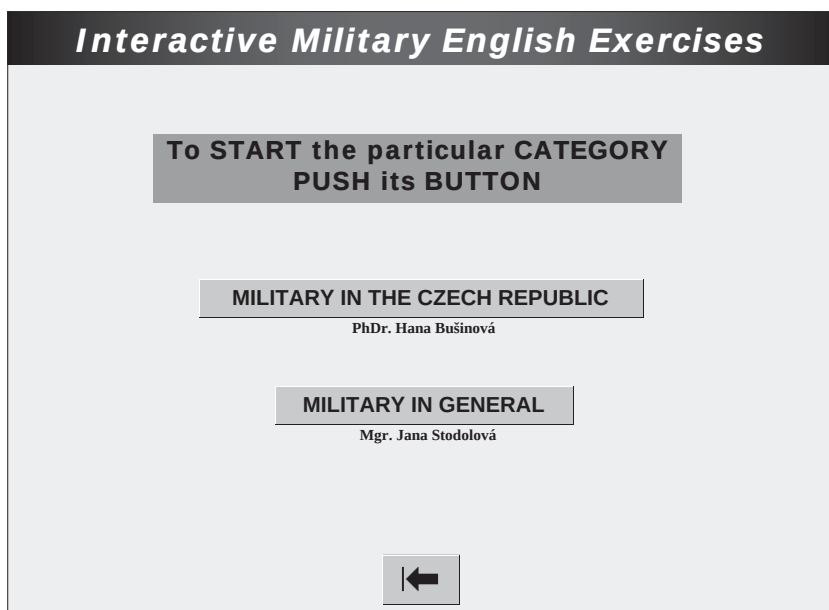
←
→

Obr. 1: Instrukce jak pracovat s jednotlivými typy cvičení

Jazyková úroveň příslušníků kurzu generálního štábu je stále lepší, o čemž svědčí vyšší úspěšnost při skládání zkoušky dle normy STANAG 6001, SLP 3 (Standardized Language Proficiency). Tomuto faktu byl také přizpůsoben plán výuky anglického jazyka v uvedeném kurzu i jeho náplň. Cílem kurzu zůstává udržet a zvýšit jazykovou úroveň příslušníků kurzu ve všech řečových dovednostech. Při výuce jsou kromě osvědčených publikací k rozvoji jazykových dovedností hojně využívány zejména autentické materiály z BBC a CNN – autentické texty a nahrávky zachycující současné dění doma i ve světě, důležité události i různá jiná témata, např. používání materiálů z webové stránky breaking news. [3]

Vzhledem k tomu, že v tomto kurzu je důraz kladen na rozvoj odborné terminologie, byla mimo jiné do studijního plánu kurzu zařazena také Doktrína AČR. Příslušníci kurzu zpracovávají jednotlivé kapitoly doktríny formou power pointových prezentací. Doktrínu mají k dispozici jak v tištěné tak v elektronické verzi. Jelikož všichni příslušníci kurzu jsou odborníky v různých vojenských specializacích, probírání doktríny je pro ně přínosem hlavně proto, že procházejí všechny aspekty velmi pozorně a detailně z úhlů pohledů jejich různých odborností. Ke každému prezentujícímu mají ostatní kolegové řadu otázek, připomínek a komentářů, občas nacházejí také významové nesrovnalosti mezi textem anglické a české verze tohoto dokumentu.

Co se studijní elektronické podpory umístěné na studijním portále UO týče, pro potřeby KGŠ je vhodné používat například soubory ve složkách MILITARY a READING. Ve složce READING se jedná hlavně o kategorie (podsložky) SOCIAL ISSUES a CRIME. Témata zde zpracovaná odpovídají požadavkům a potřebám přípravy na zkoušku podle normy STANAG 6001, SLP 3. I když už posluchači tuto zkoušku již složili, zpracovaná témata mohou dále rozvíjet jejich jazykové dovednosti a příslušníci kurzu si mohou dále obohacovat svoji slovní zásobu a osvojit

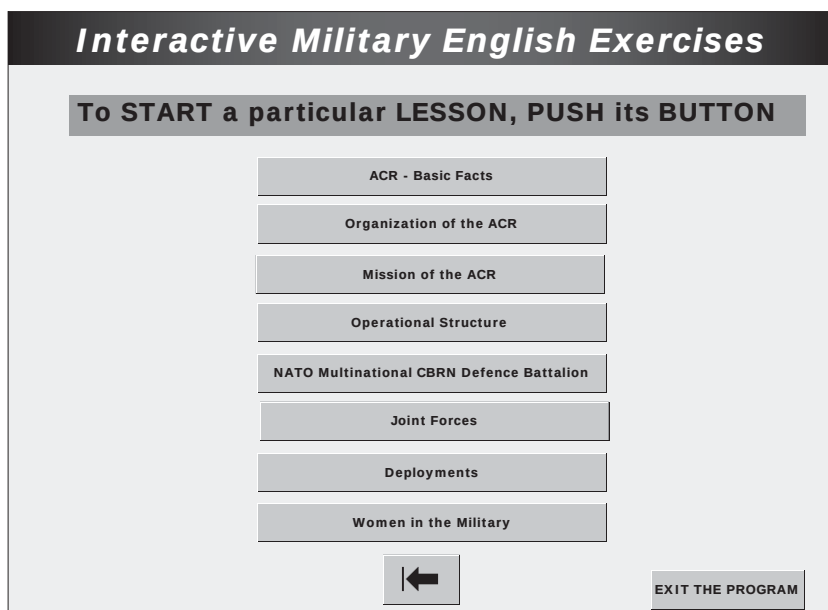
Obr. 2: Hlavní menu CD Romu

si další patřičné gramatické vazby a kolokace. Uvedené e-learningové materiály jim umožní uchopit dané téma z jiného úhlu pohledu než dosud.

Jak uvádí Kamil Kopecký [4]: „Každá vzdělávací instituce přizpůsobuje e-learning svým vlastním potřebám, upravuje jej a vyvíjí“, což platí i na půdě UO.

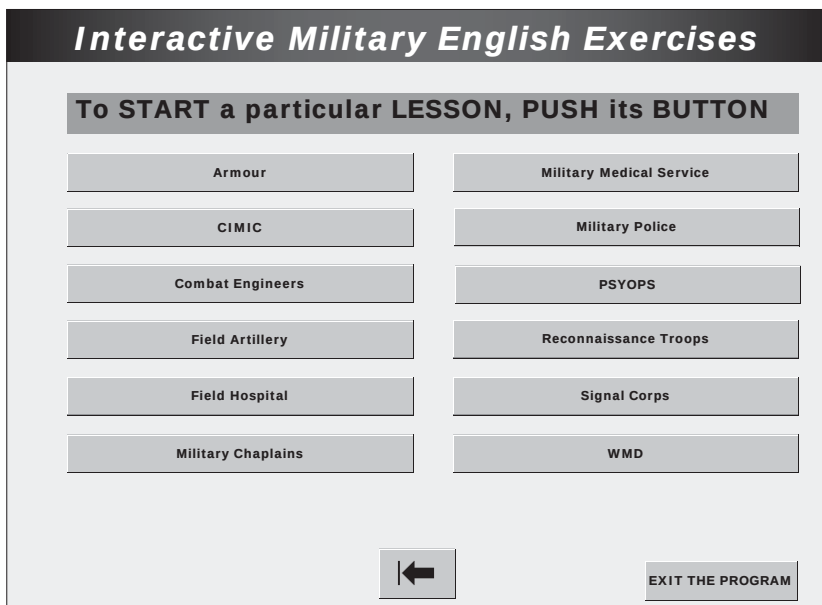
Hovoří-li se o počítačové podpoře vzdělávacího procesu na UO, je nutno zmínit, že UO nemá jednotný LMS (Learning Management System – systém správy výukových materiálů). Nicméně prvky e-learningu se jako doplněk při výuce anglického jazyka rozhodně používají. E-learning je do výuky AJ na UO-CJP (Centrum jazykové přípravy), ve skupině FVT (Fakulta vojenských technologií) implementován následujícím způsobem:

- ❑ Využívání materiálů pro elektronickou podporu výuky AJ na studijním portále UO – interaktivní soubory v programu TOOLBOOK II Instructor, které jsou mimo jiné vhodné zejména pro samostudium. Většina těchto materiálů vznikla v rámci projektu specifického výzkumu v letech 2005–2006, nová je složka SOCIAL ISSUES, která byla vytvořena autorkou článku v r. 2007, zejména pro potřeby KGŠ, a je stále doplňována, upravována a vylepšována. Všechny tyto elektronické výukové objekty lze používat také při přípravě na zkoušku dle normy STANAG 6001, SLP 3 v jakékoli jiné skupině.
- ❑ Využívání Webquestů, což jsou učiteli připravené aktivity nebo lekce komplexně podporující samostatnou práci studentů, které plně využívají technické prostředky, zvláště internet pro přípravu na SLP 2. Zmíněné webquesty vznikly v rámci jiného projektu v r. 2006, dají se modifikovat i pro vyšší pokročilost, a jsou rovněž umístěny na studijním portále UO.
- ❑ Výukové CD ROMy, např. – Interaktivní cvičení z anglického jazyka pro úroveň STANAG 6001, SLP 2 a 2+. [5] Tato pomůcka se jednorázově nainstaluje vložením CD a poté

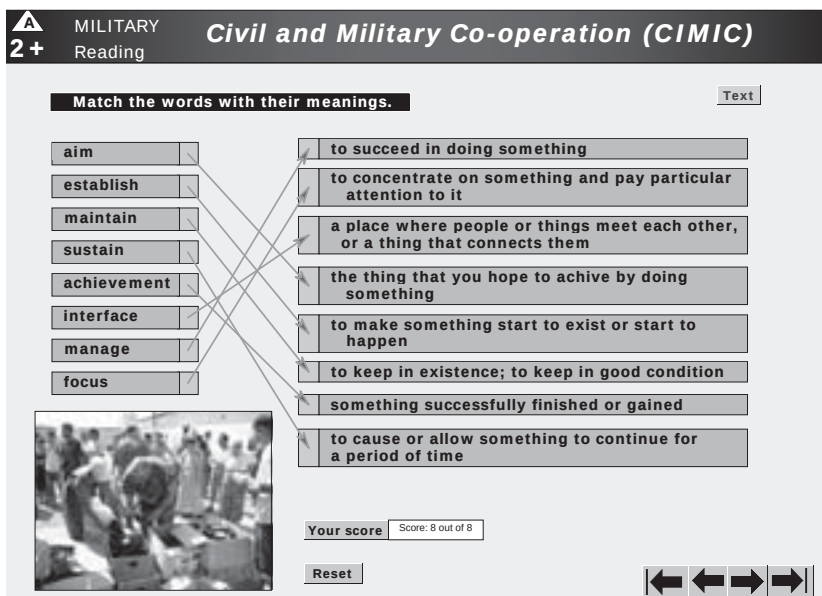

Obr. 3: Přehled lekcí CD Romu vztahujících se k AČR

se používá offline, tudíž se jedná o offline e-learning . Je zpracována v prostředí programu TOOLBOOK II Instructor, které uživatelům umožňuje interaktivní řešení jazykových úloh ve vojenském kontextu. CD je velmi přehledně členěno a umožňuje každému uživateli velice snadno a rychle se v něm orientovat. Na začátku CD nechybí

Obr. 4: Přehled lekcí CD Romu vztahujících se k všeobecné vojenské tematice

Obr. 5: Příklad úlohy: matching (přirazování)

instrukce jak při práci s jednotlivými typy cvičení postupovat. Pro názornou představu je přiloženo několik stránek z tohoto interaktivního CD, a také jeho obal.

V současné době jsou v programu T00LBOOK II Instructor vypracovávány kapitoly zaměřené na zahraniční mise AČR – Afghánistán, Irák a Kosovo, a také kapitoly zabývající se kul-

MILITARY
2+ Reading
Civil and Military Co-operation (CIMIC)

Read the following sentences and fill in the gaps. Use the words in the right column. Drag&Drop

- They will on the involvement of CIMIC units.
- It will support the **achievement** of a lasting solution to the crisis. **aim**
- The CIMIC team must constantly **manage** the expectations of the locals. **maintain**
- He acts as the civil-military **interface**.
- The of this course is to train NATO CIMIC personnel for deployment in operational theatres.
- Units may **establish** CIMIC Centres as a primary interface with the civilian population and civilian organizations in their area of responsibility.
- The information helps establish and public support for on-going operations. **focus**
- The long-term purpose of CIMIC is to help create and **sustain** conditions that will support the achievement of Alliance objectives in operations.

Your score Score: 5 out of 8

Reset

◀
◀
▶
▶

Obr. 6: Příklad úlohy: Drag & Drop (umístění výrazů na správné místo)

MILITARY
2+ Reading
Civil and Military Co-operation (CIMIC)

Fill in the gaps. Use the prepositions in the right column. Drag&Drop **Text**

- they are not precisely 'military' **IN** nature
- be populated **BY** multiple civilian and humanitarian institutions
- AT** the expense of the latter **TO**
- all measures undertaken **BETWEEN** a military commander and national authorities
- the full co-operation of the civilian population and institutions **WITH** a commander's area of operation
- to support the achievements of a lasting solution the crises
- to focus **ON** the former
- the purpose **OF** CIMIC is ...
- to manage the relationship the humanitarian community

Your score Score: 7 out of 9

Reset

◀
◀
▶
▶

Obr. 7: Příklad úlohy: Drag & Drop – předložky

turou a kulturním povědomím. Není sporu o tom, že existuje nepřeborné množství různých komerčních materiálů, které se dají pro výuku anglického jazyka v rámci této tematiky využít, a také mnoho článků, audio nahrávek a videí dostupných na BBC, CNN, atd. Není ale mnoho materiálů, které se zabývají problematikou uvedených misí ve formě interaktivních úloh. To je právě důvod, proč uvedený materiál vzniká. Dokončené úlohy budou kromě portálu UO

MILITARY
2+
Reading

Psychological Operations (PSYOPS)

Read the following statements and decide whether they are True or False.

Text

1. We can recognise tactical, operational, and strategic levels of PSYOPS.

☒ True
☐ False
2. PSYOP is considered to be the dissemination of truthful information to foreign audiences in support of own country's policy.

☒ True
☐ False
3. According to the text, PSYOPS activities often use violent means.

☐ True
☒ False
4. The purpose of PSYOPS is to prepare the battlefield for combat.

☐ True
☒ False
5. PSYOPS prefer persuading to compelling.

☒ True
☐ False

Your score

Score: 5 out of 5

Reset

◀
◀
▶
▶

Obr. 8: Příklad úlohy: T/F statements – určení, zda uvedená tvrzení jsou pravdivá či nepravdivá

Obr. 9: Obal CD Romu

umístěny rovněž na interaktivním CD-ROMu, aby je bylo možno používat i offline, ale hlavně proto, aby jejich použití nebylo omezeno pouze na příslušníky UO, kteří jako jediní mají na tento portál přístup. Jak je uvedeno výše, zmíněný CD ROM vychází z analýzy potřeb jednak studentů UO, ale hlavně z potřeb vojenských profesionálů AČR, kteří se účastní zahraničních misí. Díky tomu, že bude obsahovat části reading, audio i video v kontextu zahraničních misí, bude se jednat o materiál komplexní, který díky svému zaměření bude rovněž využíván při výuce angličtiny v kurzu generálního štábu. Tento materiál, kromě seznámení se zajímavým obsahem, umožní také procvičování všech jazykových dovedností.

Vzhledem k tomu, že většina příslušníků KGŠ se některé z uvedených misí účastnila a téma misí AČR je do jejich učebního programu rovněž zahrnuto, zmíněné soubory jistě probírání této problematiky zajímavým způsobem ožíví.

Jak už bylo zmíněno, mimo jiné jsou při výuce v kurzu generálního štábu používány i soubory ve složce READING v podsložkách SOCIAL ISSUES a CRIME. Jen v krátkosti několik slov o souborech umístěných v těchto podsložkách. Jak už bylo uvedeno, všechny jsou zpracovány v programu TOOLBOOK II Instructor, takže jsou interaktivní. Jejich nespornou výhodou je to, že umožňují zpětnou vazbu. Kliknutím na tlačítko *Your score* student oka-

A

READING
2+ Social Issues

Bribery and Corruption

Match the words with their meanings.

Text

white-collar

corruption

detriment

susceptible

enterprise

interdependent

potential

embezzlement

easily influenced or harmed by something

related to one another in such a close way that each one needs the others in order to exist

complete theft of entrusted funds

relating to people who work in offices, doing work that needs mental rather than physical effort

possible when the necessary conditions exist

illegal, immoral or dishonest behaviour, especially by people in positions of power

harm or damage

an organization, especially a business, or a difficult and important plan, especially one that will earn money

Your score

Score: 8 out of 8

Reset

TRANSLATION

HIDE TRANSLATION

←

←

→

→

Obr. 10: Příklad úlohy – matching

mžít zjistit, zda je jeho odpověď správná či ne. Pokud není úspěšný hned napoprvé, může si stránku nastavit znovu kliknutím na tlačítko *Reset* (někde *Reset page*) a zkusit si cvičení udělat znovu.

Aby byly soubory „user friendly“, všechny mají stejnou úpravu a obsahují stejné typy cvičení v podobném pořadí. Každý soubor začíná scrolovacím (dá se posunovat) textem, v němž jsou zvýrazněna klíčová slova, která jsou na dalších stránkách souboru procvičena v různých úlohách, aby si je studenti osvojili. Texty jsou vybírané z Wikipedie. [6] Pokud

chce student o dané problematice získat ještě více informací, může kliknout na tlačítko *go* na první stránce každého souboru a otevře se mu tak příslušná webová stránka, ze které úvodní text vychází. U cvičení typu matching jsou pro zjednodušení klíčová slova přeložena do češtiny, ale objeví se až po kliknutí na tlačítko *TRANSLATION*, takže český překlad studenti vůbec používat nemusejí, když nechtějí. Jestliže překlad už otevřeli a chtějí ho schovat, stačí

A READING
2+ Social Issues **Bribery and Corruption**

Read the following sentences and fill in the gaps. Use the words in the right column. Drag&Drop.

- Corruption is a severe DETIMENT to socioeconomic development.
- Drug policing guarantees POTENTIAL corruption.
- In countries where there is widespread corruption, EMBEZZLEMENT can be a serious problem.
- Why are WHITE-COLLAR crimes so difficult to prosecute?
- has become an issue of major political and INTERDEPENDENT economic significance in recent years.
- All forms of government are SUSCEPTIBLE to political corruption
- The strike against corruption in ENTERPRISES will benefit further reform and development of the enterprises.
- These three dimensions are mutually .

Your score Score: 6 out of 8

Reset

◀
◀
▶
▶

Obr. 11: Příklad úlohy – Drag & Drop

A READING
2+ Social Issues **Bribery and Corruption**

For the following meanings, use the proper words from the text and write them down.

- favouring personal friends
- favouring relatives
- favouring supporters
- complete theft of entrusted funds
- large "gift"
- getting money or information by using force or threats
- the business of buying and selling things such as drugs and weapons illegally
- rule by thieves

cronyism

nepotism

patronage

embezzlement

graft

extortion

trafficking

kleptocracy

cronyism

nepotism

patronage

embezzlement

graft

extortion

trafficking

kleptocracy

Reset Page

Your score Score: 8 out of 8

CORRECT ANSWERS
HIDE CORRECT ANSWERS

◀
◀
▶
▶

Obr. 12: Příklad úlohy: hledání správných slov v textu pro dané významy

kliknout na tlačítko *HIDE TRANSLATION*. Pokud se student chce dostat znovu k výchozímu textu, klikne na tlačítko *Text*. Je-li na první stránce (stránce s textem) a chce se dostat zpět k poslednímu cvičení, na němž pracoval, klikne na tlačítko *Back*. Ovládacími šipkami dole na každé stránce se posunuje na další stránky souboru. Pro názornou představu je přiloženo několik stránek ze souboru *Bribery and Corruption* (jedná se o jeden ze souborů v podsložce *SOCIAL ISSUES*).

Jak je možné si všimnout na jedné z ukázek, u souborů jsou na určitých stránkách umístěny správné odpovědi, které se objeví po kliknutí na tlačítko *CORRECT ANSWERS*. Skrýt se dají snadno kliknutím na tlačítko *HIDE CORRECT ANSWERS*. Soubory pochopitelně obsahují i celou řadu dalších typů cvičení, včetně odpovědí na otázky, a studenti mají možnost se k jakémukoliv cvičení kdykoliv vrátit, což je nespornou výhodou těchto interaktivních materiálů.

A READING
2+ Social Issues

Bribery and Corruption

Read the following statements and decide whether they are True or False.

Text

1. Bribery may form a matter of opinion in a given field, for example in music, medicine,

☒ True
 ☐ False
2. In some countries business people can hardly stay in business without using bribes. ☒ True

☐ False
3. By the term cronyism we mean using your power or influence to obtain good jobs or unfair advantages for members of your own family. ☐ True

☒ False
4. Misuse of government power for purposes like repression of political opponents and general police brutality is considered political corruption. ☐ True

☒ False
5. Nepotism is when someone important gives jobs to friends rather than to independent people who have the necessary skills and experience. ☐ True

☒ False
6. In some countries corruption is expected when interacting with government officials. ☒ True

☐ False

Your score

Score: 6 out of 6

Reset

←
←
→
→

Obr. 13: Příklad úlohy: T/F statements

Další výhodou je zpětná vazba (studenti si sami vyhodnocují výsledky své práce) a také to, že si studenti sami určují tempo, kterým pracují a dobu jakou vypracovávání jednotlivých úloh věnují. Posluchači mají možnost si vybírat pouze úlohy, které se jim líbí. Pokud se jim nějaká úloha nelíbí, mohou ji klidně vynechat a volně pokračovat dále bez jakéhokoliv omezení.

Výhodou pro tvůrce těchto materiálů je, že pokud některý z uživatelů objeví někde třeba překlep, nepřesnost nebo vynechané slovo a sdělí tuto skutečnost autorovi, autor daného materiálu může každý soubor na portále opravit a aktualizovat. Žádné změny na CD u souborů již vypálených však bohužel provádět nelze. Nevýhodou pro některé studenty možná je poměrně obtížná slovní zásoba. Ale vzhledem k tomu, že všechna klíčová slova jsou přeložena do češtiny a jejich používání je procvičeno i v následujících úlohách, nemělo by se jednat o velký problém. Obecně lze říci, že studentům se uvedená interaktivní cvičení líbí a rádi s nimi pracují.

Shrnutí

V poslední části článku jsou shrnuty některé poznatky vyplývající z vyhodnocení dotazníku zadaného účastníkům KGŠ, který zjišťoval jejich názory na používání anglických e-learningových materiálů v KGŠ. Všichni respondenti shledali uvedené e-learningové materiály jako doplněk výuky velmi užitečnými, zajímavými, podnětnými a dobře zpracovanými s jasnými instrukcemi. Všichni je hodnotili jako „user friendly“. Každý z nich upřednostňoval jiný typ cvičení, ale shodli se na tom, že všechna cvičení obohacují zejména jejich slovní zásobu, procvičují její používání a zlepšují dovednost čtení s porozuměním. K poskytované zpětné vazbě neměli žádné výhrady. Oceňovali zejména materiály týkající se misí. Všem dotazovaným příslušníkům kurzu generálního štábu byl obsahově nejbližší materiál pojednávající o misích, které se osobně zúčastnili.

Závěrem lze říci, že používat e-learningové soubory jako doplněk výuky v KGŠ je nepochybně přínosné.

Poznámky a literatura:

- [1] <http://edo.upol.cz/documents.php?sid=02e2dcbf5ae028c782f5ff7cebb8e2&tid=elearning>.
- [2] <https://vportal.unob.cz>.
- [3] <http://www.breakingnewsenglish.com/>.
- [4] Kamil KOPECKÝ. *E-learning (nejen) pro pedagogy*. Olomouc: HANEX 2006, str. 8.
- [5] PhDr. Hana BUŠINOVÁ, Mgr. Jana STODOLOVÁ. *Interaktivní cvičení z anglického jazyka pro úroveň STANAG 6001 SLP 2 a 2+, CJP, Univerzita obrany, Brno 2007, ISBN: 978-80-7231-290-0*.
- [6] www.Wikipedia.org.

Důvody pro zapojení evropských spojenců do systému protiraketové obrany jsou však více politické než vojenské. Spojenecká protiraketová obrana přispěje k prohloubení partnerství a posílí jej v době, kdy to potřebuje. Spolupráce na protiraketové obraně probíhající na platformě již realizovaných a pokračujících aktivit se tak stane hlavním kamenem spojeneckého partnerství.

Po celou dobu existence Aliance je základní podstatou jejího fungování princip, že se všechny státy podílí na společné obraně – i nejmenší země Beneluxu mají zájem na tom, aby se podílely na protiraketové obraně.

Mezi členy Severoatlantické aliance tedy panuje výrazná shoda ohledně potřeb a výhod protiraketové obrany – existence a zvyšující se riziko takzvaných nových hrozeb tento fakt zdůrazňují, proto v rámci Aliance nepředstavuje protiraketová obrana zásadní problém. Severoatlantická aliance získá moderní prostředek deterence a obrany obyvatelstva před existujícími a možnými hrozbami představovanými střelami nesoucími zbraně hromadného ničení.

William Van Cleave
Protiraketová obrana přinese Česku pouze výhody
natoaktual.cz, 30. 5. 2008

Tento článek se zabývá problematikou reflexivního přístupu ve výuce cizích jazyků, věnuje se nejen teoretickým východiskům, ale zároveň se snaží tuto teorii aplikovat v praxi vycházející z doporučení a zkušeností pedagogů. V konkrétním úhlu pohledu článek představuje principy reflexivního myšlení, význam a průběh reflexe ve výukové praxi. Detailně rozebírá koncepční strukturu vzdělávacího modelu ve vazbě na běžné výukové metody, charakterizuje reflexivního učitele a definuje odlišnosti od běžných výukových přístupů. Závěrem jsou zde shrnuty přínosy reflexivního učení a možnosti využitelnosti v praxi.

Principy reflexivního učení

Reflexivní praxe se v poslední době stala celosvětově dominantním paradigmatem. Reflexi ve výuce využívají pedagogové, kteří podrobují své dosavadní výukové metody a přístupy kritické analýze. Přesto koncept reflexivní výuky není striktně vymezen. Podstata reflexivního učení spočívá v identifikaci rutiny a účelném působení proti syndromu vyhoření ve výukové praxi.

Rozsáhlá odborná literatura vztahující se k problematice reflexivního učení představuje celou řadu definic a charakteristik. Pennington (1992) definuje reflexivní učení jako posilující zkušenost. Tuto myšlenku dále rozšiřuje na pojem reflexivního učení. Posner (1992) přirovnává rozvoj k reflexi, přičemž na reflexi zde nahlíží jako na prvek vstupu působící ve prospěch rozvoje, zároveň je reflexe také spatřována jak výstup z daného rozvoje. McEnte (2003) dále navrhuje reflexivní neboli rozvojovou orientaci jako prostředek pro zlepšení procesů a výstupů ve třídě na straně jedné, rozvoj důvěry, samostatně motivačně orientovaných učitelů a studentů na straně druhé. Ohnisko zájmu pak spočívá v analýze, zpětné vazbě a adaptaci. Jedná se o neustále probíhající a rekurzivní proces při výuce cizích jazyků.

Na základě výzkumů Pennington (1992) došel k závěru, že pedagog se postupně mění tak, jak reaguje na měnící se požadavky a nároky, přičemž při každém rozvoji je žádoucí si uvědomit konkrétní potřebu týkající se nutnosti změny. Zároveň definuje rozvoj učitele jako neustále se měnící systém interaktivních změn zahrnujících kontinuální cyklus inovačního chování a přizpůsobování se novým okolnostem. V procesu změny spatřuje dva klíčové komponenty v podobě inovace a kritické reflexe. Z výzkumů pak dále vyplývá, že prostřednictvím hluboké reflexe pedagogové upravují strukturu výuky tak, aby výuka obsahovala veškeré důležité prvky.

Ellis (2001) spatřuje reflexi jako klíčový komponent rozvoje učitele. Říká, že sebereflexe a kritické myšlení či vnímání napomáhají pedagogům posunout se z úrovně, do které jsou směřováni pomocí impulzu, intuice nebo rutiny do úrovně, při které jsou ovlivňováni reflexí a kritickým myšlením. Ellis (2001) dále tvrdí, že kritická reflexe se vztahuje na činnost nebo proces, při kterém dochází nejdříve k analýze zkušeností, poté následnému zhodnocení a přijetí rozhodnutí pro plánování a zlepšení současného stavu.

Dle Richardse a Lockharta (1994), reflektivní činnost zahrnuje aktivní, trvalé a pečlivé zvážení jakékoliv myšlenky, znalosti či vědomosti. Rutinní činnosti vycházejí z tradic, zkušeností, dále jsou ovlivňovány externími vlivy a okolnostmi. Richards a Lockhart (1994) definují výukový proces jako soubor vzájemných interakcí mezi pedagogem na straně jedné a studentem na straně druhé probíhající v určitém čase a na daném místě. Reflektivní činnost je spatřována jako aktivní, trvalá, při které se pečlivě zvažují jakékoliv myšlenky či znalosti s ohledem na okolnosti a žádoucí dopady.

Reflektivní učení a jeho význam

Pod pojmem reflexe je možné si obecně představit nejen odraz reality, ale i celkové přemýšlení o této realitě. Pokud toto vyjádření aplikujeme do kontextu učení, reflexe může být interpretována jako pojem, který představuje zrcadlo, symboliku a hloubkové myšlení. Moon (2007) popisuje reflektivní učení jako posun v pedagogickém vzdělávání, při kterém učitelé analyzují svou vlastní práci a především základy, ze kterých výuka vychází. V rámci tohoto principu dále zvažují alternativní prostředky pro dosažení stanovených cílů. Richards a Lockhart (1994) uvádějí, že reflektivní přístup spočívá v postoji učitelů ve snaze získávat informace, které se vztahují k učení, sběru dat ve vazbě na používané výukové metody, strategiím a postojům. Takto získané informace pak tvoří základ pro kritickou reflexi ve vztahu k učení. Dále konstatuje, že kritická reflexe může spustit hlubší porozumění problematice výuky a přispět k profesnímu rozvoji. Nuan (1990) zastává názor, že tohoto cíle je možno dosáhnout prostřednictvím stálého profesního rozvoje, praxe a reflexe.

Pedagog nezískává informace o procesu výuky pouze jednostranně v rámci pozorování a zkoumání své vlastní třídy, ale je žádoucí, aby se do tohoto procesu zapojili i ostatní kolegové. Důležitost těchto informací o třídě a vlastním podáváním výkonu v podobě zpětné vazby je neodmyslitelná. Cenné informace o třídě mohou být získávány pomocí následujících způsobů:

- a) **Diář učitele** – je založen na denních záznamech profesních zkušeností, zejména se zaměřením na situaci ve třídě. Každodenní psaní poznámek pak bezesporu pomáhá udržovat disciplínu, přestože zde vystupují určité nároky na čas. Na druhou stranu se jedná o účelně vynaložený čas, neboť přehledné záznamy o vývoji situace ve třídě pomáhají vyjasnit žádoucí změny a obměny. Do poznámek je účelné zahrnout události objevující se ve třídě během výuky, ale také své vlastní myšlenky, nápady a reakce studentů.
- b) **Zaznamenávání si hodiny** – natáčení či nahrávání hodiny je užitečný způsob získávání informací o průběhu výuky ve třídě. Před vlastním nahráváním je nutné oznámit studentům konkrétní záměr a důvod natáčení. Je třeba vycházet ze skutečnosti, že i když jsou studenti při běžných hodinách sebevědomí, pokud je hodina natáčena, jsou méně ochotní pracovat a podílet se na výuce.
- c) **Zpětná vazba od studentů** – studenti jsou nejlepšími nástroji pro poskytnutí zpětné vazby. Zpětnou vazbu lze získat pomocí diskuzí ve třídě se skupinou posluchačů či individuálně. Zároveň je možné požádat o zhodnocení výuky: co je pro studenty na hodinách přínosné nebo naopak negativní, nepřinášející žádný posun, či jaké nové inovační prvky by chtěli do výuky zakomponovat.
- d) **Pozvat kolegu na náslech** – klasická forma pozorování učitele ze strany nadřízeného může při výuce přinášet jisté stresové okamžiky, přesto získání zpětné vazby na vlastní výuku prostřednictvím kolegů může vystupovat jako zcela odlišná zkušenost. Z tohoto důvodu je

účelné požádat kolegy, aby se zaměřili na specifický aspekt sledované výuky např. způsoby interakcí se studenty. Pozorovatel si vše zaznamenává či použije standardní pozorovací formu. Okamžitě po skončení hodiny je vhodné si zaznamenat to, co jste považovali za silné a slabé stránky hodiny a poté prodiskutovat průběh hodiny s kolegy – pozorovatelem.

Alternativně je možné požádat studenty, aby si sami vedli svůj diář či poznámky, což by mohlo být realizováno jako součást práce ve třídě (do týdenního rozvrhu zakomponovat např. 20 minut psaní poznámek do diáře). Velmi důležité je, aby tyto poznámky nebyly předmětem hodnocení či sdílení s ostatními studenty či učiteli.

Tím, že došlo k získání informací o výuce prostřednictvím zpětné vazby, v následujícím kroku je žádoucí provést analýzu těchto skutečností:

- ☐ Jaký byl cíl hodiny?
- ☐ Jakým způsobem jste daného cíle dosáhli?
- ☐ Jak ve skutečnosti hodina vypadala?
- ☐ Jaký jste měli z hodiny pocit?
- ☐ Co jste mohli udělat odlišně?

Zodpovězení výše uvedených otázek umožní zhodnocení podaného výkonu ve výuce. Velmi důležitou úlohu v tomto konceptu představuje sdílení zkušeností s ostatními. Doporučená forma je například diskuze s kolegou, spolupracovníkem či profesní dialog se skupinou učitelů. Tím, že dochází ke sdílení vlastních učitelských a výukových zkušeností, znamená to, že komunikace o vznikajících nedostatcích směřuje k hledání řešení. Řešení je možné nalézt prostřednictvím konzultací s profesionálními experty, či vyhledat odpovědi na otázky v dostupné literatuře. Pro tento účel existují rozmanité profesní zdroje, včetně vědeckých časopisů, knih a bezpočtu internetových stránek. Je třeba se ptát a získávat odpovědi pomocí učitelského fóra, odborných časopisů nebo v konkrétním pedagogickém týmu. Spolupráce je totiž základní a zásadní. Účelné je zároveň přemýšlet o nových postupech a inovacích a jejich užití ve vlastní výukové praxi. Při aplikaci nových nápadů se nesmí opominout na následné zhodnocení efektivity. Velmi žádoucí je sdílení zkušeností a nápadů tak, aby reflektivní cyklus mohl probíhat.

Reflektivní výuka může následně obohatit učitele ve čtyřech základních rovinách:

1. Reflektivní učení pomáhá osvobodit učitele z impulzivního a rutinního chování.
2. Reflektivní učení umožňuje učitelům jednat cíleným způsobem a vyhnout se učitel-skému syndromu: „Nevím, co mám dnes dělat.“
3. Reflektivní výuka nahlíží na pedagoga jako na kvalitního odborníka.
4. Učitelé získávají zkušenosti v komunitě profesionálních vzdělaných pedagogů, cítí potřebu růstu vzdělání, ve třídě aplikují vlastní výukový přístup. Henderson (2000) tvrdí, že růst pochází z určité přestavby zkušeností, vycházející z reflexe vlastních zkušeností.

Na angličtinu se postupně pohlíží jako na profesní prvek, učitelé musí být schopni vyjádřit svůj úsudek na situaci ve třídě pomocí rozumných argumentů. Způsoby dosažení této úrovně se odráží v pedagogických zkušenostech a zahrnují skutečnosti z relevantního vzdělání do výukové rutiny, což může vést k růstu a celkovému rozvoji. Ghaye (1998) tento vztah definuje jako přímou vazbu mezi reflektivním učením a rozvojem učitele. Zároveň umožňuje prozkoumat vlastní vztah ke studentům, jejich schopnosti, úspěchy a nedostatky v reálném kontextu. Celý postup je označován jako cesta dosažení úrovně expertního učitele.

Tím, že se učitelé cizích jazyků pravidelně setkávají, zjišťují, kolik toho mají společného, stanou se pohotovějšími ve vysvětlování učitelské rutiny sami k sobě a ostatním a mohou dosáhnout na vyšší úroveň profesního růstu.

Koncepční struktura reflektivního vzdělávacího modelu

Reflektivní výukový model podtrhuje profesní znalostní základ vycházející z vlastních znalostí výuky a studia, výukového kontextu v rámci školy a celé společnosti. V současné době při stále se měnícím kulturním a globálním kontextu je příprava pedagogů značně náročná. Vyžadují se takoví učitelé, kteří jsou dobře informováni, rozvíjejí své znalosti a neustále se zodpovědně vzdělávají.

McEnte (2003) se věnuje vizuálnímu modelu z hlediska reflektivního pojetí výuky. Reflektivní výukový model by neměl být vnímán jako pevně daný, statický, ale v určitém úhlu pohledu přizpůsobivý natolik, aby se s jeho pomocí našlo řešení pro konkrétní nápravu problému. Spíše zkoumá dílčí předpoklady a je užitečný v rámci celkového porozumění neboli interakcí mezi dispozicemi (podstatou), praxí (vykonáváním) a profesními znalostmi (věděními). Podstatou modelu je cyklický proces v podobě shromažďování informací, s jejichž pomocí jsou pak nalézány odpovědi a řešení na danou výukovou problematiku. Následná analýza identifikuje slabá místa ve výuce.

Model reflexe zahrnuje pět kategorií vědomostí a znalostí. Profesní znalostní základy vyjadřují znalosti o učitelské profesi, obsahu výuky a sociálním kontextu. Tyto znalostní základy jsou považovány za klíčové. Dimenze učitelova chování hraje významnou úlohu. Identifikuje výkonnost a zahrnuje úkoly plánování, implementaci a oceňování. Veškeré tyto prvky pak představují koncepční základ a jsou považovány za kritické profesnímu rozvoji.

Náhled na reflektivní výukový model

Reflektivní výukový model je vědeckým přístupem, který zdůrazňuje etiku, konstruktivní přístup k učení a kreativní řešení problémů (McCann, 2005).

Etika respektuje rozsah talentů a kapacit všech jedinců bez ohledu na kulturní, intelektuální a pohlavní odlišnosti. Učitelé používají konstruktivní přístup, který se zaměřuje především na koncept výuky, otázky studentů, aktivní výuku a kooperativní učení.

Konstruktivní přístup spojuje teorii a pohled na studenty v podobě myslitelů, tvůrců a stavitelů vlastních znalostí. Významným prvkem konstruktivní teorie učení je kreativní řešení problémů. Učitelé přebírají zodpovědnost za analýzu a řešení problémy nikoliv mechanicky, ale aktivním přístupem hledají odpovědi na otázky: Jaké rozhodnutí mám přijmout, na jakém základě mám tato rozhodnutí učinit a co mohu udělat pro zlepšení výuky?

Celý model by pak měl zahrnovat reflektivní myšlení a výuku včetně iniciační, rozvojové a kulminační fáze. V rámci profesního vzdělávání se řeší následující otázky:

- 1. Zkoumání učení** – Mám učit?
- 2. Akademická příprava** – Co mám učit?
- 3. Porozumění studentům** – Jak se studenti učí?
- 4. Organizace výuky** – Jak mám učit?
- 5. Vzdělávání a kulturní kontext** – Proč učím?

Profesní vzdělávací kurikulum by mělo představovat určitý „pečující“ vztah směrem ke studentům, asertivní, kooperační manažerské praktiky a integraci etiky do profesních kompetencí. K tomuto účelně přispívají kooperativní výukové strategie, interakce ve třídě, hraní rolí a případové studie. Instruktóři by pak měli věnovat speciální pozornost aplikaci teorie do praxe pomocí spojení mezi relevantním konceptem výuky a vzniklým požadavkem nad rámec používaných výukových strategií. Reflektivní myšlenkové postoje představují schopnost ocenit a interpretovat skutečnosti, modifikovat pohledy a činit objektivní úsudky.

V rámci reflektivního učení se setkáváme s vědeckým náhledem na koncepte učení: Roberts (1997) tvrdí, že učení představuje činnost – děláni (behaviorální náhled), učení je přemýšlení a činnost (kognitivní náhled). Případ je koncipován pro reflektivní učení v podobě praxe, postojů, způsobu profesionality a jako zdroj potenciálně umožňující hluboký pohled na problém.

Roberts (1997) se věnuje evoluci těchto dvou perspektiv, které jsou široce aplikovány při výzkumu učení. První je behaviorální pohled, který se zaměřuje na to, co učitel aktuálně dělá a pokouší se propojit své činnosti tak, aby pomáhal studentům s učením. Druhý je kognitivní pohled, který definuje kvalitní výuku jako kombinaci myšlení a činnosti. Výzkum v tomto směru objevil, že zkušenosti a efektivní učitelé interpretují dostupné informace ve svých vlastních rovinách a přijímají nezbytná rozhodnutí.

Obecně lze říci, že praxe v reflektivní výuce pomáhá profesionálním učitelům zkoumat svou vlastní práci. Reflektivní výukové modely poskytují především data v podobě důležitých reálných informací. Na základě těchto skutečností dochází ke zvyšování soudržnosti komplexu kognitivních postupů. Ve skutečnosti reflektivní přístup vyžaduje využití vlastních zkušeností a jejich efektivní využití.

Pennington (1992) dále konstatuje, že termín reflektivní učení zdůrazňuje především pohyb a posun ve vzdělávání učitelů, neboť učitelé analyzují své vlastní praktiky a výchozí prvky a poté zvažují alternativní prostředky pro dosažení daného cíle. Použití termínu reflexe v kontextu instrukcí může být interpretováno v prvé řadě ve smyslu důkladného zvážení činnosti, jakož i reflektování či odraz skutečnosti.

Richards a Lockhart (1994) tvrdí, že reflektivní přístup k učení je takový, při kterém učitelé shromažďují data o učení, zkoumají své přístupy, názory, předpoklady a výukové praktiky a takto získané informace představují základ pro kritickou reflexi. Vzhledem k tomu, že tato reflexe zahrnuje kritické komponenty, kritické reflektivní učení může sloužit jako prostředek přispívající k osobnímu rozvoji. Richards a Lockhart (1994) následně definují pět předpokladů vztahující se k rozvoji učitelů:

1. Informovaný učitel má extenzivní znalostní základnu o učení.
2. Informace o učení je možné získávat prostřednictvím vlastních požadavků.
3. Události, které se při se výuce přihodí, učitelé vyhodnocují.
4. Pouhá zkušenost je nedostačující jako základ pro osobní rozvoj.
5. Kritická reflexe může spustit hlubší porozumění učení.

Jeden z důvodů proč pouhá zkušenost je nedostačující jako základ pro rozvoj, je fakt, že učíme tak, jak jsme byli učeni (Moon, 2007). Výzkumy dokazují, že to, co učitelé získají v podobě vlastních studií, zanechá nesmazatelné stopy, neboť vše vycházející z vlastních zkušeností má větší celkový vliv. Opřeme-li se o výzkum, Nuan (1990) tvrdí, že znalosti, či poznatky získané prostřednictvím studia a pozorování fungují víceméně jako vodítko do budoucnosti.

Kritická reflexe ve vlastní praxi, je jen jedna z cest, která posouvá na úroveň povědomí, co děláme a proč. Podle Posnera (1992) je povědomí prvním krokem směrem tomu, abychom byli schopni pozměnit a upravit naše výukové postupy.

Henderson (2000) spatřuje reflexi na vlastní učení v procesu rozvoji znalostí a teorií učení jako podstatný komponent v celoživotním procesu profesního rozvoje. Dále dodává, že reflektivní učitelé jsou schopni monitorovat, kritizovat a obhajovat své činnosti v plánování, implementaci a oceňování jazykových programů a výuk.

Odlišnost reflektivního učení od běžných postupů a výukových metod

V posledních několika letech se problematika reflektivního učení dostává do popředí zájmu vědců, odborníků a pedagogů. Praxe ukazuje na skutečnost, že filozofie reflektivního učení není velmi odlišná od skutečnosti, ve které se učitelé pohybují. Kvalitní a profesionální přístup, dobře připravená výuka se stává běžnou realitou. Je zřejmé, že zkušení učitelé, kteří se věnují své práci, vždy zkoumali své postoje, znalosti, předpoklady, výukovou praxi a výstupy používali pro zkvalitnění své výuky (Ellis, 2001).

Richards a Lockhart (1994) ve svých výzkumech dále tvrdí, že ve skutečnosti reflektivní učení představuje významný krok v této oblasti především v souvislosti se sběrem dat týkajících se výukového procesu a užití takto získaných informací jako základ pro kritickou reflexi. Na reflektivní učení může být nahlíženo jako na praktické, osobně orientované, ve snaze získání informací ze strany učitele v podobě výzkumníka (McEnte, 2003). Koncept reflektivního učení ve skutečnosti představuje rozvoj v profesní jazykové oblasti. Praxe ukazuje, že učitelé se snaží sbírat data, informace a užívat je k výzkumu a rozvoji vlastních učitelských schopností.

Význam reflektivního učení

Nuan (1990) zdůrazňuje, že v učitelské praxi není absolutně vše růžové a zároveň uvádí problémy učitelů s ohledem na provádění výzkumu. Jedná se především o nedostatek času, zkušeností, podpory a vystupují zde i obavy z toho, že učitel bude odhalen jako nekompetentní pro provedení výzkumu. Následně pak strach z publikování výsledků neznámému publiku. Vystupuje zde velký počet otázek a lze k nim přistupovat prostřednictvím přirozeného zkoumání nebo experimentálního přístupu, samozřejmě volba jednotlivých cest zůstává na každém pedagogovi. Reflexe také poskytuje možnost pro sdílení zkušeností s ostatními kolegy.

Reflektivní učení je hodnotné především proto, že vytváří kontext, který podporuje profesní dialog. V rámci reflektivního učení jednotliví učitelé mají prostor pro analýzu potenciální změny povahy vykonávané práce. Součástí dané skutečnosti je zkoumání předpokladů, nápadů a používání získaných informací, jakožto základu pro zlepšení (Ghaye, 1998).

Roberts (1997) dále pak tvrdí, že znalost celého procesu učení představuje velmi širokou oblast. Znalost či vědění jak učit neznamena pouze behaviorální znalost konkrétních postupů ve třídě, je zde zakomponována i kognitivní dimenze, která zahrnuje aktivity v souladu kontextu procesu vědění a znalostí. Toto know-how se získává postupně, vlastní interpretace pak tvaruje efektivní praxi a výukový proces.

Reflektivní učení při výuce cizích jazyků

Vycházíme-li ze starších výukových modelů směrem k novějším, učitelé cizích jazyků potřebují přemýšlet o tom, co dělají a proč to dělají. Reflektivní praxe umožňuje pedagogům zvážit tyto otázky následujícím způsobem:

Reflektivní praxe řeší následující otázky:

1. Jaký výukový model je používán.
2. Jakým způsobem je daný model aplikován ve specifických výukových situacích.
3. Jak dobře tento model funguje.

Každý pedagog začíná ve své praxi se základními teoriemi jazykové výuky, které většinou vychází z osobních zkušeností z doby, kdy učitel byl sám v roli studenta. V reflektivní praxi učitel aplikuje tuto teorii, pozoruje a přemýšlí o výsledcích a přizpůsobuje tuto teorii. Třída se stává v určitém slova smyslu jakousi laboratoří, ve které se pedagog opírá o teoretické přístupy ve výuce.

Teorie bezesporu poskytuje racionální základ pro činnosti, které pedagog užívá ve třídě pro pozorování a reflexi. Tato skutečnost pak umožní vytříbit teorii a přizpůsobit učitelskou praxi. Celkový koncept pak učitel získává prostřednictvím odborných materiálů a dokumentů, které vycházejí z teorií a jsou využívána reflektivním systémem. Tento systém je vytvářen praxí, následná reflexe pokračuje v rámci kariéry, ve které učitel ohodnocuje nové zkušenosti a testuje nové či přizpůsobené teorie.

Začlenění reflexe do celkového vzdělání představuje pedagogické a praktické výzvy, zároveň zde vystupuje potenciální snaha o přizpůsobení výuky v podobě závazku ke zlepšení a zvýšení intenzity studia.

Podpůrné klima reflektivní praxe umožňuje:

1. Významně zvýšit motivaci studentů.
2. Rozpoznat individuální pokrok.
3. Ohodnotit probíhající studium a výsledky.
4. Podporovat a rozvíjet formy spolupráce.
5. Zvýšit nezávislost studenta.
6. Podporovat sebedůvěru.

Pedagogická reflektivní praxe je čím dál tím více využívána a představuje v podstatě významnou výukovou praxi, ve které učitel podniká činnosti v podobě postupné reflexe za účelem zlepšení výukového procesu. Terminologie pedagogické reflexe nejen implikuje, že reflexe je založena na výuce, ale také indikuje, že probíhá v rámci studijního programu. Studijní program je samořízený program směrem ke zlepšení vlastního učení a výuky.

Směr reflektivního učení

Většina učitelů rozvíjí své schopnosti učit poměrně brzy v rámci své učitelské kariéry. Učitelé, kteří vstupují do této profese, mohou shledat vstupní úsilí stresující, ale se zkušenostmi, které postupně získávají, mohou rozšířit možnosti využitelnosti vlastních výukových strategií. Konkrétní strategie, které jsou v hojně míře pedagogy používány, vycházejí především z vlastního učitelského stylu. Zatímco učitelský styl učení poskytuje způsoby vypořádání

se s mnoha rutinními požadavky na učení, existuje zde také nebezpečí, že tato skutečnost může brzdit profesní rozvoj učitelů. Pedagog by měl mít zájem se posunout za tuto úroveň automatických nebo rutinních reakcí ve třídě a dosáhnout vyšší úroveň povědomí jak učit, jaké rozhodnutí při výuce provádět, jaké hodnoty a dopady by tato rozhodnutí mohla mít. Jedním z efektivních způsobů je využití pozorování a reflexe v rámci vlastního učení a užívání pozorování a reflexe jako cesty dosažení změny.

Průběh reflexe

K tomu, aby se z pedagoga stal reflexně uvažující odborník, je možné využít celou řadu postupů včetně vlastního pozorování, pozorování ostatních, týmového učení a zkoumání vlastního pohledu na výuku. Tento proces je pak možné rozčlenit do tří následujících fází:

Fáze 1 – Vlastní událost

Startovacím bodem je vlastní výuková činnost v podobě odučené hodiny. Kritická reflexe je představována vlastní výukou, sebereflexe může být simulována pozorováním ze strany kolegy.

Fáze 2 – Vzpomínka na událost

Další fáze v reflektivním zkoumání zkušenosti je analýza události. K tomuto je možné využít několika postupů jako je např. písemný záznam popisu události, video nebo audio nahrávka události.

Fáze 3 – Zopakování a odpověď na událost

Ve vztahu na objektivní popis události, se účastníci vrací k události a hodnotí ji, věnuje se jí tedy hlubší pozornost a otázkou se vztahují na konkrétní zkušenost.

Učitelé v reflektivní praxi přemýšlí o následujících rozhodnutích:

1. Jak mám představit dané téma?
2. Jak mám posluchače vyzvat k zodpovězení následujících otázek?
3. Jak mám vysvětlit daný gramatický problém?

Reflektivní učitelé přemýšlí o těchto rozhodnutích a hledají tu nejlepší cestu. Jedním z hlavních prvků je rozhodování na základě následujících faktorů:

1. **Zkušenosti ze třídy:** Učitelé strávili ve třídě spoustu času nejen jako studenti, ale především v pozici učitele. Tato zkušenost tvoří a formuje základ pro konkrétní nápady, které učitel právě na základě svých zkušeností získává, čímž přispívá ke zlepšení kvality hodiny. Je účelné vytvářet seznam všech nápadů, s jejichž prostřednictvím lze výuku trvale zlepšovat.
2. **Obecné znalosti:** Učitel má informace o obsahu a náplni studijních plánů, látce, kterou učí, o studentech a výukovém procesu ve snaze dosažení cílů. Reflektivní učitelé často zakládají svá rozhodnutí na tom, co se naučili v rámci svého učitelského výcviku.
3. **Osobní hodnoty:** Učitelé mají konkrétní vzdělanostní, politické, sociální a morální hodnoty založené na vlastních životních zkušenostech. Tyto hodnoty mohou ovlivnit rozhodnutí, které přijímají při vlastních výukových činnostech.

Charakteristicky reflektivního učitele:

1. Reflektivní učitel řeší problémy ve třídě.

Obecně platí, že učitelská reflexe vychází z problémů, které při výuce vznikají. Reflektivní učitelé v první řadě definují problém ve třídě, následně se snaží o konkrétní nápravu prostřednictvím shromažďování a analýzy informací.

2. Reflektivní učitel se podílí na rozvoji kurikula.

Reflektivní učitelé si uvědomují, že to co dělají, je součástí většího vzdělávacího kontextu. Tímto se podílejí na celkovém plánování kurikula a navrhuji změny, které povedou k efektivnější výuce.

3. Reflektivní učitelé přinášejí do učení nové nápady a hodnoty.

Učitelé vnášejí do výuky nápady, které přispívají ke zlepšení, vychází ze studijních základů a vlastních vzdělávacích zkušeností, praxe a osobních hodnot. Reflektivní učitelé rozeznávají své vlastní hodnoty a vzdělávací předpoklady.

4. Reflektivní učitelé přebírají zodpovědnost za svůj vlastní profesní rozvoj.

Reflektivní učitelé si uvědomují, že cesta stát se reflektivním pedagogem spočívá v kontinuálním studiu a rozvíjení pedagogické praxe. Z tohoto důvodu navštěvují přednášky, konference, pracují s odbornou literaturou a pedagogickými materiály. Rovněž přispívají do procesu profesního rozvoje sdílením svých reflexí s ostatními učiteli.

Přínos reflektivního přístupu

Existuje mnoho přínosů, které s sebou reflektivní přístup přináší. Mezi ně můžeme zařadit následující:

1. Reflektivní učitel minimalizuje rutinní chování.

Učit rutinním způsobem je jednoduché. Vycházet z knih přesně tak, jak je kniha navržena nebo učit lekci stejným způsobem tak, jak se učilo v minulosti, nevyžaduje mnoho úsilí a reflexi. Je zřejmé, že tento přístup často vyúsťuje v neefektivní hodiny, neboť učitel významně nepřispěl k modifikaci struktury výuky. Tím, že je učitel reflektivní, osvobozuje se od stále stejné rutiny, což vyúsťuje v kreativnější a efektivnější hodinu.

2. Reflektivní učitel jedná uváženým způsobem.

Když učitelé reflektují na své výukové metody, často zvažují, proč dělají určitou činnost daným způsobem. Učitelé již nedělají něco jenom pro to, že praxe byla taková, ale snaží se výuku směřovat konkrétním způsobem pro dosažení stanoveného cíle.

3. Reflektivní učitel zlepšuje výukovou praxi.

Reflektivní učitel využívá a kombinuje různé metody výuky. Při rozhodování, jakou metodu použije, vychází z celé řady faktorů jako je např. úroveň studentů, jejich zájmy, cíle kurikula a časový prostor pro výuku. Tyto faktory pak představují důležitý prvek směřující ke zlepšení efektivity výuky.

Závěr

Výukové metody reagují na nové požadavky doby, která přichází a ovlivňuje veškeré činnosti ve společnosti. V oblasti jazykového vzdělávání pak reflektivní přístup v podstatě vyjadřuje veškeré nároky kladené na novodobého učitele a celý výukový proces. Využití reflektivního

přístupu v jazykové praxi odráží vše, co je od dnešních kvalitních pedagogů vyžadováno. Vyjde-li ze slov Konfucia, dozvíme se, že je to právě reflexe, která je považovaná za nejnoblesnější metodu, neboť vlastní zkušenost je mnohdy příliš těžká a imitace zas příliš jednoduchá. Tím, že je člověk schopen reflexe, tím prakticky otvírá prostor pro něco nového a přínosného.

Použitá literatura:

- ELLIS, K. A. *Teaching, Learning, and Assessment Together: The Reflective Classroom*. New York: Eye on Education, 2001, 155 s.
- GHAYE, A., KEY GHAYE, K. *Teaching and Learning Through Critical Reflection Practice*. London: David Fulton Publisher, 1998, 148 s.
- HENDERSON, J. G. *Reflective Teaching: Professional Artistry Through Inquiry*. London: Prentice Hall, 2000, 205 s.
- MCCANN, M. T., JOHANNESSEN, R. L., KAHN E., SMAGORINSKY, P., SMITH, W. M. *Reflective Teaching, Reflective Learning: How to Develop Critically Engaged Readers, Writers, and Speakers*. Oxford: Heinemann, 2005, 256 s.
- MCENTE, G. H. *At the Heart of Teaching: A Guide to Reflective Practice*. New York: Teachers College Press, 2003, 126 s.
- MOON, J. A. *Handbook of Reflective and Experiential Learning*. Oxford: Taylor & Francis, 2007, 288 s.
- NUAN, D. *Action research in the language classroom*. In: J.C. Richards and D. Nuan. *Second language teacher education*, Cambridge: Cambridge University Press, 1990, 62-81 s.
- PENNINGTON, M., C. Reflecting on teaching and learning: A development focus for the second language classroom. In *Perspectives on Second Language Classroom Teacher Education*. Hong Kong: City Polytechnic of HongKong, 1992.
- POSNER, J. G. *Field Experience: A Guide to Reflective Thinking*. London: Longman, 1992, 144 s.
- RICHARDS J. C., LOCKHART, C. *Reflective Teaching in Second Language Classroom*. Cambridge: Cambridge University Press, 1994, 230 s.
- ROBERTS, J. *Language Teacher Education*. London: A Hodder Arnold Publication, 1997, 356 s.

ALTBMĐ (Active Layered Theatre Ballistic Missile Defence) řeší ochranu území členských zemí NATO (myšleno převážně evropských) a jejich vojenských jednotek mimo území Aliance proti balistickým raketám s dostřelem do 3000 km, tj. proti všem raketám krátkého a středního doletu a části zbraní strategických. O jejím rozvoji bylo definitivně rozhodnuto v roce 2004 s tím, že počáteční operační způsobilosti by mělo být dosaženo roku 2010 a plné účinnosti o dva roky později. První zakázky na vývoj byly zadány v roce 2006 a vzhledem k povaze programu ALTBMĐ je typické, že nešlo o samotné zbraně, nýbrž o prostředky velení, řízení a spojení.

Americký protiraketový štít je koncipován jako „systém systémů“ od počátku, kdežto projekt ALTBMĐ představuje koordinaci a integraci zbraní, které byly původně vyvíjeny samostatně. Vlastní zbraně coby příspěvky národních států existují, takže NATO musí zajistit „jen“ jejich propojení do jednotné soustavy pomocí prostředků pro velení a řízení, komunikaci a distribuci informací, na něž jsou napojeny i další kapacity Aliance. Tyto nástroje dostaly oficiální názvy Air Command & Control System (ACCS), NATO General Communication System (NGCS) a Bi-Strategic Command Automated Information System (Bi-SC AIS).

Letošní summit Aliance potvrdil snahu pokračovat ve vývoji ALTBMĐ a posléze jej propojit s americkým protiraketovým štítem, resp. s jeho prvky umístěnými v Evropě. Není to vlastně žádným překvapením; bylo by přece zcela iracionální, kdyby USA a evropské země budovaly „konkurenční“ zařízení. Logickým krokem by posléze měla být spolupráce s Ruskou federací, aby vznikl trilaterální obranný systém. Nová deklarace o strategických vztazích USA a Ruska obsahuje i záměr obou supervelmocí usilovat o toto řešení.

Lukáš Visinger

**ALTBMĐ: Evropský pilíř protiraketové obrany
natoaktual.cz, 5. 5. 2008**

Úvod

Rozhodování je jednou z nejvýznamnějších aktivit realizovanou manažery (a vůbec každým člověkem v jeho každodenním životě). Je jádrem řízení a mnohdy se pojmy rozhodování a řízení chápou jako synonyma. Prolíná se všemi manažerskými činnostmi (i celým životem člověka). Kvalita rozhodování ovlivňuje fungování jakékoli organizace, její výsledky a budoucnost. Často jde při rozhodování o značné prostředky všeho druhu.

Problematicke rozhodování tudíž musí být věnována velká pozornost i při přípravě budoucích vojenských profesionálů, velitelů a manažerů. Oni budou v budoucnu rozhodovat nejen o značných materiálních hodnotách, ale i životech svých pořízených.

Cílem článku je nastínit souvislosti teorie managementu, konkrétně manažerských funkcí, s velitelskou praxí. Jde například o využití znalostí z teorie managementu při výuce teorie střelby, respektive teorie střelby při rozhodování. Tyto a obdobné souvislosti by neměly být opomíjeny v přípravě budoucích velitelů (manažerů).

1. Rozhodování

Teorie managementu řeší činnosti, které by měl vedoucí pracovník (manažer) vykonávat, aby byla jeho manažerská práce účelná, účinná a úspěšná. Tyto činnosti jsou shrnuty pod pojmem **manažerské funkce**. Protože hlavním smyslem manažerské práce je dosažení stanovených cílů, musí být vykonávány jednotlivé manažerské funkce vyváženě. Jen dokonalý plán ještě neznamená dosažení cílů.

1.1 Manažerské funkce

Za zakladatele koncepce manažerských funkcí je považován Francouz Henri Fayol, který v roce 1916 definoval pět funkcí (plánování, organizování, přikazování, koordinace a kontrola). Další klasici světového managementu tyto funkce doplnili nebo jinak modifikovali. Zajímavostí je členění manažerských funkcí Američanem Johnem B. Minerou, který uvádí devatenáct funkcí, ale na druhé straně jako jeden z mála uvádí jako manažerskou funkci i rozhodování.

V teorii známe tzv. **sekvenční manažerské funkce** (sequential managerial functions), tj. manažerské funkce, které se realizují v dané posloupnosti. Mezi sekvenční manažerské funkce řadíme *plánování* (planning), *organizování* (organizing), *výběr spolupracovníků* (staffing), *vedení* (leading) a *kontrolu* (controlling). Kromě sekvenčních manažerských funkcí paralelně existují průběžné manažerské funkce, které jsou označovány jako **paralelní manažerské funkce** (parallel managerial functions). Jedná se o manažerské funkce *analyzování* (analysis), *rozhodování* (decision making) a *implementaci* (implementation). Jde o manažerské funkce, které fungují v rámci všech sekvenčních manažerských funkcí. Nejlépe je to vidět na maticovém zobrazení manažerských funkcí (obr. 1). [2]

Uvedené maticové zobrazení manažerských funkcí, které rozšířil R. A. Mackenzie, je výhodné v tom, že zjednodušeně, ale názorně, ukazuje fungování procesů v manažerské praxi. Je vhodné pro lepší zapamatování i pochopení.

<i>Paralelní funkce</i>	Analýza	Rozhodování	Implementace
<i>Sekvenční funkce</i>			
Plánování			
Organizování			
Výběr spolupracovníků			
Vedení			
Kontrola			

Obr. 1: Maticové zobrazení manažerských funkcí

1.2 Rozhodování jako paralelní manažerská funkce

Rozhodování, jako paralelní manažerská funkce, se tedy prolíná všemi sekvenčními manažerskými funkcemi. Rozhodováním se rozumí výběr nejvhodnějších variant (nejvýhodnější varianty) řešení. Jde vždy o výběr z minimálně dvou možných řešení. Rozhodování se realizuje v rámci všech sekvenčních manažerských funkcí, a to jak z hlediska krátkodobého nebo částečného, tak z hlediska dlouhodobého nebo celkového. Navíc se rozhodování musí realizovat v rámci existujících omezujících podmínek (zadaných nebo zjištěných) a vždy je nutné kalkulovat také s rizikovými faktory.

Při rozhodování je možné dojít ke třem situacím. Nejjednodušší se jeví situace s jediným existujícím řešením problému, kdy není potřeba se rozhodovat. V případě dvou nebo více existujících řešení je nutné volit z těchto řešení. Třetím případem je situace, kdy neexistuje řešení a pak rozhodování nemá smysl. Z uvedeného plyne, že k rozhodování může dojít jen v situaci, kdy existují dvě nebo více řešení. Navíc je třeba si uvědomit, že rozhodovací procesy probíhají v podmínkách nejistoty (rizika) a v konfrontačních nebo nekonfrontačních podmínkách.

Výsledkem rozhodovacího procesu není skutečné řešení problému, ale volba varianty řešení. Jde tedy o jakýsi „projekt“, který je pak realizovaný v rámci třetí paralelní manažerské funkce, tedy implementace. Základním hlediskem při rozhodování je vždy stanovený cíl nebo cíle řešeného problému vycházející z cílů organizace.

Rozhodování probíhá v rámci všech sekvenčních manažerských funkcí a realizuje se na základě důsledné analýzy problému a jeho výsledkem je volba varianty řešení pro implementaci. Je jakýmsi mostem mezi analýzou a implementací.

V manažerské práci se zpravidla rozlišují dva přístupy k rozhodování. Je to přístup normativní (preskriptivní) a popisný (deskriptivní). Oba přístupy se v praxi prolínají a doplňují.

Rozhodování je vždy výsledkem myšlenkového procesu manažerů (velitelů) a jejich spolupracovníků (štábu), i když dnes mají k dispozici řadu moderních softwarových systémů, řadu moderních metod a algoritmizovaných postupů k podpoře jejich rozhodovacích činností.

2. Rozhodování ve vojenské praxi

Obdobné je postavení rozhodování jako manažerské (velitelské) funkce i ve vojenské praxi. V mírovém životě armády v trvalých posádkách nejsou výrazné odlišnosti od klasické mana-

žerské práce. Složitější je rozhodování při cvičeních ve vojenských výcvikových prostorech. Složitost narůstá například se zařazením bojových střelb a při větších cvičeních více druhů vojsk, kdy je nutné organizovat součinnost. Ještě složitější je situace v případě zahraničních, zejména bojových misí. Na vrcholu je případný „ostrý“ válečný konflikt.

Při rozhodování ve vojenské praxi jde o to, že více než v běžných podmínkách vystupuje do popředí faktor času (rychlost rozhodování), problematika dostupných materiálních zdrojů (materiál všeho druhu), neznámé prostředí (terén, protivník a obyvatelstvo), a zejména riziko možných ztrát (životy a technika). Navíc v bojových podmínkách je nutné rozhodnout se bez nějaké delší analýzy, tj. zpravidla hned. Rozhodnutí z jakýchkoli příčin nelze v naprosté většině případů odkládat. Někdy bude muset rozhodnutí padnout „hned“. Jde o realizaci nedílné velitelské pravomoci v praxi.

Rozhodování ve vojenské praxi je zdůrazněno tím, že jeho výsledkem je vydání rozhodnutí v rámci bojového rozkazu velitele nebo přímo povel (palebný úkol), které jsou jednoznačně závazné pro všechny podřízené.

Příprava velitele pro rozhodování v bojových podmínkách není nijak jednoduchá. Pro rozhodování existuje formalizovaná dokumentace a možné algoritmy. Za tímto účelem je možné a vhodné využívat modelové situace, které simulují možné situace vznikající na válčišti.

3. Modelování a simulace

Vzhledem k tomu, že rozhodování se mnohdy děje v podmínkách, kdy se rozhoduje o značných prostředcích (finančních, materiálních, lidech aj.), a navíc může jít o řešení problémů v praxi obtížně dostupných, může být za účelem rozhodování využito modelování a simulace. Modelování a simulace nejsou ničím novým, existovaly již dávno. Jejich zejména kvalitativní rozvoj nastal vlivem výkonných počítačových sítí a komunikačních technologií.

Modelování a simulace ve vojenství mohou výraznou mírou přispět k přípravě současných velitelů (manažerů), vojenských profesionálů i studentů vojenských škol. V současnosti existuje řada simulátorů, které umožňují jednak modelování bojových situací na různých úrovních velení, jednak výcvik vojenských profesionálů v jejich odbornostech. Umožňují rovněž přípravu velitelů (manažerů) pro rozhodování v boji, i když nikdy nemohou nahradit bojovou zkušenost. Z pohledu vojáků, kteří prošli nějakou opravdu bojovou akcí, jsou však potřebné a je potřeba je zařazovat do přípravy a výcviku.

3.1 Rozhodování ve střelecké praxi

Rozhodování probíhá na různých úrovních řízení, a rovněž v běžném životě dnes a denně se každý z nás rozhoduje co, kdy, kde, jak a s využitím jakých prostředků realizovat. Obdobně se to děje i ve vojenské praxi a konkrétně při střelbě. Střelba je jedním z rozhodujících faktorů úspěchu nebo neúspěchu v každém ozbrojeném konfliktu. Její řízení, a tedy i rozhodování, co a jak použít k ničení protivníka, probíhá rovněž na všech úrovních řízení, a taky u vojáka (střelce) jako jedince.

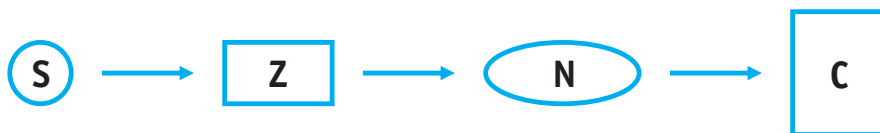
Rozhodování se prolíná vlastně celou činností velitele (manažera) a výsledkem jsou základní fakta uváděná v bojovém rozkazu. Při rozhodování při střelbě musí velitel analyzovat existující podmínky, přijmout adekvátní rozhodnutí a zpravidla pak vydat povely (palebné úkoly), které jsou přímou reakcí na existující (vznikající) situaci na bojišti.

3.2 Modelování v teorii střelby

Základním charakteristickým znakem každé bojové činnosti jsou procesy záměrného fyzického ničení, destrukce, poškození nebo umlčování živé síly, techniky a objektů bojujících stran. Realizují se zpravidla palbou a údery, nebo použitím jiných ničivých prostředků. Tyto procesy se uskutečňují v rozhodující míře střelbou ze zbraní a zbraňových systémů různými druhy munice. Střelba může být vedena různými způsoby a formami.

Teorie střelby, jako speciální věda, se zabývá právě zkoumáním a modelováním procesů střelby různého charakteru na různé pasivní cíle. Její základy byly položeny vznikem balistiky v 16. století a její další rozvoj je spojen s teorií pravděpodobnosti a statistikou v dalších stoletích, a pak s rozvojem vnitřní balistiky a dalších souvisejících vědních oborů. Teorie střelby má zásadní význam pro modelování a simulaci bojové činnosti. Její zákony a pravidla střelby jsou aplikovány jako součást každého virtuálního modelu bojové činnosti, a tedy i modelu živé simulace ozbrojeného konfliktu. Jsou základem pro generování ztrát. Přesnost jejich zpracování podmiňuje přesnost a validitu takových modelů.

Teorie střelby zkoumá a matematicky vyjadřuje základní vztah realizovaný v definovaném prostředí jako řetězec: **střelec (S)** → **zbraň (Z)** → **prostředek ničení (N)** → **cíl (C)**. [3] Přitom je nutno zdůraznit, že jde o cíl pasivní, který nevyvolá žádnou protiakci vůči střelci, je tedy palebně pasivní. Jde tedy o jednostrannou destrukční bojovou činnost. Schéma řetězce střelby je uvedeno na obrázku 2.

Obr. 2: Schéma řetězce střelby

Pojem **střelba** je v teorii střelby chápán všeobecně, tedy jako střelba libovolnou zbraní nebo zbraňovým systémem a libovolnou střelou na libovolný cíl v libovolném režimu. V uvedeném řetězci má každá jeho část jisté vlastnosti, které lze charakterizovat určitými kvalitativními parametry. Prvky **Z**, **N** a **C** lze vyjádřit vztahy a zákony vnitřní a vnější balistiky, chemie výbušných procesů a teorie pravděpodobnosti a statistiky. Parametr **S** lze charakterizovat poznatky teorie výcviku střelců a obsluh zbraňových systémů, i když většinou se předpokládá dobrá vycvičenost střelce (obsluhy). Právě kvalitní přípravě a výcviku ve střelbě je proto nutné věnovat velkou pozornost. K tomu by měla přispět i právě vznikající nová Metodika výcviku ve střelbě z ručních zbraní a zbraní bojových vozidel.

Úlohy a modely teorie střelby se pak mohou vyjádřit ve všeobecné formě jako určení pravděpodobnosti **P** přesně definovaného výsledku střelby ve tvaru:

$$P = f(S, Z, N, C),$$

nebo jako funkce matematické naděje (středné hodnoty) výsledku střelby **M**:

$$M = g(S, Z, N, C),$$

kde množiny situačních parametrů **S**, **Z**, **N** a **C** většinou nejsou úplné, ale volí se jenom některé vybrané (relevantní) parametry. Pak funkce **f** a **g** nabývají konkrétní tvar pro konkrétní situaci. Modely (úlohy) řešené podle výše uvedených vztahů jsou přímé. Podle nich se určují výsledky střelby na základě zadaných situačních podmínek (podmínek jednotlivých situačních parametrů). Podle obdobných vztahů se řeší i modely (úlohy) nepřímé, kdy se zjišťují hodnoty vybraných situačních parametrů, při kterých lze dosáhnout stanovenou hodnotu **P** nebo **M**.

Na základě výše uvedených obecných modelů pak lze v teorii střelby vytvářet modely rozptylu a přesnosti střelby, modely zranitelnosti cílů a účinnosti střelby, modely střelby na různé cíle jednotlivé (bodové) nebo skupinové, modely určení potřebných počtů výstřelů a jiné.

Modely teorie střelby sehrávají významnou úlohu nejen při modelování a simulaci ozbrojeného konfliktu, ale jejich znalost je důležitá i pro rozhodování velitele (manažera).

Závěr

Znalosti z teorie střelby sehrávají důležitou roli při rozhodování velitelů (manažerů), ale stejně tak při simulaci a modelování bojových střetnutí. V přípravě budoucích velitelů má své nezastupitelné místo využívání modelování a simulace jednak jako součást jejich přípravy na budoucí profesionální kariéru, jednak jako prostředek pro podporu rozhodování.

Literatura:

- VEBER, Jaromír. *Management - základy, prosperita, globalizace*. 1. vyd. Praha: Management Press, 2004. 700 s. ISBN 80-7261-029-5.
- VODÁČEK, Leo, VODÁČKOVÁ, Ol'ga. *Moderní management v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Management Press, 2006. 296 s. ISBN 80-7261-143-7.
- RYBÁŘ, Mikuláš a kol. *Modelovanie a simulácia vo vojenstve*. 1. vyd. Bratislava: MO SR, 2000. 400 s. ISBN 80-88842-34-4.
- KOLLERT, Kamil. *Metodologie velení*. 1. vyd. Vyškov: VVŠ PV, 1997. 221 s.
- FOTR, Jiří, DĚDINA, Jiří, HRŮZOVÁ, Helena. *Manažerské rozhodování*. 3. vyd. Praha: Ekopress, 2003. 252 s. ISBN 80-86119-69-6.

Členství v NATO tedy České republice pevně garantuje udržení v západních strukturách, ve svobodném demokratickém světě, kde silní partneři přispívají k bezpečnosti ostatních. Není třeba zdůrazňovat, že tato příslušnost je spolu se souhlasem s americkou vojenskou přítomností, jakkoliv by tato přítomnost byla malá, spolehlivou pojistkou proti hrozbám a hegemonii ze strany Ruska. Zároveň není radar „ohrožením“ ani velkou zátěží. Na mezinárodní úrovni je tedy participace České republiky na protiraketové obraně jednoznačně výhodná.

William Van Cleave
Protiraketová obrana přinese Česku pouze výhody
natoaktual.cz, 30. 5. 2008

Mezi hlavní úkoly AČR patří připravovat se k obraně České republiky a bránit ji proti vnějšímu napadení s maximálním využitím systému kolektivní obrany. Základem jejího doplňování za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu je provedení odvodního řízení u osob povinných brannou povinností a jejich povolávání k výkonu mimořádné služby. Následující článek je zaměřen na vymezení institutu branné povinnosti a odvodního řízení.

Úvod

Doplňování ozbrojených sil České republiky osobami v míru, ale zejména za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu je nedílnou součástí výstavby ozbrojených sil České republiky, které jsou doplňovány na základě branné povinnosti. Ozbrojené síly České republiky se doplňují v souladu s úkoly, které zabezpečují.

Vláda České republiky dne 12. 11. 2003 schválila svým usnesením č. 1154 Koncept výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky přepřecovanou na změněný zdrojový rámec. Tím dochází k urychlení mnoha procesů transformace AČR, a to i v oblasti urychlení profesionalizace AČR. S tímto souvisí otázka zabezpečení obrany státu a doplňování ozbrojených sil České republiky (dále jen „ozbrojené síly“) osobami v míru a za mimořádných opatření.

Doplňování osob mimo stav ohrožení státu a válečného stavu je prováděno na základě dobrovolného smluvního vztahu občana a státu. Ústavní branná povinnost zůstává zachována pro nutné doplňování ozbrojených sil za mimořádných situací, pokud potřeby nebude možné pokrývat dobrovolně. Doplňování na základě branné povinnosti a odvodní řízení v míru je tudíž tzv. „spící projekt“. Branná povinnost se vztahuje na státní občany České republiky (dále jen „občan“) a bude přebírána až za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu. Za stavu ohrožení státu a za válečného stavu, se na doplňování ozbrojených sil, zejména na odvodním řízení, budou podílet také krajské úřady a obecní úřady obcí s rozšířenou působností.

V době vyhlášení mimořádných opatření se budou ozbrojené síly doplňovat na základě branné povinnosti založené na ústavním zákonu č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky a dobrovolnost se změní na povinnost.

Mimo stav ohrožení státu a válečný stav, tedy v míru, probíhá povolávací řízení pouze těch občanů, kteří se chtějí stát příslušníky ozbrojených sil jako vojáci z povolání nebo vojáci v aktivní záloze.

Ke dni 31. 12. 2004 byla zrušena vojenská základní služba a AČR přešla na plně profesionální bázi. Veškeré tyto změny se děly v období, kdy nebyly vyřešeny legislativní změny zákonů, které se zabývaly touto problematikou. Jednalo se především o vypracování a schválení zcela nového zákona č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování. Zásadní změnou oproti předešlému stavu je zahajování odvodního řízení až vyhlášením stavu ohrožení státu nebo válečného stavu.

Branná povinnost

Branná povinnost je povinností občana plnit úkoly ozbrojených sil, zahrnuje povinnost občana podrobit se odvodnímu řízení, vykonávat vojenskou činnou službu a plnit další povinnosti stanovené zákonem.

- ❑ branná povinnost se váže výlučně na státní občanství České republiky,
- ❑ branná povinnost se vztahuje jak na muže, tak i na ženy,
- ❑ branná povinnost vzniká občanovi dnem následujícím po dni, v němž dosáhne věku 18 let, a zaniká obecně dnem dosažení věku 60 let.

Obecná struktura dílčích částí branné povinnosti je v České republice složena ze dvou základních složek. Jedná se o:

- ❑ odvodní povinnost (rekrutace), tj. povinnost dostavit se k odvodu, kde státní orgány posuzují schopnost občana konat službu,
- ❑ služební povinnost (servis), tj. na vyzvání příslušných státních orgánů nastoupit výkon služby, jestliže je občan při odvodu shledán schopným jejího výkonu.

Občan brannou povinnost plní za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu.

Za stavu ohrožení státu a za válečného stavu se ozbrojené síly doplňují na základě zákonné branné povinnosti, která se vztahuje na všechny občany.

Vojenské správní úřady

Jsou zřízena krajská vojenská velitelství jako vojenské správní úřady. V čele krajského vojenského velitelství je ředitel, kterým je voják z povolání, o jeho služebním zařazení rozhodne ministr obrany.

Vojenskými správními úřady je čtrnáct již dnes existujících krajských vojenských velitelství s nově vytvořenými odděleními náborů a specializované orgány Ministerstva obrany (střediska výběru personálu). Tato by mimo náboru a výběru uchazečů o službu vojáka z povolání nově získávají také občany dosud neodvedené pro zařazení do aktivní zálohy.

Krajská vojenská velitelství vykonávají státní správu podle zákona č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon) a dalších zvláštních právních předpisů. Jejich místní příslušnost se řídí místem trvalého pobytu fyzických osob nebo sídlem právnických osob.

Krajská vojenská velitelství jako vojenské orgány plní úkoly podle schválené působnosti. Současně plní úkoly obrany státu.

Dobrovolné převzetí branné povinnosti za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu

Dobrovolně převzít brannou povinnost může občan za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, kterému nevznikla branná povinnost, a občan státu sdruženého v obranných systémech mezinárodních organizací, jichž je Česká republika členem, na základě písemné žádosti podané příslušnému krajskému vojenskému velitelství.

V žádosti občan uvede jméno nebo jména, příjmení, rodné číslo a adresu místa trvalého pobytu.

Zásadní podmínkou dobrovolného převzetí branné povinnosti je:

- ❑ rozhodnutí o schopnosti občana vykonávat vojenskou činnou službu vydané v odvodním řízení,
- ❑ věk – spodní hranice 18 let, horní hranice věku omezována není,
- ❑ potřeba doplnění ozbrojených sil.

Dobrovolné převzetí branné povinnosti se umožňuje i státním občanům, kterým zanikla branná povinnost proto, že odmítli v souladu s Listinou základních práv a svobod vykonávat vojenskou činnou službu formou podání prohlášení o odepření jeho výkonu a svůj názor změnili.

V případě cizinců je dobrovolné převzetí branné povinnosti vázáno na občany koaličních států.

Všichni vojáci po dobu stavu ohrožení státu a válečného stavu budou vykonávat *mimořádnou službu*, nebude se rozlišovat služba vojáka z povolání, výkon vojenského cvičení nebo základní výcvik budoucích vojáků z povolání. Bude to mimořádné řešení, které bude vyžadovat mimořádná situace.

Způsob povolávání do mimořádné služby a podmínky pro nastoupení jejího výkonu včetně propuštění z ní řeší samostatná část branného zákona. Obecně lze konstatovat, že voják na vojenském cvičení, na výjimečném vojenském cvičení nebo ve služebním poměru vojáka z povolání vykonává mimořádnou službu ode dne účinnosti vyhlášení stavu ohrožení státu nebo válečného stavu.

Odvodní řízení

Branná povinnost je podle zákona č. 585/2004 Sb., povinností občana plnit úkoly ozbrojených sil. Zahrnuje povinnost občana podrobit se odvodnímu řízení, vykonávat vojenskou činnou službu a plnit další povinnosti stanovené tímto zákonem.

Odvodní řízení je prováděno na základě výše citovaného branného zákona a jeho průběh vychází z interních normativních aktů, především z vojenského předpisu Dopl 1-1.

Odvodní řízení je nedílnou součástí branné povinnosti, kterému se občan podrobuje za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu.

Budou ho provádět odvodní komise zřizované jednotlivými krajskými vojenskými velitelstvími pro případy zákonného plnění branné povinnosti i dobrovolného převzetí branné povinnosti občany.

Obsah odvodního řízení

Účelem *odvodního řízení* je rozhodnout o schopnosti nebo o neschopnosti občana vykonávat vojenskou činnou službu.

Protože potřeby doplnění ozbrojených sil mohou být rozdílné podle konkrétní situace a potřeba se v čase může měnit, ukládá se zmocnit vládu, aby nařízením stanovila počty občanů podle ročníku narození, popřípadě podle odborné kvalifikace, kteří budou k odvodnímu řízení

povolání. Pokud jde o kvalifikaci, může se jednat například o střední zdravotnický personál potřebný pro doplnění vojenské zdravotnické služby. K odvodnímu řízení podle odborné kvalifikace se předpokládá povolat především ty občany, jejichž odbornou kvalifikaci nelze v krátkém časovém období získat z jiných zdrojů.

Krajské vojenské velitelství zapisuje k odvodnímu řízení občany v rozsahu stanoveném nařízením vlády na základě údajů získaných z evidence obyvatel, která je vedena v informačním systému evidence obyvatel, jehož správcem je Ministerstvo vnitra. Z informačního systému jsou krajská vojenská velitelství a Ministerstvo obrany oprávněny získávat jméno nebo jména a příjmení, rodné číslo, státní občanství, adresu místa trvalého pobytu a zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům.

Odvodní komise

Odvodní komise se zřizují zákonem proto, že rozhodují o schopnosti nebo o neschopnosti občana vykonávat vojenskou činnou službu a vydávají k tomu příslušná rozhodnutí.

Protože výkon branné povinnosti podle současné právní úpravy nastane až vyhlášením stavu ohrožení státu nebo válečného stavu, a teprve v této době budou prováděna odvodní řízení, váže se časově ustavování odvodních komisí řediteli krajských vojenských velitelství a zahájení jejich činnosti až na tuto dobu.

Odvodní komise se zřizují u krajských vojenských velitelství. Odvodní komise jsou čtyřčlenné. Předsedou je ředitel krajského vojenského velitelství nebo jím určený zástupce krajského vojenského velitelství a členy jsou zástupce obecního úřadu obce s rozšířenou působností určený starostou a dva civilní lékaři.

Zákonem se nestanoví počet odvodních komisí u jednotlivých krajských vojenských velitelství, protože dnes nelze odhadnout kolik občanů bude podle nařízení vlády k odvodnímu řízení povoláno. Protože se stanoví povinnost obecního úřadu obce s rozšířenou působností zajišťovat místnosti pro konání odvodního řízení, předpokládá se, že odvodní řízení budou probíhat nejen v sídle krajského vojenského velitelství, ale i na jiných místech v obvodu působnosti tohoto velitelství.

Podíl civilních prvků v odvodních komisích je významný z hlediska civilní kontroly ozbrojených sil, a také proto, že obrana státu je celospolečenskou záležitostí.

Odvodní komise ustaví ředitel krajského vojenského velitelství nejpozději do deseti dnů ode dne účinnosti vyhlášení stavu ohrožení státu nebo válečného stavu, odvodní komise zahájí svou činnost nejpozději do dvou měsíců po jejich ustavení.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností zajistí k provádění odvodního řízení na požadavek ředitele krajského vojenského velitelství místnosti, jejich vybavení, údržbu a technický provoz. Krajský úřad zajistí lékaře a ostatní zdravotnické pracovníky a materiální zabezpečení lékařských prohlídek.

Poučení členů odvodních komisí o jejich právech a povinnostech provádí před zahájením odvodního řízení ředitel krajského vojenského velitelství nebo zástupce jím určený.

Závazným podkladem pro vydání rozhodnutí odvodní komise je posudek lékařů – členů odvodní komise. Vzhledem k tomu, že odvodní řízení má probíhat až za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, vylučuje se možnost podat odvolání proti odvodnímu rozhodnutí, a proto toto rozhodnutí nabývá právní moci okamžikem převzetí jeho písemného vyhotovení občanem na závěr odvodního řízení.

Průběh odvodního řízení

Občan je povinen dostavit se k odvodnímu řízení na stanovené místo v době uvedené v povolávacím rozkaze vydaným krajským vojenským velitelstvím, prokázat svoji totožnost občanským průkazem nebo cestovním dokladem a předložit doklady osvědčující jeho zvláštní schopnosti nebo oprávnění vykonávat určité činnosti, například řidičský průkaz nebo zdravotní průkaz. Povolávací rozkaz se dodá jako poštovní zásilka do vlastních rukou. Jestliže občan povolávací rozkaz neobdrží, bude povinen dostavit se k odvodnímu řízení na základě veřejné vyhlášky vydané krajským vojenským velitelstvím.

Občan, který se nebude moci dostavit ve stanovené době k odvodnímu řízení, bude povinen to neprodleně oznámit krajskému vojenskému velitelství, které jej povolalo, důvody písemně doložit a dále ohlásit pominutí těchto důvodů. Tento občan se odvodnímu řízení podrobí dodatečně. Protože branná povinnost je povinností zákonnou a jejím obsahem je i odvodní řízení, stanoví se povinnost občana dostavit se k odvodnímu řízení, předložit potřebné doklady a podrobit se lékařské prohlídce a případným odborným vyšetřením, která mohou být nejen lékařská, ale například i psychologická.

Protože mohou nastat různé situace, které znemožní občanovi dostavit se v určené době k odvodnímu řízení, například dočasná neschopnost pro nemoc, stanoví se občanovi oznamovací povinnost. Písemné doložení důvodů je důležité proto, že nedostavení se k odvodnímu řízení je za určitých podmínek trestným činem.

Vymezuje se okruh osob, které se k odvodnímu řízení nebudou povolávat. Rozhodnutí o neschopnosti vykonávat vojenskou činnou službu těchto osob, a tím fakticky o zániku branné povinnosti, učiní odvodní komise na základě dotazníku bez jeho účasti. Rozhodnutí o neschopnosti občana vykonávat vojenskou činnou službu nabude právní moci dnem dodání jeho písemného vyhotovení do vlastních rukou. K odvodnímu řízení se nebudou povolávat občané bez končetiny, nevidomí, neslyšící, němí, postižení vadou nebo nemocí, která je činí trvale neschopnými samostatně se pohybovat, nebo postižení těžkou formou nevyléčitelné nemoci.

Občan bude při odvodním řízení povinen podrobit se lékařské prohlídce, popřípadě dalším odborným vyšetřením. Lékařské prohlídky budou moci být přítomni jen zdravotníci pracovníci. Nebudou-li moci lékaři zjistit přesně zdravotní stav občana, odešlou ho k odborným vyšetřením do zdravotnického zařízení, které určí.

Podle výsledku lékařské prohlídky a vyhodnocení dotazníku, popřípadě výsledků odborných vyšetření, lékaři zpracují posudek o stupni zdravotní způsobilosti občana vykonávat vojenskou činnou službu, který bude podkladem pro rozhodnutí o schopnosti nebo o neschopnosti občana vykonávat vojenskou činnou službu.

Zdravotní způsobilost je základním předpokladem k výkonu vojenské činné služby a zjišťuje se a posuzuje při lékařských prohlídkách v rámci odvodního a přezkumného řízení. Zdravotní způsobilost se vyjadřuje zdravotními klasifikacemi.

Schopen (značka A) se stanovuje při zjištění zdravotního stavu, který dovoluje vykonávat vojenskou činnou službu bez omezení, s výjimkou některých speciálních vojenských odborností.

Schopen ne pro I, II, III (značka B I, B II, B III) se stanovuje při zjištění zdravotního stavu, který umožňuje běžnou pracovní aktivitu a dovoluje vykonávat vojenskou činnou službu s omezením pro určité odbornosti a funkce, které vyžadují zvýšené nároky na fyzickou zdatnost (B I), duševní činnost (B II) a přesnost a pohotovost smyslových orgánů (B III).

Neschopen (značka D) se stanoví občanům při odvodním řízení na základě zjištění zdravotního stavu, který nedovoluje vykonávat vojenskou činnou službu.

Odvodní komise podle zjištěného zdravotního stavu vydá rozhodnutí o schopnosti občana vykonávat vojenskou činnou službu nebo o neschopnosti občana vykonávat vojenskou činnou službu.

Odvodní komise rozhodne většinou hlasů. V případě rovnosti hlasů rozhodne hlas předsedy komise. Rozhodnutí o schopnosti nebo o neschopnosti občana vykonávat vojenskou činnou službu občanovi oznámí ústně a současně mu předá jeho písemné vyhotovení. Odvolání proti tomuto rozhodnutí nebude mít odkladný účinek a projedná se až po ukončení stavu ohrožení státu nebo válečného stavu.

Dotazník

Dotazník je potřebným podkladem pro odvodní komisi, protože při lékařské prohlídce, která se provádí při odvodním řízení, nelze zdravotní stav v plném rozsahu posoudit. Vzor dotazníku je uveden ve Vyhlášce M0 č. 102/2005 Sb.

Občan je proto povinen vyplnit dotazník zasláný mu příslušným krajským vojenským velitelstvím, vyžádat jeho doplnění registrujícím lékařem, s fotografií odpovídající jeho současné podobě, jej nejpozději do 30 dnů ode dne jeho dodání vrátit.

Protože branná povinnost je povinností zákonnou a osobní údaje se stanoví zákonem taxativně, není potřeba k vyplnění dotazníku vyžadovat souhlas povinné osoby.

Občan v dotazníku uvede:

- ☐ jméno nebo jména,
- ☐ příjmení, rodné číslo,
- ☐ adresu místa trvalého pobytu,
- ☐ dosažené vzdělání,
- ☐ zaměstnání,
- ☐ zvláštní schopnosti a znalosti,
- ☐ subjektivní údaje o svém zdravotním stavu,
- ☐ jméno nebo jména, příjmení a adresu místa trvalého pobytu rodičů nebo manželky (manžela) anebo družky (druha).

Součástí dotazníku jsou údaje o zdravotním stavu občana zjištěné na základě preventivní prohlídky provedené v příslušném období podle zvláštního právního předpisu.

Registrující lékař je povinen v dotazníku uvést požadované údaje o zdravotním stavu občana zjištěné při poslední preventivní prohlídce, popřípadě je doplnit o výsledky nových vyšetření, provedených v období od této prohlídky do doby vyplnění dotazníku.

Faktory ovlivňující výkon branné povinnosti

Základním faktorem pro doplňování ozbrojených sil osobami je počet živě narozených osob (mužů a žen). V důsledku postupného poklesu počtu narozených mužů je zřejmý nepříznivý demografický vývoj projevující se ve sníženém počtu osob, které je možno povolávat k odvodnímu řízení, a tím i v nízkém počtu odvedenců, které je možno povolávat do mimořádné služby. Podrobnosti o předpokládané výši lidských zdrojů pro doplňování ozbrojených sil v letech 1930 až 2020 jsou uvedeny v tabulce.

Rok	Počet živě narozených mužů
1930*	72 844
1935*	55 842
1940*	67 256
1945*	77 042
1950*	97 490
1955*	85 580
1960*	66 461
1965*	75 694
1970*	75 694
1975*	98 037
1980*	79 409
1985*	69 662
1990*	66 970
1993	62 115
1994	54 711
1995	49 000
1996	46 435
1997	46 570
1998	46 581
1999	45 271
2000	46 566
2001	46 616
2002	47 111
2003	47 563
2004	50 692
2005	52 078
předpoklad 2010**	52 794
předpoklad 2015**	47 260
předpoklad 2020**	41 969

Poznámka:

* Pouze Česká republika.

** Předpoklad zpracován podle prognózy Českého statistického úřadu.

Tab. 1: Vývoj lidských zdrojů v letech 1930–2020

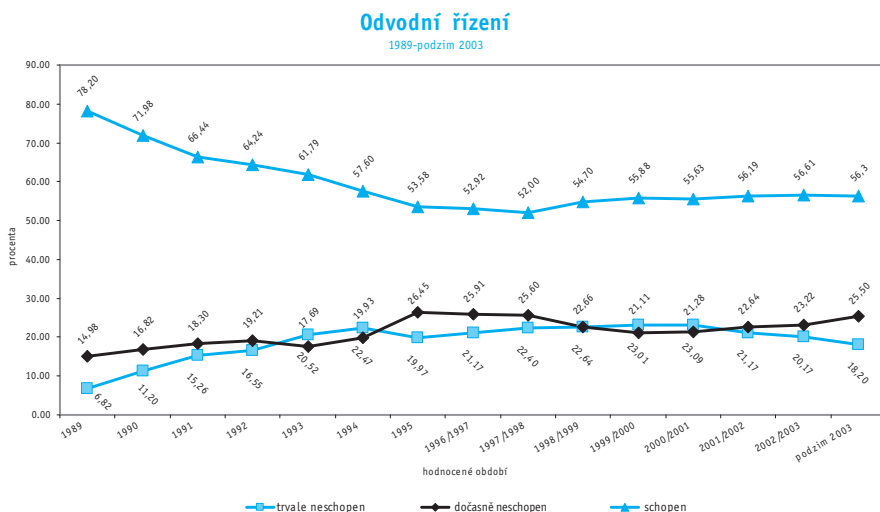
Rozhodujícím faktorem ovlivňujícím počet odvedenců, které bude možno povolát k mimořádné službě, bude počet odvedených osob při vlastním odvodním řízení. Výrazný pokles odvodovosti, při pravidelných odvodech za účinnosti předešlého branného zákona, nastal po roce 1989. V průběhu let se tato situace stabilizovala a po roce 1998 se podařilo tento trend poněkud zpomalit. Výrazné zvýšení odvodovosti by se však nedalo předpokládat. Příčiny snížené odvodovosti lze hledat v nepříznivých tendencích vývoje zdravotního stavu branecké populace. Zvyšuje se zejména počet onemocnění a vad smyslových orgánů (zejména zraku) a alergických onemocnění dýchacích cest a kůže. Z vlastní zkušenosti z praxe bylo zřejmé, že některé výsledky odvodního řízení byly v minulosti i výrazně ovlivňovány účelovými a ne vždy pravdivými lékařskými zprávami a nálezy, které brancům pro potřeby odvodního řízení vystavovali jejich ošetřující lékaři. I proto byl počet „neodvedených“ branců o tyto případy značně navýšen. Přehled odvodovosti v letech 1989 až 2003 je uveden v grafu (viz).

Dalším faktorem ovlivňujícím počet osob, které lze povolát k vojenské činné službě za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu, je počet schopných osob po přezkumném řízení. Přezkumné řízení se zahajuje na základě závažných změn jejich zdravotního stavu (úrazu nebo vážného onemocnění) majícího vliv na výkon vojenské činné služby, tedy mimořádné služby. Zdravotní způsobilost se posuzuje při lékařské prohlídce podle potřeby doplněné o odborná vyšetření.

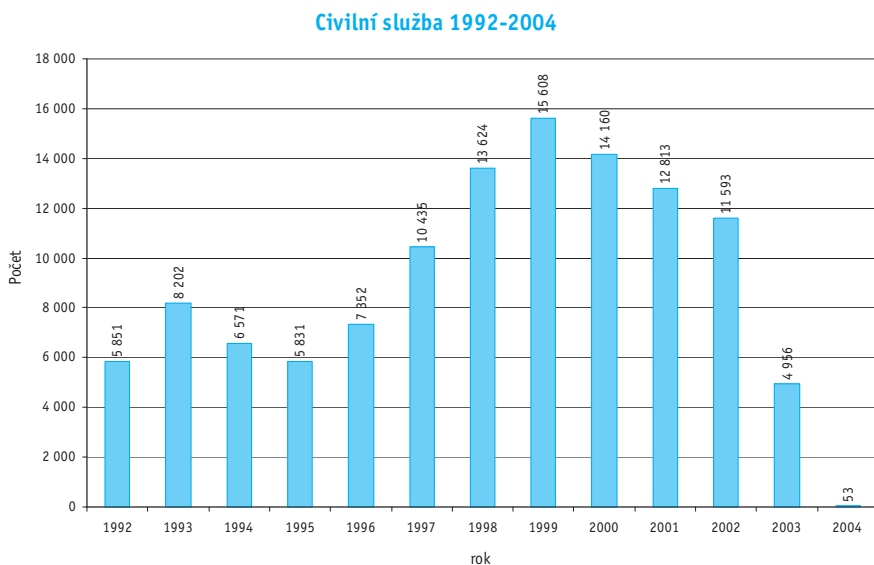
Při provádění přezkumného řízení s odvedenci v minulosti se obdobně jako u odvodního řízení vyskytovaly obdobné účelové a nepravdivé lékařské zprávy a nálezy, které odvedencům pro potřeby přezkumného řízení vystavovali jejich ošetřující lékaři.

Významným a zvlášť citlivým faktorem ovlivňujícím možnosti doplňování ozbrojených sil odvedenci je i realizace branného zákona o odpírání vojenské činné služby. Odvedenec (voják v záloze) může odmítnout vykonávat mimořádnou službu z důvodu svědomí nebo náboženského vyznání, a to do 15 dnů ode dne předání rozhodnutí o schopnosti občana vykonávat vojenskou činnou službu vydaného při odvodním řízení.

Počet odvedenců, vojáků, kterým byla přerušena základní (náhradní) služba a vojáků v záloze, kteří podali prohlášení o odmítnutí vojenské činné služby podle zákona o civilní službě, se od roku 1996 každoročně zvyšoval, avšak úvahy o zrušení povinné základní

Graf 1: Odvodní řízení 1989 – podzim 2003

Graf 2: Využití civilní služby v letech 1992-2004

(náhradní) služby způsobily v roce 2003 výrazné snížení počtu podaných prohlášení o odmítnutí základní (náhradní) služby (viz graf 2).

Závěr

Přenesení úkolů v oblasti plnění branné povinnosti, zejména provádění odvodního řízení za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu, předpokládá plně funkční, propracovaný a připravený systém již v míru. Další nutnou podmínkou je pravidelná součinnost a spolupráce

s orgány státní správy a samosprávy. V neposlední řadě je to koordinovaný postup vojenských správních úřadů v této oblasti a plně funkční legislativa.

Literatura:

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění ústavního zákona č. 300/2000 Sb.

Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), ve znění zákona č. 112/2006 Sb. a zákona č. 318/2006 Sb.

Koncepce výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil ČR přepracovaná na změněný zdrojový rámec. Usnesení vlády č. 1154.

Dopl-1-1. Odvodní řízení, dobrovolné převzetí výkonu branné povinnosti a povolávání vojáků k výkonu základní přípravy, vojenského cvičení nebo výjimečného vojenského cvičení, Praha, 2005.

Vyhláška MO č. 102/2005 Sb., o stanovení vzoru dotazníku a vzorů vojenských dokladů.

Vyhláška MO č. 103/2005 Sb., o zdravotní způsobilosti k vojenské činné službě.

VLČEK, B. Lidské zdroje použitelné pro zabezpečení požadavků souvisejících s řešením krizových stavů a obranou státu. *Vojenské rozhledy*, 2007, roč. 16, č. 2, s. 186-200. ISSN 1210-3292.

PERNICA, B. *Fenomén civilní služby: nezabíjet pro stát, přesto sloužit národu*, Brno: UO v Brně, vydavatelství MAC, 2007, 144 s. ISBN 978-80-86783-26-0.

Prohlášení Bukurešťské deklarace o uznání (o slovo „recognise“ se vedla dlouhá jednání) podstatného přispění třetího pilíře NMD k ochraně spojenců před mezikontinentálními balistickými střelami a hledání budoucích způsobů napojení třetího pilíře do architektury NATO (základním stavebním kamenem se tak má stát systém NATO) je velkým úspěchem české vlády a diplomacie. Ačkoli konkrétní plány a finanční stránka takového propojení jsou teprve na počátku strategických analýz, v bezpečnostním diskurzu se objevila částka jedné miliardy amerických dolarů. Za další a neméně důležitý úspěch lze považovat zařazení prohlášení o tom, že proliferace balistických střel představuje rostoucí hrozbu pro NATO. Význam tohoto prohlášení spočívá v tom, že představuje první celoplošný konsenzus NATO v tomto tématu (i); současně jej lze interpretovat jako první krok k budoucímu společnému politickému hodnocení hrozeb (threat assessment), jenž představuje odklon od dřívější (zejména evropské) debaty zarámované ruskými argumenty (ii); současně vyslalo silný pozitivní signál do Washingtonu, zejména Kongresu (demokraté mají většinu v obou komorách), jak je možné vidět ze současného odsouhlasení 720 mil. USD na zahájení výstavby protiraketové obrany v Evropě pro fiskální rok 2009.

Výše analyzovaná možnost propojení systému, stejně jako výhled zvýšení počtu a funkčnosti jednotlivých vrstev budoucího metasystému také směřuje k otázce řídicího střediska a rozhodování v případě útoku. Více vrstevnatost architektury značí i pravděpodobnou možnost více velících center. Co se týče rozhodování u třetího pilíře, lze předpokládat, že řídicí středisko bude i nadále umístěno v Colorado Springs (The Missile Defense Integrated Operations Center), i když bude propojeno s ostatními řídicími středisky (ACT, EUCOM, STRATCOM apod.). Takové řešení odpovídá historickým případům, v rámci nichž se obdobné problematiky nikdy neřešily kolektivně na úrovni celého NATO. Často citovanou otázku, kdo bude mačkat domnělé tlačítko, je nezbytné nahradit otázkou, kdo se bude podílet na vytváření jednotlivých krizových scénářů, kterými se situace napadení řeší.

Nikola Hynek

Projekt třetího pilíře protiraketové obrany a proměny strategického myšlení:

česká pozice, NATO, USA a Rusko

POLICY PAPER, květen 2008, Ústav mezinárodních vztahů Praha

Debata o potřebnosti branné povinnosti stále pokračuje (alespoň v německy mluvících zemích)

V Evropě vrcholí trend opouštění mírového výkonu branné povinnosti, který nastoupil s koncem studené války. S postupující evropskou integrací se mění struktura hrozeb, mění se také politická poptávka po kapacitách ozbrojených sil a s její změnou se musí změnit také ozbrojené síly. Slovy Charlese de Gaulle z roku 1934, tvořícími motto knihy *Wehrpflicht oder Freiwilligenarmee? Wehrstrukturentscheidungen im europäischen Vergleich*: „Neměli bychom udržovat armádu, na kterou jsme zvyklí, nýbrž vystavět armádu, jakou potřebujeme.“ Právě strukturální změny v odvětví obrany jednotlivých členských států EU mohou přinést potřebné kapacity pro potřeby rodící se společné bezpečnostní a obranné politiky. Za tu nejdůležitější je třeba považovat budování ozbrojených sil na plně zaměstnaneckém principu.

Každý stát je jiný...

Pro integraci vojenských kapacit zemí EU pod praporem společné evropské bezpečnostní a obranné politiky je plná profesionalizace ozbrojených sil důležitým předpokladem, ještě důležitější však může být pochopení specifík fungování odvětví obrany těchto států, za nimiž se skrývají rozdíly v historickém vývoji postavení ozbrojených sil ve společnosti, vojenské tradici, politickém uspořádání, institucionálním uspořádání státu a vlivu základních institucí na ozbrojené síly a cílům zahraniční politiky. Takto lze chápat poselství výše zmiňované knihy Ines-Jacqueline WERNER *Wehrpflicht oder Freiwilligenarmee? Wehrstrukturentscheidungen im europäischen Vergleich*.

Tato kniha představuje přehlednou srovnávací studii vývoje tzv. branné struktury v osmi vybraných zemích EU. Jsou jimi SRN, Belgie, Nizozemsko, Dánsko, Francie, Rakousko, Švýcarsko a Španělsko. Obsah pojmu branné struktury, srovnávané znaky, včetně metodiky srovnávání, definuje autorka knihy v úvodních dvou kapitolách. Srovnání provádí autorka prostřednictvím pěti oblastí, z nichž některé podrobněji člení. Jedná se o:

- ❑ vývoj branné struktury od roku 1990,
- ❑ politicko-institucionální vztahy odvětví obrany zahrnující seznámení čtenáře s historickým a politickým pozadím postavení ozbrojených sil v ústavním pořádku daného státu, se základní právní regulací chování ozbrojených sil zakotvenou v národním právním řádu a oprávnění orgánů výkonu moci a moci zákonodárné při určování ozbrojených sil k nasazení a omezení způsobu jejich použití,
- ❑ vysvětlení úloh státních institucí určující vojensko-politické ambice státu a mající podíl na realizaci bezpečnostní politiky, jde o osvětlení úloh parlamentu, vlády a ozbrojených sil,
- ❑ seznámení se současnou politicko-vojenskou kulturou obsahující exkurs do moderní historie určující dnešní postavení ozbrojených sil ve společnosti, seznámení s normami

řídícími aktuální zahraniční politiku a bezpečnostní a obrannou politiku a shrnutí empirických poznatků týkajících schopností ozbrojených sil a vztahu společnosti k ozbrojeným silám.

... tendence jsou stejné?

Zatímco v kapitolách představující většinu stránek knihy autorka uvádí velmi dobře zdokumentovaný popis srovnávaných oblastí u jednotlivých zemí, závěrečná kapitola je věnována samotné srovnávací analýze, na základě které se odhaduje vývoj branné struktury příslušných zemí. S použitím ilustrace vývoje velikosti ozbrojených sil, vojenských rozpočtů, délky trvání základní vojenské služby a podílu branně povinných vojáků na celkových počtech ozbrojených sil srovnávaných zemí od roku 1990 do roku 2005 autorka knihy ukazuje na oslabování významu institutu branné povinnosti. Takto k tomu dochází ve dvou nezávislých prouděch událostí.

První proud vede ke zpochybnění potřebnosti branné povinnosti. Na začátku tohoto proudu je ztráta protivníka, který by mohl ohrozit vnější bezpečnost státu. Důsledkem ztráty ohrožení jsou redukovány vojenské výdaje a zmenšena prezenční velikost ozbrojených sil. V důsledku zmenšení kapacit pro výkon základní vojenské služby se výkon branné povinnosti stává nespravedlivý. Snaha o zvýšení této spravedlnosti vede ke zkrácení trvání základní vojenské služby nebo civilní služby, na jehož konci může být rozhodnutí o úplné profesionalizaci ozbrojených sil. Zpravidla však tento proud vede k udržení mírového výkonu branné povinnosti, a to buď z důvodu toho, že branná povinnost je třeba k zachování civilní služby pro potřeby sociálního státu (SRN, Rakousko), nebo je třeba ji udržet v nějaké inovované podobě pro potřeby doplňování profesionálního jádra ozbrojených sil (SRN, Dánsko).

Druhý proud vede přímo k rozhodnutí profesionalizovat ozbrojené síly. Na jeho začátku je potřeba využít vojenské kapacity k jejich účasti za hranicemi státu. To určuje nový hlavní úkol ozbrojených sil, vytváří požadavek jejich mobility a pohotovosti a vyžaduje určitý počet dobře vybavených a špičkově připravených vojáků. To přesměrování pole působnosti ozbrojených sil vede k poklesu poptávky ozbrojených sil po branně povinných vojácích. Zájem je jen o některé profese a deklarovaná všeobecná branná povinnost získává selektivní charakter. Důsledkem je zpochybnění potřebnosti institutu mírového výkonu povinné vojenské služby a přijetí rozhodnutí profesionalizovat ozbrojené síly.

Existenci těchto proudů autorka studie ukazuje z pohledu toho, zda jsou ozbrojené síly více pod kontrolou zákonodárního sboru (Parlamentsarmee) nebo vlády (Regierungsarmee). První z proudů událostí je typický pro ozbrojené síly kontrolované parlamenty (SRN, Švýcarsko, Rakousko a Dánsko). Druhý proud je typický pro ozbrojené síly, s nimiž má možnost disponovat spíše vláda (Francie, Belgie, Nizozemsko, Španělsko).

Názory se liší

Vedle toho jsou také analyzovány preference politických stran v dělení na pravé a levé spektrum. Pro zachování branné povinnosti jsou v analyzovaném vzorku zemí (překvapivě) strany pravicově populistické. Sociálně demokratické strany a strany konzervativní (křesťansko-demokratické) podporují profesionalizaci pouze jako výsledek racionálních doporučení. Ve svých ideologických stanoviscích naopak podporují zachování branné povinnosti

(pravděpodobně pro potřeby zachování civilní služby). Naopak strany liberální, zelení a (překvapivě) komunisticky orientované strany podporují přímo vytvoření profesionálních ozbrojených sil.

Autorka rovněž na základě provedených interview srovnává, jak je rozhodnutí politických stran přijímáno uvnitř ozbrojených sil. Ve srovnávaných demokratických zemích obecně platí, že po přijetí politického rozhodnutí plně profesionalizovat ozbrojené síly je tento krok zevnitř ozbrojených sil přijímán s rozpaky a skepsí, ale po určité době je přijat kladně.

Důležitou roli hraje tradice miličního systému a fenoménu neutrality, kdy vojáci musí z podstaty jejich existence kalkulovat s potřebou branně povinných vojáků. Tato vojenská tradice a vnímání armády veřejností je tak dneska určitou překážkou pro racionální rozhodování o ukončení výkonu branné povinnosti pro potřeby doplňování ozbrojených sil. Přesto pro všechny srovnávané státy platí, že většina mladistvých odmítá potřebu existence povinné vojenské služby. Největší podíl těchto osob je v zemích, které již profesionalizovaly své ozbrojené síly (80-90 %). Menší podíl vykazují země s miličním systémem, které doposud zachovávají povinnou vojenskou službu (cca 60 %).

Shrnutí

Vzhledem k tomu, že Ines-Jacqueline Werkner pochází ze SRN, jsou závěry její knihy *Wehrpflicht oder Freiwilligenarmee? Wehrstrukturentscheidungen im europäischen Vergleich* určeny vztahy k SRN. Kniha je jedním z velmi kvalitních příspěvků do diskuze o potřebě nebo zbytečnosti zachování mírového výkonu branné povinnosti a autorka doporučuje na základě zahraničních zkušeností brannou povinnost opustit.

Samotná veřejná debata o potřebnosti branné povinnosti probíhá v SRN již od doby jejího znovuzavedení v roce 1956. Ve vztahu k České republice jako relativně mladé demokracii jsme tak svědky paradoxu.

Obdobná diskuze jako v SRN se u nás vedla od roku 1990. Zatímco v SRN zůstává branná povinnost v určité okleštěné podobě zachována i po 50 letech diskuze o jejím omezení a zrušení, v Česku byl mírový výkon branné povinnosti zastaven k 31. 12. 2004, tedy po 14 letech existence názorových střetů mezi zastánci a odpůrci povinné vojenské služby. Jak moudré to bylo rozhodnutí, necht' ukáže čas.

Ines-Jacqueline WERKNER Wehrpflicht oder Freiwilligenarmee? Wehrstrukturentscheidungen im europäischen Vergleich. 1. Aufl. Peter Lang: Frankfurt am Main, 2006. ISBN 3-631-54696-3

Příspěvek pojednává o zajištění energetické a nutriční kvality stravních dávek a přídavků potravin v AČR. Kvalita stravy je posouzena stanovenými ukazateli racionální výživy, ke kterým patří energetická hodnota použitých potravin a obsah hlavních živin (bílkovin, tuků, sacharidů, minerálních látek a vitamínů). Obsahuje požadavky rezortu obrany na ekonomiku výživy stanovením finanční hodnoty stravních dávek a přídavků potravin, která se upravuje v závislosti na vývoji obchodních cen potravin a průměrnou skladbu spotřeby jednotlivých druhů potravin na osobu a den. Kromě změny struktury přídavků stravy navrhuje se snížit energetickou hodnotu stravní dávky a posuzovat její biologickou hodnotu s ohledem na obsah mastných kyselin.

Výživa hraje významnou úlohu pro udržení dobrého zdravotního stavu, proto je optimalizace nutričního stavu považována za důležitou podmínku plnohodnotného vykonávání specifické služby vojenských profesionálů. Zabezpečení odpovídající úrovně jejich fyzické a psychické zdatnosti je důležitým předpokladem dosažení vysoké bojové připravenosti v extrémních podmínkách.

Za posledních několik let se výrazně změnila požadavky na úroveň výživy vojáků, zejména na její kvalitu a hygienickou nezávadnost, na způsob stravování jak v míru, tak v případném válečném konfliktu i na skladbu připravované a podávané stravy, která odpovídá soudobým vědeckým poznatkům. Nároky na fyzické a psychické vypětí vojáka v důsledku vedeních bojových akcí nemají být zvyšovány nekvalitním nebo nedostatečným zabezpečením. Terorismus a vedení asymetrické války nově vyžadují též bezpečnost potravinového řetězce.

Recentní vývoj výživy

První stravní dávka československé armády byla stanovena již v roce 1921. Její složení umožňovalo přípravu dvou teplých denních jídel (oběda a večeře). Podle stravní dávky bylo stanoveno vydávat:

- ❑ **na snídani** denně konzervu ze žitné kávy ve váze 40 g a celodenní náležitost chleba v množství 700 g,
- ❑ **na oběd** denně 200 g syrového hovězího masa,
 - ❑ dvakrát týdně po 200 g mouky na vaření nebo těstoviny,
 - ❑ dvakrát týdně po 150 g luštěnin, jáhel nebo pohanky,
 - ❑ dvakrát týdně po 500 g brambor a 200 g kysaného zelí nebo řepy,
 - ❑ jedenkrát týdně 150 g krup, krupice nebo rýže,
- ❑ **na večeři**
 - ❑ dvakrát týdně po 150 g brambor,
 - ❑ denně konzervu ze žitné kávy o hmotnosti 40 g.

Ke každodenní přípravě stravy dále náleželo:

- ❑ denně 10 g cibule nebo jiné zeleniny, 15 g cukru, 25 g tuku a 25 g soli,

- ❑ čtyřikrát týdně 25 g mouky na zápražku,
- ❑ dvakrát týdně 2 cl octa a 1 g papriky nebo pepře.

Energetická hodnota stravní dávky byla stanovena na 3470 kcal. Stravní dávka poskytovala značné možnosti při přípravě stravy a odpovídala tehdejším názorům na fyziologickou potřebu vojska v míru.

V roce 1946 došlo k další úpravě stravní dávky pro příslušníky Československé armády. Stravní dávky byly vyměřeny normami v závislosti na roční době, přizpůsobeny fyzickým výkonům, které byly požadovány od jednotlivců v poli nebo v zápolí. Celkem bylo stanoveno deset norem pro jednotlivé kategorie vojáků, z nichž **nejrozšířenější byla norma H**, určená pro mužstvo v pohraničí a v zápolí, která byla jedenkrát týdně nahrazena bezmasou dávkou (tab. 1).

Potravina	Množství	Potravina	Množství
Chléb ze žitné mouky v zimě	800 g	Chléb ze žitné mouky v létě	700 g
Pšeničná mouka 2. jakosti	10 g	Různé kroupy	120 g
Makarony - nudle	20 g	Maso hovězí	130 g
Tuk umělý	20 g	Rostlinný olej	12 g
Cukr	25 g	Čaj	1 g
Sůl	15 g	Rajský protlak	6 g
Bobkový list	0,2 g	Pepř	0,3 g
Brambory	500 g	Čerstvé nebo kyselé zelí	170 g
Mrkev	45 g	Červená řepa	40 g
Cibule	30 g	Okurky	35 g
Hořčice v prášku	0,3 g		

Tab. 1: Složení stravní normy H

Nedílnou součástí denní dávky byla i náležitost kuřiva. Každý voják dostával 10 g cigaretového tabáku denně, 3 krabičky zápalek a 7 sešitků cigaretového papíru na měsíc. Stravní dávka umožňovala připravovat tři jídla denně, a sice snídani, oběd a večeři. Jejím zavedením se náš voják poprvé setkal se snídání na vidličku místo doposud obvyklé černé kávy a porce chleba.

Výživová doporučená dávka

K radikálním změnám stravních dávek došlo v důsledku vývoje vědy o výživě. Na základě způsobu formulace výživových doporučených dávek pro obyvatelstvo, které byly specifikovány v požadavcích na energetickou a nutriční hodnotu, přešla na obdobný způsob vymezování stravních dávek i armáda. Stalo se tak poprvé dnem 1. února 1967. Energetická hodnota stravní dávky byla stanovena na 16 970 kJ a nutriční hodnoty činily u bílkovin 135 g celkem (z toho 60 g živočišné a 75 g rostlinné), tuků 126 g, cukrů 592 g, vápníku 1008 mg, fosforu 2 190 mg, železa 21 mg, vitamínu A, vitamínu B₁ 2,3 mg, vitamínu B₂ 1,7 mg, vitamínu B₃ 27 mg a vitamínu C 95 mg. Stanovení nutričních ukazatelů stravních dávek nadále zůstává zachováno, pouze se mění některé požadované hodnoty a to jak v rámci změn ve výživových

doporučených dávkách pro obyvatelstvo, tak v důsledku hodnocení nároků na psychické a fyzické zatížení vojáků.

Stravní dávky stanovené ministerstvem obrany respektují doporučení Světové zdravotnické organizace (WHO) pro vzájemný poměr základních živin při celkovém energetickém příjmu. Ve skladbě jsou živiny zabezpečeny množstvím 12 - 13 % bílkovin, 30 % lipidy a 57 - 58 % sacharidy, tj. v přepočtu na 1 kg tělesné hmotnosti 1,0 - 1,1 g bílkovin, 1,1 g tuku a 4,75 - 7,9 g sacharidů. To zajišťuje v základní stravní dávce určené pro vojáky AČR energetickou hodnotu 14 560 kJ (3410 kcal). Zvýšený energetický výdej se hradí systémem přídatků potravin. Celkem existují 4 stravní dávky a 8 přídatků potravin (viz tab. 5, příloha za článkem).

Finanční limit na pořízení potravin

Peněžní hodnota jednotlivých stravních dávek a přídatků potravin je dána limitem na nákup potravin. U základní stravní dávky ve vojenských stravovacích zařízeních činí 97,- Kč. Finanční limity jsou uvedeny v tabulkách 2 a 3. Za tabulkou jsou uvedeny stanovené kombinace stravních dávek a přídatků potravin.

Stravní dávka	Celodenní strava Kč	Snídaně Kč	Oběd Kč	Večeře Kč
Základní	97,-	32,-	36,-	29,-
Pro žáka	108,-	35,-	42,-	31,-
Pro letce	145,-	40,-	65,-	40,-
Pro výsadkáře	114,-	35,-	47,-	32,-

Tab. 2: Peněžní hodnota stravních dávek

Druh přídatku potravin		Hodnota Kč
A	zdravotní	3,-
B	při namáhavé službě	8,-
C	při zvlášť namáhavé službě	14,-
D	při nepřetržitém vojenském výcviku pro vojáky z povolání a při plnění úkolů podle zvláštního právního předpisu pro vojáky v záloze na vojenském cvičení	14,-
E	při tělovýchovné činnosti	17,-
F	při sportovních přeborech v působnosti Ministerstva obrany	49,-
G	pro výkonné letce ve dnech letové činnosti	10,-
H	pro výkonné letce zařazené do letových osádek nadzvukových a podzvukových letadel vybavených zbraňovými systémy a dopravních letadel	14,-

Tab. 3: Peněžní hodnota přídatků potravin

K jednotlivým stravním dávkám se vydávají přídatky potravin :

- k základní stravní dávce přídatky potravin A až F,
- k stravní dávce pro letce přídatky potravin D, G a H,
- k stravní dávce pro výsadkáře přídatky potravin D.

Ke každé stravní dávce je vydáván pouze jeden přídatek potravin s výjimkou přídatku potravin D, který lze vydávat s přídatkem potravin A nebo B nebo C nebo G a nebo H a dále přídatku potravin G, který lze vydávat současně s přídatkem potravin H.

Materiál a metody

K hodnocení kvality racionální výživy byly využity energetické a nutriční hodnoty stravní dávek a přídatků potravin. Jsou poskytovány ve čtyřech stravních dávkách, a to základní, pro žáky, letce a výsadkáře a v osmi přídatcích stravních dávek (přídavek A až H). U stravní dávky se hodnotí energetická hodnota a dále biologická hodnota sledováním 14 výživových faktorů. Zahrnuje hodnocení hlavních živin: bílkovin (živočišných, rostlinných a celkem), tuků (kyseliny linolové a celkem) a sacharidů celkem, dále minerálních látek (vápníku, fosforu a železa) a vitamínů (A – ekv. retinolu, B₁, B₂, B₃ – ekv. niacinu a C).

Ekonomika výživy sleduje stránku ekonomické spotřeby. Uspokojení nutriční spotřeby je dosaženo doporučenými dávkami spotřeby potravin, tj. vyjádřením spotřeby sledovaných živin a výdajích na jejich pořízení. Jídlo a potraviny musí odpovídat stravním dávkám a přídatkům potravin, jejich energetickým a výživovým hodnotám a průměrné skladbě spotřeby potravin (viz tab. 4). Doporučené dávky potravin sledují i fyziologické potřeby a stravovací návyky populace.

Průměrná skladba spotřeby obsahuje 39 podskupin potravin, které naplňují požadavky racionální výživy. K hodnocení celkové úrovně výživy v měsíčních intervalech se využívá programový produkt „Vyhodnocení výživy“. Aplikací programu získáme přehled o denním příjmu energie a nejdůležitějších výživových faktorů ve srovnání s doporučenou stravní dávkou a průměrnou skladbou spotřeby potravin.

Základní databázi programu je číselník potravin, který zahrnuje nutriční hodnoty potravin v hodnotách „jak snědno“ přepočtené na 1 kg jejich tržní hmotnosti. To umožňuje přímo vypočítat nutriční hodnotu denně spotřebovaných potravin a nápojů a porovnat ji s nutričními faktory stanovenými pro jednotlivé stravní dávky případně i přídatky potravin pokud jsou přiznávány.

Pro stanovení naplněnosti sledovaných nutričních faktorů je použit jednoduchý vzorec, který je založen na vzájemné zastupitelnosti nutričních. Průměrné plnění je dáno dosaženou naplněností základních faktorů stravní.

Celkové procento plnění nutriční skladby se stanoví aritmetickým průměrem dosaženého plnění patnácti vybraných faktorů:

$$f = \sum f_i / 15$$

kde f – celkové procento plnění

f_i – plnění normativní dávky faktoru

Σ – součet

Prostřednictvím programu se také vyhodnocuje procento plnění směrné skladby spotřeby jednotlivých druhů potravin, který také určuje sortimentní pestrost podávané stravy.

Sumární plnění za všechny podskupiny potravin se stanoví aritmetickým průměrem dosaženého plnění doporučené dávky za jednotlivé komodity.

$$s = \sum s_i / 39$$

kde s_i – plnění denní doporučené dávky

s – celkové procento plnění

Σ – součet

Efektivita vynaložených prostředků na zabezpečení stravování se vyhodnocuje porovnáním peněžní náležitosti potravin dané stravní dávky s nákladem na nákup spotřebovaných potravin.

Druh potraviny	Stravní dávky			Přidávky potravin							
	Základní	Pro výsadaře	Pro letce	A	B	C	D	E	F	G	H
Vepřové maso	69	103	103	-	-	-	-	-	-	-	-
Hovězí maso	68	89	102	-	-	-	-	-	-	-	-
Uzené maso	6	9	11	-	-	-	-	-	-	-	-
Ostatní maso	2	2	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Vnitřnosti	6	14	20	-	-	-	-	-	-	-	-
Uzeniny a výrobky z masa	45	60	50	-	-	-	-	-	-	-	-
Masové konzervy	38	43	27	-	-	-	-	-	-	-	-
Maso celkem	234	320	317	-	50	50	50	50	100	-	-
Drůbež a drůbeží výrobky	30	30	35	-	-	-	-	-	-	-	-
Kosti	2	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Ryby	10	8	9	-	-	-	-	-	-	-	-
Rybí výrobky a konzervy	16	11	14	-	-	-	-	-	-	-	-
Máslo	20	25	24	-	-	-	-	-	-	-	-
Sádlo a slanina	11	15	8	-	-	-	-	-	-	-	-
Jedlé tuky a oleje	27	35	26	-	-	-	-	-	-	-	-
Čerstvé mléko	280	295	325	-	-	-	-	-	400	-	-
Mléčné výrobky	74	72	121	-	-	-	-	-	100	-	-
Sýry	30	34	32	-	-	-	-	-	-	-	-
Vejce	36	50	65	-	-	-	-	-	-	-	-
Chléb	320	340	250	-	100	100	100	100	-	-	-
Běžné pečivo	90	59	120	-	-	-	-	-	-	-	-
Jemné pečivo	33	40	15	-	-	-	-	-	-	-	-
Trvanlivé pečivo	14	20	8	-	-	-	-	-	70	-	-
Těstoviny	21	20	17	-	-	-	-	-	-	-	-
Mouka, kroupy, vločky	70	78	86	-	-	-	-	-	-	-	-
Rýže	32	27	25	-	-	-	-	-	-	-	-
Luštěniny	14	18	11	-	-	-	-	-	-	-	-
Cukr a cukrářské výrobky	60	80	50	25	-	-	25	30	30	-	-
Brambory	460	419	408	-	-	-	-	-	-	-	-
Čerstvá a mražená zelenina	185	190	222	-	-	-	-	-	-	-	-
Nakládaná a sušená zelenina	85	70	100	-	-	-	-	-	-	-	-
Kysané a sterilované zelí	20	20	20	-	-	-	-	-	-	-	-
Zelenina celkem	290	280	342	-	-	-	-	-	-	-	-
Čerstvé, mraž. a suš. ovoce	89	88	106	-	-	-	-	-	-	-	-
Citrusové plody	40	40	90	-	-	-	-	-	-	-	-
Kompoty	28	35	35	-	-	-	-	-	-	-	-
Zahuštěné ovocné výrobky	35	35	65	-	-	-	-	-	-	-	-
Ovoce celkem	192	198	296	-	-	100	100	100	200	-	380
Přísady nápoje	357	355	723	300	300	300	350	300	500	300	-

Tab. 4: Průměrná skladba spotřeby potravin [g . osoba⁻¹ . den⁻¹]

Výsledky hodnocení kvality

1. Energetická hodnota stravy je vyšší než doporučená. Jednoznačně nadměrný je podíl tuků, podíl sacharidů je nedostatečný (13 : 35: 52).
2. Příjem živočišných bílkovin (70 g) a rostlinných bílkovin (60 g) ukazuje na vysokou úroveň výživy. Kladně lze hodnotit rostoucí konzumaci bílkovin z drůbežího masa.
3. Příjem tuků prokazuje energetickou nadspotřebu zejména z důvodů konzumace živočišných tuků, které tvoří 2/3 z celkové spotřeby.
4. Trvale deficitní je spotřeba vápníku (85 % požadovaného příjmu).
5. Spotřeba vitamínu C značně kolísala, ale nevykazuje v důsledku konzumace obohacených nápojů trvalý deficit jako tomu bylo dříve.
6. Spotřeba zeleniny, mléka, ovoce (vyjma citrusů) a ryb je stále na nižší úrovni spotřeby než požadované.

Závěr

Sledování nutriční (energetické a biologické) hodnoty potravin, spotřeby doporučených druhů a komodit potravin a jejich ceny na trhu vede k zajištění kvalitní výživy. Nutriční požadavky a doporučený denní příjem vojáků jsou průměrné kalkulace, vzhledem k individuální metabolické přeměně, nepřesné. Přesto vytvoření přehledu spotřeby potravin napomáhá k zajištění racionální výživy a ekonomiky výživy. Doporučený denní příjem vyplývá ze současných znalostí a je určen k monitorování a vyhodnocování příjmu základních živin, vitaminů a minerálních látek.

K dosažení přesnějších výsledků se jeví vhodné individuálně sledovat index hmotnosti těla, BMI (Body Mass Index) a podle zásad zdravé výživy a stravovacích návyků potřeby jednotlivce pestrou doplňkovou stravou upravovat. Relativně nová je snaha podporovat okamžitou výživou výkonnost vojáka. Funkční výživa by měla reagovat na skutečnou činnost ve službě fortifikací potravin jak ke zvýšení, zklidnění či snížení nutriční spotřeby. Tato skutečnost ale vyžaduje další výzkum věnovaný této otázce.

V současné době dochází ke změně charakteru činnosti vojáka-profesionála, takže energetické a nutriční hodnoty stravních dávek a přídatků potravin již plně potřebám neodpovídají. Respektují ještě dobu, kdy byla základní vojenská služba a jednotlivé hodnoty byly nastaveny na těžkou fyzickou práci. Ke zlepšení zdravotního stavu a stravovacích návyků by bylo vhodné sledovat též obsah a poměr mastných kyselin.

Prioritním je stanovit na základě energetické a biologické potřeby novou strukturu stravních dávek a přídatků potravin s ohledem na jiný charakter reálné činnosti profesionálních vojáků jednotlivých odborností, a též zejména k posílení expedičních schopností.

Literatura:

- [1] *Vyhláška ministerstva obrany č. 266/1999 Sb., o způsobu zabezpečování bezplatného stravování vojáků z povolání.*
- [2] KOMAR, A., BEZA, T., MUSIL, M. and VASICKA, P. Nutritional Level Survey of the Czech Army During NATO Led Military Activities. *Activities Report & Minutes of the R&D Associates*. Fall Meeting 2006, Salt Lake City, UTAH. 2006, Vol. 59, ISSN 0198-0181. Dostupné z: www.militaryfood.org.
- [3] KOMAR, A., BEZA, T., MUSIL, M. and VASICKA, P. Survey of Soldiers' Nutritional Level During Foreign Mission. *Activities Report & Minutes of the R&D Associates*. Vol. 59, 2006, 2 p. ISSN 0198-0181.

- [4] BEZA, T., KOMAR, A. *The Incidence of Alimentary Diseases in the Army of the Czech Republic: Special Focusing on Campylobacteriosis*. Conference Research and Development Associates for Military Food and Packaging Systems. Lexington, USA, 2005. (Web: militaryfood.org) 7 p., 12 slides.
- [5] KOMAR, A., NOVOTNY, R. and SROLL, B. *Food Supply to the Army of the Czech Republic*. Worldwide Defence Catering Seminar CATCON 06. Birmingham 2006, UK. (41 slides). CD.
- [6] BEZA, T., KOMAR, A., NOVOTNY, R., and MUSIL, M. *Food Safety Ways in the Army of the Czech Republic Research Projects*. (Poster). IAFP's Second European Symposium on Food Safety. Innovations in Food Safety Management. Barcelona, Spain. 6 p. www.foodprotection.org.

Příloha

Stravní dávky a přídávky potravin	Energetická hodnota	Bílkoviny			Tuky	Kyselina linolová	Cukry	Minerální látky			Vitaminy				
		Živočišné	Rostlinné	Celkem				Vápník	Fosfor	Železo	A	B ₁	B ₂	B ₃	C
	kJ	g	g	g	g	g	g	mg			µg	mg			
Základní	14 560	62	55	117	126	11	510	997	1800	20	1100	1,7	1,9	23	85
Pro letce	16 019	85	55	140	135	11,8	500	1100	2000	22	1200	2	2,5	23	100
Pro výsadkáře	17 981	78	58,1	136,1	156,9	12,6	570	1100	2000	23	1200	2	2	23	90
PP-A	430	-	-	-	-	-	24	3	-	-	-	-	-	2	2
PP-B	1170	8,2	1,6	9,8	14,4	0,6	28	72	125	1,3	24	0,12	0,12	2,3	-
PP-C	1700	8	2,7	10,7	19,6	1,1	46	26,4	131	2,1	94	0,17	0,13	3,7	2,4
PP-D	1830	20,6	2,7	23,3	14,8	0,6	52	189	264	2,7	146	0,12	0,28	7,4	2,1
PP-E	3460	13,9	1,3	15,2	23,5	1,5	139	193,6	344	3,1	258	0,39	0,29	6,4	5,3
PP-F	6100	42,6	8,5	51,1	53,9	3,9	192	471	1 075	10,4	870	1,1	0,83	21,4	20,5
PP-G	635	1	1,9	3,9	3,8	-	35	58	65	3,3	40	0,1	0,08	0,6	55
PP-H	760	-	1,9	1,9	0,5	-	41	42	49	1,1	25	0,12	0,06	0,9	45

Tab. 5: Energetická a nutriční hodnoty stravní dávek a přídavků potravin

Jan Eichler, Terorismus a války na počátku 21. století. Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2007, stran 352.

Nestává se často, aby se na knižním trhu objevila rozsáhlá monografie o problematice bezpečnosti a vojenství; v civilním nakladatelství je to pak spíše výjimečně. Navíc publikace Jana Eichlera je o tématu tak klíčově významném a je natolik erudovaná, že zasluhuje vážnou a rozsáhlejší pozornost.

Monografie *Terorismus a války na počátku 21. století* se skládá ze šesti kapitol. Na první obecnějšího charakteru Dědictví studené války a nástup globalizace navazují dvě analytické o válkách ještě z konce minulého století, Války v „historickém světě“ a Války za účasti USA a jejich spojenců – 90. léta dvacátého století, jichž jsme se již našimi ozbrojenými silami zúčastnili. Dále monografie pokračuje teoretičtější kapitolou Globální terorismus – nejvážnější bezpečnostní hrozba současnosti, poté je tu nejaktuálnější kapitola Války vedené USA a jejich spojenci po nástupu globálního terorismu a publikace vyústí v zobecňující kapitolu Shodné a rozdílné rysy válek na počátku 21. století.

Na první pohled je patrné, že název *Terorismus a války na počátku 21. století* ne zcela odpovídá obsahu, v němž je dost podstatná část textu věnována ještě bezpečnostním problémům předcházejícího století. (Nejspíš by se proto hodil název *Terorismus a války na přelomu tisíciletí*.)

Pokud jde o strukturu práce, možná vhodnější by bylo teoretičtější kapitolu Globální terorismus – nejvážnější bezpečnostní hrozba současnosti rozdělit na dvě části: na tu zabývající se terminologií dát do úvodu a zobecňující do závěrečné kapitoly. Diskutabilní je také pojem **globální terorismus**, který možná tomuto jevu přisuzuje až osudový význam, jakkoli se týká podstatné části světa. Je také otázkou, zda spíš než vědeckým termínem není dílem médií, kterého se vděčně chopili i někteří politici.

Eichlerovu práci je pro její poměrnou komplexnost možno hodnotit z hlediska bezpečnosti a vojenství, ale také zahraničních vztahů a z pohledu sociologického a politologického. Z teoretického hlediska se publikace opírá zejména o práce Samuela Huntingtona a Ulricha Becka. Vzhledem k profilu Vojenských rozhledů se budeme spíše věnovat hledisku prvnímu, tj. bezpečnosti a vojenství.

Rozpad bipolarity vytvořil nové bezpečnostní prostředí, v němž zmizel strach z globálního střetnutí, snížil se počet lokálních válek, vojáků a zbraní, mrtvých a raněných i utečenců a uprchlíků, což znamenalo i snížení vojenských výdajů a vedlo k demilitarizaci mezinárodních vztahů a zvýšení počtu států s demokratickým zřízením. Zároveň se zasažené země musely vypořádat s důsledky ozbrojených konfliktů.

Autor z toho vyvozuje tezi: „Díky tomu se rozšířila základna pro naplňování teorie demokratického míru, podle které demokratické státy mezi sebou neválčí, protože za nejvyšší a nejcennější hodnotu považují lidský život. Pro dosahování svých cílů volí nekonfrontační, nevojenské prostředky.“

Ve srovnání s touto tezí se logicky nabízí hypotéza jiná, konfliktnější, tj. zda demokratické státy nevyvolávají bez zjevných hodnotově akceptovatelných příčin konflikty se státy s odlišným politickým zřízením, a pokud ano, je-li možno je z hlediska mezinárodních vztahů a mezinárodního práva nadále za demokratické považovat. A dále zda opravdu se v eurozóně skutečně rozsáhle zakořeňuje war-averse sentiment, tj. odmítavý vztah k válce. Nejednoznačné je i hodnocení kladné role zahraničních misí i nejrůznějších organizací včetně nevládních. Ne na posledním místě je nutné připomenout, že dochází ke střetu zájmů i demokratických zemí.

Dědictví studené války a nástup globalizace

Podle autora vedl pád bipolarity ke spolupráci mezi bývalými rivaly. Začátkem byla Gorbačovova kritická sebereflexe sovětské zahraniční politiky, zvláště její militarizace a konkrétně vojenské invaze do Afghánistánu. Prvním úspěchem se poté stala smlouva o zrušení zbraní středního dosahu z roku 1987. Autor se jednostranně orientuje na kritické reflexe západní, resp. americké bezpečnostní politiky z pera západních autorů, aniž by se stejně tak adekvátně věnoval bezpečnostní politice a odpovídající literatuře sovětské a následně ruské. Nejsmutnějším výsledkem diskuze o tom, kdo ve studené válce zvítězil, není teze o uzbrojení SSSR či pád režimu pro vnitřní slabost, ale hořkost bývalých sovětských občanů, že se jim údajnými vítězi předhazuje porážka, kdežto oni mají ve značné míře pocit, že se od totalitního režimu osvobodili převážně sami.

Diskuzní je autorovo tvrzení, že „nejvýznamnější tendencí po skončení studené války je globalizace...“ Autor ji chápe zúženě jako „dynamický proces, který odstraňuje bariéry a stírá hranice, propojuje jednotlivé státy i kontinenty a vytváří zcela nový rámec nejen v oblasti politických a ekonomických, ale také mezinárodních bezpečnostních vztahů.“ Tento proces postupoval bez ohledu na bipolaritu, její pád jen rozšířil a prohloubil její prostor. Podnětná však je identifikace nárůstu vlivu nestátních aktérů jak ekonomických, tak nevládních, ale také mezinárodně propojeného terorismu a organizovaného zločinu. Tato fakta stále výrazněji vyžadují globální řízení jako politické i věcné koordinace aktivit aktérů, kteří mají vliv na stupeň suverenity jednotlivých národních států.

Úroveň a kvalita globálního řízení je ale teprve na začátku. Hledáme-li příčiny tohoto stavu, najdeme je v úvodu publikace Strategické vládnutí a Česká republika: „Lidstvo nedokáže řídit samo sebe. Rozpoutalo takovou dynamiku nekontrolovaných civilizačních změn, že se s nimi zavedené způsoby vládnutí nedokážou vyrovnat. Jedním z nejnebezpečnějších rysů vývoje je neznalost nebo ignorování dlouhodobých důsledků dnešních rozhodnutí. Pro jejich překonání je určující schopnost lidstva adekvátně reagovat na proměny způsobované jeho aktivitami a přizpůsobovat tomu cíle, nástroje poznávání, způsoby řízení a správy. Vstupujeme přitom do proudů událostí, které nemáme a nikdy nebudeme mít plně pod kontrolou, a kterým nebudeme ani schopni plně porozumět. Není zaručeno, že nedojde ke katastrofě. Rozhodujícím jazyčkem na vahách mohou být dostatečné či naopak nedostačující kapacity strategického vládnutí. Mezinárodní zkušenosti navíc ukazují, že země s vyvinutou kapacitou strategického vládnutí nejen vítězí v globální soutěži o nosné koncepty rozvoje a zdroje, ale jsou i lépe vybaveny efektivně přispět k řešení úkolů, které přesahují možnosti jednotlivých států.“

Ze základních teoretických přístupů k současné etapě globalizace (neorealisté, liberální institucionalisté, konstruktivisté a neomarxisté) stojí za pozornost autorem prezentovaný

poznatek neorealistů, že „... i po skončení bipolární konfrontace se mohou znovu generovat bezpečnostní dilemata...“, což dokonce může vést i k bipolaritě nové, jak např. naznačil v jednom svém textu v MF DNES generál Jiří Šedivý.

Jan Eichler prezentuje i názory tří podle něho nejznámějších a nejčastěji citovaných teoretiků – Françoise Fukuyamy, Samuela Huntingtona a Stanleye Hoffmanna. Všichni se shodují, že „po pádu železné opony se prosadil jeden ekonomický i politický model – tržní hospodářství a politický liberalismus“. Je tu ale autorem přehlédnut model řízení ekonomiky s využitím tržních principů při existenci autoritativních metod řízení a vedení, jaký vykrystalizoval v Číně (jinak řečeno „pekingský konsenzus“) a do jisté míry v Rusku.

V subkapitole Dopad globalizace na mezinárodní bezpečnostní vztahy autor konstatuje, že „evropské státy ... se už navzájem nepovažují za hrozbu“. Po ruských reakcích na dislokaci části americké protiraketové obrany ve střední Evropě, jakkoli později modifikovaných, a osamostatnění Kosova to už nyní není tak jednoznačné, takže dost těžko se „plně potvrzuje platnost Fukuyamovy koncepce bezkonfliktního vývoje posthistorického světa“. Stejně tak po zrušení dohod o ABM a dalších dojednání Spojenými státy a Ruskem nelze hovořit o prudkém poklesu naléhavosti „hrozeb vojenského charakteru“.

I když se zvyšuje význam tzv. soft power, neznamená to, že se snížil tlak na zvyšování hard power, spíše je tomu naopak (viz např. údaje SIPRI), dosáhli jsme tu úrovně srovnatelné s koncem studené války. Na to v subkapitole Vznik nového bezpečnostního prostředí, v níž se pojednává o ozbrojovacích smlouvách podepsaných na počátku 90. let, autor explicitně nereaguje. Je zřejmé, že bezpečnostní hrozby nelze odstraňovat dosavadními strategiemi s převahou strategie preemptivní, která dává přednost preventivnímu vojenskému zásahu, a je proto nutné se orientovat na primární sociální, ekonomické, politické, ideologické, etnické, environmentální a další příčiny. Přes 1,2 bilionu amerických dolarů vydávaných na ozbrojené síly by proto mělo být postupně přesouváno především k řešení těchto primárních příčin.

Pokud jde o subkapitolu Geostrategická revoluce, tak se zdá, že v ní převažuje spíše než *úsilí o udržení stávajících a případně získání nových trhů* daleko nebezpečnější *úsilí o získání energetických zdrojů a surovin*, bez nichž je usilování o trhy nemyslitelné. Autor má sice pravdu, když porovnává např. Japonsko a Rusko, že jsou zcela rozdílně bohaté na suroviny, ale stále důležitější nyní je tyto suroviny získat a teprve poté je efektivně zhodnotit. Rozdělení států do tří skupin podle dokumentu Strategic Assessment 1997, vypracovaného americkým Ústavem pro národní strategická studie, je sice relevantní, ale pro zvolenou preemptivní strategii uvedené státy třetí kategorie, tedy tzv. státy problémové, stále patrněji hospodářsky vyspělé státy a posléze i transformující se státy vojensky i ekonomicky zjevně vysávají, a tím i oslabují, aniž jim vyspělejší svět nějak účinněji pomáhá, naopak je hlouběji dostává do krize.

V subkapitole Vojenská síla v době globalizace má autor sice pravdu, že „ve vojenství nejde jenom o počty jaderných hlavic nebo divízií, dělostřeleckých prostředků, letounů a letadlových lodí“ a že „stále více narůstá význam zbraňových systémů a míry jejich sofistikovanosti“, ale to stačí jenom na primární vojenské vítězství, ne však na dosažení plánovaných cílů. Proto ve většině válek a ozbrojených konfliktů např. Američané vojensky sice zvítězili, ale málokdy dosáhli demokratizace a hospodářské prosperity poražených zemí. Mylné je autorovo tvrzení, že v souvislosti s revolucí ve vojenství zároveň „dále klesá význam velkých jednotek pozemního vojska“ a „vyhrává ten, kdo má lepší a modernější zbraně“.

Neúspěchy v Afghánistánu a v Iráku, a následně tomu nejspíš bude i v Kosovu, jsou především zapříčiněny nedostatkem pozemních sil USA a členských zemí Severoatlantické aliance. Bez nich se pokračující asymetrická střetnutí nedají vyhrát. Američané proto narážejí nejen na finanční limity vojenských operací, ale i na nedostatek zájemců pro doplňování ozbrojených sil. Obdobná situace převažuje i v ostatních členských státech NATO.

Války v „historickém světě“

Pod poněkud nejasným názvem autor analyzuje války na africkém, asijském a latinskoamerickém kontinentu se samostatnou pozorností izraelsko-palestinskému konfliktu. Hledá v nich rozdílné a společné rysy ozbrojených konfliktů po druhé světové válce. Po roce 1990 do současnosti jich autor uvádí 120 se čtyřmi milióny mrtvých a se čtyřiceti milióny vyhnaných ze svých domovů. U nás tyto konflikty nejsou dostatečně známe.

Na africkém kontinentu šlo zejména o války v Alžírsku, Súdánu, Etiopii a Eritreji, Somálsku, Rwandě a Burundi. Byly nejkrutější a s největšími ztrátami. Jejich příčinami podle autora bylo v **Alžírsku** etnické napětí jako pozůstatek kolonialismu, soupeření o nerostné bohatství, osobní pýcha a rozdílné představy o politickém uspořádání. Taktikou boje se staly teroristické ozbrojené výpady a přepadání, charakteristickým rysem krutost – vraždění civilistů s převážným zaměřením na inteligenci, loupení a vydírání venkovského obyvatelstva, což vedlo k vytvoření jejich ozbrojených milicí. Nelze tu nezpomenout známé OAS v době francouzského prezidenta Charlese de Gaulla.

V největší africké zemi **Súdánu** se vleče občanská válka s přestávkami již přes půl století. Bojuje tu armáda s povstalci, kteří navíc bojují mezi sebou. Důsledkem zvláště po etnických čistkách je půl miliónu mrtvých a čtyři milióny vyhnaných, v poslední době zvláště v západosúdánské provincii Darfúru.

Etiopsko-eritrejská válka byla jednou z mála mezistátních válek postkonfrontačního období. Příčinou byl střet dvou bývalých spojenců o rozdílné pojetí ekonomické politiky spojený s etnickým přesídlováním tří až čtyř set tisíc lidí, ne s genocidními čistkami, tedy podle autora, africkou podobou balkanizace s cílem vytvořit etnicky čisté území. Střetnutí armád si však vyžádalo 50 až 100 tisíc obětí. Byly do něho vtaženy i Súdán a Somálsko. Naštěstí trvala jen dva roky. Ke stabilizaci přispěla i Organizace africké jednoty.

V **Somálsku** byla hlavní příčinou ozbrojeného konfliktu nesnášenlivost mezi pěti velkými, dále hlouběji strukturovanými klanovými federacemi, proto se hovoří o klanové balkanizaci, což bylo umocněno velkým množstvím nekontrolovatelných ozbrojených band. V průběhu pokusu o socializaci země v šedesátých letech minulého století sem proudily zbraně z Východu i ze Západu. Výsledkem bylo několik set tisíc mrtvých. Zásah USA v **operaci Obnovená naděje** (Restore Hope) byl neúspěšný, Američané tu v asymetrické válce utrpěli překvapivě vysoké ztráty. Např. nebyli připraveni na to, že jejich vrtulníky mohou být sestřeleny protitankovými střelami. Část somálského území se stává přitažlivá pro globální terorismus, protože Súdán je v podstatě rozpadlým státem. Ještě větší, miliónové oběti a miliónové počty vyhnanců, byly i v genocidních střetnutích v **Burundi, Rwandě, Kongu**, které přerostly z občanských válek v mezinárodní. Vysoké ztráty byly i přesto, že se bojovalo jen ručními zbraněmi nebo dokonce tzv. zbraněmi studenými – noži, mačetami apod., ale bez jakýchkoli pravidel a zábran. Doprovázelo je zmrzačování a znásilňování i pandemie, zvláště

AIDS. Drtivou většinu obětí tvoří civilisté, mnohdy přes 90 %. Signifikantní bylo zneužívání dětských vojáků, kteří např. v **Sierra Leone** tvořili až 70 % ozbrojenců.

Autor se pokouší o zhodnocení zahraniční pomoci, ale s vysokou pravděpodobností je potřeba delší časový odstup, a to zvláště pokud jde o její efektivnost. Složitým problémem je, kdo ve skutečnosti stojí za úsilím o uchvácení afrického přírodního bohatství. Zájem o ně bude, spolu s nakupenými křivdami, příčinou ozbrojených konfliktů i v budoucnosti. Autor si tu např. nevíšimá stále sílící čínské infiltrace včetně pobytu několika tisíc čínských vojáků, kteří hlídají na jižní hranici ropovod.

V Asii se těžiště válek přesunulo z Indočíny do Indonésie, vzbouřenci již netíhnou ke komunistu (s výjimkou Nepálu), ale k islámu. Problémy trvají v **Afghánistánu, Srí Lance, Kašmíru a Nepálu**, šíří se ve formě islámského extrémismu zvláště z arabských zemí. Formou bojů jsou ozbrojené výpady a terorismus. I zde zneužívají pro službu v armádě děti. Finanční zdroje k vedení bojů plynou od emigrantů, často vydíráním, z prodeje drog a obchodu s lidmi. Důsledkem jsou desetitisíce mrtvých a statisíce vyhnaných.

Nejsou tu ale podle autora (str. 69) dva jaderné státy (Čína a KLR), ale přinejmenším další dva (Indie a Pákistán – autor se o nich zmiňuje nepřímě až následně). Politologickým problémem je označovat Čínu za diktátorskou zemi. Za pozornost tu jako pozitivní příklad stojí zvláště jisté úspěchy mezinárodní pomoci skandinávských, tedy nekoloniálních zemí ve Srí Lance a nutnost řešit situaci v Nepálu především diplomaticky, což je výzvou pro mezinárodní společenství. Pokud jde o hospodářskou pomoc mezinárodního společenství, jde zatím spíše o zbožné přání.

Latinská Amerika má ve srovnání s vojenskými diktaturami v minulosti přednost v tom, že až na výjimky jsou vládnoucí elity voleny, jakkoli často v nejrůzněji zmanipulovaných volbách. Paradoxně s tím podpora veřejnosti demokratické formě vládnutí klesá, mnozí lidé jsou z ní rozčarováni, a to pro neschopnost vlád řešit sociální nerovnosti a bojovat proti organizovanému zločinu. V mnoha zemích toho využili populisté. Nejvážnější problémy jsou na **Haiti, v Bolívii, Venezuele**, a zvláště v **Kolumbii** (válka s organizovaným zločinem spojeným s pašováním drog si tu vyžádala čtyřicet tisíc obětí, jsou tu také v ozbrojených silách zařazeny děti a ženy; formy boje jsou zjevně teroristické). Ani zde však autor neanalyzuje vliv Číny a Íránu a stále silněji Ruska, protože Západ nemá sílu se pro vedené konflikty tomuto kontinentu věnovat.

Izraelsko-palestinský konflikt je v blízkovýchodní oblasti nejvleklejší, trvá přes šedesát let. Patří mezi konflikty, které někteří bezpečnostní analytici považují v reálném čase za neřešitelný. A to přesto, že tu ve srovnání s jinými konflikty nedochází k tak vážným ztrátám na životech. Vzhledem k malé hloubce území je i těžko je bránit, nemůže vytvářet druhý sled. Proto musí volit preemptivní strategii, militarizovat zemi a povinně v armádě musí sloužit i ženy. Vojenské výdaje vzrostly až na úroveň 22 % HDP (např. takové výdaje byly v Československu na začátku padesátých let minulého století), teprve v posledním období výrazně klesly na 10 %. Hrozbou v budoucnosti je především použití ZHN. Způsob obrany Izraele je pro vojenské odborníky rozhodně tématem hlubšího studia.

Z analýzy tzv. historických válek postkonfrontačního období odvozuje autor odlišnosti pokud jde o příčiny (náboženské, politické, ekonomické – opomíjí tu ve svém zobecnění příčiny etnické), rozsah, délku trvání, místo, intenzitu nasazení ozbrojených sil a výsledek konfliktu. Společné jim bylo, že se odvíjely v oslabených nebo dokonce zhroutených státech, kdy stát ztrácí nad zemí a jejím obyvatelstvem kontrolu, což vyúsťuje i ve velké migrační vlny.

Nejnebezpečnější, podle autora, je existence nestátních aktérů soudobých válek, jimiž jsou *warlords*, velitelé ozbrojených formací, kteří v bojích prosazují soukromé zájmy, často ve spolupráci se skupinami organizovaného zločinu, čímž dochází k privatizaci násilí. To vše komplikuje boj proti nim, protože se převážně pohybují mezi civilním obyvatelstvem.

Krutým zjištěním je, že zatímco v první světové válce bylo mezi mrtvými 10 % civilistů, ve druhé to již bylo 50 % a v současné době kolem 90 %. Podobně je tomu s nehumánní rekrutací dětí a žen do ozbrojených sil.

Války za účasti USA a jejich spojenci

Ve třetí kapitole se autor zabývá dvěma válkami v 90. letech minulého století, v nichž se přímo angažovali Američané a jejich spojenci. Byly to operace Pouštní bouře a operace Spojenecká síla.

Operace Pouštní bouře (Desert Storm) v roce 1991 se odehrála bezprostředně po pádu bipolarity a studené války. Byla prvním vyvrcholením rychle se zhoršujících americko-iráckých vztahů a jeho dominantní postavou byl diktátor Saddám Husajn, zprvu Američany podporovaný, postupně adept na svržení. Američané podporovali Husajna po svržení proamerického šáha Rézy Páhlavího iránským duchovním vůdcem Chomejním, jehož cílem bylo Husajna svrhnout. V této válce Irák použil v kritický okamžik jednu ze zbraní hromadného ničení – jedovaté plyny, při čemž zahynulo padesát tisíc iránských vojáků. To byl jeden z traumatizujících momentů i pro samotné Američany, protože tu bylo vážně narušeno mezinárodní právo. Irák to nezachránilo před těžkou porážkou, ale jak píše autor, neztratil tím západní spojence a jejich podporu včetně dodávek látek pro výrobu chemických a biologických zbraní od americké firmy Dow Chemical, která je dodávala ještě určitou dobu poté, kdy byly použity proti Kurdům v městě Halabže. Za to byl nyní popraven Husajnov bratranec přezdívaný *Chemický Alí*.

Zlomovým okamžikem změny amerických postojů se stala irácká anexe Kuvajtu, a to z převážně z ekonomických důvodů a s jistým prvotním tichým souhlasem Spojených států pokud jde o sporné příhraniční území, ale ne o celý Kuvajt; tím totiž Irák zdvojnásobil své ropné bohatství, které tak tvořilo třetinu jeho světových zásob. Tento krok však především představoval ohrožení arabského světa, což zároveň znamenalo, že si arabské země postavil proti sobě. Ty se tak staly součástí vznikající se protisaddámovské koalice 33 zemí včetně Sovětského svazu pod vedením Američanů, která získala ve srovnání s druhou iráckou válkou podporu OSN. Irák se tak stal hlavní hrozbou.

Vojenská operace proti Iráku prokázala úroveň soudobého vojenství a vedení operace. Za pozornost stojí rozhodnutí minimalizovat při vedení války lidské ztráty útočících jednotek. To podmiňovalo i rozhodnutí nést po vzdušné ofenzivě pozemní operaci.

Jediný autorem uváděný sporný bod se týká americké reakce na Husajnovu nabídku stáhnout po zdrcujícím leteckém úderu svá vojska z Kuvajtu. Prezident Bush požadoval údajně nesplnitelný odchod bez výzbroje. Ale těžko hledat příklad, že by se tak někdo za dané situace choval jinak, i když to znamenalo pokračování zhruba čtyřdenních pozemních bojů. Autor k tomu stanovisko nezaújal.

Daleko spornějším bodem jsou důvody, proč Irák nebyl okupován. Jako první důvod se uvádí možné použití zbraní hromadného ničení, protože byly z bezpečnostních důvodů ničeny jen jejich nosiče; pokud by se útočilo na skladiště toxických látek, znamenalo to

vážné ohrožení civilního obyvatelstva. Nezabránilo to však bezprostřednímu masakrování Kurdů a šíitů po uzavření příměří. Autor přiznává, že „dnes nevíme, jaké byly tehdejší motivy Bílého domu“ k takovému rozhodnutí, které Husajn zneužil. Při bezprostřední návštěvě jedné české delegace ve Washingtonu se její členové neformálně dozvěděli, že hlavní příčinou americké strategie bylo, že by se obsazení celého Iráku nesetkalo s pochopením a podporou arabských zemí. Jedním z dalších důvodů, připomenutých i autorem, byl potenciální rozpad Iráku, což by ohrozilo Turecko jako členský stát Aliance. A jižní šíitská část by mohla být připojena k Íránu, což by vedlo k jeho posílení. Za pozitivní důsledek operace bylo možno považovat posílení autority OSN, schopnost velkého množství křesťanských, pravoslavných, muslimských i dálněvýchodních zemí se dohodnout a dát tak diktátorům vážné varování.

Operace Spojenecká síla (Allied Force) se v roce 1999 za významné účasti Spojených států uskutečnila v Jugoslávii. Měla přispět k zakončení již osm let trvající občanské války vyvolané Chorvaty vůči kdysi vládnoucí srbské menšině. Místní Srbové na to odpověděli etnickými čistkami vůči osmdesáti tisícům Chorvatů na jejich území a boje se postupně se rozšířily i do Bosny a Hercegoviny s dvěma sty tisíci mrtvými a třemi milióny vyhnanců. Chorvaté na to odpověděli dvoj- až čtyřnásobně početně vyšším vyhnáním Srbů. Následovaly další etnické čistky spojené s vražděním a vyháněním. Boje skončily pařížskou dohodou, v roce 1995 dojednanou v Daytonu, po níž byly v Bosně a Hercegovině rozmístěny mezinárodní jednotky IFOR a později stabilizační mise SFOR. Evropská unie se nedokázala tvářet tvář situaci sjednotit, a to zvláště pro preferenci samostatnosti Chorvatska a Slovinska Německem a zčásti Itálií. Sjednocující se vývoj narušil kosovský konflikt. Mezi srbskými ozbrojenými silami a Kosovskou osvobozenickou armádou (UCK) vznikla asymetrická válka, v níž kosovští Albánci spíše než gerilový způsob boje volili zprvu nepřilíš taktickou obranu vesnic obývaných jejich etnikem, při níž civilisté utrpěli obrovské ztráty. Po změně taktiky se UCK snažila konflikt internacionalizovat a hovořit o tzv. Velké Albánii.

Konflikt se tak skutečně stal mezinárodní událostí, ale zároveň to zvýšilo aktivitu Srbů spojenou po prvních ztrátách s represáliemi civilního obyvatelstva, na což UCK odpověděla obdobně. Cílem operace Spojenecká síla bylo zasáhnout proti hrozbě etnických čistek na území Kosova a stupňování humanitární katastrofy. Neuskutečnila se přímo pozemně na ohroženém území, ale leteckou operací s využitím informací UCK a bombardováním Srbska. Vedlo to mj. k další uprchlické vlně.

Vzhledem k tomu, že NATO dalo přednost před nečinností riziku uskutečnit operaci bez mandátu OSN, nemohlo očekávat příliš velkou podporu veřejného mínění, což se v bezpečnostních otázkách praktikuje ve stále větší míře (Afghánistán, Irák, dislokace americké protiraketové základny ve střední Evropě ad.). K tomu přispěl fakt, že zatímco útočící vojenské jednotky neměly žádné ztráty, na straně civilního obyvatelstva pro bombardování z velkých výšek a ničení civilních cílů byly nepřiměřené. Nebyly tak dodrženy ženevské konvence z 12. 8. 1949, zejména ustanovení článku 48 zavazující válčící strany rozlišovat mezi civilním obyvatelstvem a vojáky; porušen byl i článek 14 Protokolu z roku 1977 zakazující útoky proti objektům nezbytným pro přežití civilního obyvatelstva. V tomto případě šlo o elektrárny, mosty, rafinérie, rozhlas, televizi ad. To bylo i důvodem vážné kritiky Severoatlantické aliance, a zejména USA. Jako odvěta došlo ke zvýšení obětí z kosovských Albánců z 2500 na 10 000 a vyhnání 60 000 kosovských Albánců do 19 zemí Aliance. Diskutovat o tom, že ve skutečnosti nešlo o vojenský

konflikt, nedošlo k přímého vojenskému střetu a nebyl proto válkou je zbytečné, šlo jen o jinou formu ozbrojeného střetnutí.

Autor uvádí argumenty stoupenců a odpůrců operace. Stoupenci argumentovali především morálními a politickými faktory a nutností zabránit dalšímu utrpení kosovských Albánců. U odpůrců jich uvádí více: odklon Aliance od původního poslání bránit vlastní území, špatné vyhodnocení situace, utrpení bezbranného civilního obyvatelstva, rozdělování obětí na „dobré“ a „špatné“, bombardování z velkých výšek, infrastrukturní cíle atd., což limituje klady vojenského zásahu; sám však svůj názor nevyjadřuje.

Globální terorismus

Jan Eichler považuje, ve shodě s dosud převažujícím ale aktuálně klesajícím míněním, globální terorismus za nejvážnější bezpečnostní hrozbu současnosti. Nerozlišuje přitom, zda globální terorismus je hnutí nebo forma boje. Tuto kapitolu by pro její obsah bylo pravděpodobně vhodnější uveřejnit v úvodu monografie. Jako bezpečnostní hrozbu autor vnímá terorismus od 90. let minulého století a za mezník považuje **11. září 2001**, tzn. že mu jde spíše o akty než o formu.

Ve srovnání s gerilou útočící z neobydlených prostor převážně na vojenské cíle žijí teroristé ve společnosti a útočí za přísného utajení a s využitím momentu překvapení především na převážně cíle civilní se záměrem šokovat a šířit strach; rozdíl v hodnocení je axiologický, tedy z hlediska preferovaných hodnot, což autor prokazuje na analýze velkého množství aktuálních i historických, národních a mezinárodních násilných činů nejrůznějšího charakteru včetně odlišení od akcí organizovaného zločinu, a to až do éry globálního terorismu po 11. 9. 2001.

Odlišuje terorismus demonstrativní (braní rukojmí, únosy, předem ohlášené výbuchy), destruktivní (cílem jsou vytipovaní představitelé společenského života) a sebevražedný (vědomé zabíjení nevinných lidí se čtyřnásobně vyšším počtem zabitých než při klasických teroristických útocích; v Izraeli je tímto způsobem zabita polovina obětí).

Identifikuje státy podporující mezinárodní terorismus, zvláště islámskou Saúdskou Arábii a Pákistán. USA uvádějí ještě Kubu (autor s tím polemizuje), Írán, Libyi, Severní Koreu, Súdán a Sýrii (v poslední době zadržuje teroristy směřující do Iráku). Aktuálně by bylo možné připomenout v souvislosti s Kolumbií Venezuelu. OSN zastává stanovisko, že teroristické činy nemohou být ospravedlněny žádnými motivy politické, filozofické, ideologické, rasové, etnické, náboženské ani jakékoli jiné povahy.

Autor z definic odvozuje společné: **Terorismus znamená politicky motivované, slepé, nerozlišené a bezohledné zabíjení nevinného civilního obyvatelstva**. Proti této definici je možné namítnout, že zužuje jeho motivy, což v závěru sice publikace napravuje, ale díky je tu výrazněji na formu boje než na hnutí a akty.

Za hlavního aktéra globálního terorismu autor, ve shodě s převažujícím míněním, považuje teroristickou síť al-Ká'ida v 60 zemích s velkou rozhodovací volností, s orientací proti Spojeným státům a s cílem vytvořit světový panislámský chalífát. S ní podle citovaného Françoise Heisbourga přichází **hyperterorismus** nebo Lawrence Freedmana **superterorismus**, a to nejen pro vysoký počet obětí, ale především nedozírné globální důsledky. Klíčovou roli tu sehrává izraelsko-palestinský konflikt jako v reálném čase neřešitelný problém pro americko-izraelské strategické spojení, které islámský svět znepokojuje. Vážným problémem

je chudoba, která se stává do značné míry zázemím násilí, ačkoli srovnává-li autor asijský a africký kontinent a jeho vazby na terorismus, jsou výrazně rozdílné, a hledáme-li příčiny, hraje tu nejspíš roli spojení s extrémním islamismem. V této souvislosti hraje roli jistá *sakralizace* sebeobětovavších se aktérů terorismu jako nejoddanějších stoupenců víry, za níž se jim má dostat odměny v posmrtném životě, stanou se oslavovanými mučedníky.

Ačkoli se autor nezabývá osobnostmi teroristů, zdrojem jejich tíhnutí k násilí nejsou ani tak charakterové zvláštnosti, jako spíš odhodlání vyhovět požadavkům ideologie, v daném případě náboženské víry. Autor připomíná, že na rozdíl od amerického prezidenta Bushe francouzský prezident Chirac zdůrazňoval, že zbraněmi proti terorismu by měly také být mezinárodní solidarita a podpora ekonomického rozvoje v chudých zemích světa, zlepšování jejich zdravotní péče a vzdělávacích systémů, dodržování mezinárodního práva a dialogu.

Charakteristika příčin terorismu ve Spojených státech je podle politických proudů a jednotlivých autorů následující:

- ❑ Neokonzervativci: Nenávidí nás, jací jsme, co symbolizujeme.
- ❑ Fukuyama: Nenávidí nás proto, co děláme.
- ❑ Huntington: Je to střet civilizací, důsledek nedodržení zásad.
- ❑ Ikenberry: Jde o střet excesivního idealismu a excesivního realismu.
- ❑ Hoffmann: Je to střet globalizací. (Což by ovšem vyžadovalo podrobnější výklad.)

Samostatnou pozornost autor věnuje tzv. **nekonvenčnímu terorismu**, tj. použití zbraní hromadného ničení. Tuto možnost považuje za zavádějící a analyzuje reálné předpoklady použití. Za nejspornější se mu jeví nasazení jaderných zbraní. Použití ZHN považuje za možné jen v případě zoufalého činu toho, „kdo se cítí být zahnán do kouta a zasazuje poslední, předsmrtný úder“. Případá to v úvahu nejspíš u relativně snadněji získatelných biologických zbraní.

Za velmi vážné téma je nutné považovat varianty současného boje proti aktérům terorismu. Pro autora zpočátku trochu mlhavě „prvním přístupem je válka proti terorismu, druhým je boj nebo kampaň proti této naléhavé hrozbě. Oba tyto přístupy se mohou dobře doplňovat, ale zároveň jsou mezi nimi výrazné rozdíly“. První je charakteristický pro Bushovu administrativu, tedy **preemptivní strategii**. Její slabinou je, že se s ní zatím nedosahuje vytyčených cílů, a to ani pokud jde o zničení sítě al-Ka'ida, organizace aktérů terorismu, a vůbec už ne pokud jde o nastolení demokracie po vyhnání diktátorů. Dosahuje se jí výrazné vojenské vítězství nad státy, které fakticky nebo údajně podporují terorismus, ale selhává v poválečném uspořádání.

Podle autora se potvrzuje varování Samuela Huntingtona, že „intervence Západu do záležitostí jiné civilizace je v multicivilizačním světě pravděpodobně tím nejnebezpečnějším zdrojem nestability a potenciálního globálního konfliktu“. Přinejmenším zvyšuje počty odpůrců, a tím i nebezpečí permanentní asymetrické války, kterou spojenci nejsou schopni efektivně vést. Již samotné uvažování o kategorii války generuje preferenci vojenského přístupu. Jistě by bylo v tomto smyslu ideální rozdělení rolí, v níž by Američané řešili konflikty vojensky a Evropané s dalšími zeměmi měli hlavní úlohu při vytváření mírových podmínek, ale to by s tím museli nelogicky Evropané souhlasit. Proto se to ukazuje i z mnoha jiných důvodů iluzí.

Stejně tak se nedaří výrazněji řešit primární sociální, ekonomické, politické, náboženské, etnické, kulturní, environmentální aj. příčiny sekundárních bezpečnostních hrozeb a z nich vyplývajících rizik. Autor tu problematiku prezentuje ve vztahu k jím pojatému terorismu,

ne k příčinám bezpečnostních hrozeb obecněji. V této oblasti se nejméně angažují Spojené státy, nejlépe Organizace spojených národů a Evropa, resp. Evropská unie. Ačkolí **evropská bezpečnostní strategie** se soustřeďuje výhradně na preventivní politické a ekonomické působení a na řešení regionálních konfliktů, především izraelsko-palestinského, jako předpokladu řešení blízkovýchodních problémů, vyúsťuje do dlouhodobého cíle rozšiřování bezpečnosti kolem Evropy, a to zvláště na východ a jih.

Ani americká, a ani evropská strategie nepřicházejí s tím, že reakce na 11. září mohla být jiná, sofistikovanější. Zvláště aby se více vyhnula ztrátám na životech a abnormálním nákladům a byla záležitostí profesionálů se speciálním určením, kteří by byli schopni po přesných zpravodajských informacích zasáhnout proti nesnadno identifikovatelnému a konspirativně jednajícimu nepříteli, zvláště vedoucím představitelům s rozhodovací pravomocí.

Ze sociologického hlediska je rozhodující, že se opírají nejen o klíčové kádry, ale zvláště o nenahraditelné aktivní (poskytující informace, doručující zbraně, poskytující byty a útočiště) a pasivní (šířící myšlenky hnutí, získávající podporu veřejnosti, poskytující peníze, tipující nové aktivní členy a v případě potřeby je nahrazující) podporovatele v hierarchizované a zároveň rozptýlené organizaci, kteří fungují i mezi evropskou muslimskou komunitou. Na dvou nejnižších vrstvách je také závislá existence a budoucnost globálního terorismu.

Při preemtivní strategii hrozí, že globální terorismus vyčerpá západní civilizaci jak pokud jde o lidské zdroje, tak finanční a hmotné prostředky, aniž by se dosáhlo zamýšlených cílů – porážky teroristů, posílení demokracie a prosperity.

Války vedené USA a jejich spojenci po nástupu globálního terorismu

Zatímco k jistému překvapení Jan Eichler válku v Afghánistánu 2001 jako bezprostřední reakci na 11. září 2001 považuje od samého počátku z mezinárodněprávního a vojenského hlediska za bezproblémovou, operace v Iráku 2003 je pro něho naopak nejkontroverznější válkou postkonfrontačního období. Volí tedy krajní hodnocení. V Afghánistánu zavedl Tálibán výrazně represivní a fanatický islamistický režim. Zároveň se stal základnou pro operace al-Ká'idy. Není možné se vyhnout vysvětlení, proč autor překvapivě považuje válku v Afghánistánu za bezproblémovou. Opravuje se sám, když jednu z podkapitol nazývá Úspěchy, ale otazníky nad budoucností. Ty otazníky existovaly totiž již před samotným rozhodnutím.

Kdyby si Američané i vojenští a bezpečnostní experti Severoatlantické aliance opravdu seriózně zanalyzovali příčiny neúspěchu Angličanů a Sovětů, nemohli se pustit do nového třetího dobrodružství a museli uvažovat o řešení efektivnějším. Svádět poté neúspěch na *warlords*, kteří si rozdělili území mimo hlavní město Kábul, není už ničím jiným než výmluvou, protože tak to muselo dopadnout, pokud by spojenci nedisponovali mnohočetným pozemním vojskem, aby měli posádku pomalu v každé vesnici. *Warlords* si pravděpodobně udrží moc i přes úspěchy tzv. provinčních rekonstrukčních týmů, možná právě díky jim.

Operace Irácká svoboda 2003 také od samého počátku, přes všechna neokonzervativní ujišťování, hrozila specifickou formou vietnamizace, z níž není jiné východisko než neslavný odchod. Jako bezpečnostní hrozba byl identifikován Saddám Husajn, stejně tak jako se nyní stal podobným symbolem iránský prezident Mahmúd Achmanidežád. Jako mnohokrát v americké historii chyběla anticipace důsledků. Korea, Vietnam, Panama, Haiti, Bosna, Kosovo, Afghánistán a Irák jsou příklady amerického vítězství, které se postupně proměnilo nebo proměňuje v prohru.

Američané vedli 250 válek (200 od roku 1900). Neoddiskutovatelný úspěch znamenala zčásti jen první, a zejména druhá světová válka, zvláště podíl na porážce Německa a Japonska a jejich demokratizaci, zčásti Grenada a Panama. Zbylé operace byly neúspěšné, neskončily nastolením demokracie. Největší úspěch měli Američané, když bojovali spolu se spojenci – s Británií, Francií a se Sovětským svazem.

Keneth J. Hagan a Ian J. Bickerton v knize *Unintended Consequences* (Nezamýšlené důsledky) napsali:

„Náš výzkum ukazuje, že téměř ve všech případech byly výsledky válek vedených Spojenými státy velice vzdálené původním cílům, vytyčeným před jejich vypuknutím ... Ukazuje se, že američtí prezidenti, pokud jejich prohlášení skutečně odrážela stav jejich myslí, velice často zahajovali konflikt s malou znalostí toho, jaké důsledky může přinést.“

Operace proti Iráku byla sice nejdokonalejší americkou bitvou, ale přesto nevedla k předpokládanému úspěchu a těžko povede. Přeměnila se podle autora z krátké disymetrické války ve vleklý asymetrický konflikt. Krátce po spojeneckém, a zvláště americkém vítězství se spojenci znovu setkali s ozbrojeným odporem. Oběťmi jsou především civilisté. Jediným úspěchem operace je nejspíš odstranění diktátora.

Shodné a rozdílné rysy válek na počátku 21. století

V závěru autor shrnuje své poznatky a vyvozuje z nich závěry. Nejvýznamnější je zjištění, že zatímco se obvykle zvolenou strategií jedny bezpečnostní problémy vyřeší, následně další vzniknou. Nejčastěji je tomu proto, že vojenské operace jsou připravovány perfektně, ale pokud jde o mírovou konsolidaci, postupuje se obvykle improvizovaně.

V bojových operacích se politici a následně velitelé obávají ztrát svých vojáků, zvláště pilotů v drahých letadlech, pokud však jde o civilní obyvatelstvo, péče již tak perfektní není. Proto přední americký vojenský odborník Edward Lutwak hovoří o tzv. posttheroických armádách a posttheroickém období. A Julian Lindley-French dochází k závěru, že strach z rizika je rakovinou západního vojenství. Proto se do pozemních bojů přednostně zasahují místní se spojenci spolupracující jednotky, tzv. **proxies** (např. v případech kosovských Albánců nebo Severní aliance v Afghánistánu).

Civilisté přicházejí o život nebo jsou zraněni nejen při teroristických útocích a v průběhu vojenských střetnutí, ale mnoho obětí způsobovalo při americkém bombardování použití tzv. cluster bombs, které obsahují uvnitř následně nad zemí vybuchující submunice. Proto po jejich použití v Jugoslávii a v Afghánistánu vyzval Mezinárodní červený kříž k zákazu jejich používání.

Je zřejmé, že vyvolané války zároveň provokují k odporu, a nenaleznou-li odpůrci účinnější metody, velmi často se uchylují k využití teroristických metod. Cílem je donutit vlády spojeneckých států stáhnout se z bojových operací. Příkladem je Madrid a Londýn. Zatímco španělský premiér Zapatero španělské vojáky stáhl, britský premiér Blair nikoli.

Je to varování k obezřetnosti při vysílání vojsk do zahraničních misí. Lze se ztotožnit s autorem v jeho názoru, že vojska je nutné z těchto oblastí stáhnout. Vhodnějším řešením je rozmístit do konfliktních území vojska OSN a poskytovat zde humanitární pomoc. Nutné je i řešit pobyt muslimských menšin v západních zemích, protože třetina muslimů žije v diaspoře. Autor požaduje pozitivní ovlivňování muslimů, ale v podstatě se nezabývá úlohou médií v tomto procesu.

Pro vojáky je tato závěrečná kapitola užitečná zvláště pro popis a podrobnou analýzu průběhu vojenských operací, identifikaci předpokladů jejich úspěšnosti počínaje zpravodajskými informacemi a vytvořením základních podmínek pro mírové uspořádání, dále pro poučení pro bojovou přípravu ozbrojených sil spojené s prezentací konkrétních změn v Austrálii, Velké Británii, a zejména v USA.

Závěr

Autorovu monografii lze hodnotit jako kvalitní. Podává obraz o zvoleném aktuálním tématu. Je psána kultivovaným stylem a čtivým jazykem. Je jí proto možné čtenářům doporučit.

Pokud bychom ji chtěli něco podstatnějšího vytknout, tak především zdroje, tj. že vychází především z anglosaské a francouzské odborné literatury, nevšímá si textů východních, zvláště ruských (např. V. Inozemcev, J. Satanovskij ad.), což vede k jisté jednostrannosti pohledu. A to i přesto, že se Jan Eichler ze západních autorů nevyhýbá těm s nejkritičtějšími pohledy, naopak, dává jim spíše přednost.

Jistým problémem je, že se nezabývá úlohou médií, které mají v problematice terorismu velmi důležitou úlohu, často vyložené negativní. Autor také např. nepracuje s pojmem státního terorismu a partyzánského hnutí. Nevěnuje se ani úloze Číňanů v Africe a v Latinské Americe, což má vliv na bezpečnostní situaci ve světě. K některým otázkám se autor explicitně nevyjadřuje, spíše cituje autory, kteří jsou jeho názorům blízcí. Málo jasný je např. autorův postoj k osamostatnění Kosova. Výrazněji se nevěnuje ani tak vážnému problému, jako je vývoz zbraní a technologií. (Viz např. případ bývalého pilota a ruského obchodníka se zbraněmi, zatčeného v Thajsku, prodávajícího dostatečně nezajištěné levné ruské zbraně přes embargo OSN, a pronásledovaného Interpolem, do celého světa, včetně do rukou teroristů v Angole, Kongu, Libérii, Sierra Leone i afghánskému Tálibánu a al-Ká'idě.)

Je zřejmé, že v tržním principu jsou zabudovány mechanismy spojené s vývozem zbraní a relevantních technologií, které jsou silnější než hodnota svobody, demokracie a dokonce pud sebezáchovy. Největší slabinou Eichlerovy práce je prognostická dimenze, chybějí tu vývojové tendence, tzn. jak se na základě jeho analýzy bude měnit bezpečnostní situace ve světě a jaký to bude mít vliv na Evropu a specificky na naši republiku. Ale to je spíš pro něho námět na další monografii, resp. monografie, které nám chybějí, a z nichž by bylo možné vycházet při koncipování novelizací bezpečnostní strategie.

V současné době se pozornost světa soustřeďuje zejména na Írán. Přestože podle amerických tajných služeb jeho vojenský jaderný program skončil v roce 2003, tato země stále patří mezi nejvíce podezříváné; např. podle izraelských zdrojů byl íránský vojenský jaderný program jen dovedně ukryt a pokračuje dál. Je prakticky jisté, že USA a Izrael by Íránu ve výrobě jaderné bomby zabránily, a to i silou. Dalšími hráči jsou bohaté arabské státy (např. Saúdská Arábie), které by si mohly jadernou zbraň prostě koupit. Uvádí se, že libyjský diktátor Kaddáfí nabízel Číně a Indii za atomovou hlavici 15 miliard dolarů!

Lukáš Vising

**Šíření jaderných zbraní na počátku 21. století
natoaktual.cz, 10. 3. 2008**

*David Řehák, Pavel Foltin, Richard Stojar: Vybrané aspekty soudobého terorismu
Ministerstvo obrany České republiky – AVIS 2008. 144 stran.*

Změna bezpečnostní situace po 11. září 2001 je doprovázena i zvyšujícím se počtem bezpečnostních studií, zvláště o terorismu. Tak je tomu i v naší republice. Monografie tří autorů brněnské Univerzity obrany se po vymezení kategorie terorismu a jeho historickém vývoji věnuje teroristickým skupinám, typologii terorismu, způsobům jeho realizace, formám a důsledkům. Samostatná část se zabývá bojem proti terorismu. Kladně je třeba ocenit dokumentární část studie, která dává souhrnný přehled o zahraniční a české literatuře o terorismu včetně elektronických zdrojů; je tu i chronologický přehled nejvýznamnějších teroristických činů počínaje sarajevským atentátem v roce 1914 a stručná charakteristika vybraných teroristických organizací a skupin: Action Directe ve Francii, celosvětově působící al-Ka'ida, ETA ve Španělsku a ve Francii, Hamas a Hisballáh v Palestině, Izraeli a v Libanonu, IRA ve Velké Británii a v Severním Irsku a Óm šinrikjó v Japonsku, Rusku, USA a Austrálii.

I když autoři nepovažují terorismus v souladu s narůstajícím obecným přesvědčením za hrozbu nejzávažnější (tou jsou pro ně především globální a regionální válečné konflikty, proliferace zbraní hromadného ničení a konvenční zbrojení), ale za jednu z neaktuálnějších, právě pozornost aktérům terorismu je ve srovnání s jinými studiemi s podobným tématem zvláště přínosná.

Autoři se hned zpočátku distancují od mnoha jiných bezpečnostních expertů, když prezentují odlišný, ale správný názor, že se „terorismus stává novou formou vedení války, respektive teroristické organizace se stávají dalšími aktéry ozbrojených konfliktů“ (str. 5). Tito aktéři se výrazně odlišují od dosavadních aktérů vedení ozbrojených konfliktů, jimž byly státy, mnohdy doplňované gerilovými či partyzánskými složkami, protože představují nestátní subjekty.

Terorismus je moderní formou asymetrického boje proti silnějšímu nepříteli, kterou nacházíme již v koloniálních válkách minulých století. Pokouší se tak překonat stále se prohlubující technologickou propast reprezentovanou sofistikovanými a nákladnými zbraňovými systémy vyspělých států.

Za klad práce lze považovat rozlišení mezi konvenční válkou vedenou státy, gerilovým a partyzánským hnutím jako asymetrickým způsobem boje proti okupantům či nedemokratickým politickým režimům a terorismem, který ve srovnávání s minulostí má „rozsáhlé množství motivů, organizačních metod a nástrojů jeho realizace“ (str. 8).

Autoři charakterizují terorismus těmito znaky (str. 8):

- ❑ zpravidla se jedná o předem promyšlenou a plánovanou činnost,
- ❑ aktéři své jednání chápou jako poslání, které má přispět k naplnění jejich cíle,
- ❑ působí infiltrovaně a v přísném utajení,
- ❑ obsahuje nezákonné užití nebo hrozbu užitím různých forem násilí,
- ❑ útoky jsou zaměřeny na nezúčastněné civilní obyvatelstvo a civilní cíle,
- ❑ primárním účelem je vyslat vážné zastrašující poselství,
- ❑ obvykle je realizován nestátními skupinami či organizacemi.

David Řehák, Pavel Foltín, Richard Stojar citují týmovou definici terorismu z roku 1988, syntetizující stovku dosud existujících definic, na které se shodla většina dotázaných bezpečnostních a vojenských expertů.

„Terorismus je metodou vzbuzování strachu prostřednictvím opakovaných násilných aktů, vykonávaných tajnými nebo polotajnými jednotlivci, skupinami či státními orgány z idiosynkratických, kriminálních nebo politických důvodů, přičemž na rozdíl od atentátů nejsou přímé oběti násilí pravým terčem teroru. Okamžité lidské oběti násilných aktů jsou obvykle buď vybrány náhodně (příležitostné terče) z cílové veřejnosti, nebo záměrně (reprezentativní nebo symbolický terč) a slouží k předání zprávy. Komunikační procesy mezi teroristy (organizací), obětí a hlavním terčem, založené na násilí a šíření strachu, jsou využívány k manipulaci hlavního terče (veřejnosti) tím, že se z nich stávají terče teroru, požadavků nebo upoutání pozornosti v závislosti na tom, zda jde o zastrašování, násilné donucování nebo šíření propagandy.“ (str. 14; zdroj: Strmiska, M.: Politický terorismus. Masarykova univerzita Brno, 1996, str. 11).

Historický vývoj terorismu nejlépe charakterizuje také právě již citovaný Maxmilián Strmiska: „V dějinách evropských stejně jako mimoevropských lze najít nejrůznější fenomény krajního násilí s teroristickými aspekty. Mnoho společností zažilo sicilské nešpory, bartolomějské noci, náboženské války, povstání chiliastických fanatiků, mimořádně kruté *jacquerie*, dynastické vraždy, tyranicidy a atentáty, převraty a spiknutí, spjaté s krvavými lázněmi, hrůzovládou a režimy teroru v nejrůznějších podobách a formách.“ Autoři jej rozdělují na etapu historickou (do konce 17. století), nacionalistickou (od 18. století do roku 1913), válek (1914–1945), studené války (1946–1989) a studeného míru (od roku 1990).

Nejvíce nás aktuálně zajímá etapa poslední. Ve srovnání s předcházející, v níž převažovaly příčiny ideologické a politické, v současné době jsou to motivy náboženské a nacionální. Zatímco v etapě studené války šlo řádově o stovky teroristických útoků a obětí, nyní jde řádově o tisíce.

Od 11. září 2001 se počet útoků po útoku na Afghánistán a Irák zečtyřnásobil a oběti ztrojnásobil. Za poslední dekádu let se počet mrtvých přiblížil pěti desítkám tisíc. Je to strašné číslo. Je však povinností recenzenta uvést jiné otřesné číslo: ve světě zemře hladem nebo na banální nemoci podobný počet padesáti tisíc dětí za pouhé dva dny. I při teroristických útocích také neustále stoupá podíl civilních obětí včetně žen a právě dětí.

Na druhé straně je nutné připomenout, že chudoba a obecně sociální podmínky života nejsou jedinou příčinou terorismu, ale vytvářejí pro něj vhodné zázemí, zvláště pokud jde o rekrutaci nových, řadových členů teroristických organizací.

Pro profesionální vojáky je nejpřínosnější druhý a nejrozsáhlejší oddíl Proces realizace terorismu. Pojednává o teroristických skupinách (příčiny vzniku, charakteristika, profil, podpora a financování). Zajímavá je typologie terorismu (politický, náboženský, monotematický – např. ekoterorismus nebo boj proti potratům, kriminální a psychotický – realizovaný patologickými jednotlivci). Praktický charakter mají kapitoly o způsobech realizace terorismu (ochrana kritické infrastruktury, psychický nátlak a vražedné útoky) a prostředky či formy terorismu (letální prostředky – konvenční a nekonvenční zbraně, neletální prostředky – neletální zbraně a neletální prostředky).

Poslední kapitola se zabývá dopady terorismu (v oblasti státních struktur, ekonomiky, lidské psychiky, infrastruktury a životního prostředí); je možné predikovat, že v případě dalšího rozšiřování teroristického způsobu boje mohou být patrnější i axiologické důsledky,

tn. vedoucí k podstatnější změně hodnotových struktur a hodnotových orientací lidí nejen v ohrožených oblastech, ale na celém světě.

Poslední, třetí oddíl se věnuje boji proti terorismu. Autoři si jsou vědomi, že je limitován především nelehkou rozpoznatelností jeho faktických záměrů a těžko predikovatelného vývoje. Proto primárně zaměřují pozornost na činnost zpravodajských služeb a vědeckovýzkumných pracovišť, a následně na protiteroristické jednotky a ozbrojené síly nasazované do boje proti teroristům.

V boji proti terorismu mají rozhodující úlohu mezinárodní organizace. V popředí pozornosti autorů je Organizace spojených národů (přijetí Globální protiteroristické strategie v roce 2006), Organizace Severoatlantické smlouvy (přijetí Plánu boje proti terorismu v roce 2002), Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (založení oddělení boje proti terorismu), Rada Evropy (ustavení multidisciplinární skupiny pro mezinárodní boj proti terorismu v roce 2001) a Evropská unie (Akční plán boje proti terorismu z roku 2001 a přijetí evropské bezpečnostní strategie v roce 2003).

Za základní nástroj boje proti terorismu autoři považují prevenci s využitím legislativy, konvencí a akčních plánů. Důležitý je monitoring informací, pohybu osob a kontrola médií.

Stranou zájmu ale zůstává nejdůležitější forma prevence, jíž je řešení primárních příčin terorismu, přeměňování prostředků vynakládaných na ozbrojené síly (podle SIPRI v roce 2007 ve výši 1,2 bilionu amerických dolarů) na pomoc rozvojovým zemím, zvláště zhrouteným nebo okupovaným. Stejně tak by se vyspělé země měly vyvarovat vyvážet do nerozvinutých zemí pro dosažení vysokého zisku zbraně a zneužitelné technologie. Je to sebevraždné. Těžko bojovat proti terorismu, když peníze jsou silnější než pud sebezáchovy, když už nemluvíme o lidské solidaritě.

Citovat zasluhují poslední věty monografie: „Proklamovaná válka s terorismem, do níž se zapojila i Česká republika, terorismus povýšila na největší hrozbu od dob studené války a s ní spojené hrozby jaderné konfrontace dvou supervelmocí. Otázkou však zůstává, zda se dá válka s protivníkem, kterého nedokážeme v úplnosti ani popsat, vyhrát, a zda se nejedná o jev, který je stejně tak nevykořenitelný jako korupce. V neposlední řadě terorismus vnáší do demokratické společnosti také dilema, zda nebude nutné ve snaze zajistit občanům bezpečnost omezit jejich svobodu.“

Jenže to je právě jedním z primárních cílů aktérů využívajících terorismu jako asymetrického způsobu boje. Možná daleko účinnější by bylo vzdát se mesiášské role šířitelů demokracie, ať jsme o tom sebeupřímněji přesvědčeni, když na to nejsou státy a národy mimo západní civilizaci přinejmenším připraveny, či spíše ji vzhledem k historickému vývoji nepovažují a přijatelnou hodnotu. Určitě ne v reálném čase.

Závěr: Monografii Vybrané aspekty soudobého terorismu lze považovat za velmi cennou a prospěšnou. Přistupuje k tématu racionalisticky. Rozšiřuje poznání o tématu. Ve srovnání s texty na obdobné téma je nutné ocenit, že autoři se zabývají také státním terorismem a úlohou médií. Silnou stránkou publikace je, že nečerpá jenom ze západní literatury, ale i naší; bohužel stranou jako i v jiných publikacích zůstává pozornost k pracím východních autorů, zvláště ruských, což může vést k jednostrannosti pohledu. Možná by nám to usnadnilo i lépe pochopit ruské bezpečnostní a vojenské záměry. Stejně tak je slabým místem monografie pozornost prognostické dimenzi tématu. Ale to je opět slabina většiny našich prací o bezpečnostních a vojenských tématech. V každém případě je však možné publikaci doporučit.

- ar -

* 30. června 1920

Narodil se 30. června 1920 v malé podhorské vesničce Lazisko v okrese Liptovský Mikuláš. Po maturitě na reálném gymnáziu v roce 1940 musel vykonat vojenskou základní službu v armádě tehdejšího Slovenského státu. Nastoupil k leteckému pluku v Piešťanech. V roce 1941 se přihlásil ke studiu na dvouleté vojenské akademii v Bratislavě a po jejím absolvování byl vyřazen v hodnosti poručíka letectva. Jako pilot byl zařazen do bojové 12. stíhací letky na letišti u Spišské Nové Vsi a z ní k letecké skupině mjr. Trnky na letišti Išľa u Prešova.

Dne 29. srpna 1944 vypuklo Slovenské národní povstání a slovenské povstalecké letectvo, které bylo tvořeno tak zvanou skupinou vzdušných zbraní, již 31. srpna 1944 přelétlo do Sovětského svazu. Poručík Droppa odletěl se skupinou, která měla 26 letadel a 80 letců, na druhou stranu fronty. Byl zařazen k 1. čs. stíhacímu leteckému pluku, kterému velel štábní kapitán František Fajtl.

„Byl to velmi uznávaný velitel, měl velkou autoritu, byl velmi pečlivý, když nám něco chybělo nebo byl nedostatek stravy či problémy s ubytováním, vždy pomohl. Byl neustále s námi, nejen při výcviku, ale v době volna. Mám na něho opravdu ty nejlepší vzpomínky,“ vzpomíná na Františka Fajtla.

Pluk byl vybaven sovětskými stroji La-5FN a společně s 2. čs. stíhacím leteckým plukem a 3. čs. bojovým leteckým plukem tvořili 1. čs. smíšenou leteckou divizi v SSSR, které velel pplk. Ludvík Budín. Tato letecká divize podléhala velení 2. letecké armády generála Krasovského. Dne 17. září 1944 přiletěl 1. pluk na letiště Zolná poblíž Zvolena na pomoc Slovenskému národnímu povstání.

„Náš úkol byl vytvářet vzdušnou ochranu našim leteckým bitevním jednotkám při jejich útocích na pozemní cíle a v soubojích s německým letectvem. Létal jsem na letounu sovětské výroby LA-5FN. Do ostravské operace, která zahrnovala úsek fronty od Opavy, Olomouce až po Český Těšín, velitelství letecké divize zařadilo pouze 1. a 3. letecký pluk. Oba útvary byly následně přesunuty na polní letiště Poremba šest kilometrů západně od polského města Psczyny.“

Anton Droppa vzpomíná na 19. duben 1945, když byl při útoku na německé pozice v prostoru Petrovice-Závada sestřelen flakem letoun č. 23, s osádkou pilot rtm. Pavel Slatinský a střelec desátník Ján Bilka, kteří zahynuli: *„I další stroje se vrátily poznamenány zásahy. Boje 1. československé smíšené letecké divize skončily 2. května 1945, kdy jsme byli přesunuti na letiště Albrechtický.“*

Po válce zůstal v Československé armádě a byl zařazen k 1. leteckému pluku na letišti Tri duby u Zvolena. V roce 1947 byl kapitán Anton Droppa odvelen do letecké školy v Olomouci, kde přednášel tři předměty: leteckou střelbu a bombardování, teorii létání a leteckou navigaci. Aby si zvýšil pedagogickou kvalifikaci, přihlásil se ke studiu na Palackého univerzitě v Olomouci.

V polovině června 1948 byl bez uvedení důvodů propuštěn z armády. *„Tento akt mě přímo šokoval, vždyť v boji proti fašistům jsem dostal pět vojenských vyznamenání!“*

V té době byl již ženatý s jedním dítětem, tak hledal velmi těžce jakékoli zaměstnání. Obtížné to bylo hlavně proto, že když uvedl, že byl propuštěn z armády, neměl u nikoho důvěru. Nakonec byl zaměstnán jako pomocný dělník u stavitele Macháčka v Olomouci, ale studium nepřerušil. Na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně získal v roce 1951 titul doktora přírodních věd. V roce 1953 se oženil a se svou manželkou Božkou vychovali dvě děti. V roce 1952 pracoval v Muzeu Slovenského krasu v Liptovském Mikuláši na výzkumu krasu a jeskyní. Od roku 1955 byl zaměstnán ve Slovenské akademii věd v Bratislavě. Do důchodu odešel v roce 1981 ve svých jednašedesáti letech.

V roce 1991 byl rehabilitován a povýšen do hodnosti plukovníka. Až tehdy se dozvěděl, proč byl v roce 1948 propuštěn z armády – prý nenašel kladný poměr k lidovědemokratickému zřízení.

Plukovník Anton Droppa je nositelem mnoha válečných vyznamenání (Pribinův kříž 2. stupně, 2008). Je autorem více než 30 odborných knih a publikací o slovenských jeskyních.

„Co bych chtěl vzkázat mladé generaci? Aby si uvědomila, že vše, co dnes máme, poměrně klidný život bez válek a mír, bylo vykoupeno krví v boji vojáků, kteří před 63 lety zvítězili ve druhé světové válce. Vzkazuji jim, aby si vážili života v míru a udělali vše proto, aby ho i lidsky zdokonalovali.“

Za největší štěstí považuji to, že jsem ze všech bojů proti fašistům nebyl zabit a že dnes tady mohu být.“

Plk. v zál. Petr Majer
Foto: Petr Majer

English Annotation

Cataclysm Scenario 2050—Imagining the Unthinkable

by Prof. Ing. Josef Říha, DrSc. The purpose of this report is to imagine the unthinkable of the worst case scenario for the global future post-modern society. The analysis addresses the main features of global risk society, human suffering, and loss of life from natural catastrophes, man-made catastrophes, economic losses, peak-oil-crises impacts, threat of terrorism, radical Islam, fragile states, etc. Important are the consequences of the end of the Vestfal system and global climate change. There is substantial evidence to indicate that significant global warming will occur during the 21st century. The research suggests that once temperature rises above some threshold, adverse weather conditions could develop relatively abruptly. Drought persists for most of the decade in critical agricultural regions and in the water resource regions for major population centres in Europe. As fertility shrivels, societies get older—and much of Europe are set to get older than any functioning societies have ever been. To avoid collapse, European nations will need to take immigrants at a rate no stable society ever attempted. Europe will be significantly more Islamic.

The Development of Society and Forces Build-up

by Lt.Col. Ing. Ivan Němec, CSc. The philosophers describing the growth of humane society outline concepts that are not yet verified but if true, they would explain certain facts or phenomena. As those concepts are supported by various traditions, different criteria, different hypotheses are drawn from them. Among others, most influential political thinkers are Samuel P. Huntington, Francis Fukuyama, or Mr. and Mrs. Tofflers. Every level of civilisation corresponds to respective technology, knowledge of warfare. Current trends reflect the development of security situation, to which our state responds by respective army development. Although the current "Concept of Mobilization of Armed Forces of the Czech Republic" reacts to the newest trends of general development, the raise in military spending is anticipated only time of danger. The author warns against such idea. The forces must be constantly prepared, ready not to be struck by unexpected state of affairs; e.g. similar to that of the US in 1917.

MILITARY ART

Centre of Gravity—the Decisive Operational Concept,

Part I *by Col. GSO Ing. Ján Spišák.* The Centres of Gravity (COG) are characteristics, capabilities, or localities from which a military force derives its freedom of action, physical strength, or will to fight. The COG belongs among the most important operational concepts. It is the main source of power and strength. Without

dermining enemy's COG we are not able to carry out any quick and resolute action, to reach ordered tasks, desired objectives. The primary purpose of this article is to offer basic information about this subject. This first part is concentrated predominantly to Carl von Clausewitz's ideas. The article especially aims on disunity and heterogeneity of comprehension of the COG theory in confrontation with contemporary doctrinal publications and original Clausewitz's theory. It highlights coherences that can affect fulfilling political and military objectives in current and future military operations.

Theory and Practice of Management in Military Environment

by Doc. Ing. Vítězslav Stodůlka, CSc., Lt.Col. Ing. Miroslav Mašlej. Management consists of those continuing actions of planning, organizing, directing, coordinating, controlling, and evaluating the use of men, money, materials, and facilities to accomplish missions and tasks. Management is inherent in command, so the candidate officers are trained to execute their authority and responsibility in command. Management principles are lectured both at military graduate schools and application courses. But some themes are repeated, reduplicated; the study plans at the Military University and the Military Academy must be more coordinated, was said at the professional conference on management, held in November 2007, at the Defence University. Some proposals were put forward, e.g. stress on simulation of military functions on computers. The central goal of Army transformation is to reach the decisive information prevalence and operational effectiveness backed by NEC (Network Enabled Capability), established as an accredited study subject.

Defence Department and Management by Objectives

by Lt.Col. Ing. Bohuslav Pernica, PhD. Management by objectives (MBO), first outlined by Peter Drucker in the 1950s, is a systematic and organized approach that allows management to focus on achievable goals and to attain the best possible results from available resources. The tasks are delegated to subordinates without dictating a detailed roadmap for implementation. Everybody within the organization has a clear understanding of the aims, or objectives, as well as awareness of their own roles and responsibilities in achieving those aims. In the U. S. Army, MBO was implemented into The Army Plan FY 2000-2015, with 789 operational capabilities, divided into 1,248 operational standards, but without demonstrable success, as the system worked rather formally; it was too complicated. The same was true in the Czech Army, where e.g. The Set of Objectives till 2005 came into existence in 1991. The author tries to explain why. He concludes that MBO can be a useful management tool in the army environment, but it should not be realized without proper understanding this process.

Command and Control in EU Operations by Lt.Col. Ing. Jaroslav Kulíšek. This article deals with the EU command and control functions and provides basic information on the structure and capabilities of the EU CCS in Battle Group EU operations. The author describes political and strategic levels CCS (COREPER, GAERC, COPS, CivCom, EUMC, EUMS, BDE HQ, prospective EU FHQ). Only US, EU and E3 (Britain, France, Germany) are capable to realize integrated expeditional operations. The ACR can work only with cooperation with them. The Czech Republic as a small EU member state is actively engaged in the building of the Battle Group EU. The Czech Army is going to increase its expeditionary capabilities as demanded and be prepared for a broader range of conflicts and crises in the vital area of the EU concerns. At present, the ACR is able to carry out a self-supported, integrated expedition operation only on the edge of all its strength. The political leaders must bear this fact in mind, as the army mustn't be overburdened, otherwise it might lose its credibility. All information and data for this paper were drawn from unclassified sources.

OPINIONS, CONTROVERSY

Will Urgent Appeals of Former US Politicians Raise Support? by JUDr. Miroslav Tůma. Two retired American foreign ministers (state secretaries) G. P. Shultz, Henry Kissinger, former defence secretary William Perry, former chairman of the Senate Armed Services Committee Sam Nunn, signed the proclamation calling for freeing the world of nuclear weapons, eliminating nuclear weapons. The author of this article presents himself as their strong supporter. Among others, for two years, they have been explaining their views on pages Wall Street Journal. Several proclamations were issued in conjunction with the conference remembering Top Summit at Reykjavik where the INF treaty was signed by Mr. Gorbachev and Mr. Reagan. Their appeals contain practical measurements: lowering numbers of atomic warheads, START I prolongation, extended time of atomic warning, revoking plans for mass retaliation, common multilateral antiballistic defence, measures against the proliferation of nuclear weapons, opening dialog between the US and Russia to create a joint alert system and to work together to prevent catastrophic nuclear terrorist attacks.

The Unrealistic Nature of Nuclear Disarmament (*Comments on the article Will Urgent Appeals of Former US Politicians Raise Support?*) by Col. Ing. Tomáš Rak. The fact that nuclear weapons has not been employed for more over 60 years doesn't mean that they are of no use. On the contrary, they still serve as the most effective tool of determent. At present, we do not face some superpower, but a multitude of various small, namely Islamic groups. The nuclear threat has returned in the form of terrorists who, unlike Soviet Union leaders, would not hesitate to use such weapons. We face a very real possibility that the deadliest weapons ever invented could fall into dangerous hands. No treaty, no ban on such weapons, no international law will guarantee that they won't be used by the so-called "non-state actors," potential "rogue

states", or messianic groups expecting the end of the world. The author recollects the case of A. Q. Khan, who sold his country's nuclear secrets, helping to increase the proliferation of nuclear technology on a wide scale.

INFORMATION PAGES

The Central Questions of Present-day Inter-Atlantic Dialogue (*Transatlantic Trends and the Slovak Republic*) by PhDr. Peter Weiss, CSc. The recent public poll "Transatlantic Trends" indicates descending popularity of NATO among new member nations. The author (among others, the former deputy to the Slovakian National Assembly and the Council of Europe) calls upon discussion on this topic. He reminds that the primary purpose of the so-called Visegrad Group (V4—the Czech Republic, Hungary, Poland, Slovakia) was to join the North Atlantic Treaty Organization. He offers his views on such a diverse and stimulating array of Euro-Atlantic defence and security related issues, related to the building of new European security architecture. We must bear in mind that no one can expect any single nation, even including the only remaining world superpower, to address all the diverse and transnational risks of the 21st century alone. Therefore, the EU/ V4 need to keep ties with NATO as NATO links US global power to the regional capabilities of the European allies.

Europe and Radical Islam: Islamisation of Europe by Pavel Krčálek. The major topic of this article is the problem of radical Islam in the context of contemporary as well as historical development in Europe. In the course of several chapters the author describes basic facts of the modern phenomenon of Islamisation, impending over Europe. His study is supported from several sources, e.g. Gadhafi M., Islam taking over Europe (2006); or reports issued by the Netherlands Security and Intelligence Service (2005); Swiss Country Report on Islamisation (2007), etc. There are over 50 million Muslims in Europe, if Turkey is added to the EU, Europe will have another 50 million Muslims. When terrorism can be considered as a danger, Islam should be considered as a risk to generate such a danger. The democratic state is fully entitled to diagnose any kind of "side effects" as a result of Islamic preaching. This is not judging the religion but its effects on the system. The solution is long-lasting: to support cultural integration, because only a few European Muslims are involved politically, or take part in terrorist attacks.

The Internet as a Tool of "Sacred War". It is said that at present, all means and knowledge necessary for any terrorist attacks are available on Internet network. Islamists regard Internet as a university of a special sort, without territorial boundaries, suitable for schooling and preparation of "sacred war". Internet users are decentralized, which is suitable for guerrilla fighters. By studying Qur'an (Koran), people are opened to indoctrination with global jihad. The Qur'an states that those who die in this type of jihad automatically become martyrs of the faith and are awarded a special place in heaven. Islamic law alleges that all nations

must surrender to Islamic rule. Indoctrinated terrorists could be and are united in their beliefs via electronic Internet pages, anywhere in the world, into one global cyber space. Electronic jihadists use notebooks and small electronic cameras to view and study suicide bomb attacks. The fight against such threat is endless, marked only by partial victories. Original article by Rolf Tophoven, *Österreichische Militärische Zeitschrift*, No 2, 2008/ nas.

The Place and Role of Private Companies in Securing Defence Means in Germany by Prof. PhDr. Miroslav Krč, CSc., Lt. Ing. Martin Klusáček. The very modern trends in the forces of advanced countries are hiring private civilian companies, private enterprises, in everyday performance of armed forces. As this phenomenon is very frequent, the authors decided to go into its roots, to find a common cause of this fact. In the past, armies were closed societies, self-sufficient, independent from states. Today, gradually, soldiers became more concentrated on key military tasks and supporting functions are transferred to private companies. The German Armed Forces (Bundeswehr) takes over mechanics used in private sector: it integrates economy dimension. Above all, it is transparency of bookkeeping, which ought to give evidence on savings in everyday life of forces. The Bundeswehr uses the so-called Market Testing, as a means of practical cooperation for engaging private capital. All those fact are cited as thought-provoking.

LANGUAGE PREPARATION

English Language Teaching at the UO by RNDr. Jana Beránková, PaedDr. Stanislava Jonáková, RNDr. Oldřich Kříž, PhDr. Dana Zerkánová. The University of Defence Brno belongs to non-philological schools of technical nature that not only offers training for military specialists, but also puts stress on foreign languages. Unlike many civilian technical graduate schools, it takes over the responsibility for language preparations and therefore studying languages is obligatory both for bachelor and graduate degrees. But in this article the authors are more concentrated on bachelor's programmes. They summarize students' answers to various questions collected at the Faculty of Military Technologies (English language, 300 teaching units), and the Faculty of Economy and Management (two foreign languages, 180 teaching units for every language). There are many elements influencing the efficiency of teaching, the authors analyze some of them and make several recommendations how to improve the space for individual language drills.

The Implementation of E-learning for English Language Teaching in the General Staff Course at the University of Defence in Brno by Mgr. Jana Stodolová. The article deals with the state of English e-learning on the premises of the University of Defence. The authoress introduces some pages of the electronic materials used for the General Staff Course as an example of modern methods of

learning English. She explains the basic principles of the work with these exercises. There is also mentioned the military English interactive CD-Rom that was published last year and is used as the electronic support for learning military English; and also a new CD-Rom that is being developed now is mentioned because it will be used for the General Staff Course participants as well. Because of the fact that Czech military personnel are expected to serve in multinational operations, this interactive CD-Rom will make their language training easier. In the last part of the article, the opinions of the General Staff Course participants on using e-learning materials are given on the basis of questionnaires.

Reflective Principles and Teaching Foreign Languages by Capt. Ing. Petra Vrábliková, Ph.D. This article deals with the problem of theoretical base of reflective teaching methods and illustrates practical examples and recommendations of experienced language teachers. In detail it explains the structure and principles of this educational concept, and defines differences from regular teaching methods. The authoress explains both teaching and learning through critical reflection practice, how to develop critically engaged learners. She explains how to gather information on students in class in charge, and enumerates questions to be answered. Reflective thinking by means of feedback enriches both students and teachers. "Reflective" teachers are able to monitor, criticize and defend their own activities, planning, implementation and assessment language programmes and instructions.

MILITARY PROFESSIONAL

Decision-Making in Commander's Practice by Ing. Hubert Štofko, Prof. Ing. František Mazánek, CSc. The act of making up commander's mind is one of most important roles of leaders/managers. The science of managing or controlling ought to be employed even in everyday life of the military. The skilful or resourceful use of materials, time, etc. are the main characteristics of command and control. The purpose of this article is to outline connections in management theory, namely managerial posts, coupled with command. How we can use management theory in shooting drills or marksmanship theory in commander's decision-making. The authors explain sequential managerial functions, planning, organizing, staffing, analysis and their implementation into shooting practice. The article is accompanied by several schemes. This exercise can be also used in modelling of combat clashes, as a part of simulations in computers and as a factor of the professional preparation of servicemen.

Recruitment Process in Time of Impending Danger or War by Maj. Ing. Milan Žilínek. One of most important tasks of the Army of the Czech Republic is the preparation for country defence, be prepared to defend the republic against attacks from outside, with the use of Allied defence system. The core of manning in time of danger or war is recruitment of all people coming under compulsory conscription and those with the duty

of extra service. Even though the compulsory military service (national service) was abolished in 2004 and the ACR became fully professionalized, Czech population is obliged to conscription/draft. All men/women over the age of 18 till 60 could be conscripted. The difference is that this legal obligation is realized only after the government has proclaimed the state of danger or declares war. This selection, namely the activities of recruiting boards, must be prepared well ahead, in time of peace, in cooperation with municipal authorities, state and regional administration. The author also deals with "extra service", which might come into existence in case we are short of conscripts.

The Debate on Compulsory Military Service Keeps Going (at least in German-speaking countries) by Lt.Col. Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D. After the end of Cold War, all Europe abandons the system of obligatory conscription in time of peace. Advancing European integration changes the configuration of threats, which is reflected in changed structure of armed forces. As Charles de Gaulle said in 1934 (which is also the motto of German book *Wehrpflicht oder Freiwilligenarmee? Wehrstrukturentscheidungen im europäischen Vergleich*, 2006): "We should not maintain an army we are used to, but we should build the army we really need." They are the structural changes in defence sector that could provide necessary means for common security and defence policy in being. The supporters of professional/obligatory military service differ according to their political beliefs. Surprisingly, in Germany, liberal, green or communist oriented parties prefer voluntary/professional military service. The same discussions took place in our country after 1990.

Securing the Quality of Food in the ACR by Lt.Col. Ing. Radomil Novotný, Prof. Ing. Aleš Komár, CSc. This contribution written by two leading Czech scholars in the field of military nutrition/food deals with the quality of energetic and nutrition of food rations and allowances in the Army of the Czech Republic. The food quality is set by a prescribed index of rational nutrition, consisting of energetic values of used foodstuff and the contents of key nutrients (proteins, fats, saccharides, minerals, and vitamins). Czech defence department sets monetary values and costs of sustenance rations, continuously adapted to the growth of retail prices of food and an average structure of consumption of individual food categories for a person per day. Besides the modification of food supplements, the authors propose to lower energy value of food rations and prefer their biological significance, with regard to contents of fatty acids.

BOOK REVIEW

Terrorism and Wars in the Early 21st Century. It is not too often we could meet such a comprehensive monograph, dealing with security problems. Among such books belongs a book by Jan Eichler, with the same title, published by Charles University Prague, 2007. The most relevant chapter, Wars waged by the U.S. and its allies after the start of global terrorism, offers a provocative

question, whether democratic nations, indirectly and unintentionally, gave rise to the upsurge of antipathy amongst the states with different political constitution, resulting in acts of terror? The ambiguous assessments of American wars in Afghanistan and Iraq seem to support author's view. According to the reviewer, dr. A. Rašek, the author is wrong about the role land forces after the RMA—Revolution in Military Affairs. Without ground forces we are not able to win today's asymmetrical warfare. The large part of book deals with conflicts not very familiar in the Czech Republic: Ethiopian-Eritrean war, disturbances in Somalia (operation Restore Hope), Burundi, Rwanda, Congo, Sierra Leone, Sri Lanka, Cashmere, Nepal, Haiti, Bolivia, and Colombia.

Monograph on Present-day Terrorism. The basic change in world's security situation after the September 11, 2001, Attacks is accompanied by raising numbers of security studies, dealing namely with the subject of terrorism. The monograph written by three authors of Defence University Brno defines categories of terrorism, its historical development, psychology, methods of attacks, their forms, consequences. The special part is consecrated to the fight against individual types of terrorism. We must value highly the general summary of literature dealing with theme of terrorism, including electronic sources. Last but not least, we must also appreciate the chronological list of the worst terrorist attacks, starting with assassinated Francis Ferdinand in Sarajevo, Bosnia (1914); short characteristics of representative terrorist groups: Action Directe (France), a Basque separatist group known as the ETA, Irish Republican Army (IRA), Aum Shinrikyo (Supreme Truth) in Japan, Hamas (Islamic Resistance Movement), Hezbollah guerrillas, or al-Qaeda, etc. Selected Aspects of Contemporary Terrorism, MoD CR-AVIS 2008.

PERSONAL PAGES

Col. RNDr. Anton Droppa, CSc. (ret.)—Veteran World War II, Airman, Geographer and Speleologist by Petr Majer (Col. ret.). He was born on June 30, 1920, in Slovakia, at a small village. After his graduation from secondary school, he had to enter the army, to fulfil his compulsory military service. He joined an air regiment, after two-year military academy was passed out as Air Force lieutenant. When the Slovak National Uprising began in 1944, against German control, the rebel Air Force flew to the former Soviet Union. His regiment was equipped by Russian airplanes La-5FN. He took part in several air fights, and finally was shot down. His comrades-in-arms died. When war ended, he became an air instructor at the military flying school at Olomouc. After the Communist coup d'état, he was dismissed, without quoted any reason. He was looking for a job. It was very difficult for all dismissed officers to find any. He became a day labourer, nevertheless he didn't stop studying at the University Brno, where he graduated in 1951 as a doctor of natural sciences. He explored caves of the Moravian Karst, worked at the museum. In 1991 he was rehabilitated and promoted to the rank of Colonel.

Představení autorů tohoto čísla

RNDr. Jana Beránková, nar. 1960, Přírodovědecká fakulta UJEP v Brně, matematika chemie, Pedagogická fakulta MU v Brně, obor anglický jazyk. Pracovala jako učitelka ZŠ a učitelka na gymnáziu. Postupně absolvovala několik kurzů a seminářů zaměřených na metodiku výuky jazyka, mentoring, přípravu na novou maturitní zkoušku a využití počítačů ve výuce anglického jazyka. V rámci spolupráce s FF a PF MU působila několik let jako mentor při přípravě budoucích učitelů anglického jazyka. Ve vojenském školství působí od 1. 9. 2006 jako asistent AJ na CJP. V roce 2007 absolvovala 14denní kurz v Dublinu, Irsko, zaměřený na prohloubení jazyka a metodiku výuky. Zaměřuje se na tvorbu elektronických podpor v rámci LMS Barborka hlavně pro studenty kombinovaného studia.

PaedDr. Stanislava Jonáková, nar. 1956, vystudovala Pedagogickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze a Pedagogickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně, obor ruský jazyk, dějepis a anglický jazyk. Ve vojenském školství pracuje od roku 1997. V současné době vyučuje anglický jazyk v Centru jazykové přípravy UO v Brně. Absolvovala několik kurzů zaměřených na metodiku výuky anglického jazyka a tvorbu učebních materiálů ve Velké Británii a ve Spojených státech. Ve výzkumné činnosti řeší úkoly vztahující se k oblasti odborného jazyka a inovaci učebních osnov předmětu anglický jazyk v bakalářském studijním programu na Fakultě vojenských technologií Univerzity obrany v Brně.

Por. Ing. Martin Klusáček, nar. 1982, absolvent Univerzity obrany v Brně, obor velitel ženijních jednotek-manáží. Student doktorského studia. V roce 2005 v Německé spolkové republice absolvoval kurz ENTEC (Euro NATO Training Engineer Centre). Zabývá se analýzou nových trendů ve vojenvství.

Prof. Ing. Aleš Komár, CSc., (plk. v zál.) nar. 1949, VŽŠ v Brně, pracoval ve výzkumu zaměřeném na ochranu půdy. Do armády vstoupil v roce 1983. V oblasti ubytovací a stavební služby se zaměřil na problematiku životního prostředí ve vojenských objektech. Stál u zrodu vojenské ekologie a jejího institucionálního rámce v rezortu MO. Od roku 1990 byl v čele ekologické služby a zasadil se o výuku environmentální problematiky na vysokých vojenských školách. V letech 1996-97 byl ředitelem odboru životního prostředí Ministerstva obrany. Docentem a profesorem byl jmenován v oboru ochrana vojsk a obyvatelstva. Ve VVŠ PV Vyškov působil na Fakultě

ekonomiky a managementu ve funkci vedoucího katedry ekonomiky a hygieny výživy. Na Univerzitě obrany v Brně je vedoucím katedry materiálu a služeb a členem oborové rady ekonomika a hygieny výživy. Je řešitelem řady projektů NATO a autorem šesti set publikací, z nichž je jedna třetina zahraničních.

Prof. PhDr. Miroslav Krč, CSc. (plk. v zál.), nar. 1948, Vojenské železniční učiliště (1970), VA Bratislava, obor politická ekonomie (1975), CSc., v oboru válečná ekonomie (1984). V r. 1989 byl jmenován docentem pro obor politické ekonomie, v r. 1997 habilitován v oboru ekonomika obrany státu a v témže oboru jmenován v r. 2003 profesorem. Od roku 1980 přednášel ekonomiku obrany na Vojenské akademii v Brně. V letech 1980-1991 odborný asistent, 1992-2003 vedoucí katedry sociálních věd na VA Brno. Od roku 2003 vedoucí katedry ekonomie na VVŠ PV Vyškov. Po reorganizaci vojenského vysokého školství v roce 2004, vedoucí katedry ekonomie Fakulty ekonomiky a managementu Univerzity obrany. Ve vědecké práci se zabývá problematikou ekonomického zabezpečení obrany. Publikuje doma i v zahraničí.

Pavel Krčilek, nar. 1976, student posledního ročníku bakalářského programu Policejní akademie České republiky, obor krizový management. Od minulého roku také studentem bakalářského programu Masarykovy univerzity v Brně, oborů mezinárodní vztahy a evropská studia. Zajímá se o region západní Evropy, zejména Nizozemí, se zaměřením na problematiku radikalizace, terorismu a radikálního islámu. Spolupracuje se Střediskem bezpečnostní politiky Centra pro sociální a ekonomické strategie Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy (CESES FSV UK) Praha a odborem bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra ČR.

RNDr. Oldřich Kříž, nar. 1945, je absolventem přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, obor matematika, tělesná výchova. V roce 1993 absolvoval specializované studium statistiky na Vysoké škole ekonomické v Praze a potom na Pardubické univerzitě. Od roku 1973 působí ve vojenském školství, v současné době je na katedře ekonometrie Fakulty ekonomiky a managementu Univerzity obrany Brně. Ve výzkumné oblasti řeší úkoly v souvislosti s distančním vzděláváním statistiky na katedře ekonometrie.

Pplk. Ing. Jaroslav Kulíšek, nar. 1953, absolvent VVŠ PV LS Vyškov (1977), VAAZ Brno (1985), integrovaná škola

nizozemských královských sil NIAGOS (1999). Po dobu vojenské služby zastával nejrůznější velitelské a štábní funkce. Účastník mise OSN (UNOMIG), NATO (SFOR, NTMI) a EU (EUFOR RD CONGO). Zkušenosti z vedení operací získal v zónách válečných konfliktů na Kavkaze a v Iráku. Na SRDS-OS MO pracuje v oblasti výstavby systému velení a řízení bojových jednotek pro vedení expedičních operací, operačního použití EU Battle Groups, budování operačních schopností integrovaného bojového informačního prostředí NEC v podmínkách AČR a procesu zavádění operační standardizace.

Dr. Petr Majer (plk. v.z.), nar. 1950, Vyšší dělostřelecké učiliště v Martině, Vojensko-pedagogická fakulta VA v Bratislavě (1981), kurz pro informace a komunikaci ve Strausbergu v Německu (1995), studium na Právnické fakultě UK v Praze (1996, 1999). Prošel různými velitelskými funkcemi, starší učitel VDS v Hranicích na Moravě. Od roku 1990 na tiskovém oddělení MO, odboru pro styk s veřejností, a Centru řízení informačních systémů. Od r. 1993 vykonával funkci zástupce náčelníka odd. informací a analýz AVIS-MO, inspektora Inspekce ministra obrany a byl vědeckým pracovníkem zpětnovazebního informačního systému náčelníka GŠ AČR. Až do svého odchodu do důchodu v únoru 2006 pracoval na tiskovém a informačním oddělení MO. Téměř sedm let vedl Linku Armády České republiky.

Pplk. Ing. Miroslav Mašlej, nar. 1957, absolvent VVŠ PV Vyškov. Do roku 1986 vykonával základní a střední velitelské funkce u msp, poté velitelské funkce u VVŠ PV Vyškov, 1993-94 VA Brno AK 1, po jeho ukončení zástupce velitele zabezpečovací brigády VVŠ PV Vyškov. V roce 1996 až 1997 pracoval jako náčelník štábu Vojenské akademie ve Vyškově. V letech 1998-2005 pracoval jako náčelník oddělení na VVŠ Vyškov a VA Vyškov, 1998-2000 studium na Institutu krizového managementu VŠE Praha, 2001-2002 doplňující pedagogické studium na Univerzitě Palackého Olomouc. V roce 2005 se stal vedoucím skupiny vojenského managementu na katedře vojenského managementu a taktiky UO Brno.

Prof. Ing. František Mazánek, CSc., (plk. v. z.) nar. 1947, absolvent VVU-OJ ve Vyškově. V roce 1977 absolvoval VA v Brně obor velitelsko-štábní vševojskov. Po dvou letech velení četě začal působit jako pedagog na 1. fakultě VA Brno, později na VVŠ PV ve Vyškově v oboru konstrukce zbraní a zbraňových systémů a jejich použití. Tři roky byl proděkanem a šest let děkanem Fakulty řízení vojenských systémů ve VVŠ PV ve Vyškově. V roce 1987 obhájil dizertační práci a získal titul CSc. Habilitoval v roce 1991 a v roce 1999 byl jmenován profesorem. Věnoval se především simulační a trenažerové technice. 20 let se zúčastňoval cvičení u vojsk na funkci zástupce velitele tankového pluku a později jako zástupce velitele operačního oddělení tankové divize. V současné době působí na katedře vojenského managementu a taktiky UO Brno.

Ing. Josef Nastoupil, (plk. v.v.), nar. 1924, absolvoval reálné gymnázium, vystudoval vševojskovou akademii a v letech 1945-1982 aktivně sloužil v armádě, nejdelší v protivzdušné obraně státu. V současné době je v důchodu a zabývá se překladatelskou činností (francouzština, němčina, angličtina) ve vojenském oboru. V roce 1996 přeložil pro vzdušné síly ČR známou publikaci Johna A. Wardena „Plánování leteckých operací“ (1989), uvádějící novou filozofii a teorii letecké války na operačním stupni. Pro armádu mj. také přeložil z francouzského originálu publikaci „Malá encyklopedie vojenské strategie“ (AVIS 2000). Je externím spolupracovníkem vědecké knihovny AVIS, publikuje ve Vojenských rozhledech a dalších odborných časopisech.

Pplk. Ing. Ivan Němec, Ph.D., nar. 1953, po absolvování VVŠ PV Vyškov v roce 1977 prošel základními velitelskými funkcemi u motostřeleckých jednotek. V letech 1981 až 1993 zastával funkce mobilizačních pracovníků na stupni samostatný prapor a divize. Od roku 1993 pracoval jako učitel na VA v Brně. V současné době zastává funkci náčelníka skupiny mírového a válečného doplňování oddělení řízení obrany státu Ústavu operačních taktických studií Univerzity obrany. V roce 2004 absolvoval doktorské studium na VA Brno a ukončil kurz bezpečnostní politiky a řízení obrany státu tamtéž a absolvoval kurz distančního minima v programu celoživotního vzdělávání na UP v Olomouci. Zabývá se problematikou uvádění rezortu MO do vyšších stupňů bojové pohotovosti a mobilizačním rozvíjením.

Pplk. Ing. Radomil Novotný, nar. 1956, absolvent Vysoké vojenské školy tylového a technického zabezpečení v Žilině, obor proviantní zabezpečení, zahraniční stáž ve SRN u IV. administrativní správy ve Wiesbadenu (1995). Byl velitelem čety, náčelníkem ročníku školních jednotek fakulty tylového a technického zabezpečení VVŠ PV ve Vyškově, náčelník proviantní služby motostřeleckého pluku v Boru u Tachova. Od roku 1988 do současnosti pracuje ve vojenském školství. Zastával funkce asistenta katedry proviantního zabezpečení, odborného asistenta katedry společného stravování a vedoucího skupiny katedry ekonomiky a hygieny výživy na VVŠ PV Vyškov. V současnosti zastává funkci vedoucího skupiny katedry materiálu a služeb UO v Brně. Podílí se na řešení výzkumného záměru FEM - Ekonomické aspekty procesu výstavby profesionální AČR, dílčí část Materiál a služby, dílčí úkol Reforma systému stravování a zásobování AČR potravinami. Je členem týmu pro zpracování odborných předpisů pro oblast proviantního zabezpečení a pracuje jako člen akademického senátu Fakulty ekonomiky a managementu.

Pplk. Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D., nar. 1973, VVŠ PV, v roce 2003 doktorát na VVŠ PV s dizertací Problém hospodárnosti a profesionalizace Armády České republiky. Po skončení školy pracoval jako náčelník finanční služby protileteckého raketového pluku, 1998-2007

odborný asistent (katedra obchodně finanční Fakulty ekonomiky obrany státu a logistiky VVŠ PV ve Vyškově, katedra ekonomie Fakulty ekonomiky a managementu Univerzity obrany v Brně). V současné době plánuje sekce plánování sil MO. Zabývá se otázkami financování obrany a ozbrojených sil a tematikou lidského kapitálu v ozbrojených silách. Je autorem dvou monografií, členem České společnosti ekonomické a Asociace veřejné ekonomie.

Plk. gšt. Ing. Tomáš Rak, nar. 1964, absolvent VVŠ PV Vyškov, od r. 1986 prošel velitelskými a štábními funkcemi, v pořadí velitel čety, velitel roty, důstojník operační skupiny divize, náčelník štábu praporu, velitel praporu, zástupce náčelníka operačního oddělení brigády. Od roku 1996 zastával pedagogické funkce na katedře taktiky a vojenského zpravodajství Fakulty velitelské a štábní VA Brno. Po studiu na Akademii velení Bundeswehru v Hamburku v roce 2006 na stoupil na ŘeVD ve Vyškově, kde v současné době zastává funkci náčelníka Správy doktrín.

PhDr. Antonín Rašek (genmjr. v.v.), nar. 1935, první pěchotní učiliště, Filozofická fakulta UK. Sloužil u letectva, stal se vojenským novinářem, pracoval ve společenských organizacích. Po r. 1968 z armády propuštěn, za aktivity v Pražském jaru zařazen do seznamu akce Norbert. Pracoval jako poradce a jako výzkumný pracovník, po listopadu 1989 rehabilitován. 1990-1992 civilní náměstek ministra obrany pro sociální a humanitární věci, ředitel Institutu pro strategická studia (1993). Absolvoval kurz NATO Defense College v Římě. Je čestným členem Asociace B00SS a Ústavu strategických studií UO Brno. Pracuje ve Středisku bezpečnostní politiky Centra pro sociální a ekonomické strategie při Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. Napsal několik odborných knih, desítky studií a stovky článků ze sociologie řízení, armády, bezpečnosti a politiky. Vystupuje jako odborník na bezpečnostní a vojenské otázky v televizi a v rozhlasu včetně zahraničních médií. Održel Cenu Jaroslava Jandy udělovanou Bezpečnostní radou státu za významný přínos v oblasti bezpečnostní politiky České republiky za rok 2005 v hlavní kategorii.

Prof. Ing. Josef Říha, DrSc., nar. 1934, ČVUT v Praze, po počáteční praxi pracoval na stavební fakultě ČVUT v Praze, docentem a profesorem byl jmenován pro obor hydrologie a vodní hospodářství. Absolvoval různé speciální kurzy a studijní pobyty v zahraničí. Člen vládní komise pro posouzení vlivu jaderné elektrárny Temelín na životní prostředí a národního komitétu Mezinárodní asociace pro posuzování vlivů na životní prostředí IAIA (International Association for Impact Assessment). V současné době pracuje jako emeritní profesor, nezávislý konzultant a soudní znalec pro obor EIA/SEA (Environmental Impact Assessment/Strategic Environmental Assessment); je řešitelem řady grantových projektů a autorem cca 200 relevantních publikací.

Plk. gšt. Ing. Ján Spišák, nar. 1958, v r. 1983 absolvoval VVŠ PV ve Vyškově, je absolventem praporečnického velitelského kurzu v roce 1997, brigádního velitelského kurzu v roce 2001 a kurzu generálního štábu v roce 2007. Od roku 1983 do roku 2003 prošel velitelskými a štábními funkcemi u vojsk po mechanizované divizi. V letech 2003 až 2007 působil na operačním odboru a na Správě doktrín ŘeVD. V současné době vykonává funkci náčelníka oddělení řízení obrany státu Ústavu operačně taktických studií (ÚOTS) Univerzity obrany Brno, kde se zabývá otázkami vojenské strategie a operačního umění.

Mgr. Jana Stodolová, nar. 1965, UJEP v Brně, ruština, angličtina, dějepis. Učila na Státní jazykové škole v Praze, na soukromém gymnáziu v Brně. V září 1996 nastoupila na IJP na Vojenské akademii v Brně a od té doby působí v rezortu MO jako vysokoškolská učitelka anglického jazyka. Absolvovala dva kurzy v USA zaměřené na metodiku výuky anglického jazyka a řadu kurzů zaměřených na vojenskou terminologii. Účastnila se také mnoha kurzů a seminářů organizovaných British Council. Podílela se na tvorbě několika vojenských terminologických slovníků, samostatně vydala Anglicko-český slovníček ke Command English, VA Brno 2000, a Základy anglické terminologie pozemních sil, AVIS, Praha 2001, Základy anglické vojenské terminologie do kapsy, AVIS, Praha 2005. Společně s PhDr. Bušinovou vydala interaktivní CD ROM s názvem Interaktivní cvičení z anglického jazyka pro úroveň STANAG 6001 SLP 2 a 2+, CJP, UO Brno 2007.

Doc. Ing. Vítězslav Stodůlka, CSc. (plk. v.z.), nar. 1949, je absolventem 1. FVA Brno 1971. Poté působil postupně ve funkci velitele roty a důstojníka štábu pluku. Od roku 1977 pracoval jako učitel taktiky ve VVŠ ITZ Žilina, v roce 1986 obhájil dizertační práci a získal titul CSc., docentem je od roku 1990. Absolvoval kurz řízení prostředků v rámci programu IMET (USA) v roce 1993. Od 1983 pracoval na VVŠ PV ve Vyškově. Od 1. 9. 2004 působí na UO Brno. Od 1995 do 31. 8. 2003 byl vedoucím katedry řízení a velení, do 1. 9. 2003 působil jako děkan Fakulty řízení vojenských systémů na VVŠ PV Vyškov. Nyní pracuje jako akademický pracovník na katedře vojenského managementu a taktiky UO Brno. Je členem redakční rady časopisu Vojenské rozhledy a členem oborové komise „Vojenský management“. Ve výzkumné činnosti se zabývá teorií velení a řízení činnosti vojsk.

Ing. Hubert Štofko (pplk. v.z.), nar. 1955, je absolventem VVŠ PV ve Vyškově. V letech 1980 až 1983 působil ve funkci velitele čety. Od roku 1983 do 2005 působil jako pedagog na VVŠ PV v oboru konstrukce zbraní a jejich použití. Byl členem týmu řešících vývoj a zavádění střeleckých trenažérů pro výcvik ve střelbě z ručních zbraní do AČR. Nyní pracuje jako odborný asistent na katedře vojenského managementu a taktiky Fakulty ekonomiky a managementu UO Brno.

Kpt. Ing. Petra Vráblíková, Ph.D., nar. 1977, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích (studijní obor účetnictví a finanční řízení podniku), studijní pobyt na Technical College Ede, Holandsko (1996), Université de Bretagne Sud, Francie (1999), International Teaching and Training Centre in Bournemouth, Velká Británie (2002). Při studiu pracovala na FÚ Soběslav (oddělení kontroly, majetkové daně), Silvi Nova CS, a.s. (překlady, tlumočení). SVŠ MO Komorní Hrádek - lektorka angličtiny (2001-2002). Po ukončení dvouletého nástavbového studia na ŠVS MO zde působí na funkci náčelníka skupiny jazykové přípravy francouzského jazyka.

JUDr. Miroslav Tůma (plk. v.v.), nar. 1937, voj. spoj. učiliště, Právnická fakulta UK v Praze. V rámci GŠ/MO vykonával různé velitelské a štábní funkce. 1989-90 byl vedoucím čs. skupiny v pozorovatelské misi OSN v Angole (UNAVEM) a od června 1991 do ledna 1992 vedoucím čs. padesátičlenného vojenského kontingentu v Iráku (UNGCI). Po odchodu do zálohy v prosinci 1992 se stal zaměstnancem Ministerstva zahraničních věcí ČR. V době nestálého členství ČR v Radě bezpečnosti OSN působil od ledna 1994 do února 1995 na stálé misi ČR při OSN v New Yorku. Po návratu pracoval na odboru OSN, později odboru mezinárodních organizací ve funkci zástupce ředitele zejména v oblasti mírových operací a odzbrojovací problematiky. V r. 2001 ukončil své působení na MZV a odešel do důchodu. Je autorem publikace „Nešíření zbraní hromadného ničení, kontrola zbrojení, odzbrojení a Česká republika“ (2002). Je čestným členem Ústavu strategických studií při UO v Brně a členem Rady pro mezinárodní vztahy.

PhDr. Peter Weiss, CSc. (kpt. v.zál.), nar. 1952, Filozofická fakulta Univerzity Komenského, obor vzdělávání a výchova dospělých (1975) a obor filozofie (1978). Mj. pracoval ve výboru pro evropskou integraci, zástupce předsedy Národního shromáždění Slovenské republiky,

předseda zahraničního výboru NR SR, místopředseda společného parlamentního výboru NR SR a Evropského parlamentu (1998-2002), vedoucí delegace NR SR v Parlamentním shromáždění Rady Evropy (2000-2002), zástupce předsedy shromáždění Rady Evropy (2001-2002). Od r. 2006 přednáší na Fakultě mezinárodních vztahů Ekonomické univerzity v Bratislavě. Je zástupcem předsedy správní rady Slovenské společnosti pro zahraniční politiku v Bratislavě.

PhDr. Dana Zerzánová, nar. 1957, Filozofická fakulta UJEP v Brně, obor český jazyk-ruský jazyk, na Pedagogické fakultě MU v Brně vystudovala obor anglický jazyk. Po ukončení studia pracovala jako středoškolská učitelka, v průběhu své pedagogické praxe si zvyšovala odbornou kvalifikaci absolvováním různých kurzů a seminářů zaměřených na metodiku výuky jazyků, mentoring a přípravu na novou maturitní zkoušku. Spolupracovala s metodikou PF a FF MU a po několika letech pracovala jako mentor pro studenty-budoucí pedagogy. Od roku 2006 působí jako VŠ učitelka na Univerzitě obrany, vyučuje anglický a ruský jazyk v denním i kombinovaném studiu. Ve své vědecké práci se zabývá sledováním úspěšnosti studentů v jazykové přípravě a faktorů, které ovlivňují efektivnost jazykové výuky.

Mjr. Ing. Milan Žilínek, nar. 1962, vystudoval Vojenskou akademii v Brně, po škole absolvoval velitelské funkce na stupni rota u ženijního praporu v Břeclavi. V letech 1994-2001 zastával funkci náčelníka doplňovacího oddělení Okresní vojenské správy v Břeclavi. Od r. 2001 pracuje jako odborný asistent skupiny mírového a válečného doplňování oddělení řízení obrany státu Ústavu operačně taktických studií Univerzity obrany v Brně. V roce 2007 ukončil kariérní kurz vyšších důstojníků a zahájil kombinované doktorandské studium. Zabývá se problematikou doplňování ozbrojených sil ČR osobami.

CONTENTS

Prof. Ing. Josef Říha, DrSc. Cataclysm Scenario 2050—Imagining the Unthinkable	3
Lt.Col. Ing. Ivan Němec, CSc. The Development of Society and Forces Build-up	11

MILITARY ART

Col. GSO Ing. Ján Spišák Centre of Gravity—the Decisive Operational Concept <i>Part I</i>	14
Doc. Ing. Vítězslav Stodůlka, CSc., Lt.Col. Ing. Miroslav Mašlej Theory and Practice of Management in Military Environment	20
Lt.Col. Ing. Bohuslav Pernica, PhD. Defence Department and Management by Objectives	25
Lt.Col. Ing. Jaroslav Kulíšek Command and Control in EU Operations	29

OPINIONS, CONTROVERSY

JUDr. Miroslav Tůma Will Urgent Appeals of Former US Politicians Raise Support?	52
Col. Ing. Tomáš Rak The Unrealistic Nature of Nuclear Disarmament <i>(Comments on the article Will Urgent Appeals of Former US Politicians Raise Support?)</i>	58

INFORMATION PAGES

PhDr. Peter Weiss, CSc. The Central Questions of Present-day Inter-Atlantic Dialogue <i>(Transatlantic Trends and the Slovak Republic)</i>	61
Pavel Krčilek Europe and Radical Islam: Islamisation of Europe	68
The Internet as a Tool of “Sacred War”	81
Prof. PhDr. Miroslav Krč, CSc., Lt. Ing. Martin Klusáček The Place and Role of Private Companies in Securing Defence Means in Germany	85

LANGUAGE PREPARATION

RNDr. Jana Beránková, PaedDr. Stanislava Jonáková, RNDr. Oldřich Kříž, PhDr. Dana Zerzánová English Language Teaching at the UO	107
--	-----

CONTENTS

Mgr. Jana Stodolová	
The Implementation of E-learning for English Language Teaching in the General Staff Course at the University of Defence in Brno	111
Capt. Ing. Petra Vráblíková, Ph.D.	
Reflective Principles and Teaching Foreign Languages	121
MILITARY PROFESSIONAL	
Ing. Hubert Štofko, Prof. Ing. František Mazánek, CSc	
Decision-Making in Commander's Practice	131
Maj. Ing. Milan Žilínek	
Recruitment Process in Time of Impending Danger or War	136
Lt.Col. Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D.	
The Debate on Compulsory Military Service Keeps Going (at least in German-speaking countries)	145
Lt.Col. Ing. Radomil Novotný, Prof. Ing. Aleš Komár, CSc.	
Securing the Quality of Food in the ACR	148
BOOK REVIEW	
PhDr. Antonín Rašek	
Terrorism and Wars in the Early 21st Century	155
Monograph on Present-day Terrorism	167
PERSONAL PAGES	
Col. RNDr. Anton Droppa, CSc. (ret.)—Veteran World War II, Airman, Geographer and Speleologist	170
English Annotations	172
Who is Who in This Issue	176
English Table of Contents	180

OBSAH

Prof. Ing. Josef Říha, DrSc.	
Osudová vize 2050 – představa neuvěřitelného	3
Pplk. Ing. Ivan Němec, Ph.D.	
Vývoj společnosti a výstavba ozbrojených sil	11

VOJENSKÉ UMĚNÍ

Plk. gšt. Ing. Ján Spišák	
Těžiště – rozhodující operační koncepce	
1. část	14
Doc. Ing. Vítězslav Stodůlka, CSc., pplk. Ing. Miroslav Mašlej	
Teorie a praxe managementu ve vojenském prostředí	20
Pplk. Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D.	
Odvětví obrany a řízení podle cílů	25
Pplk. Ing. Jaroslav Kulíšek	
Velení a řízení v operacích EU	29

NÁZORY, POLEMIKA

JUDr. Miroslav Túma	
Získají naléhavé výzvy bývalých politiků USA podporu?	52
Plk. Ing. Tomáš Rak	
Nereálnost jaderného odzbrojení	
(k článku „Získají naléhavé výzvy bývalých politiků USA podporu?“)	58

INFORMACE

PhDr. Peter Weiss, CSc.	
K ústředním otázkám současného vnitroatlantického dialogu	
(Transatlantické trendy a Slovenská republika)	61
Pavel Krčilek	
Evropa a radikální islám aneb islamizace Evropy	68
Internet jako nástroj „svaté války“	81
Prof. PhDr. Miroslav Krč, CSc., por. Ing. Martin Klusáček	
Místo a úloha soukromých společností	
při zabezpečení potřeb obrany v SRN	85

JAZYKOVÁ PŘÍPRAVA

RNDr. Jana Beránková, PaedDr. Stanislava Jonáková,	
RNDr. Oldřich Kříž, PhDr. Dana Zerzánová	
K výuce anglického jazyka na UO	107

OBSAH

Mgr. Jana Stodolová

Implementace e-learningu do výuky anglického jazyka v kurzu generálního štábu na Univerzitě obrany v Brně	111
--	------------

Kpt. Ing. Petra Vráblíková, Ph.D.

Reflektivní přístup při výuce cizích jazyků	121
--	------------

VOJENSKÝ PROFESIONÁL

Ing. Hubert Štofko, prof. Ing. František Mazánek, CSc.

Rozhodování v praxi velitele	131
---	------------

Mjr. Ing. Milan Žilínek

Odvodní řízení za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu	136
---	------------

Pplk. Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D.

Debata o potřebnosti branné povinnosti stále pokračuje (alespoň v německy mluvících zemích)	145
--	------------

Pplk. Ing. Radomil Novotný, prof. Ing. Aleš Komár, CSc.

Zajištění kvality výživy v AČR	148
---	------------

RECENZE

PhDr. Antonín Rašek

Terorismus a války na počátku 21. století	155
--	------------

Monografie o soudobém terorismu	167
--	------------

PERSONÁLIE

Plukovník ve výslužbě RNDr. Anton Droppa, CSc. – veterán druhé světové války, letec, geograf a speleolog	170
---	------------

Anglické anotace	172
-------------------------------	------------

Představení autorů tohoto čísla	176
--	------------

Obsah v angličtině	180
---------------------------------	------------

VOJENSKÉ ROZHLEDY

Časopis **VOJENSKÉ ROZHLEDY**
čtvrtletník

Vydává:

MO ČR - AVIS (Agentura vojenských informací a služeb)
Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6

IČO: 60162694

Vojenské rozhledy, číslo 3/2008

Ročník: XVII. (XLIX.)

Datum vydání: 10. července 2008

Rozšiřuje:

AVIS, distribuce, Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6
Olga Endlová, tel. (973) 215 563, endlovao@army.cz

Redakce:

Jaroslav Furmánek (redaktor), telefon: (973) 215 733
E-mail: voj.rozhledy@army.cz
Fax: (973) 215 569

Redakční rada: doc. Ing. Josef Janošec, CSc., PhDr. Miloš Balabán, Ph.D.,
Ing. Jan Doksanský, genmjr. Ing. Jiří Halaška, Ph.D., Ing. Vladimír Karaffa, CSc.,
doc. Ing. Josef Kašpar, CSc., prof. Ing. Aleš Komár, CSc., Mgr. Antonín Konrád,
Ing. Miroslav Musil, Ph.D., doc. Ing. Vítězslav Stodůlka, CSc., PaedDr. Jaroslav Ševčík,
plk. Ing. Vlastimil Šlouf, Ph.D., Ing. Milan Štembera, CSc., Ing. Štefan Zigo.

Sídlo redakce: Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6

Časopis Vojenské rozhledy v elektronické podobě naleznete na:

http://www.army.cz/avis/voj_rozhl.htm (1998-2003)
<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3538> (2004-2008)

Časopis je evidován v databázi České národní bibliografie:

<http://aip.nkp.cz/engine/webtor.cgi>

Články ve všeobecné části a některé další jsou recenzovány.

Grafická úprava: Ing. Bořivoj Beránek

Tiskne: AVIS – Praha

Evidenční číslo: MK ČR E 6059

Identifikační číslo: ISSN 1210-3292